

ՃԵՏՈՎՈՅԱԾ

114/3

1997

7

1997

გენერალი

73-ი გვ. 73-ი გვ.

N 7

1997 წლის 1997 წლის

საქართველოს მთავრობა კავშირის მოგაცემი

გ ვ ე პ ა რ ს ი მ

პრეზიდენტის მიმღები

ოთარ ქეჩიძე — სიცი სამართლის ხელიცემი და პორტფელურების დასახული	3
გვიან კვირაცხილი — ლიტერატურის და კულტურული მდგრადი სამსახური	40
შეორები ნატონავილი — ვინ იცო ახდენარი. ამბავი	43
დარიჯან გარებაზოლი — ლიტერატურის და კულტურული მდგრადი	54
გვიან კრისტიანი — ლიტერატურის და კულტურული მდგრადი	58
ნატონავ გარებაზოლი — ლიტერატურის და კულტურული მდგრადი	60
სიცი ჭავჭავაძე — ორ ციცხლური. მოსხრობა	61

160 — 0200 აბაზავაძე — 160

გვიან ნინოძე — „გვიანი განცხლილები“	69
გვიან კვირაცხილი — ამცვევნილი სიცი გარებაზოლი	81

კრიტიკა, კუპლინისტიკა

გვიან გვიანეფილი — გარე გაყავილის გარელილი. „ვეონის“ 1996 წელს	85
გვიანი გავითარავი — გოგონა აგლორიზან.. ზოლება სიცი გარებაზოლი	107
გვიან გვიანელი — კოლერ ნაცირაპის გოგონაგრძელი	119
გვიან კისები — ვოიტიშვილ სატირი გაზირ „ივინის“ ურიცხვები	134
გვიან კვირაცხილისავი — საკარივილო შერალება კავშირი 1917-1997	138

გვერდები

გვერდი კახეარიძე — კონსტანტინი აღაშვილი აღმოსავლეთის ეპარ- ქიტის. ქველბერძულის თარგმნა ლილა კათარისი	154
გვერდი მომილიძე — ვიტაზონა ალექსანდრე ჭავჭავაძის „ხიცისებირი გოსის“ მიხედვით	161

ვართვები, მოგონებები

ვინისონ ჩირილი — ვინისონი (ნუკვეტები წიგნიდან „ვორის განცხლით რიტ“). ვაგრძელება. ინგლისურიდან თარგმნა რუსულად შესათავები	167
---	-----

მოავარი რედაქტორი პრეზიდი სულაკაშვილი

ჩარედაქტორ კოლეგია:

რეზო ახაშუკელი, მარაბ ბერძენიშვილი, გურამ გვარდიშვილი, გურამ ლონაცავილი, განო კალაძია, მურმან ლებანიძე, ელგუჯა მაღრაძე, ლადო მრალაშვილი, გიორგი ნატრიშვილი, რამაზ პატარიძე, ჯანეშვილ ჩარეკვიანი, ვაჟა წირდელი (პაუხის-მგებელი მდივანი), ნინო ტალესისაძი, ოთარ ჭილაძე, ბესიძ სარანაული, რევაზ ჯავარიძე.

የኢትዮጵያ

ჩემი სავანე

କାଳିତୀର୍ଥର ଲାଭରେ ପରିଚାରିତ ହୁଏ

xx

სხეა გზა თუ არ იყო, შეახსენებდნენ, ასევე სოლომონისა, ვათომ დავიწყებოეთ, ანთუ დააცდიდნენ, — დააცდიდნენ რაღა თქმა უნდა ისევ სოლომონია, დააცდიდნენ და მოკურიალებდა ბაზონი კოლიაცა, მოიძართებოდა და მოკურიალებდა. კილარიც რო იძღვნს დააცდიდნენ, ისევ მოიწყენდა, ისევ ატყებოდა, გვეყოფა, ჩავიდოთ. და ატყება კვრევე ერთხელ ყალბიულშია. კრევე მოიწყინა და პარევა ახვეწნენ, კრევე რომ მოიუსმინეს სოლომონის იტყვაი რაძეონებრივე, — დედაჩემაც რო დაიხსავდა ზეპირადა, თუქცა რო ქულიოდა, გადოილა, მასპინძლიოდა, რადახსახლისიბდა, — კვრევე რო მოკურიდნენ, კაჯნენ, კვედრინენ, შენ მოისვეულ, აკერა შენთვისა ცალკი ითახიო, მოისვეული. უნდა წავიდეთ, არ მოისვენა, უნდა წავიდეთ, აიზირა და აიზირა, ბოლო მატარებელს მაინც უნდა მიუვსეწრიო, თბილის უნდა დავბრუნდე უსასულელო, უსიკედილოდათ, ამდამცეთ და უხიკედილოდათ, აიზირა და ავისი გაიტანა რაღა თქმა უნდა.

ზეზედადა სვამპინგ ბოლო საღლევ-
რძელობსას, მოკლედ ასტობდნენ, რო
აშლოდათ საღლერღლედი გრძელი თუ
ვრცელი საღლერღლებისა ჩქა-
რობდნენ და ფეხს ითრევდნენ, ანთუ
აჩქარებდა და ითრევდნენ ფეხსა და
ბოლოს მაინც ჩალაგდნენ მანქანაში, „კი-
ლისის“ მარეს მანქანაშია, მოკლელე-
ბულ მანქანაშია, რომ რო მოკლეო, ლა-
მის ბრტყლინიდან რო მობრტყებულიყო,
ჩახვდა კოთომ რო არაუცხოო, — ჩახხ-
დნენ, ჩალაგდნენ მეტნი, კადრე რო
ჩაიჯდომებოდა, შეიძლება რო როზვე-
რაც მეტნი, მანქანა აფილად რო არ
იშორებოდა, მსურველა ფოველოვის რო
მეტი გახლდა, ყოველოვის მეტი შესაძ-
ლებლობაზე ამ ჩვენს დაღოცვილ ქვე-
ყანაშია. ყოველოვისა. ყოველოვისა. და
ქვე ისაც რო არ დამაკიტყდეს, მაღი-
ნალ რაღაც უცაჭდებოდა იმ საცილავსა,
კეტომანქანასა, მაღინალ, რამდენჯერმე
გაიცე ქვეშ უნდა შემძრალიყო მძღო-
ლი, რამდენჯერმე, გრძინდან ფილერ-
იამდისა, ტალაწილიან კორამდისა.

ଶେରୁ ଗ୍ରହାରୁ ରଣ ମେଲକୁଟୀର୍ବ୍ୟାଲିପିରୁ, ରଣ
ପ୍ରେର ଗାଲିନ୍ଦ୍ରିଯାରୁ କ୍ଷେତ୍ରରୁ ଗ୍ରହାରୀ, ଅନ୍ତର୍ଜ୍ଞ ମେଲା
କରୁ ଗ୍ରହାରୀ, — ଶେରିରୁ ଉନ୍ନଦା ମେଲାଗ୍ରହଣ,
ଶାଖାଗ୍ରହଣାର୍ଥୀଙ୍କୁ ଉପରେ ଆଶ୍ରମରେ ପାରିବାରି

ପ୍ରଦୀପ ମହାପାତ୍ର.

ગુજરાતી

მერუანა და ააღწია ულელტეხილზე
რუსისათ. ააღწია და დაგდა, დაგდა და
შეძრა მძღოლი ქვეშა. შეძრა და ვა-
მოძრა. შეძრა და გამოძრა. მოკარე
ქათქათებდა და ჩახახებდნენ ვარსკვლა-
ვნა. საათიცა სჩანდა. ახლოულებიდა
ფაში ჟავანას ქრისტიანობისა. კოლია
ჩერიბლა. კოლია მღლელავდა. შეძრე-
ბიდა და გამოძრებიდა მძღოლი მა-
ნანის ქრისტიანი რადა თქმა უნდა.

სხვები სუარისძნელი, იღლით გავგას-
წორეთ, იღლით ჩაიარისო, თუნდაც აქ-
ებ დავგათენდესო. ლაბლა ქრისტებდა
ტრიარი. ელაგდა თითქოს ლიანდაგეცა
ლ ჰის ტაშარიდან უყლისცისხებდისა. მ-
ძერებოდა და გამოიძრებოდა მძღო-
ლი. შეძრებოდა. ლამის კრისაც შეკ-
ოლოდა თანა. უნცხდა ასანთხა. გრე-
ხედ ქაღლდებდა, ჩირადღანთა თითქო-
სო, უნაოებდა, უშეებდა. ემანე ხე-
ლომისიც არ გააჩადოთ, ქიდე კიბრენი
სხვანი. შეძრებოდა და გამოიძრებოდა
მძღოლი. გაქავებულიყო ძრავი. ხან
ქავეოდან უნხის კინებდა, ხან უცვილანა.
გაქავებულიყო. გაქავებულიყო.

გამოიღდა ქალალდეცა. ჩათვალდებოდა
ასანთის ღურუბიცა. გაპეხენი ბარემ ე
პორთფელიცა, შესძახოდნენ, ამითღე
ხელისწერები, აანთე, გააჩვევ ბარედა-
მარ, შაინც ჟა ზეპირად იცი, რა დაგაკ-
ლდებათ, კომენტარებიც ზეპირად იცი,
სქელითობიცა, ევა სტამბალა გაეღობა,
ორემ უკარისახებ და იხაა, გადაწერაც
აღარ გინდათ. აანთე, აანთე, აანთე კო-
ცისნოთ. ერთისობლენი და ნაწრისობლენი,
ნეტავო აქ დაგვათუნდებოდეს, შენზე
ჟო ახად და ჯანდაბაძ ჩვენი თავიცათ.

მუდკრიბობა და გამოიძენობლობა.

შეძვრებოდა და გამოძვრებოდა მძღოლი.

და გამოვიდა მატარებელი: ტაშირი-
ლანა, აკარალანა, ქარელილანა. სკრაში
იღვა და იღვა. გადასყურებდნენ. დაპე-
რიძლნენ. იღვა. იღვა.

კოლია მანქანას ურბენდა გარშემოსა, ურბენდა, ურბენდა, მნეარებლა, მნეარებლა,

მძღვანილიც დაიძლადა. იმედიც გადაუწყდა მძღვანისა. დასხედითი, ბრძანა. რომ დატნითო, მოაწექით და მერე შემოახტითი. უღელტეხილზე იდგნენ, რუისის უღელტეხილზედა. მიაწვენ და დააკორეს. დააკორეს და შეახტენ. და დაეშვა მანქანაცა, კვრება კვრება გაქვავეცული მრავითა, დაეშვა თავდალმართზედა, რო კედარაფერი შეაჩერებდა გორგამითა.

ଏହାମ୍ବଦୀ ରାତ୍ରିରେ କୁଣ୍ଡ ମନୋଭୂଷଣରେ,
ଶ୍ଵରୀଦେବୀରେ ପ୍ରାଣିରାଧି, ମଦଲାଲେ ଶ୍ଵରୀଦେବୀ-
ରେ ରାତ୍ରି ଅନ୍ତରେ ଗୁଣିତା.

3 პრატისტონები თქვენა ბრძანებებით, შეიღონანდასთ, ჩემს მოყვაწებას რას ლოცვიდოდათ, უკირდა მძლოდა.

სხვები იციონდენ, იციონდენ, ამ-
დარც რო იკავებდენ თავსა, უკი შე-
ნაო, შენს საწილხაც ვიღაცა დაიკავ-
და, მიდი და ჩატექი სიმრინისა და ჟი-
ლისხრის შუაში, ახელებდენ და
იციონდენ.

ჯერ პილიშჩონია ამ გაცხარებული-
ყო, ჯერ ისევა მეტაბრობდნენ სიმღინი-
თა პილიშჩინი.

ଲେଖ ଅନ୍ତର୍ଗତରେ ଶୈଖିତକ୍ଷେତ୍ରରେ, ଶେର୍ପ୍‌ଟାର୍ମିନ୍‌ସିଟି, ଶେର୍ପ୍‌ଟାର୍ମିନ୍‌ସିଟି
ରୁହାନୀ ମେଲ୍‌କ୍ଲବ୍, ଶେର୍ପ୍‌ଟାର୍ମିନ୍‌ସିଟି: ଫିନାନ୍ସି ଶ୍ରାବନ୍ଦି,
ଶ୍ରାବନ୍ଦି ଫିନାନ୍ସି, ଅକ୍ଷରାଳୀରେ ମାଗରୀମ ଗ୍ରେ
ମେ ଲୋକରେଣ୍ଟର ଏବଂ ଏବଂ, — ଏବଂ ଏବଂ ଅନ୍ତର୍ଭାବ
ପ୍ରକାଶିତ ହେଲାମୁଣ୍ଡିଲ୍‌କୁ ଉପରେ, — ଏବଂ ଏବଂ ଏବଂ
ଏବଂ ଏବଂ ଏବଂ ଏବଂ ଏବଂ ଏବଂ ଏବଂ ଏବଂ ଏବଂ

არავერდი გამოსაყოფია.

და იმას ვამბობდი: უცებ გამოიცავა-
ლა კალია კანდელაკი, ჯერ აღარ გამო-
ნდა, რო გამოინდა, ველარ ვიცანი, ლა-
მის ველარია. არც არავისთან შექმრებუ-
ლა იძსტიტუტში, არც რო იმისი დღე
გახლდა, არც შესულა აუდიტორიაში
რაღა თქმა უნდა, მე მომქმნა, ვაღაცის
ლექსები დამიტოვა, ვეგა აღმარტინი-
ვამორიენით, დამიტოვა და გაბრუნდა
მაშინევ, თითქოს რო ამისთვის ჩამო-
სულიყვასო. გაბრუნდა და გაბრუნდა.

შერე ვაშვებიდათ ბელინსკას დალ-
მართხედა, ცხედარს მივაცილებდათ
კოლია კანდელაკისა. და იგრეხდა წარ-
ბეჭა მიხეილ გოცაძე: ეს როგორია,
როგორ უნდა აიხსნასო, პროფესიონა-
ლავი დაიხრისო, პროფესიონალა, დო-
ცენტრი რო ყოფილობო, კილვ პრო, —
იგრეხდა წარბეჭა და ეკითხებოდა ხან
ვისა, ხან ვისა.

და უცებ იქაც შეპყვირა ხისხიმა, უც-
ებ შეპყვირა და უცებვე მოვევი გონხა,
გონს მოვევი და გაეცალა მიხეილ გო-
ცაძესა, რო ცურდა, რო მაინც ვეღარ
შეიავებდა თავსა, მაინც რო შევმო-
და მიხეილსა შეებოდა. რას იხ-
ამ, ასე სჯეროდა მიხეილსა პრო-
ფესიონალი რო სულ სხვა კაცი გახლდ-
და, ღოცენტრი სხვაი, სულ სხვაი სწუ-
ნდა, რო საერთო როახში იძინებდა.
პროფესიონას თავისი ხაძინებელი უნდა
პქონდესო, ამტკიცებდა, პროფესიონი
პროფესიონია, ის სულ მუშაობს,
ლექსიაბის, მერეცა მუშაობს, მა-
რტო უნდა იყოს, არავინ არ უნდა აწ-
უხებდესო. რა უშიოს ამ ქალაქერმასა,
განა რამდენი პროფესიონი ვართ ამ ინს-
ტიტუტში, გამოიკით როგორმე თითო
როახი პროფესიონებისთვისაო. წუხდა
და ბუზღუნებდა, იგრეხადა წარბეჭა,
იგრეხდა და ბუზღუნებდა, აღბათ რო
ულვაშებს რო იგრეხდნენ წინაპარი
მიხნა, მომეტებულად იგრეხდნენ აღბა-
თო, ასე რო შემოიხსა ჩეცვადა, ულ-
ვაშებს რო აღარ იყენებს, წარბებისა-
კონ მიერბის ხელი მიხეილხაო.

წეხდა და ბუზღუნებდა, მეტი არავე-

რი, ხმას არ აუწევდა სახავველურუზერუდა
არა, არა, ხმას არ აუწევდა; თუმცამდემარივე
ვდა, მხოლოდ მაშინა, რო პეცებიადა
ოდესლაცი გაგონილ ანეკლოტებსა, ოდე-
სლაცი, ძელიისძელებსა, თვითონვე რო
პეცებოდა და თვითონვე იციონდა მჟა-
ხედა, გეგონებოდა, რო ნექნები ემტვ-
რევა.

იგრეხდა და ბუზღუნებდა.

ერთხელ შეაპარეს:

მართალხა ბრძანებო, უსათუოდ უნდა
ცალე როახი პროფესიონსათ, უსათუო-
დათ, უნდა მისცენო, მართალი ბრძანე-
ბით, და არა უჭირს რა ღოცენტრებსაც
რო გორუებონი. შეაპარეს.

შეხტა და შემოპროწიალდა მიხეი-
ლი, შეპხტა და შემოპროწიალდა:

რას იტკეთ შერე მუშებით, რატომ
არ ითვალისწინებთ თუ როგორ იზრდე-
ბა მუშაობა რაოდენობა გორუშით, თუ რო-
გორ კერ უთანასწორდება ბინამდებე-
ლობის ტემპი, თუ რა ვითარება იქმნება
ამის გამოი, რატომ არ ითვალისწი-
ნებთ, რატომათ, ღოცენტრების მეტი რა-
ტომ არავერდი გამნხილვოთ.

შეპხტა და შემოპროწიალდა:

არ იციო ქალაქიზმი თუ რა ღღემი-
ათ. ქალაქიზმსაც გმოესარჩილა. თვა-
თონ მი მიიღო როახი თავისთვისა, ვა-
თომ პრ მიიღო, ღოცენტრებისათვის აღ-
არ ემეტებოდა და გამოესარჩილა თვით
ქალაქიზმსაც.

გამოესარჩილა და წუხდა მერე ამაზე-
დაცა, ამდენიც არ გაეგებათო. შეწეხდა
და ბუზღუნებდა ბუზღუნებდა და გვ-
დი მოსხილოდა, რო ჭაღარაცდებორდა ზო-
გიერთი, იმა რო უთეორდებორდა. შეპ-
ხტედე ერთი ამ ჭუჭაონ ხაღ-
სხა, შეპხტედე, როგორ გამოიწუ-
რებიან, თითქოს მართალი რო
სტეტაკები იყენებო. არაო, ასე არ შეიძ-
ლებათ, — შელანძლებულს თმა არ უნდა
გაუთეორდესო, რეცეცის თმა არ უნდა
გაუთეორდესო, თორემ რა ხდება, კე-
მით რა ხდებათ, ყველა პატიოსანს ემგ-
ვანება, ყველა ბრძენს ემგვანებათ.

თმას რა ჭუჭა აქვსო, ანუგრძელებული.

შენ ვგ გვირის და ხალხი ტუშედე-

ბარ. ტეულენბარ. შენზე მეტ პატივსაც შეაგებენ. ტეულენბარ... შენზე მეტ პატივსაც... და წუხდა, წუხდა, თვითონ რო არა და არ უფირილებოდა თმაი, არა და არა, ერთი ღერიც რო არ გამორევიდა, ერთი ღერიცა, შავი, ხშირი თმა მყარია, არცა სცეიფოდა და არც უთეორ-ლებოდა; ხან თუ ბუმბული აქვებოდა ბალიშებიდანა, — მე შენ გეტვი და არ აქვებოდა საერთო ბინის ბალიშებიდანა, — აფონინიშებოდა, შეხალისდებოდა, ვინ იცის ეკება ჭაღარა არისო. ჩამო-ვარდებოდა. ბუმბული ტხალია, ჩამოვარ-ლებოდა. წუხდა. ბუზლუნებდა. და იჯ-და კაბინეტში ისტორიისა, იჯდა, იჯ-და, იჯდა, ვიდრე არ გაიცლებოდა ინ-სტიტუტი, იჯდა, იჯდა, მერე აითრევდა თავის პორთფულსა და გაემართებოდა ბუზლუნითა ბინისაკენა, საერთო ბინის-საკენა რაღა თქმა უნდა, ბუზლუნითა რაღა თქმა უნდა: წადი და დაიძინე სი-მონთანარ. რას უშლიდა სიმონი, — ფან-ჯარას მაინც პო გააღებდა, არ გაიცუ-დონი, არ გამოიხრინენ, — არც უფა-სებდა. არა. გული მოსდომოდა. არა ფა-რავდა. სიმონის პროფესორობაზე მოს-დომოდა გული. და თუ შეეღერიდა ცალკე თავისა თავისითვისა, მხოლოდ იმიტომ თუ შეეღერიდა, სიმონისაც არ გამოიყენის. იმმენდა. ალბათ რო ამიტომ იმმე-ნდა. პროფესორობაზე მაინც მოსდომოდა გული: ხერგის ამის პროფესორობაზე მოსდომოდა გული, — მიხედვისა, მიხე-დის სიმონის პროფესორობაზე მო-სდომოდა გული, — მერე აღარა გრძე-ლდებოდა, რაღვან რო სიმონის არ-აფერზე არ მოსდომოდა გული, არავისზე არ მოსდომოდა გული, ბევრსაც არა ფი-რობდა არაუკრინებდა. და გამიცემოდა... გამიცემოდა:

ერთხელ რო უცებ გასწევიტა სპეცი-თან დაწესებული საუბარი და შემომა-ნერდა.

“რო იციდე, მას მერე ვფიქრობ...” თქმა და შესწევიტა ესეცა. როდის მერემეთქმა. “ერთხელ რო მითხარი...” რა გითხარი იხეთმეთქმა.

„ანტიტერი იდალისაკენ უიხუბი, განსივე?...“ ცარიცაული შახსეოვესმეთქმა. შესაულისისა... „მეც როგორდაც... როგორდაც ეგრე მემართება თანდათანობითა... ეგრე ვი-ხრება.“

რასა პრიძნებმეთქმა.

„არა!.. არა!..“ აქტარდა სიმონი, თა-თქოს რო შეატყო, თითქოს რო შეეშინ-დი. „ნეკ ჩხუბი არ მოგვიცა!.. არა!..“ უკვე გადატეტანა ის იში პოლისხორის-დალატობმეთქმა.

„არა!.. რა ხათქმელია!.. ფატმანი სხვა, ფატმანი ცალკეა, იმის ვერ შე-ეღრება ვერავინა. ცალკეა!.. ცალკეა!.. მაგრამ რო ეფიქრობა... ჰა?! აფროდი-ტე... მა?.. ვენერა... არა?

და გავარდა ხმა: სიმონმა გასწირა ფატმანი. უდალატია. და ამტკაცებ-და, რო არ უდალატია, რო იდეალი სხვა არის და რეალობა სხვა არის, ამ-ტკაცებდა, რო ფატმანი რეალობაა, ხორ-ცელებაა და რო ვერ გაიცლებოდა ხორ-ცელებასა იდეალების გულისათვისა. ამტკაცებდა. ამტკაცებდა. გაიტაცებდა ახეთი მტკაცებანი, ძლიერ ჩაურთავდნენ თუ ძლიერ შეახსენებდნენ, არცო იმით აკლიათ ხორცელებათ და გადაყდაპავედა სიმონი ნერწყესა. გადაყდაპავედა. ფატ-მანი მაინც სხვა არისო. მაინც არ დას-იმიბდა. გადაყდაპავედა ნერწყესა.

სიმონი მაინც სიმონი გახლდა.

სიმონთანა წყდებოდამეთქმა, უაზრო შეური იქვე წყდებოდა. ეს არაური. ეს არაური...

იბმოლა რაღაც უარესი, იბმოლა, იბ-მოლა...

თუმცა მანამდე,

ბევრი რამ გამოეტოვე, ბევრი ვამშეც გამოეტოვე, ხახიათი თუ პორტრეტი ბევრი გამოეტოვე, კელავეტრის თავისი მიხეზი აქებ... ერთს მაინც უთუოდ მი-კუბრუნდები.

ჰო.

სიმონი და პოლისხორი ჰო მოგახ-სენეთ. ცხინვალიდან ჩამოგვიდნენ-მეთქმა, — მოგახსენეთ, — ტიტე სარი-ზეილიც იქდანვე ჩამოგვიმატა. ჩამოვი-ჯა და ჩამოიტანა ერთი ვეება გატენილი

პროცესუალი, ოსეთის განათლების ისტორიასა წერდა, ანუ ამზადებდა საღიტ-ტორი სამრიმა და თან დაქორენდა. რაც რო გამანდა სააშისოდა: ჩანაწერებიცა თუ შენაშენებიცა თავისი, ამინაშერებიცა გაზეობითანა თუ ფურნალებიდანა, ფორმულირებიცა უცნიძი მასალებისა, ჟკვე გამოქვეყნებული ნაწილებიცა, რაც რო მოესწორო, დაეწერო და სამორისებრინა გაზეობისა თუ ფურნალებში რაღონული-დან დაწყებული ცენტრალურ როგორი-ებამდისა, — თან დაქინდა ერთისიტყვითა, თან დაქინდა და წერდა, ანუ აგრძელებდა ნაშრომშა ცხადია, სადაც რო ღრის მოთავსებულებდა, აგრძელებ-და და აგრძელებდა, ვრასური რო კერ შეემლიდა ხელსა, რღონდ რო ღრი წარიმიძა ლექციებისთვისა და სულის-თვისაცა, — სუფრაც ჟუვარდა, ჩვენში რო დარჩეს; აგრძელებდა და აგრძელებ-და იქამდისა, რო ათასხუთას გვერდიანი ნაშრომი წარედგინა უნივერსიტეტის სა-მეცნიერო საჭირო. დაუპირუესეს დიდიათ, ამცირა და ამცირა, ამცირა და ამცირა, ცხრაას გვერდამდის დაიტანათ. მაინც დიდიათ, იძიც დაუპირუესეთი. ამის წამ-ეითხები აქ არავინ არის და შენვეის უარესიათ. ჩვენთან რო ჩამოვიდა, არ მახსოვეს თუ რა პრიცესში გახდდა ეს ნაშრომი. არ მახსოვეს, მხილოდ სისტეს ხუმრობა მანსოვეს: სამი საღიტტორო გა-მოვაო, ექვსიც საკანიდატოო, მთელს კათედრასაც რო გაუნაწილოს, ყველას ყოფილო. თან ამისა ხუმრობდა და თა-ნაც რაღაცას ამოაძრუენდა ჯიბიდან, კა-ლენდარის ფურცელი იქნებოდა თუ გა-ზეთის ამონაკერი, გამოიგადებათ. გამო-გადებათ. და იტანდა ხუმრობასა ბატო-ნი ტიტე, ხუმრობითვე ჩამოართმევდა, რაც უნდა ყოფილიყო, ჩამოართმევდა და უცუცებდა თავსა თავის პორტფულშია. და გაეხებულიყო პროფესიული ტიტესა, გატენილიყო, გაბერილიყო.

309.

მასხველებს სოხის ეს ხუმრობანი და ის პოროფულიც მასხველებ ცხადია, ის პოროფულიცა, კუველავის ისე მოხერხებულად რო ეჭირა ტიტესა, ისე მოხერხებულადათ, შეიძირე რამ სიკომლეები რო არ

Jen.

თავალწინ მიღდგას პროცესული იგი და
უამისხოდ ვერც წარმომიდგენია ტიტე
სარაშემდებარება, აღმართ რო განკურელიყო
ისიხავანა, განკურელიყო, ღოვანშიაც
რო თან ჩაიყოლებდა, აღმართა, აღმართა,
ოუშტა ხოსტ ირწმუნებოდა, — უხაუშ-
რდათ, უამისხოდ არც დაიძინებსთ, ვერც
მიასცენებს უამისხოდა. და აა ერთ
დღეს, იყნისის ერთ წენაზნა და მად-
ლიან დღესა, აუდიტორიის ქარი შემო-
მილო ხოსტმა და მანიშნა, გამოცდებს
რო მორჩილ, დაგველოდეთ. დაგველო-
დეთ. ოდინონ ეს ხოსტ უკვე სხვა ხოსტ
გახლდა, ის ხოსტ იხვევ ხარშილაძე იყო,
ეს ხოსტ ითხებ ბიცვაძე გახლდა, სა-
ხელმწიფო ხავამილცილ კომისიის თავმ-
ჯლომარედ მოვლინებულიყო, იმ დღეს
პედაგოგიკას იძარჩებდა. ტიტეც იქ გახ-
ლდა რაღა თქმა უნდა, მოუსკენრობდა
უწეველოდა, მოუსკენრობდა და აჩქა-
რებდა კომისიისა, ხტულენტებსაც აჩქა-
რებდა. ეყითხებოდა სულმოკურქმელადა,
თვალინებ პასუხისმადა სულმოკურქმელა-
და, პასუხები მოსწონდა ცხადია და ქე-
ბით ისტუმრებდა ჩამბარებლებსა, მომ-
ზაღებაც ასეთი უნდაა. პროცესული
ცხინვალში დარჩენილა, იმიტომაც ჩქა-
რობდა, მოუსკენრობდა იმიტომაცა. იქ
ეპაშმად ძირწვათ იქაური ინსტიტუტის
დამთავრების ათი წლისთვალის აღსანიშ-
ნავადა, იქ მოელზინა და იქვეც დარჩე-
ნილა პროცესული. იქითვე მიერწოდებო-
და რაღა თქმა უნდა და მიერწოდებოდა
ისე, ღამის რო ღამახშიც გადაცვია-
დით თუ ღამის რო მანქანა დამტკურე-
ვინა ხოსტია, — ხოსტ ბოცვაძესა. ხოსტ
მართავდა. მაინც შშვალიბრი მიეაღწიეთ
შევანედ შეღებილ აღაყაფის კართანა,
რომლის იქით რო ხოსტი მოსკენება
დამტკურებულიყო, დაღლილი, დაქანცუ-
ლი, დამჭარებული ხალხის მოსკენებაი,
ოუნდაც რო მოსკენებაი მეციხენეთა,
ერთი დღიდ შეტევა რო უკვე მოიგური-

მაკრამე ურთი რამ დამავიწყდა.

თუმცა არც დამავიწყებოდა, ნოვე-
ლად რი ჩამეფიქტებინა ეს ამბავი, არ
დამავიწყებოდა, თავიდანვე ჩაეხვამდი
თავის ადგილასა, ისე ვითომცდა აქ
არაფერიათ, ისე, ისე რაღა თქმა უნდა
და ბოლოს გამოიკაჩნდა მოელის ძა-
ლითა, კლვარებითა, მაგრამ ეს შეიღოდ
მოვიწება, გასჩენებაა. და იხეც ვიგ-
ნებ, როგორც მსხვერება.

303

როგორიც მასსენდუბამუთ.

ଏବଳି ଶୁଣିଲେ କ୍ଷେତ୍ର ଶେଖିବା ତିଥିରେବ
ଓ ତାଙ୍କ ପିଲାନ୍ତରେବା କ୍ଷେତ୍ର କାହାରେବା
ଅଗ୍ରମରାଜା, ଦ୍ଵାରା ଲୁହାରୁକୁ ହରିଦ୍ଵାରା, ମର-
କିଲେବିନୀ, ଏବଂ ଦ୍ଵାରା ମରକିଲେବିନୀ, — କେତେ
କାହିଁବିନୀରେବା, କେତେ ଦେବିକାରୁକୁ, — ଦେବ-

შების სიახლისა გვეკარო. ტიტი ურთებდა, ვერ ელეონორ, ხუმრისფრთხოები ბურადა, მაგაშიც უუღლაა ცეკვისწილებულს კაშ შეინახეო, სოსი ურჩევდა, შენახული და ღიაბანს გაგიძლებსო. ამ ამ სიცხეში ქვედ რად გინდაო, რა გაძლებანებსო. ვე შაძლებინებსო, სწორედაც ვვაო. ასეო, ისეო, არ მოიხადა ერთისიტყვითა, გვერდიდანაც არ იშორებდა თუ უნდა მოეხადა, ზრდილობისათვისა რადა თქმა უნდა — ზრდილობის წიგნიც პრ დაეწერა და რამდენჯერმედაც გამოიერა, — არა, არ იშორებდა, გვერდიდანაც არ იშორებდა, დაგებოდა და აიყოლებდა, წავაღოდა და წაიყოლებდა. პრინცესი პრინცესი და ქვედ ქვედადა. ერთიანებუნ, შერწყმულიყენენ. და კიდევ შემომილო აუდიტორიის კარი სოსი ბოკვაძება: ღლეხაცაო... ქვედ იქ დარჩენაო. მე ვიუარე, ცივად ვიუარე. ტიტეს ეწყინებაო. ეწყინება და ეწყინოს მეტქი, წუხელისაც მისავათდა ის ხალიშიმეტქი. აღარ გაუჩერდეთო, ტიტეც ასე ამბობსო. გუშინაც ასე ამბობდამეტქი. პრ იცა, მაინც არ მოვევებათ, ვიცოდი. ავტქარდი. მალე მოვათავე ჩემი გამაუდები. მაინც შევფონდი თუ მაინც ვერ გამოიხასწარი თუ რაც იყო, ის იყო, სტუდენტთა სახადილოში რო ერთად შევედით მე და სოსოთ, ტიტე ისევ, რო დანა გბილს არ უხსნისო. ჩამოვაიღენო ცხინვალიდანაც და ქვედ ჩამოიბრძანესო. შეარალებული დაცა მოსდევდათ, ისე ჩაბარერესო. დანა გბილს არ უხსნისო. მაინც რიდაცის იმედი აქვსო. აქ არ ჩამომევაო. არც წამოჰყებოდა.

3m.

როგორმეო და მერქო აღარც საღილი გინდა. აღარც სამხარიო და აღარ ვახშამიო, ურთ კერიას მაინცაო, ფტაღლაზოლითაც იღლად გახვალო. სოსო ხუმრიადა თუ ტიტება ხჯერიდა ეს ხულერთა რაღა თქმა უნდა, ტიტე იქ მაინც არ შედიოდა, სოსო მაინც შედაოდა ხილმე. იმჯერად ჩეენ შევეღოთ, — მე და ეს სოსო, ბოცაძე. მივიღო ჩეენ ჩენი უღუფაი პატარა, პაწია, პაწაწერიტელა თეუშებითა, ისე რო წეენი გადავდიოდა თითებშედა, მივიღო და მივატანეთ მაგიდასა ციმციმიდიმიდა და კაციც დაგვაღვდა თავშედა: ტიტემა, იღლეთ, არ დასხდიოთ, ისხლეთ და წამოსტყოთ, გამოიშურეთ. ვიღქით და გაუშურენით, ძირს ვინ დაუშვებდა ასეთ ბრძანებასა, — გაეშურენით. და ვისხედით მერქ პატარა ეზოში, თაღარის ქვემა, ინგველი რო ჰყვალდა ვარდი, სურნელი. ფრიად-ფრიადი, სურნელი ისეევ მრავალფრიადა.

მო.

ტიტე თამაღლიბდა. თამაღლიბდა უყარდა. უფრო მოიღენდა, რო თამაღლიბდა. ისეც მოიღენდა, ვრცელი საღლერისტლობი სხვეოდა და ვაჯიმერებოდა სხვა თუ თამაღლიბდა. იქ ისა თამაღლიბდა. არავინ არ ეცილებოდა. ღაღლობდა. მხრები გაუშალა. ღრილობრი მირაფრიალებდა ვება ხელსახიცა, ყარჩილებოვათა, გადაიხვემდა მშრალ შებლზედა, — მშრალზედა, მშრალზედა, ოფლი რო არ სხვეოდა, გადაიხვემდა და ვითოდა იხრავდა, — ასე ვატანჯები მეო. იხრავდა. იხრავდა. მღეროდა და კრიმანჭულს მოითხოვდა. ას, რატომ არა ვართ გურიაშორ. ნანობდა. ნანობდა. ერთი შეკრიმანჭულე რო გამოსხენოდა, აღარ ინანებდა, არა, აღარა, კორიც გერია - კორინებოდა. აღარ ინანებდა. სოსო საღლერისტლოს დიდი სასმისით დალევდა ხილმე, არც რი თავშემო და არც რი ბოლოშით, შეა წელშია, სუფრის შეა წელში, ეშხში რი შეეღლოდა სუფრია, — ამ სოსხები, სოსო ბოცაძისა, იმ სოსხები არა, სოსო ხარშილამისა, არა, არა, იმისათა, ისევ ღუარსაბასა, არ გამოსტრივებდა ზოგად მნიშვნელობას განათლებისა. კავკასიის ერთა კულტურული ურიერთობის ეპიზოდებს არ გამოსტრივებდა, ქართულ ზეგავლენისა არ გამოსტრივებდა რაღა თქმა უნდა, ისევ გამანათლებლებს გაიხსენებდა, ისევ ღუარსაბასა და ამ ეს განღლავთ იმისი შევიღოთ, ასე ასწევდა, გამოსცლიდა ასე სასმისისა. გორგაბისი არ იყოს, — არა სასმისის გამოსცლისას არ მოგაბენებდა, — სათქმელი არასოდეს არ გამოიღლოდა კორგაბასასა, აქედებს სხე თუ ღაპარა კიბდა, გაიხსენებდა ჰელვასსაო, გადავიღოდა მერქ გმირობასზე, მერქ გმირებზე, მერქ ისევ ჰელვასს მიუბრუნდებოდათ, ისევ გმირობასა და ისევ გმირებსაო, არაო, არაო, სათქმელი არასოდეს არ გამოეღლოდა, აქილევსნეც რი აღარაური ეთქვაო. თანამესუფრენიც იშეორებდნენ ციტატებსა ტიტეს სიტყვიდანა, ჰურზე აკერტებდნენ ღვინისა და სკამნენ ღუარსაბის მოსახხენებელსა. სოსოც შეხეკვეოდა. სოსოც აკერტებდა ღვინისა ჰურზე და იჩეჩდა მხრებსა, — ეს აუზირდებით, არა და აი ამ დღეში კვევაო. თამაღლა მიპკვებოდა თავისასა. შედიოდა და შედიოდა ეშხში, შედიოდა და შედიოდა. დაივიწევებდა პირალელსა, სურის მსახური გახლდა, მსახური თანამეიანეთა, დაივიწევებდა პირალელსა ერთისტყვითა, თვით პირთულელსაც და-

სა, მწარე ენა აქციო — დიდზე მოცემის მიღების დაერევა და ჩიმის მიღების დაერევა და მიატანის, — ამ სოსხების ურთანაბრტყვითა, სოსო ბოცაძისა, დალევდა უთულ დიდი სასმისითა და განსაკუთრებული სიტყვაპასუხითა: ეს პრ ღუარსაბ ბოცაძის შეიღლი ბრძანებათ, — და მოპკვებოდა ღვაწლსა ღუარსაბ ბოცაძისა საქართველოსა თუ ჩრდილოეთ კავკასიაში, უზრო იქითა, ჩრდილოეთ კავკასიაში, მოპკვებოდა პატარა აფებსა თუ თავებსა. თავებსა, თავისი საღიქტორი ნაშრომიდანა, მოპკვებოდა და მოპკვებოდა, მოაღვენებდა სხვათაცა აგრეთვე, ვინც რი იღვწოდნენ ღუარსაბ ბოცაძესთან ერთადა, ისევ ღუარსაბს დაუბრუნდებოდა, ისევ იმათა, თანამებრძოლთა იმისათა, ისევ ღუარსაბსა, არ გამოსტრივებდა ზოგად მნიშვნელობას განათლებისა. კავკასიის ერთა კულტურული ურიერთობის ეპიზოდებს არ გამოსტრივებდა, ქართულ ზეგავლენისა არ გამოსტრივებდა რაღა თქმა უნდა, ისევ გამანათლებლებს გაიხსენებდა, ისევ ღუარსაბსა და ამ ეს განღლავთ იმისი შევიღოთ, ასე ასწევდა, გამოსცლიდა ასე სასმისისა. გორგაბისი არ იყოს, — არა სასმისის გამოსცლისას არ მოგაბენებდა, — სათქმელი არასოდეს არ გამოიღლოდა კორგაბასასა, აქედებს სხე თუ ღაპარა კიბდა, ჰელვასსაო, გადავიღოდა მერქ გმირობასზე, მერქ გმირებზე, მერქ ისევ ჰელვასს მიუბრუნდებოდათ, ისევ გმირობასა და ისევ გმირებსაო, არაო, არაო, სათქმელი არასოდეს არ გამოეღლოდა, აქილევსნეც რი აღარაური ეთქვაო. თანამესუფრენიც იშეორებდნენ ციტატებსა ტიტეს სიტყვიდანა, ჰურზე აკერტებდნენ ღვინისა და სკამნენ ღუარსაბის მოსახხენებელსა. სოსოც შეხეკვეოდა. სოსოც აკერტებდა ღვინისა ჰურზე და იჩეჩდა მხრებსა, — ეს აუზირდებით, არა და აი ამ დღეში კვევაო. თამაღლა მიპკვებოდა თავისასა. შედიოდა და შედიოდა ეშხში, შედიოდა და შედიოდა. დაივიწევებდა პირალელსა, სურის მსახური გახლდა, მსახური თანამეიანეთა, დაივიწევებდა პირალელსა ერთისტყვითა, თვით პირთულელსაც და-

არ ვიცი თუ რამდენ გვერდშე დაი-
ყაბულა საჭირო, საღამდის დაიტანა თუ
საღამდის შეამცირა, დისერტაცია მაინც
დაიცვა და პრიზეფელი მაინც ისევე გა-
ტენილი დაპქონდა ტიტესა, სოსოც ისევ
ისევე ურჩევდა, ორი საღოტეორო კა-
დევ გამოივარ, ექვსი საკანდიდატოცა
გაუნაწილე კათედრასაო, — ისევე ურ-
ჩევდა, ეს ის სოსოც, ხარშილიაქი რაღა
თქმა უნდა. მაგრამ მალე გაუტებდა გა-
ლი თავას კათედრასწედა ტიტე სარი-
შეიღნა. გაუტებდა გული. რო აირია მო-
ნასტერი, ინსტიტუტშიმეთქი, ტიტესაც
აერია კათედრია. აერია, მერე რა კათედ-
რია, იძღვნი წევრიც რო არ იფრ კა-
თედრასწედა. რამდენი დისერტაციაც რო
გამოიცილდა იმის პრიზეფელიდანა, იძ-
ღვნიც არაო, თუმცა შეღური და ძლე-
ვამოსილი სახელი ერქვა, — პედაგო-
გიისა და ფილიოლოგის კათედრაო.
მაინც აირია, აირია და აირია. გამგე-
ობა მოინდომა ერთმა ახალგაზრდამა,
აყოლიდა თავასი ტიტები, — მოინდო-
მა, აყოლიდა და გაიტანა თავისი. რო-
გორდაც ისევთ პირობები შექმნილი-

ამისი გამოტევება მაინც არ მინდოდა. ეს წიგნი 1984 წელს დაწერა. მაშინ ტიტე ჯერ კადევ კარგ ჯავარზე იყო. რაღაც არ მოპხდა იმის შემდგომა. ისიც მოპხდა, რომ: ფანჯარა გამოიაღო ტიტე-მა და მესამე სართულიდან გაღმოვარდა ამ წევნი უბედური ფოფის გამო.

და იმას ვამბობდი, იბმოდა რაღაც უარესიმეთქი, იბმოდა, იბმოდა, იჯაჭვებოდა, იხლართებოდა, იხვლანჯებოდა, იკვლანჭებოდა, იძერებოდა, შძიმდებოდა, ძნელდებოდა კველაუკრი, კველაუკრი, საქმეცა ძნელდებოდა, ურთიერთობაცა ძნელდებოდა ახლობლებონაცაცა, რაც დრო გადორდა უფრო ძნელდებოდა, ძნელდებოდა და ძნელდებოდა, როულდებოდა, მარტივი როულდებოდა და აღვიდი ძნელდებოდა. სიტყვა ჰკარგავდა უშეალობასა, შინაარსესა ჰკარგავდა თავისასა, თითქოს უკედზა ესმოდათ კველაუკრი, აღირ ენდობოდნენ ერთმანეთსა, თანდათანისითა, თანდათანისითა რაღა თქმა უნდა, ოღონდ შესამნევე გახდა ერთბაშადა: უტრმე რო იზარდა, იზარდა, იზარდა და წამოიმართა შემშარავადა თუ გადაულიახავადა. საფიქრალი გახლდა, დიდად საფიქრალი.

მიხეილი პო ჩაფიქტულიყო და ჩაფიქტულიყო, მანამდისაცა, კველა რო ლინობდა მაშინაცა, სუსტაჩედაც პო ჩაპილებდა თავსა, თითქოს რო რაღაცა დავალესო, ისე უცებ დავალესო და პახუხსაც აჩქარებენ; პო — ისედაც ჩაფიქტულიყო, ბარემ ეს იყოს და ამან იფიქროს, ჩვენ რაღახე ვიმტკრიოთ თავით, კადეც ზუმრობასა ცდილობდა ზოგი.

ხუმრობაც გახლდა, მწარე ხუმრობაი, კათედრის დარდი რო ერეოდა მიხეილსა, ინსტიტუტის დარდი პო შთანთქავდა ერთბაშადა. რო წაქეზებულიყო, რო მიედო თავისადა. შთანთქავდა. კათედრის დარდი პო... როგორდაც კველაუკრი დარდად ექცეოდა, რო კერ გაართშევდა თავსა: ად თუნდაც რო სევერიანეს დარდი, — სევერიანეს, სევერიან ყალინჩავასი. ცნობილი ხახლიდა რაღა თქმა უნდა, მიხეილი რაო, ისეთი ხალხისათვის გაუჩენია დარდი და ისეთი ხალხი გადაუტანია თანა. მიხეილი რაო, ჯანით კერ შესწოდებოდა და ფიქრითაც კერა, ისეთი ხალხი დაუტანია ქემშა.

მაინცა სეადა მიხეილმა, სცადულულულ მოუცილებინა დარდი თავისი, კრიზა ჩამოისა რდი მაინცა, სეადა და შეპპედა ხევი-რანენსა, რაც იყო, იყო, მეტს ნუდარ გააცდენ ლექციებისათ.

სასაცილოდ არ ეყო სევერიანესა, არ ეყო. ზოგი რო სიცილითაც ვერ გამა-ძლიარა.

შეპპედა და მორჩა, მოთავდა ამითა; კელარ შებედავდა, ისევ დარდს აუ შე-ეშმევინებოდა. ისევ წარბებს თუ კეპ-თებოდა, დატრენებდა თუ დაიწინქიდა, როგორც ენება, არც ეს ეფოულდა სა-საცილოდა სევერიანესა.

სევერიანე თვითონვე პეკებოდა: ასე მითხრაო, კათედრის გამეგმაო, აცდე-ნო; მე ასე უკოხარიო, — მე მაშინ კუ-დენ რო არ ჩამოუდივარიო, შენ მაშინ აცდენ, აუდიტორიაში რო შედისარი. ასე უკოხარიო. პეკებოდა. ტრაბაბონდა. და აუბამდნენ მხარსა, სევერიანესაც აუბამდნენ მხარსა, აა ეს იყო, ეს იყო, ესა — სევერიანესაც რო აუბამდნენ მხა-რსა, თუშეცა რო ზოგი ისედაც აუბამდა მხარსა, ოღონდ გაეცინა თუ ოღონდ ჩამოუბერტეა დაღლილობაი, ჯავრი თუ დარდი თუ რაც იქნებოდა, ოღონდა, ოღონდა. და ესეც იყო, ანთუ რა იყო. უცებ სახელიც არ დაერქმებოდა, ოღონდ რო კარგი რო მაინც არ იყო, იგრძნო-ბოდა რაღა თქმა უნდა. იხლართებოდა. იხვლანჯებოდა. მძიმდებოდა. იბურე-ბოდა.

აბა, წაება:

ლექციები ცდებოდა,

სტუდენტები მარტოდაც დაღიოდნენ თელა დაღიოდნენ პრაქტიკაზედა,

გამოცდების ცხრილი ინდენიდა,

საცლეო-სამეცნიერო გეგმის შესრუ-ლება გაჭირდა,

ერთი მოაშალდა და მეორე წაება. მიე-მატა, მეხამე აპეცა, აპეცა, აპეცა, თანდა-თანისითა, — ირლევოდა განთქმული წესრიგი, გორის ინსტიტუტის განთქმუ-ლი წესრიგი ირლევოდა. თანდათანისითა. თანდათანისითა. თანდათანისითა. მიღიარება ერთი თაობით, შემდგომი მო-დიოდა, თითქოს ისეო, შეუმნიკეულადათ, უცებ შესამნევი ხდებოდა. თანდათანი-

ଦିନା, ତାଙ୍କୁଣ୍ଡାଟକର୍ମଦିନା, ଲା ପୁଅକା, ଏହି
କ୍ଷେତ୍ରଦେଶ, ରୋଗନୀର୍ଦ୍ଦାରୀ ଅନ୍ଧାରାଦା, ଗୁରୁ-
କ୍ଷେତ୍ର କ୍ଷେତ୍ରରେ ନାମ୍ବ୍ରାତାର୍ଥ କ୍ଷେତ୍ରଦା: ମାତ୍ର-
ମାତ୍ରିକ୍ୟାର୍ଥ ଏଣିକେ ଏହିମାତ୍ର ହେବାର, ଫୋରମ୍ରୂ-
ଲା ପ୍ରକଟନ୍ତରେ, ଡାମ୍ଭକିର୍ଦ୍ଦା, ମର୍ଦ୍ଦାଵେଳିକ୍ଷେତ୍ରଦା
ମେରୁ ଏଣିର୍ଦ୍ଦୟାବା, ଏଣ୍ଟ୍ର ରାଜା ମାତ୍ରମାତ୍ରିକ୍ୟା
କ୍ଷେତ୍ରଦେଶ, ନାମ୍ବ୍ରାତାର୍ଥ କ୍ଷେତ୍ରଦା.
ନାମ୍ବ୍ରାତାର୍ଥ କ୍ଷେତ୍ରଦା.

ხელქვეთობი აწყდებოდნენ ერთიმე-
ორუქა.

მერე ფულანი ადანაშაულებდნენ კათედრის გამგებება. ტკუაღად როდი ჩაფიქრებულიყო მიხეილი. კათედრის გამგებებისაგან მოითხოვდნენ განმტკიცებასა და დისცაპლინისა. კათედრის გამგებებს ესხმოდნენ თავსა ფველა სხდომასა თუ ფველა ქრებაზედა, კათედრის გამგებებს ეშუქრებოდნენ, კათედრის გამგებებს აღებდნენ სასკელისა. ტკუაღად როდი ჩაფიქრებულიყო მიხეილი: ამდენი ხანი სახელს უკურია: ხილოდებოდ, აქამდე მოვიტანე ხახელი, ჩაფიქრებულიყო.

სხვებიც თათქოს რაღაცასა ცდილობდნენ, სხვა გამგება. შევეყოფებდნენ და დატრიალდებოდნენ ისინიცა. ოღონდ ესაა, რომ კედარია ცდილობდნენ ისინიც იძლენსა გაჭირებულდებოდა თუ რო ვინძე, კედარის გააწყობდნენ, კედარის უშველიდნენ, — ისეთ მაგალითი მიუთა-თებდნენ, მხრებსიღა იჩინავდნენ კათედრის გამგება. მიუთითებდნენ, და მიუ-თითებდნენ.

ରାଜାକ୍ଷେତ୍ର ପ୍ରକାଶନୀ.

ରୋଗୀଙ୍କା ପାଇଁ

ବୀରାମି ପାଇଲୁଗା.

კიდე თუ რა ითქვას?.. რახაც რო აღ-
რევა მოედოვნება.

და გრეგორიანული რეკტორია. და ცეცხლს გადაუყრიდა პრიორებისტორებსა თუ დეკანებსა თუ კათედრის გამგევებსა, პრიორებისტორები დეკანებსა და კათედრის გამგევებსა, დეკანები კათედრის გამგევებსა, კათედრის გამგევები წევრებსა თუ მოუხერხდებოდათ რაღაც თქმა უნდა, თითქოს ცეცხლი ეკიდა ფეხლასა, ფეხლა თითქოს რო ცეცხლს იშორებდა. მანებილი თითქოს თვითონ იწყოდა, თითქოს რო თვითონ კურარაჟის ვერ მიაყ

ରୋଦା ପ୍ରେସ୍‌ବଳ୍କ୍ସା ତାଙ୍ଗିଲାକା, ନିର୍ମିତ ଡା-
ଇର୍କ୍‌ପାଇତ ଓ ଏହି ମେରାମେଲ୍‌ଟ୍ୟୁନିକ୍‌ରୀପର୍ସିଣ୍‌
ଏ ଶେରିଂ ଶେରିଂଫା... ମେରିନା... ମେରିନା... ଏ
ପିଂଚା ଲେଖିବିଲା ମଧ୍ୟାଲୋତାଲାପା, ଯିବୀଲୁ ଅର୍ଥ
ପ୍ରେସ୍‌ବଳ୍କ୍ସା, ମେଗିଶ୍‌ଵେରିଲା ତାତିଲା, ମେଗିଶ୍‌ଵେରି-
ଲା ଓ ଗାଗ୍ରେପା ପାଶୁଣୀ ଅର୍ଥ ଦକ୍ଷିଣ ଦେଶାବି-
ଲେବିଲା, ଖ୍ରୀଶ୍‌ବଳ୍କ୍ସା ରାତ ତାଙ୍ଗିଲାକା ମେରିନାଦା
ପାଲନିନ୍ଦାଜାକା, ପ୍ରାଚୀଲାଦ ତାଙ୍ଗିଲା, ଲାକ୍‌ଷ୍ମାତା-
ରା, ରା ଏହି ଗାମରିଦ୍ଵୟବୀଳା ଅନ୍ତିକା, ଅନ୍ତି-
କାଳା, ଅନ୍ତି ରା ବିନ୍‌କ୍ରିତ୍‌ଯୁକ୍ତିଶି ରାଜା ଅନ୍ତିମ-
ବ୍ୟନନା ମେରିଲେବ ତାଙ୍ଗିଲାନ ରା ଗାମରିଦ୍ଵୟ-
ବୀଳା ଓ ପ୍ରେସ୍‌ବଳ୍କ୍ସା ପାର୍ଶ୍ଵରାଦାପା, ପାର୍ଶ୍ଵରା-
କାର୍ଯ୍ୟବ୍ୟବିଲେବିଲା, ଗ୍ରାମିନାନାଲା:

ნამისბორიძანდებოთ საბჭოს სხდომებზედა, სემესტრის შედეგები რო განიხლებოთ მხრივდა იმ სხდომებზედა;

ჩამოაძლენდებოდა ოქტომბრის დღე-
სასწაულზე;

მათის დღესასწაულზეც ჩამოიხდან-
დებოდა;

ուզգա Յունացական հոգին, Մարտինական մեծա-
րիչա և մայուսական պատվագան Մարտինական, ույս
մեծարշադարձա, և ներա ուստի նու առ զբ-
նակազմա, անույ թարմութագանը նու առ Մա-
րտինական առ ուս առ զբնակազմ, այսուտես ուսա.
առա, առա, առ Մարտինական պատվագան...

JOURNAL

სხვა დროს არავი, არ ჩამობრძანდებოდა.

ଏ କେତେ ର୍ହୁକ୍କେଦି କ୍ଷେତ୍ରନାଦା, ଶ୍ରୀରାମ୍‌ପାତ୍ର-
ଲୋ, ଶ୍ରୀଜ୍ଞବ୍ରଦ୍ଧାରୀ, କ୍ଷେତ୍ରନାଦା ରୂ ପ୍ରାପ୍ତରୀ,
କ୍ଷେତ୍ରମେହନ୍ତୀ କ୍ଷେତ୍ରପ୍ରକାଶ ଅନ୍ଧବ୍ରଦ୍ଧା ଶ୍ରୀକଟ୍ଟନା-
ଦା, ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣପାତ୍ରନାଦା, ଅନ୍ଧବ୍ରଦ୍ଧା ରୂ ଫାନ୍ଦା-
ମେତେକ୍ଷେତ୍ରନାଦା ରାଧା ତମିତା ଶ୍ରୀନାଦା, ଶ୍ରୀଅଶ୍ରୁତ୍ୟ-
ନ୍ଦ୍ରବ୍ରଦ୍ଧା ଗାନ୍ଧାରମ୍ଭଶ୍ରୀନାରାତ୍ରି, ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣବ୍ରଦ୍ଧା ଶ୍ରୀକଟ୍ଟନା-
ଦା, ରାଜ୍ୟକ୍ରମନାରାତ୍ରି ଅନ୍ଧବ୍ରଦ୍ଧା ରାଧା ତମିତା
ଶ୍ରୀନାଦା, ଅନ୍ଧବ୍ରଦ୍ଧା, ପ୍ରାପ୍ତି ଅନ୍ଧବ୍ରଦ୍ଧା, କ୍ଷେତ୍ର-
ରାଜ୍ୟକ୍ରମନାରାତ୍ରି ମହାରାଜବ୍ରଦ୍ଧା କ୍ଷାତିନାଶନାରାତ୍ରି,
ଦିନ୍ବୀ, ଶ୍ରୀଲଙ୍ଘନାନ୍ଦିନୀ, କ୍ଷାତିନାଶନାରାତ୍ରି, ଦ୍ୱାରାଜନାରାତ୍ରି

აგრეთვე მიუკენდა უფრო წალწერადა
ქათინაურსა. მაინც უხარისძე როდესა,
უხარისძე, შესციცინებდნენ თვალწარმ-
შია, და მეტ უფრო ის უხარისძათ, რო
დაურეოდა კათელის გამგება... აბა,
აბა, კათელის გამგება, ყალიჩავაცა,
თვით ფალიჩავაცა, დაურეოდა, აღანაშა-
ულებდა, როგორც რო რეგეტორატი აღა-
ნაშაულებდა, მოუწილებდა წესრიგსა,
უანგარიშაბასა, თავდადებასა საქმისათვი-
სა, მართდა რო წესრო, უანგარი და
საქმიან აღმანებს მოუწოდებდა; ცხა-
რისძლა თუ რამე კარლევეა აღინიშნე-
ბოდა საკლეიო-სამეცნიერო გეგმაშია.
ცხარისძლა. როგორია: ჩენ ამაში ხელ-
ფასს გვაძლევს ჩვენი ხელისუფლებათ,
ცხარისძლა, ცხარისძლა, თუმცა რო თვა-
ლითაც არავის უნახავს ნაშრომი იმისი
ცხადა და რამა თქმა უნდა; ცხარისძ-
ლა და მით უფრო ცხარისძლა, ერთხელ
რო საკავშირო მასტებაბითაც გახმაურ-
და ჩენ ისხტიტუტში დაშვებული შეც-
ლოდია... ვინდეს არა!

ჟევორიდა მერე შოთა ასანიძესა, კველა
კველა, მაგრამ ამის რაღა უნდა, ეს
კიდახმატებელი მარანა არის სოდა, გალიზიავათ,
რაღა თქმა უნდა. ჟევორიდა და ვერაფე-
რიან აეხსნა, როგორც ისიც რო კვრა-
ფრიათ აეხსნა თუ რა დააშავა, თუ რა-
ტომ იქცა ხაგანგაშოღა, — კერა, კერ
აეხსნა.

ଓঁ মা শৰ্বাস্ত্রেন্দ্ৰা ক্ষেত্ৰেন্দ্ৰিসাম্পৰ্কা,
ভৰ্তীন্থেন্দ্ৰা দা পাত্ৰীসিন্বাদা, ক্ষেত্ৰেন্দ্ৰিসাম্পৰ্কা,
ক্ষেত্ৰেন্দ্ৰিসাম্পৰ্কা। হিংস্তাৰা ক্ৰ-
দৃষ্টিপূৰ্ব অবিলম্বিতে সাৰ্বজ্যোৎিষণ্ডে, তা-
জীৰ্ণ ক্ষেত্ৰেন্দ্ৰিসাম্পৰ্ক হাস্তাৰা, সাধাৰণ-
দাত্ৰ গীলিকন্দাৰ দুষ্পৰ্য্যে, ক্ষেত্ৰে রে গীলি-
কন্দাৰ গুৰুগুৰুমৰণ উৰতিযৈৰতৰণাৰা, সা-
ম্পৰ্কিয়ৰে উৰতিযৈৰতৰণাৰা। হাস্তাৰা,
ভৰ্তীন্থেন্দ্ৰা। মাঘৰাম গীৰ রে র্যাজ্যেন্দ্ৰিনৰ্কৰ্তা
হৰিলাৰ মৌকেৰিৰে, গুৰুলাঙ্গুলা ই সুল-
ক্ষৰণৰেছুলো অড়ামিন্দি দা অড়ান্দি উপৰে
অৰ্পণা গুৰু শৰণাৰা, কাৰি কাৰুচ গুৰুন্দ-
ৰণেন্দ্ৰা, ওঁ মা শৰণাৰেন্দ্ৰা তাৰিসো উৰ-
জ্যোৎিষণ্ডে। ই উৰৰালৰ র্যাজ্যেন্দ্ৰিনৰ্কৰ্তা এন-
গুৰুলুল, শৰ্বেন্দ্ৰিন, গুৰুমুৰুলুল, আম্বৰ-
শৰ্বিনৰ্কৰ্তা।

ამჯერად სჭირდებოდა ჩაბაზრებისთვის
საცა.

ଲା ମେନ୍ଦା ଠେକ୍, ଏଣ ଅପରେଟିକ୍ ହେଲେ କିମ୍ବା କିମ୍ବା
କିମ୍ବା ଅପରେଟିକ୍.

ამას არ იშანდა, არა, არაუკითარ შექმნებენაში არ იშანდა, მაგრამ უკვე აღარ აცლილა ინსტიტუტი, აღარც იცოდა თუ კისითის მიერართა და კალეგიბმაც უჩნიეს: შენვე დაწერეთ, ვიწოდ სპეციალური საკითხით, შენ საკითხი, შენ უპირ იცი მაგისი ავაცა და კარგიცათ, შენ უკამ იცით, ჩვენ ხელს მოიწინერთთ. ურჩიეს და ჩაძევეთეს იხილა, ჩვენც ასე ვიცცევითთ, ხელვიციც ასე იქცევიანო, აბა ვაი დაგვიწერს რეცენზიებსა, ვისა ხელით ჩვენოთვისაც.

ურჩიდეს, ჩააწყვეტეს, ჩააცილდნენ, რაც
რო შეეძლოთ, თან ინსტატუტიც არ აც-
დიდამეთქი, აღარ აცდიდა. პაინი შე-
იცხადა მოთამა, მორს დაკვირა, იუარა,
გაჯიქრა, არც გამიჯუობა ეკრეთი რა-
მე და არც გავაქმოოძი. გაჯიქრდა. გავა-
ქრდა. იარა. იარა. ატარა ის თავისი თე-
მა. ატარა. ატარა. არაეინ მოჟკიდა
ხელი. კერ მოვასწრებოთ. გაგზავნა. გა-
მოვგზავნა. დაუბრუნეს თავისზიანდა, ისევ
იხვევა. კერ მოვასწრებოთ. აღარც აცდი-
ლენ. დრო აღარ ითმენდა, ეს მაცდუ-
რა არია.

ଲା କାନ୍ତିପାତ୍ର

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

წავიდა და მიღიოდა ასე წლების გან-
მავლობაში. ჩათვლებოლოდა, დატეკიცებუ-
ლოდა. იმჯერად რა მოპხდა თუ ხაიდან
დაიწყო, ძნელი ხატქერიდა, ლილიდ
ერთი რამზე ცხადია და გამოიყარევდა,
რო თურმე ეს თემა, შოთას თემა, არ
შეიძლებოდა რო მიღეოთ, არ შეიძლე-
ბოდა თურმე, იმდენობ ნაკლი ეწერა რე-
ცენტრიდში.

ეს რამ ჩაგადენინათ, უხაყვეღურებლენ, კინ რო ზელი მოაწერეს რეცენ-

ზიათა, უსაყვედურებლენენ შოთათა ცხადია.

მაშ რა მექნაო, უკირდა შოთათა, მე პი არ ვაქებდი ჩემს ნაშრომსათ. მე ნაკლი დავწერე, ღირსება სხვებს უნდა აღენიშნათ.

ვინ სხვებსათ.

რა ვიცი... მე მაინც ვერ ვიზამდიო. ვერ ვიზამდი და იცია ახლა თაეშიო. თბილექტურიბას უქებლენენ რეცენზენტება, ანთუ ხელი ვანიცუ მოაწერეს, რო არც წაუკითხავთ ისე, კათედრასა ქიცხავდნენ, რო მაინც მითიღო. მკეთრი ღონისძიებებს მოთხოვდნენ, მკვეთრსა, გადამჭრელსა საკელეკო-სამეცნიერო მუშაობის გახაუმჯობესებლადა. საკავშირო დაფინანსებები გამოვიდა საამისოდა. შოთას რეცენზიაც ამაში მოჰყვა. მოჰყვა და იქცა მაგალითადა. ბრძანებებში მოჰყვდა, სამინისტროს ბრძანებებში. კველა ინსტიტუტს უნდა განეხოდა, ყველათა, ჩვენსას ჰა ცხადია და რადა თქმა უნდა.

და ცხარობდა კალიჩავა, ცხარობდა, ცხარობდა. ლაქა მოეცხო ჩვენს ინსტიტუტსათ. ვა სირცხვილი, ვა თავის მოჭრაო, ცხარობდა და თვალებზე იფარებდა ხელსა.

უნდა მეყითხა, თვითონ თუ როგორდა შეახრეულა თავისი თქმით, ნანობდა თუ მეუქრებოდა შოთა ასანიძე, მერე ცხადია, მაგრამ მერე რაღა დროსათ, ფალავანი თუ ასარებზე ვერც წამოაჩიქე, მერე რო გინდა ბეჭებზეც დასხო არ ჩაგროვდება გამარჯვებადათ.

არათ.

ასპარეზი დარჩენილა კალიჩავასა.

ლაქა მოეცხო ჩვენს ინსტიტუტსათ, — ვერ აუხილებოდი, მართალი გახლდა, ხოლო ის ვითომც არასუერიო, თითს რო უქნევდნენ ისტორიის კათედრის გამგება, შენთანაც რიგზე ვერ არის საქმეო, არასუერიო რაღა თქმა უნდა, კალიჩავასთვის არასუერიო, ის — თითს უქნევდნენ კათედრის გამგება, ამას ჰა არა?.. არა ცხადია!..

თქმა ამის არ შევახრეულებინა, კალიჩავასა, არც ახლა და არც არახოდება, თითს უქნევდნენ კათედრის გამგება,

ემუქრებოლენენ კათედრის უქმებები, უმუქრებოლენენ და ესეც ემუქრებოლენ, უსეც ცა...
დარჩენილა ასპარეზი ფალიჩავასა.

ჩველა საკითხს ეხმაურებოდა. წინასწარ ხელი მაღლა ეჭირა, მე გამოვალო, ჯერ რო არაფერი ეთქვათ, ჯერ რო საკითხიც არ გამოცხადებულიყო, სულ მაღლა ეჭირა ხელი, ეტყობა ისედაცა, ჩვევად შერჩენილა, პავლიუში ცდებისა არ იყოს. აღბათა, აღბათა. ეჭირა... და... აიჭრებოდა... აიჭრებოდა და აიჭრებოდა.

ახე ვერ გასტანდა ბოლომდისა რაღა თქმა უნდა, საღლაც გაწყდებოდა მოთმანების ძაფი, რაღა საღლაცათ, საბჭოზე გაწყდებოდა რაღა თქმა უნდა, — გაწყდებოდათ და გაწყდა საბჭოზედა.

უცხო ენების სწავლებაზე გაწყდა. აქაც კალიჩავამ გამოიდო თავი, ჯერ ის წამოიჭრა, რო აღარავის აღარას აცდიდა. წამოიჭრა: ქართველი ახალგაზრდობა... რუსული ენა... საქოთაშორისი ასპარეზი. ახალგაზრდობა. უცხო ენები. ახალგაზრდობა. კათედრის როლი. კათედრი. კათედრი. მოაყოლა და მოაყოლა, ისე ცხარედა, თითქოს რო ვინშე ედავდიათ, ანთუ ესაა, აი ამან აღმოაჩინა, უნდა რო მაღლ ჩააგონოს ყველასა, ანთუ... ამახე ღლარას ვაძლი, აქამდისაც რო გაძინწყდა ძაფი... ისედაც გავჭებულდი. გავჭებულდი.

დადგენილებას დადგენილება მოჰყვებოდა. კომისიას კომისია მოჰყვებოდა. ერთს გავისტუმრებდით, მეორე დაგვადგებოდა თავსა. ინფორმაციას ინფორმაციაზე მოითხოვდნენ წერილობით ცალკე, ზეპირად ცალკე, — ხინ აქ წარუსდგებოდი, ხინ იქ წარუსდგებოდი, მოვახსენებდი, აღუთქამდი, გლებდი პირისას უფოშანოდა რაღა თქმა უნდა, ყოუმანიც რო არ შეიძლებოდა, პირობა ხერხდებოდა უფოშანოდა, შესრულება ვეღარა, ვეღარა ხერხდებოდა უფოშანოდა. ვეღარა.

მაქანური სწავლება უნდა დაგვენერიგა, რიგორიც რო ვაკალებდნენ, დაპრიურამებული მაქანური სწავლებამ, რო არც აღვიღო გვერდი, რო არც მანქა-

სები, არც პროგრამები რო არა გვექონდა, რო კერც განწყობილიყვნენ მასწავლებლები საამისიღა თუ არც რო ხევროლოდა ამისი არაფერი, — უნდა დაგვენერება, და მეც რო ისევე არა მჯეროდა ეს ახალი მეოთხო, ე. წ. პროგრესული მეოთხო, უნდა დამკერებინა ისინი, კასტელის წევრები, უნდა დამტერწმუნებინა.

იმათ სხვაგვარად ესწავლათ თუ რაც ესწავლათ, სხვაგვარადა, ისეც ახწავლიდნენ ამდენისნაია, უცებ მანქანებში უნდა ჩართულიყვნენ, ტექნიკურ საშუალებებში უნდა ჩამუშლიყვნენ, რაღაც სხვა ხერხები უნდა აუთისებინათ ენის სწავლებისა, რაღაც სხვა ხერხებზე უნდა აწყობილიყვნენ, — უძნელებელიდათ, უარისძნენ, პროტესტს გამოისთვავმდნენ კომისიების წინაშეცა. ეს უკვე აღარ შეიძლებოდა. არა, არა, არ შეიძლებოდა. გარემოდით მაინცამეთქი, ვთხოვდი განუქმდით, მოუსმინეთ, დაველოდოთ თუ რა იქნება, ხადაც რო სხვები, იქაც ჩვენამეთქი, ვთხოვდი, ვუსხნილი, მანც სხინ რო ისევ დროშია, ისევ დრო რომ გველაფერიმეთქი. უცალოთ ესეცა, უცალოთ რა იქნება, ვთხოვდი, ვარწმუნებდი, მე თვითონვე რო არა მწამდამეთქი.

და გაეხსნდი, გაეხსნდი. რო არ შექმებლი თუ არ მეხსრებოდა, იმ კოფაში ამოყენებო თავი.

გავჭირდო.

აღარც დრო შეოუნიდა. იმათ ვარწმუნებდი, დროა კველაუერიმეთქი, მე დრო აღარა შეოუნიდა, — ჩემი საქმისათვის აღარა შეოუნიდა დროი. ჩემს საქმედ მწერლობა მიმარნდა მწერლობა მიმარნდა და ინსტიტუტი მითხვდა, მითორევდა და მითორევდა, ულმეროთლე მითორევდა, კულამდე ჩამიტანა, ნაპირი რო აღარც მომიჩნდა.

და მიეხედი ჩემს პირველ შეცდომას: კათედრის გამგეობას რო დავთანხმდი.

და მიეხედი ჩემს მური შეცდომასაცა: გაერთიანებული კათედრების გამგეობას რო დავთანხმდი.

თითქოს არ მეოუნიდა უცხო უნებისა და ლიტერატურის კათედრაი, რესული კნისა და ლიტერატურის კათედრაც რო

დავიმატე, — მიეხედი, მიეხედი კადავწყვიტებული მიეზედი, წახელაც გადავწყვიტებული მიეზედ წასელამდე, მიღად წახელამდისა, კათედრის გამგეობიდან განთავისუფლება ვიზოვე რეტრინსა. არაუცნილ არ მიპასუხა, თითქოს არც გაიგონაო. სხვები იხმო. სხვა საქმეში ჩაბა, ვიჯეპი, ვიჯეპი. გამოვედი უპასუხოდა. მერე, კარგანის მერე თვითონვე შემაჩერა დერეფანშია:

„ახლა ეს მო დაღატო იქნება?..“

მითხა ისე, რო შემამომგინა მე ამ სიტყვამა, — დაღატმა შემამომგინა.

დაღატი იქნებამეთქი.

მართლაც რო დაღატი იქნებოდა.

და რო კერ გამოვასენი თავი, გელი მაინც დავიშოშინე: ჩაიგლის ესეცა, ეს გაწამაწიაცა, მერედა გაუედგები გზასამეთქი.

და ამას მერედა მიეხედი: მესამე შეცდომაც რო ეს იყო ჩემი, მესამე და საბოლოოა.

ჩავლისმეთქი და ჩაივლიდა რაღა თქმა უნდა, როცა იქნებოდა ესეც ჩაივლიდა, მაგრამ გაეძეზრდი მანამდისა, გვერდიზიანდი. რაღაც ისეთიც მაბრაზებდა, მანამდე რო სასაცილოდაც არ მეფიულდა. მაბრაზებდა. მაბრაზებდა. ეს ვაეგბატონიც მაბრაზებდა, ეს ვაეგბატონი, — სევერიანე ფალიჩევა, უცებ საიდლანდაც რო მობრძანდა ჩენითანა, ანთუ გველგან რო გაიტენა სახელი, ანთუ გველგან რო წახსწრეს დანაშაულზედა და მერე რო ჩენითან რო ამოპერ თავი, თითქოს რო შრომა-გამასწორებელ კოლონიაშით. თითქოსა.

ეს შედარება მე არ შეკუთნის. ვალერიან რამიშეილმა თქვა. უცებ რო შეცება, უცებ რო ვიღაცას მოპერა თვალი: ამას რაღა უნდა ჩენითანა. შრომა-გამასწორებელი კოლონია პო არა ვპირო. მეც მაშინ მოკვარი თვალი იმ კოდაცასა, პირველად მაშინა, გაგონებით პო გამეონა რაღა თქმა უნდა, ვინც რო გაუმტანა ხელი ივნე ჯავახიშეიღისა, — იხიც პო იმათთავანი ბრძანებოდა. გამეონა. მერე და მერეც ბევრ რამეშიც გახლართულიყო, კოველნაირად მოუხვეჭა სახელი, კელანაირადა. და როგორ-

დაც ახეცა მხდებოდა: ჩვენთანა პგზავნიდნენ თუ ჩვენთანა აფარებდნენ კველგან მოძელებელ პიროვნებასა. მიაწნდათ, რო ეს გახდდა ყოვლად მოწესრიგებული, მოლიანი, ურვევი, ერთადერთი, გამონაკლისი, სადაც რო ჯერ არ დაოცხილიდა შხამი ინტიმებისა, საიდანაც რო არ შედიოდა დასმენები თუ საჩივრები სამინისტროსა თუ სხვა ზემდიმი ირგვნობდნენ, სადაც არავინ არავის ებრძოდა, სადაც კველი იციდა საქმე თავისი, იციდა და ახრულებდა კროგულადა, პატიოსნადა, მიაწნდათ ახე და ახეც გახდლა, მართლაც რო საქმიანი ატმოსფერი სუჟექტი, როგორც რო ატყვანი, მართლაც რო კეთილი ზეგავლენის ქვეშ ძრექვეოდა თეთო ცელმედიცა, უხეორიცა, მრეულიცა, უკეთურიცა. ძრექვეოდა და ექცეოდა. ყოველშემთხვევაში არ კძლეოდა საშუალება სიავას, არ კძლეოდა.

და ეს მანამდისა: ღროლადრო რო პგზაენიდნენ, რო პგზაენიდნენ თითო-თითოდა.

ახწრებდა ინსტიტუტი გადახარშევასა თუ მონელებასა, სათითარის, სათითარს გადახარშევასა თუ მონელებასა. ახწრებდა.

მერე რაღაც მოპხდა, სადღაც რაღაცა მოპხდა და ჩენ მოგაყარეს ერთბაშედა. ერთბაშედა.

დოდი თავე გაქვს და იტირეთ.

თღონდ მანამდე უური ურთხილინი თუ უური მცნობნი ახალმოვლენილოთა, შეაპარებდნენ ხოლმე რეტიროსა:

მატულებელ ეს საშიში რეციდივისტები და ვინ იყის თუ რა გველისო.

იმატონო, თამამად მოუგებდა რექტორი, აქ კუდს ვერავინ გააცანერებსო, მიუგებდა და სკორიდა, სკორიდა და მართალიც გახდლა, მართლაც რო ვერავის გაუცანცარებინა კუდი, ისინიც რო ისევე მიეშურებოდნენ სადგურისაკენა, სწორედ ისევე, რომელი რომელს რო გაასწრებოთ, მიეშურებოდნენ და მიეშურებოდნენ, ისევე, ისევე, რექტორიც რო ისევე გამჭურებდა და ციინოდა გვალში ისევე, ღრმადა, ღრმადა, გვალის

გვალადა: გვიც თქვენაც, გრძელებული გვერდები გაიგდებითოთა. ირბისეთ, ირბისეთ.

ვიღრე ერთბაშედ მოგვაყრილნენ-მეოქი.

ჩვენგან მიპყავდათ უკეთესები, ანთუ აღწევდნენ თანდათანიბითა, ჩარჩინილი-კენებ რო რიგორიმე თბილისში, აღწევდნენ, რჩებოდნენ თბილისის უმაღლეს სასწავლებლებში. აღარ მირბოდნენ, აღარ მორბოდნენ, ცოტა არ იყოს მოგვალებოლდა თვალში, იმათი ქანი, იმათი რხვა, იმათებური, მოგაკლებოლდა, სხვანი სხვაგვარად მიქანაობდნენ.

სხვაგვარად.

სხვა ხალხი აირია ინსტიტუტში. შეიცვალა კაღრი ლექტორებისა, თითქოს რო ერთბაშედ შეიცვალა. თითქოს რო ფარდა ჩამოიხსნაო, ჩამოეფარა და სხვანი ტრადიტულნენ ხცნაზედაო, ჩამოიხსნა და სხვანი წარმოისდგენო, თითქოს ახე ერთბაშედა.

ეს ვაჟაბატონიც იქვე აღმოჩნდა, ფარდის უკანა, იქეც აღმოჩნდა პირეველი თუ პირველთაგანი იმათ შორისა სულ სხვა ზნეობა გინც მოიტანა. სულ სხვა, სხვაი, სხვა სუნი დაღვა ინსტიტუტში. სხვა შექები ჩართეს. აღვიღლიც იყო, მნელიც იყო, რო დაგრძნახა, რო გაქცევ-ოდი, ის გვრჩიონა.

მე ჩემთვად პო გვაბეზრდიმეოქი.

ეს ვაჟაბატონიც პო მაბრაზებდამეოქი: რაც შემეძლო თვალს ვარიღებდა, არც ვეხალმებოდა რაღა თქმა უნდა, უნიკერნიტეტში ჩადგნილი მისი ცოდვანი მაგინდებოდა, ცოდვანი ციდაათანი წლებისა, და მართლაც სადღაც გაქცევის ფინი თუ მიმიცილიდა, სხვა რო არაფერი შემეძლო. ცოდვანი. ცოდვანი. თვით ივანე ჯავახიშვილიც რო კეტებოდა აღვიღლადა, უბრალოდა, დახალუ-ჰავადა. პო... სერგო ჯორებენის ვე-ებერისელ წიგნი „ცხოვრება და ღვა-წლი ივანე ჯავახიშვილისა“ ღაერნუალადა ეს აღნიშვნელი „ქავახისამცოდნე-ობის ინსტიტუტი გვემოურ საკითხს იხილავთა — ბურეული ზედა-ლურ მეცნიერად გმომვეცხადებინა ივა-ნე ჯავახიშვილი. ამ ინსტიტუტის დი-

რეკტორის მოადგილეს თხოვნით მი-
მართავდა ს. ყალინავა, მოხსენება წა-
ეკითხა იქნე ჯავახიშეიღის იდეოლო-
გიურ შეცდომათა და დამახინჯებათა წი-
ნააღმდეგი, თუმცა იქვე საჭიროდ არა
თვლიდა, თეზისები წარედგინა წინახ-
წარ: თვაწყვეტილი ლანძღვა თეზისე-
ბის გარეშეც შეიძლებოდა". ასეა აღ-
ნიშნული, ასე დაკონტრადა და გულ-
დინჯადა, სინამდვილეში რო უფრო შე-
შხარეთ გახდლა რაღა თქმა უნდა, რო
ვაგბატონი იგი, არა მხოლოდ რო თხო-
ვნით მიმართავდა აქტო-იქითა, იდგა
ტრიბუნაზედაც უნივერსიტეტისა და
ფოლად ბილწი, გაუგონარი თუ განუ-
მეორებელი სიტყვებით მოიხსენიებდა
იქნე ჯავახიშეიღილსა.

თითქოს იგრევ გაისმოდათ.

ხმა პრ მართლაც იგრევ გახდლა:
მკეფარი, გამყინვავი, ხან რო წივილად
მოსქელებოდა, ჩაიხლინებოდა მერე უა-
რალა, ხველა მოპყვებოდა, მერე ღორბ-
ლი წამოვიდოდა და იყრეცვიდა შეცი, ი-
ხლომახლოს რო განერება არ შეიძლე-
ბოდა, არა, არა, არ შეიძლებოდა, —
შემარხებიც რო გახდლა და შხამიც
რო იყრ, ეწვოდა კანი, ვიხაც რო ღორბ-
ლი მოპყვებოდა იმისი, პიჯაპს ჩა-
ატანდა, ხალას ჩატანდა, ისე ეწვო-
დათ; ხახებ ხელსახოცებ აიჟარებდნენ, —
არ ვაზვადებ, ასე დამინახავს, ასეც
უთქამო, მე ჩემდათავად მხოლოდ ვიხ-
სენებ, თუმცა გაებურებულიყა, თუმცა
მარაზებდამეთქი, მაინც არა, არ ვაზ-
ვადებ.

და გაისმოდა,
გაისმოდა შემარავადა.

როგორმე სმენა უნდა დაგეხში, თუ
არაო და გაიძეგვებოდა გული.

და თითქოს სმენადანშეულიც გახდლი,
თვალდაბინდულიცა, უცეც რო გამიჭრა
ფური წივილმა, თითქოს გაბალთა და
თან წიაღილი: ციის თუ არა კათელრამ,
რესული ენა გაერთიანებული კრების
ერთ-ერთი სამუშაოსათ.

უცეც გამწივლა და უცეცაც იდეკი:
თითქოს ვიღამაც წამერა ხელით, — შე-
2. „მითობა“, № 7

კათხვა მაქვსმეთქი.

ურავისული

დამთავროსო, რექტორიმა ბრძოლისამდებარებულის
ისე მტკიცედა, რო სხვილდა,
ვინე თუ დაურღვედა წესრიგსა, არი
ისე მტკიცედა.

ასევე, სიტყვაშიც გამცემს პასუხსა-
მეთქი.

შეითხოსო.

იქიდანაც მოისმა, რო აფხორილიყო,
მხრები რო წინ წამოეზიდა, გაემაღლა
მკლავებიცა ისე, თითქოს რო ად შექ-
კრავს გამარისა და ვათ ვისაც რო და-
აცხრებათ, მკითხვისო.

და ვკითხე:

წელიწადში ერთხელ მაინც თუ შე-
დიხართ აუდიტორიაში,

თუ გიცნობენ თქვენი სტუდენტები.

და

ხელფასს მაინც რა ღრისა ღებულობრ-
შეთქი.

XXII

მოულოდნელი გახდლა. მოხუსხული
ჰყავდა ყველანი, არ ელოდა ასეთ შე-
კითხვასა. მოხუსხული ჰყავდა ყველანი.
საბჭოს მერე თუ დემონსტრაციის მერე
სახელდახელი ბანკეტებსა მართავდა
რკინიგზის რესტორანში. ბათქაბუთქით
გაპხნიალა შამპანერის ბრილებსა და
შექეცვებდნენ ქალები. კაცები კონიაკ-
სა ხამდნენ, თვითონ რო ქონაქს ეტა-
ნებოდა, აუბამდნენ სხევებიცა შხარსა,
აუბამდნენ ცნადია. ის ღრის გახდლა,
კონიაკი რო იაფებდა ჩვენშია, დასავ-
ლური ფილმებიც რო გამოინდა ზედი-
ზედა, დახაულური რიმანებიც რო ითა-
რება ზედიზედა, თუმცა რო არც რო
უიღებდით იწუხებდნენ თავსა, წიგნე-
ბით პრ არა და არა, მაინც აქცილოდნენ
მოდასა, — ის ღრის გახდლა, მოდას აქ-
ცილოდნენ, კონიაკის მოდასა, ოლონდ
როდი რო წირპალენი მართლა ისე და-
სავლურადა. ჰყლაპავენენ კრიბაშალა, მა-
ტრაებელი რო მაღა ჩამოდგებოდა,
ჰყლაპავენენ ვა ჰყლაპავენენ და ალ-
ონდნენ გარობებში ხმაურითა, ყაფინითა,
ზარიერიმითა, აღიონდნენ და აქცილოდა,
ლამის რო ხელით აქცილოდ მასპინძე-

լո, ամբազւրատ և ամբազւրատ, ուռ աշօնից-
զեղութառ ու զան ամբազւրատ, ուռ ու ամ-
բազւրատ, անոյ հան զամեռն: այսիցզեղու-
թառների, ամառ ուռ արը պարունքն, ներա
կընուսան ուռ գաելունքն, ներա և ըստիւ-
լուսան. Խորց մարտլաց ուռ աշօնիցզե-
ծուցա.

Անոյ մոնց և սեղուցզենքն, մոնց և սեղու-
ցզենք.

ծյան ու սեղու հայշալու ելութ:

ու սեղու դժուս գաելունք, — ծանատմիշ-
ելութան անձաւու ինչու ուռ Մշմուղութա,
ուռ լցուցուցա մեխանցունան ծնատմիշ-
ելութան և ամառ ուռ ալլու աշրտմիա
ուռ ուռ աջեցուցա, ուռ նորշառն այցեցու-
ցա, ուռ ուռ սյու և ուռ ուռ գամունքենեցա,
ալլու այժմուն և արը քայլուցզենքնա,
արը քայլուցզենքնա և մուշելութա և ատա-
շութիւ, չըն ուռ շրտսա, մեխանցունա
նալա ույմա շնճա, մընր մշուրյա, մընր
մշումեսա և այս մշումդումա, նորշառն ուռ
ունցուն, մը ուռ արմիւ զայս և սատալայո
ւնիս, ուռ արը մտնճա, ուռ զայրուց, ուռ
արը սաշունու մտ մշուտիշցումո. այս, մետ-
լունց ուսա ալսանինշնայ, ծնա ուռ սպուն-
ք հայրածա, զայրա ուռ ամ զինչի զա-
մուսւնոյու, զայրա ուռ զայմեծա մըց-
ներնա. ուսա սիցիցուցա, չըն սմայնո
արայշուն ուրունքն. յէ սայս զայրայութո
զարհայրալոյտ, զայրայնա մտնչվզենթա
ելու, և մեծաւու զաելուն, իւմպալու-
թուց զայրածա. սատանաւու սաելուրունու
ցինուն, ահա?.. մեծաւու զաելուն. և մո-
մարտազնեն ուռ ույմա շնճա: սեծուց-
նեն, չընշրեցնեն, յմուրինլուցունեն...
յմուրինլուցունեն... յմուրինլուցունեն,
ուսա սատիմելու ուռ ալսանինշնայ, ուռ
մընցիւրեցնեն ուրալիւրաննա, ուռ մշե-
պինարնեն, ուռ չըն մշումեծա զայրա-
յն, զարհայշունամյութի:

և առ զայրալումյութի:

և արը արայն զայրալումյութի:

արը արայնա, — ուրալ նոյելունու...
նորշառն ուրալ ու նոյելունու ամատմու մոյելու.
նորշառն ուրալ. անոյ ունցա. ուռ շնճա
սյուն, շնճելունա, ուռ առ զայրալու արա-
յուն և պատշառնա ուռ ույմա շնճա, մետ-
լունց և յայրալու ուռ զայրալու ուռ ույմա

շնճա, ուազան ուռ տուտմին լուսնումմա-
տոյս գամինշնուռա զայրալումյութի, լուսնունյ-
ւա և հանցայ և օկյուրյա, հանցայ, մոյե-
նուն, և առ զայրան զայրան ուռ սազ ամու-
շույ ու այցա. զայրան զայրան, մոյենուն. մըն-
շնճա ուռ ծնիչո առա զայրան զայրան, և արը
արայուն հանցան շնճենա. մոյենունն
յշմայսա յէ շնճա ուազա ույմա շնճա.
ուամբա յէ զանչոյա յէ նոյելուրիա, յշմա-
յա զայրանա, զայրան ուռ սյուն, զայրա-
ն ուռ զայրան սույրտնիւռ շնճա. զա-
նչոյա նոյելուրիա.

և սոյուրտնիւռ և սոյուրտնիւռա. ոյուս.

գարնցալունուպ գարնցալունունա. արուն.

և նոյելունուպ ուռ պյոյ մոյելու, հայ-
շունցալուպ առ շնճա ոյուս: մտասա սպուն-
քա զայրան ու մոյելունուն, մոյելունցանու ու սե-
ւու սպունցալուն մշենամմուս և սպունցա-
նա, ինես մոյելունու, ուոյս մոյելունու,
գորու ու սպուն սպունցալուն, մաջուն-
նու ու սպուն, ուոյս ուռ սեղենա, հին-
շունու ու սպուն և զայրան ամուն և սպուն ուազա
շնճա, անոյ ու ուտոնիւ ու շնճա մոյելուն
յէ շունցա մշեմելու և դայնանցալու յա-
պա, մոյելունա և ալյուտյա, ալյուտյա և
մոյելունա զայրալուրիա. սպունցալու ար-
այշունա, առա լինալու և հալա ույմա շն-
ճա, յայս յայրալու, զայրա զայրան հաս-
ման ելունա ու ուռ մոտեսելու մընչըն
առ արուն.

ուրալուն յիսա, ուռ զայրալու ուամ սանձա-
շուն մոտեսելու, անոյ զան շնճուս արը
մոտեսելու, — առա, մընինա, ուռ արը մո-
տեսելու, ուամուտայու ինումարտու սայմի
մընչընաւ: զայրա լոյկունու, մը!.. զա-
յրա լուն և զայրա լուն, մը!.. ուռ առ լոյկու-
մընչընելունու և լոյկունու զայրալունսա,
զայրա լուն, մը!.. ուս ոնսա, լոյկու ալանա
կընուն և զայրա լուն, մը!.. լոյկու ալանա
հինշուն ուս ոնտունու կընունայրիսայուսա, ալանա
հինշուն, ուս ոնտ, ուս ոնտ,

մատն մընչընելու լոյկուն, մընչընա
լոյկուսա, մտ ռամպյունյունը ուռ համեմնեն-
նունուն, ուսու զայրա լոյկունու զաելուն,
լոյկու, լոյկու լոյկունու զաելուն, ուռ արը
հինշուն ուս ոնտունու զայրա լոյկունուն
և սելումյենյուն, ուռ արը հայրա-
նունուն գրիունուն ինոնա մասունու, ուռ
արը յնանցուն սանչընունուն ծանչընու-

ბა რკინიგზის სადგურში, დაღი, დღიდა
წყალობა გახლდა ცხადია და რაღა თქმა
უნდა.

რექტორი მიპხვდა.

შეწუხდა რექტორი.

შეიძლება ცოტა დაყოვნა, ანთუ ვერ
ინიშნა ისე ნათლადა, რაც უნდა იყოს,
მასდევა რექტორი კათედრის გამგებება,
უარესად მიხდეა. უარესადა. აღმართით
საქოთხიო, წარმოადგინეთ წესრიგის და-
მრღვევით, რექტორატი მხარის დაფი-
შერთო, უკიდურეს ღონისძიებამდის და-
გაჭროთ მხარსათ. წარმოადგინეთო. წარ-
მოადგინეთო. ჩვენ თქვენთანა ვართ.
მხარის დაგოჭერთ.

მანამდე ასე არ მოითხოვდა. თვითო-
ნევ მიმართოავდა საჭირო ღონისძიებებსა.
თვითონევ წყვეტილ. თვითონევ კისრუ-
ლობდა ყოველ პასტხისმგებლობასა. მა-
ნამდე: რაღაც გაუძნელდა თუ რაღაც
გამოულდა. ეს პო ახეთ, იხდეაც პო
გარიცელდა. ანთუ სიფრთხილეც წამო-
ეძალა, ანთუ რაც იყო, — გამგებით,
გამგებით, მიხდეამეთქი უარესადა და
უფრო მაინც ისტორიის კათედრის გამ-
გეს მიხდეა. ყალინავა პო იმ კათედრისა
იყო!. შეიმჩნეთდა. აკცენტ ამჭობნიცა,
მიხდეს და მისდგრე პროტეგირიცა, დე-
კანიცა, ვისაც რო კვითხებილა თუ არ
კითხებილა, მისდგრენ და მისდგრენ,
შენიშვნებს არ გამოულევდნენ, საყვა-
ლერებს არ გამოულევდნენ, წერდნენ
ჯელა დადგინდებამი, სადაც რო ნაკლი
ჩამოითვლებოდა, აღარც რო სიტყვას
დააცლოდნენ, — რა ნაბიჯი გადასხვით,
რა ღონისძიებას მიმართოთ, მიაცილე-
ბოდნენ, დაამარავის დრო აღარ არისოთ.
მეტი გამოწვევა აღარ იქნებოდა, მეტი
მინიშვნება აღარ იქნებოდა, მეტი წაქე-
ზება აღარ იქნებოდა.

მაინც არ იქნა, ვერ მანამნეს თუ
იმას მაინც თავისი აწესებდა, იგრეხდა
წარბება იხევ ისვეუ, ანთუ კაბინეტში
იჯდა, ისტორიის კაბინეტში, და შექუ-
რებდა უაშროდა საქართველოს რუკას,
გასაბჭოებამდის რო გამოუცათ, უფრო
სხვაგვარი შემოწერილობა თუ შემოხა-
ზულობა რო გამნენდა, სერგი მაკალა-
თიას რო ჩამოეტანა, ის ერთადერთი

მორთულობა რო გახლდა კაბინეტში წიგნული
რო იმუქრებოდა სერგი, ამასაც წიგნულია
დებო.

შერე რაღას უნდა უკუროსო, ვალი-
ნავა ამბობდა, და — რაღაც უწმაწურს
ამბობდა, თავისი კათედრის გამგის მი-
ხამართითა ცხადია.

უკუროსო.

ის არ აჰები მიხდებოდა არც ამასა. დაბნე-
ულიყო თუ რა იყო, ეშინოდა თუ რა
იყო, — ძნელი ხაოჭმელია.

შეიძიც არ არის გამორიცხული.

იმდროინდელი სტუდენტიც გახლდა,
ვალინავა რო იყლებდა უნივერსიტეტისა,
მოწმეც გახლდა თუ რა დღეში ჩაევ-
ნებითი ივან ჯავახიშვილი, სხვა პრო-
ფესიონელიცა, სტუდენტებიცა, — რა დღე-
ში ჩაევნებინა, რა გზისთვის გაფეხ-
ბინა. და იყდა, და იგრეხდა წარბებას,
და უაშროდ შექურებდა საქართველოს
რეკახა.

და იტანდა კველაუერისა.

კველაუერს იტანდა.

უბმოც იტანდა

იქ მაინც შესძიხა'

„ბურუუეშო!..“

სტუდენტ ასეთი ამოძახილი და იქ
ამოცედა, მე რო შევეკითხე ყალინავა-
სა, სტუდენტები თუ გიცნობებნებთვია,
ამოცედა ისე, რო ეგონა, რო თავი გაუ-
წიონე.

არა რა თქმა უნდა, ის დრო წასულა-
ფა, და მხრები ჩამოსწყდა იმა ვაფა-
ტონისა, არწივიერით რო მოზიდულიყო,
ჩამოსწყდა უბადა, ხმაც წაუკიდა, წა-
უვიდა, ჩაუწყდა ხმაცა, მერე ახილდა,
აწილდა, ისე, გაუგაბრადა, მერე დაეცა
თავის სკამშელა, მოწყვეტილ დაეცა. მე-
რე აღვა და გამიტონე. აღარ დაუცდია
სხლომის დამთავრებისათვისა: აღარა.

შერე მისაკეთებურებლენები სხვები:

ას, რა ბანკეტი კვალოდა სადგურ-
შიო, ვაი, როგორ ჩაევიშალეთ.

შერეც მისაკეთებურებლენენ. მოიშალა
რო ის ბანკეტები, სკოლაც მოიშალა, რო
აღარც საბჭოს სხდომებზე ჩამობრძან-
დებოდა. დემონსტრაციებს მაინც ესწრე-
ბოდა, მაინც შეახენებდა თავსა ტრი-
ბუნის ხალხსა, ჩაიკლიადა ხელებგაშლი-

და. ოღონდ ესაა, მატარებლით აღარც დადგიოდა, თითქოს შემოსჩერიათ თუ მოცემულია თუ განაწყენდა და თავს აღარ უფარებს აღარც სხვებსათ, — აღარ დადგიოდა მატარებლითა, აღარა, რაღადა: დაბრძანდებოდა აეტომიბილითა, მშენებლობის ავტომიბილითა, მძღოლითა მშენებლობისა, — ასე იზარდა იმისი ტრესტი, იზარდა, იზარდა.

იმხანად მეც შევჩიტდა მწერალთა კავშირსა, ეკება დამებმარილ, ეკება ჩემს საეინტრეუსაც რაიმე ეშველოსმეთქ. უკარდათ. ერთმა მდივანმა კიდვევაც შემახსენა: ეკერა, ყალისავამ ჰევეანა დასხახდა, იმას უთხარი, ჩენ რა უნდა იშველოთ. ჩემს დღეში რო ჭერი არ მიღიარეს, უეს არ შევაღვაძ იმის აშენებულ ბინამძეოვა. ამა ეკრე ივლით, მანუკეშე. მე მაინც მიძნელება, ახლაც მიძნელება, სტუმრილაც მიძნელება, დაუკატიდნივართ იმ სახლების შეინაბრეთა, ერთა ვწვევივარ. თუმცა კ რაც, —

მე ისევ იქა ვარ, რო მოშალა ბანკეტები, რო შეამცირა ჩამოსკელობანაცა, რო ჩამოღითდა მარტოდა, ხოლო კორიდორ ვინქეს ჩაისვამდა, გაცემულებდა ვანქესა, ეგრე ხათითალდა, საღმე დაათონიბდა იგითისა თუ მცხეთაშია, დათვრებოთა თეთრონაკა და შესტრაბახებდა თანამეგანახესა: ნახავ თუ რა ელისო, — ეს მე ცხადია. ლექციებისათვის მაინც არ ეცალა. რას იზამ: არ ეცალა და..

როგორც გინდა თქია, — და იქცა იგი ცუდ მაგალითთან, იყო და იქცა, მწარე მაგალითთან იქცა. მწარედა. მწარედა.

შეიცვალა რო კონტიგენტი ლუქტორებისა, პროპერციებიც შეიცვალა თანდათანიბითა: იმატებს, იმატებს ადგილობრივთა, იმატებს. იმრავლებს. თავდაპირულად მხოლოდ ირითა ტრაბაზობდა ჩენით რექტორი, — ირს ასახელებდა, ჩვენთან დაამთავრებს, ჩვენს გაზრდილება, ჩვენებ ამოგვიდებენ მხარშიათ, ირს ასახელებდა, რო აუზილუებდა თვეის „ბლოკორტესა“, რო შეეხებოდა „კადრებთან მუშაობის საკოხხას“, ასახელებდა და ტრაბაზობდა: ჩენ თვითონ გავზრდით ჩვენს კადრებსათ, რა ვუყოთ თუ

ჩენი ასპირანტურა არ გაჯერებულება—მაინც გამოვეძებით საშუალებას მისანც შევქმნით აჯღილობრივ ტაღრისათ და გვეშველებათ, მატარებლისაკენ აღარ გვექირება თვალით, გვეშველებათ. ტრაბაზობით და გამხსნილა შებლას, ხემრიბდა იმასა, მატარებელსა რაღა თქმა უნდა, და ასელვებნენ უახლოესი ხელქვევითები, იცინოდნენ გულიანადა.

გვეშველებათ.

და იცინოდნენ გულიანადა.

მერე უფრო მეტს ახახელებდა. იმატებს. იმრავლებს. იქცეც აღიზარდნენ, ინხტიტუტშია, ჩამორმატნენ კიდევაცა, მიიხედვს, მოიხედვს, მოუწოდათ გორი, ფეხი მოიკიდვს, აქ გვირჩევნიანო. შეავხეს. შეესხენ, ახალგაზრდები პრძანებულებენ, ძალილინით სავსენი, აღბათ რო მართლაც რო შეცცლილენ მოღლილთა, მოხუცებულთა. მაგრამ და რაც, შეცლისა რა გათხრა, ძალილენ მაინც არ იშერებდნენ, არა, არა, არ იშერებდნენ: დარბოლენ ნაკვეთებზე სახლკარისთვისა, სამშენებლო მასალებზე დარბოლენ, საწყობებში ქვერბოლენ, კაცის კაცს დასლებონენ, აქ იყვნენ, იქ იყვნენ, იქცა, იქცა, შევარდებოლენ ლექციებზედაცა, თუ შევარდებოლენ, სახლდაბეჭდოდა, გული მაინც გარეთა ჩრებითათ, — იქა რჩებოლათ თუ საღრა ა შეორენ, როგორ აეკოთ, იქა რჩებოლათ, იქა რჩებოლათ გულიცა, სელიცა, იქაცა და იქაცა, თათქმის ვეღლამ რო კვეულები შექმნა აბიტურიენტებისა, და თათქმის ვეღლა რო მიიწვედა მისაღებ გამოცელებზე, იქაცა, იქაცა, ფელებან, გარდა ლექციებისა, გარდა მოვალეობისა, ხამსახურებრივი მოვალეობისა, პედაგოგიური მოვალეობის გარდა.

ეს რო ასეთ, —

მიიხედვს, მიიხედვს და თვალი წაუკორიდათ თანამდებობებისაკნაცა. წაუკორიდათ. თვალი ხ: რბია კაცისათ. თვალი აბრამალებებს, თორეუ სულ მარტივი ანგარიშიათ: უფრო აღიღლადაც ააგებდნენ, უფროც გამარტივებონენ წელშია. მარტივია. მარტივი. თვალისა რა ბრალია, თვალი ხილამაზისათვის გაწენილა. თუ—

შეც ერთ უწყის, ვისი თვალი რო სიღდა-
მახისათვისა, ვისი რო მართლაც სი-
ხარბისათვისა, — ვინ იცის, ვინ უწყის.
რაც უნდა იფოს, მაინტ ახე ითქმის, წა-
უკორდათ თვალიათ, წაუკორდათ და ერ-
ხოდათ ძალიონებაც. ერთოდათ.

ახე იცელებოდა, ახე დგინდებოდა კა-
დრი ახალი, დგინდებოდა, მტკიცდებო-
და, ძალის იქნებდა, უცვლებოდა საფე-
ხურებსა, მითწევდა, მიიწევდა. კადრი
ახალი — ადგილიაზრიცხიცა ე.წ., და ჩა-
მომცვლელიცა ე.წ. — უკრი უკრხათ
და ძალი ღმერთხათ.

ახე იცელებოდა, ახე დგინდებოდა კა-
დრი ახალი და რაღაც ისეთიცა დგინ-
დებოდა, უფრო მაცდურისისა თუ სიავი-
საცნ რო ეწერდა ინსტიტუტსა.

და ბევრი რამე აღარ მოსწონდა რექ-
ტორსა, აღარ მხიბლავდა ეს „ადგილო-
ბრივი კადრებიცა“, „აღარა ტრაბახობდა,
გადახაზა თუ სულაც ამომხია „ბლოკ-
ხიტიდან“ საამისო ფურცლები, ამოხია,
დაანაუწია, გადაჭავასა, რაღაც მწარეც
ჩაიძურტკუნა, მაგრამ ეს ვეღარას ვერ
უშევლიდა, უფრო მწარეც ეთქვა, ვერ
უშევლიდა. თვალის დახუჭვაც ვეღარას
უშევლიდა, გახელაც ვერა. მოითხოვ-
დნენ და მოითხოვდნენ. მოითხოვდნენ
და ვერაფრია ახდიოდა, ვეღარ ასდიოდა
რექტორი, რო არც იძლები თანამდებობა
გაძნელა ინსტიტუტსა, რო არც იძნელა
კონტიგენტი გააჩნდა.

კონტიგენტი... კერ აქ იფრიდა თავსა
ფეხლალერი, აქ იკვანძებოდა, აქ იხლარ-
თებოდა, რო არ გააჩნდა იძნელა კონ-
ტიგენტი მისაღებთა, ის იძლენი დის-
ტულები რო მიეღო, ის იძლენი, ვეღალას
რო ბევრი დაა აღმოაჩნდა და ვეტდა
თურმე რო გმირი დედა ფოფილიყო.
დემორაფია რო არცთუ იხე სახარბიე-
ლო ცნობებს გვაწვდიდა, რასაც ვე-
წვდიდა, ისიც თურმე თუ იძინეც თურ-
მე სულ ამათი დისტულები ფოფილიყვა-
ნენ. ზოგჯერ აერეოდათ თურმე ერთ-
მანეობა, ზოგჯერ სტაციონენ, თურმე
ერთმანეთსა, არა ჩემია და არა ჩემი
დისტულიათ. ის ერთი ფალიჩავა რაო, —
იძრავლა, იძრავლა ფალიჩავობამა, შე-
არფა გორის ინსტიტუტი. შეაწია.

და შეიძნენ, რო არა ქმარიდა კონ-
ტიგენტი.

და შეაწყდნენ ერთმანეთსაცა, რესპუბლიკა
ქმარილა თანამდებობანი.

არა ქმარიდა, ერთოც არა ჰყოფნიდა
თითოესა, და შეიძნენ, შეაწყდნენ, შეაწყ-
დნენ ერთმანეთსა, დაულითეს, დაგლი-
ჯას, დაცოფეს ერთმანეთი. და მერე
ერთმაშალ გაერთიანდნენ: მისხვდნენ თუ
დააღინენ, რო ხელს უშლიდნენ ერთ-
მანეთსა, რო ამითი სარგებლობდა რექ-
ტორი, რო რექტორი გველას უშლიდა
ხელსა, გვემებს უშლიდა მისხვდნენ. და-
აღინენ. და გაერთიანდნენ.

კოლეგია ჩამოიყალიბდა.

ხემისწინ იხევა ერთმანეთსა, ერთადაც
იყენენ, უღრენდნენ ერთადა რექტორსა,
უღრენდნენ: რო შლიდა მართლაცა იმათ
გვემებსა მისაღებ გამოცდებიდა, თანა-
მდებობების განაწილების იმათ გვემებ-
საც რო იხევე შლიდა, შლიდა. შლიდა,
რაც რო შეეძლო, რახაც წაასწრებდა.
თუმცა რო ზოგჯერ კლას გასწვდენოდა,
იხე ვეღარა, ხახულმწოფი გამოცდება-
ცა, საფურსო გამოცდებაცა, ვეღალა გან-
ვითარებასა თუ ვეღალა კუსჩედა, მავ-
რამ მთავარი მაინც ის განდღა, ის მი-
საღები გამოცდები და თანამდებობანი, —
მთავარი გახლდა ეს როი ბურჯი, როი
ბასტიონი, რახაც რო მტკიცებ დაუშლე-
ბოდა, მტკაცებ იცავდა, მართლაც რო
მტკიცებდა და შეუვალადა. იცავდა. ის-
ტორიულ რომანს რო ეწერდე, გამომად-
გებოდა ციხისთვის პროტოტიპადა. გა-
მომადგებოდა.

მაგრამ ვაა რო არა ყოფილა იხეთი
ციხე, რო არ გაეტეხათ, რო არ აეღო-
თო, — ჩვენში პი ცხადია მითმეტებეთი

და იძყვილდა ციხეი იგი, იძყვილდა, ირ-
ყვილდა, შეინიდნ ირყვილდა. შტრებს
მისხრობოდნენ „ეფლისწულებიცა“, ან-
თუ უფრო ცრუუფლისწულები, ბრჭყა-
ლიდა რად უნდა?! — ცრუუფლისწულე-
ბი რაღა თქმა უნდა, ვიხაც რო განდღ-
ბოდა რექტორი, ჩუმად განდღობოდა და
დაეძმედებინა, — ჩემს შემდევ შენ იქ-

ნები უსათუოდათ, რექტორადათ რაღა თქმა უნდა, და ეტყობა, რო ბევრს განდისნოდა, წევმადა, წემადა, ცალცალკი ცხადია, გაეცნოგულებისა ასე, და ერწმუნებინა და გაეცნოგულებინა, აღმათ თავიდათ რო ბევრნიც არ იქნებოდნენ ცხადია, ცხადია და რაღა თქმა უნდა, რღოვნები რო გადიოდა დწიო, რო შემოლინა ახალი და ახალი კადრი, რო გამოიაჩინებდა იქაც რო ვინმეხა, იმასაც რო შემავისნებდა, ან რო დააშოშმინებდა ვიღაც ატეზილსა, ამითი, ამ ხერხით რო დააშოშმინებდა, მატულობდნენ ასე თანადათმობითა, მრავლდებოდნენ ასე, გარს ეხვივნენ და ელოდნენ ასე იმედითა, მოთმინებოთა, ვიდრე რო სიშვადე სუსუმედა ინსტატუტში; ანთუ ვინ უწყისი იმათვე ამტუტეს წავალი, მოთმინება რო აღარ ფრთ, იმათვე, იმათვე, ცრუუფლისწულებმა, ყველამ რო ტახტი უფლისწულებმა, ყველამ რო ტახტი ტ., რო ერთი გახლდა ტახტი, — ერთი, ერთი.

და ირყეოდა ცახეი იგი, ირყეოდა, ირყეოდა, შიგნიდან ირყეოდა.

კრებები რო უვახდა რექტორსა, თანდათნ შეაძლეს.

შეაძლეს.

ბევრი რამ შეაძლეს, შეაძლეს ესეცა.

მოამათეთა სიას ვეღარ იცავდა, წინასწარ შედეგნილსა რაღა თქმა უნდა, ვეღარ იცავდა და აღარც უსმენებნენ წინასწარ დაწერიალ სიტყვებსა. იქვე წამოიჭრებოდნენ, იქვე გამომიდიოდნენ, ჟეპირად გამოიღიანენ, მომზადება რო ან უნდოდათ, ანთუ შზად გახლდნენ, აღუსილეოვნენ, გაღესილეოვნენ. გადმოდიოდნენ, გამომიღიანენ და წუხდნენ, რო ღაეცა დილიპინა ინსტატუტში, — აქ, აბა, ამასა წუხდნენ, განა რო სხვა რამესა, — რო დაბალია აკადემიური მოსწრება სტუდენტებისა, რო მოშლილია სპეციალისტი მუშაობა, საზოგადოებრივი საქმიანობა რო მოშლილია, რო საჭიროა რადგა აღური გარდაქმნანი, რადგა კალტერ, ძირისძირებული, უსათუოდ ძირისძირეული გარდაქმნანი, რო უნდა დაინერგოს, ახალი, პროგრესული მე-

თოდები აუცილებლადა, უამოწყებლადა, და რო ამის განხილულიც მისმამდებრები ახალი ძალებით მოხერხდებათ, — წუხდნენ და ამტკაცებდნენ, ამტკაცებდნენ და ამტკაცებდნენ, მოველების რო კათედრასა, მიაჭირებდნენ აწყვეტილი, მიაჭირებდნენ და მიაჭირებდნენ. ასეც მომეჩნევა: შემაგვანდა, კარებთან ვე ჩამოვაჯემი, — უიზიეს იმ დიდ აუდიტორიაში, — ისეთი გრიალი მეცა, ისეთი თქაფასქეუფი, ყიფიანი ისეთი, ჩამოვაჯემი თუ კარს ამოვეფარე, ზედ არ გადამდარის ფლოქერიამოეთქმა; ამოვეფარე თუ რაც იყო, ისიც ამომცუდა, — გაიგიას დოღია თუ რა არის მეთქმა. და მერე ასეც უწიოდებდნენ ამგვარ კრებებსა, დოღს უწიოდებდნენ, გაუების დოღება.

„უუუუჭო... გიგების დოღი!..“ მოუწონა ისტორიის კათედრის გამგესა.

კედარც გაარჩევდი კაცა თუ ქალსა, წილიდნენ, ჰყითიდნენ, ჰყითინებდნენ ერთნაირადა, მიაჭირებდნენ ერთნაირადა, მიგრიალებდნენ, მიღვრიალებდნენ, მოახტებდნენ ქალებიც ისევე, მიჯირაოსებდნენ კაცებივითა. რის ქალობათ, რის კედებიმოსილებათ, რის გულგვილობათ, — რომანტიკოსების გამოიგონი გეგონებოდა ყველაფრთი, ანთუ გამტრალიყო, ფრთილიყო და გამტრალიყო, გარდასულიყო, კაცებს რო აპარაბებდნენ უხეშიბითა, ყველაზედ უხეშ კაცებს აპარაბებდნენ. დაგაფიქრებდა საქალეოთ. დახუჭავდ რექტორი თვალებსა და გაახელდა, დახუჭავდა და გაახელდა, ეს რა ხალხი შემოგვაცევდა. დაეხუჭა თუ გაეხილა: სულეროთა, მიაჭირებდნენ აწყვეტილი ქალები, გაიგიას დოღში პირებელისა ინარჩუნებდნენ. იმდამად მაინცა, — კარს რო მოვეფარე, — სამივე ადგილი ქალებისა გახლდა, ახლაცა კერდა, კარცხლებებშე რო ამაღლებულან: 1-2-3 — სამივე ქალია. მე შენ გატყვი, ჩემები აკლდათ თუ დექები აკლდათ.

რექტორი იშვიათ სიღინჯეს იჩნება: მეც თქვენთანა ვარი, ეთანხმებოდა რექტორი, მეც ჩემი დღენი პროგრესის მომხრე გახლავაზოთ, მეც შხარს გაჭერი სულითა და გულითა, აქ, შე-

კადგეთ და განებორციელოთ ყველაფერი, რაც გვეკისრება, რაც რო გვეკისრება, შეკისრულოთ.

ასე კოანტემპორალა და ასე მოუკერიდა სიტყვასა. მოუკერიდა. თითქოს რო დარც აღარაუერთ ეფექტოდათ. თუ იტ-ფაზნენ, კიდევაც მოუკერიდა: აკამაღლოთო, განვამტკიცოთ, — დაეციაბს ნუ აცდენთ, სამეცნიერო შრომები შეასრულეოთ და ხარისხიანად შეასრულეთ, პარიონხან მოუკედეთ გმირულებსათ, მოუკერიდა, მოითხოვდა, აღიმაღლებდა ჩემასა, რო წარუდგენდა თვითულსა თავის ცოდვასა. წინ ეწყო ყოველთვისა სათანადო ცნობები. ასწერდა და ააქანვებდა: ამას ნუ რას იტყვიო.

არაფერსა, ამაზე არაფერსა, სხვა
მნით მოუვლილნებ: მოასხოვდნენ გა-
დარჩეულებასა, მოითხოვდნენ ზუსტად დაც-
ვასა დებულების ყოველი მუხლისა, —
უტევდნენ ასე, რო გამოეცილათ უერთ-
გვდესი დასაჭრდებათ, ანთუ რაც ენე-
ბათ, თანამდებობა რო ჩაევდიოთ ზეღმი,
როგორიშე ჩაევდიოთ.

უტევდნენ უახლოეს ხელკუთხებსა
რექტორისა, უტევდნენ, უტევდნენ.

იცავდა რეგტორი, თავებამოღებით
იცავდა. აქ თანახმა ვახლდა: ერთადათ,
შეც თქვენთანა ვარი, ოდორდ შეცვლა
არ უნდოდა არატრისა, არავის შეცვლა
არ უნდოდა, არ უნდოდა შეცვლა თავი-
სიანისა რაღა თქმა უნდა, ისე ადვოკატი
რო გაძევდა ჭიველოვისა, როცა რო
სკრიფა სიტყვა იმისა, როცა რო ჩვე-
ულებრივ ფორმალურადა ტარღებილა
გადაწევნები, ისევე ენტა. ისევე. ისე-
ვე. მაგრამ არ უმომღენეს რაღა თქმა
უნდა. აქ არ უმომღენეს. იქ გაეცლე-
ბოდნენ, გაუსხლტებოდნენ, თაქთოს რო
მამლექების სახელით ტაქტიკას გამოი-
ჯნებოდნენ, გაეცემოდნენ, ვითომ რო და-
ფრთხონ, შეშინებოდნენ ვითომაო, შე-
მობრუნებოდოდნენ მერე უცირადა უარე-
სად გაშემაგებულნი. მამლექებივითა, ვა-
თომ ნიღოსის ნაირებზე აჩანო, ვა-
თომ ჰირამითაბი იცავონ.

და აღარ ენება ამდენი კრებები რეკტორსა, ეს გადარჩევნებიც აღარ ენება. შეძრულა დაულაფრი თათქმისათ, ანთუ

მაინც ოუ რაღა თითქოსა, შებრუნვდა
რო მართლაცა: ჯერ რო ისინი გაუსწოდა
ბოლენენ კრებებსა და ეს ძლიერ იკრებ-
და, ახლა ისინი მოითხოვდნენ, ფრელ
წუთს მოითხოვდნენ კრებასა, ღამის ყო-
ვლიწოდესა, თუ მოიცდიდნენ, თუ შე-
მოქმედდნენ ცხეირსა ინსტიტუტშია.
მოითხოვდნენ და მოითხოვდნენ, კვლ-
გან რექტორის დახურებას მოითხოვდ-
ნენ, — კათედრის კრებასაც უნდა ეხსრე-
ბოდეს, ესეც გამოხდებოს დებულება-
შაა. რაღა არ გამოსმებნეს, — ხაიდნაც
თუ რას მოუვლებოდა, კვლაუდის ჩაე-
ჭიდნენ. კრებებიც უფრო ხალხმრავალი
უნდოდათ, კლუბში მიიწვევდნენ, უფრო
დაცილადაცა ბრიცვდებოდა ხალხი ერ-
თადა და ერთობლივადა.

xxii

რეგულორს ისევ თავისი კაბინეტი ერნ-
ნივანა. იქ ისევ ისევვე ძალვენანი გახდე-
და, ისევე მოსდევვდა რიზი ხმაშია, სი-
ტყვაც ისევ ღორგოურიად . მოსდევვდა:
ნაკლი ვის არა აქვთ, ამტკიცებდა, რო
გადაერჩინა თავისი ხელვებული, უნაკ-
ლი ქაფნად არავინ არისო. ერთი ნაკ-
ლი ფელასა აქვთ, ფელასათ. მე რო
მე ვარო... მე რო მე ვარო... ერთი ნაკლი
მეც მექნებაო.

ରୀତ ମୁହୂର୍ତ୍ତାରେ,

Հաօմանք կը կը հարթուածիմ.

အစွမ်းကြောလု

ମୁଦ୍ରଣ କେନ୍ଦ୍ର ବ୍ୟାପକୀୟତାକୁ

ଆର୍ତ୍ତା ମୃତ୍ୟୁନିଦାନ, ଗ୍ରାହକ-ପ୍ଲାନ୍ କେବଳିକା, କାଣ୍ଡଲି
ରିଯ ଗ୍ରେନଲାଇସ, ପ୍ରତି ଡାକ୍ସାଫ୍ଟ୍ୱେର୍ବେଳୀ, ଗ୍ରାହକ-
ପ୍ଲାନ୍ କେବଳିକା, ପ୍ରତିକା, ପ୍ରତିକା, ପ୍ରତି ଡାକ୍ସାଫ୍ଟ୍ୱେର୍-
ବେଳୀ, ଗ୍ରାହକ-ପ୍ଲାନ୍ କେବଳିକା.

so as to

გაჯიქდა რეკტორიცა, გაჯიქდა, მო-
ვიდა სერტიფიცია და დაპირის ქვეთ.

Digitized by srujanika@gmail.com

S. 6.

ება რა ნაკლი ვაჭვხო

62007 00211

۱۰۰

პირში თქმა მიყვარსო, აღიარა რექტორმა, და შენაი სისოო, არა ხარ კარგი კაცი.

ვაციო, არა ხარ კარგი კაციო, აღიარა
და მიახალა რექტორშია, აღარ დაინდო,
აღარა.

ეს დღე დაიხსომეთო.

სოსომა თქვა, იქ არა, იქ გაუითორდა.
შეტი არაფერია. მერედა თქვა, გამოსკე-
ლისასა, კარებში რექტორის კამინეტი-
სა, გაიხირა და თქვა იმგვარადა, რო
გაეგონათ უკვე გასულთაცა, იქვე და-
მრჩიოთაც რო გაეგონათ.

ეს დღე დაიხსომეთო.

მუქარა გახლდა რაღა თქმა უნდა.
თუმცა რო იმდენიც არაფერია არ შეც-
ვლილა სოსოს საქციელში, — იმდენიც
არაფერი: ენა უსწრებდა იხედაცა და
მისწრებულადაც გამოსდიოდა ნათქვა-
მი, მოურიდადი ბრძანდებოდა იხედაცა,
პირშიაცა და ზურგთუკანაცა, სულ შეა-
რე სიტყვა ამოსდიოდა პირიდან ხაუ-
ბარშიაცა და ტრიბუნაზედაცა, — გამო-
დიოდა იხედაცა, ხშირად გამოდიოდა თუ
ფოველთვისაც გამოდიოდა იმა ნაირ-
ნაირ კრებებზედა თუ თათბირებზედა,
აჭლომებზედა თუ კონფერენციებზედა,
გამოდიოდა და არავის ინდიბდა, ისე-
დაცა, იხედაცა, ოღონდ ის მაინც უფრო
ხიფიცხისა გახლდა, მოუმტნდობისა
გახლდა, კერ ითმენდა და გამოდიოდა,
გულში ავი არაფერი კლი, არავის არ
უბრიოდა, ცუდი არავისი არ უნდოდა,
არა, არა, ცუდი არ უნდოდა, აბრაზებდა
ცუდი და კერ ითმენდა, ეს იყო და ესა,
შეტი არაფერი, არა, არაფერი შეტი
აქმდისა, ამიერიდან ატრანა შურის-
ძებამა, რო გაახედა იმ ნათქვამა რექ-
ტორისამა, გაახედა, თუმცა რო გარეგ-
ნულად არც შეცვლილამეთქი: ენამწა-
რიბდა იხევ იხევე, პირში ახლიდა იხევ
იხევე, სიტყვას მოიხოვდა იხევ იხევე
და დაიოლიებდა შეკრებილთა იხევ იხე-
ვე, ცოტხალი სიტყვითა, მახვილი სიტ-
კვითა, მოურიდალი და დაუთმობელი
სიტყვითა.

აიყოლიებდა და აიყოლიებდა,

ამიერიდან მხოლოდ რექტორის წინა-
აღმდეგა. სხვას კველას ჩამოეხსნა, —
ქვეშეურილმებსა უახლოესთა რაღა თქმა
უნდა, ანთუ მიმართავდა, ასე მიმართავდა
აქეცენ რათ, თქვენი რა ბრალიაო, თა-

ვა ეს ანის და თავი არ ვაჩახავდა
აფიალიებდა და აიყოლიებდა
და ტაშის უკრავდნენ მრწინააღმდეგ-
ნი რექტორისა, უკრავდნენ და უკრავ-
დნენ ტაშია. გარსეხცვალდნენ, თავსდასტ-
რიაღებდნენ, პურს აღარ გასტეხდნენ
უმისითდა. აღდევრძელებდნენ, აღიღებ-
დნენ. დროშიად აიტაცეს. თუმცა რო
საერთო არაფერი ქვეითადა: თანამდე-
ბობისათვის ის არ იბრძოდა, კაცედრა
ქეინდა, მისაღვებ გამოცდებში ის არ
ერველია, აიტერიენტები იმას არა ჰყა-
ვდა, თემბებს ის არა ჰყილდა, რჯახით იქ
ჩახახლებას არ აპირებდა, არც ინსტა-
ტუტშია, არც კონშია, არა, არა, ისევ
ისე მირბილა, ისევ ისე შინქარილა
თბილისასა, ისევა ისევა, მხოლოდ მა-
შინ თუ გაასწრებდა მატარებელი, ტრი-
ბუნაზე რო იდგა, მხოლოდ მაშინა, მარ-
ტო მაშინა, სხვა დროს ისევ მიეშუ-
რებოდა.

კაცედრა ქვეითადმეთქი, იხიც იხე,
რო უფრო მიაჩეჩეს, ვაღმრე მიაპირეა.
ის ღრია წასულიყო, ახლა თუ დაპკარ-
გავდა, ეს იყო და ესა, კერარაფერის
მიიღოვებდა, ის ღრია დამდგარისფ.

და იღგა ტრიბუნაზედა, ტრიბუნად
იქცა, რაბან რო გაასწრებდა მატარებე-
ლი. იქცა ტრიბუნადა. და ატრებდა და
აცინებდა ხალხსა, როგორც რო ენდა-
უფრო აცინებდა. ამითი უფრო პეიბლა-
ვდა ხალხსა. თუ ამითი უფრო ასდევ-
ლენენ, რო მაინც კრიდებოდნენ რექტორ-
სა, რო მაინც კერ შეკავებინათ თავი,
ლამის რო გაჭრილიყნენ შეახედა. ეს
ზოგნი ცხადია. ხოლო ისინი თავსგა-
დიოდნენ, მოურიდალინი თუ მოწინააღ-
მდევრენი, თავსაღიოდნენ და უკრავდნენ
ტაშისა, უკრავდნენ და აქეზებდნენ. აქე-
ზებდნენ და აქეზებდნენ.

ანთუ რაღა წაქეზება უნდოდა?

ბახრავდა ენითა, ბალთავდა, სჭრიდა-
სახეც იხეთა ქეინდა, — სამართებელი-
ვითა, ცხევირიც იხე აღესილი სამართე-
ბელის პირივითა, აღესილი, ბასრავდა,
ბალთავდა, ბასრავდა.

არა ხარ კაი კაციო. ბერლლენებდა
რექტორი. კითომდა რაო, სიტყვას შე-
ვუშლიო.

କିମ୍ବା କାହାରୁଙ୍ଗିରେ ଏଣ୍ ପଶ୍ଚିମରେ କେବେଳା
ତାଙ୍କ ଅନ୍ଧାରରେ ଏଣ୍ କାହାରୁଙ୍ଗିରେ ଏଣ୍ କାହାରୁଙ୍ଗିରେ

ამისხენით, ვითომ დიდი ახსნა ნდო-
მოდება.

ଅଳ୍ପାରୀ ଗୁମ୍ଫିଶାବଦିତ, ଉକ୍ତିନିର୍ଦ୍ଦା ର୍ଯ୍ୟାକ୍ଟିଵ-
ରେ, କ୍ଷେତ୍ର ଏବଂ ଲୋକ କ୍ଷେତ୍ର ମର୍ଗାଲ୍ୟାବଦିତ-
ଦାର, ଉକ୍ତିନିର୍ଦ୍ଦା ର୍ଯ୍ୟାକ୍ଟିଵର, କ୍ଷେତ୍ର କ୍ଷେତ୍ରିକୀୟ-
ମା ଗୁମ୍ଫିଶାବଦିତ-ପ୍ରାଚୀ, ଉକ୍ତିନିର୍ଦ୍ଦା ର୍ଯ୍ୟାକ୍ଟିଵର, ଗୋଟିଏ
କ୍ଷେତ୍ରିକୀୟ ଏବଂ ମେରାମଧ୍ୟରେ ଉକ୍ତିନିର୍ଦ୍ଦା, ହାତୀରେ
ଦାରିଦ୍ରାଙ୍ଗା, ଦାରିଦ୍ରାଙ୍ଗା ତଥାକ୍ଷମିତା, ରାଜ୍ୟ-
କାନ୍ତି ରେ ମର୍ଗାଲ୍ୟାବଦିତ ଏବଂ ଗୁମ୍ଫିଶାବଦିତ-
ଦାର, ଉକ୍ତିନିର୍ଦ୍ଦା ଏବଂ ମାନ୍ୟ ମର୍ଗାଲ୍ୟାବଦିତ ଏକଣା-
କାନ୍ତି, ରେ ଦେଖାଇବ କିମ୍ବା ସମ୍ଭବ ମର୍ଗାଲ୍ୟାବଦିତ,
ଏକା ଏକ ଶେଷର୍କଣ୍ଠିବିତ:

რო აღარია ვმუშაობთ, რატომ აღარა
ვმუშაობთ;

რო ხელი აეიღეთ ჩვენს მოვალეობა-
ზეთა, რაჭომ აიაღეთ ხელით;

რო ვაკვიტაცა სხვა საქმეებმა, რატომ
ავადიტაცა სხვა საქმეებმაც.

და გაპერიფერული დოლი დოლზე იმართებოდა.

ପ୍ରାଚୀ ମାନ୍ଦି

დაეცა და დაეცა ნიშნები სტუდიოტე-
ბისა. განიღნენ თრისტენბი. განიღნენ და
იმატეს. იმატეს და იმრავლეს. და ეს
განება რაღა თქმა უნდა: სჭრილენტ.
სჭრილენტ. ხაგანგაშო ეს იქნებოდა. იმა-
ზე ახმაურობოდა ქვეყანაა. სხვა და-
ნარჩენი შეიძლებოდა რო იქნებოდა გადა-
წყვეტილიყო, ინსტიტუტშივე, ანთუ
კორს რო არც გასცილებოდა. ცოდ-
ნენ თუ საიდან მოველოთ, ეშმაკისა
კოდაფერი ცოდლენტ.

სოსიძა — ატარი

სოსოს არა პეადნენ თროსხევში გამოიყენება ას იმათ ილოდნენ.

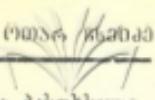
სოსო მხოლოდ განახოვადებდა. პრაქ-
ტიკული მდგრადი პრატექტიკული, სოსო
მოწერს აურიცები იყოსადა, ორატრიტადაც
ისი იშოვნება, განვებაშ მოუკლიათ
ითქვასა. არც ავთონ იშლიდენ თა-
ანათსასა რაღა აქმა უნდა, სოსო მა-
ცც სხვა ეშხი ჰქონდა, იმიტომაცა, რო
ურთ განათლებული განსლდა, იმიტო-
ცა, რო უარესები ზრახვები რო არ
აჩინდა, იმიტომაცა და იმიტომაცა.

ოლონდ და მაინცა, არც რო ისინი
აიშლილებუნ თვალითსასა: თვითონვე
ლილენ, თვითონვე აუგაფებდნენ, თვა-
ორვე მისახეკამდნენ, აბრალებდნენ
ხევბას, პირველურველის რექტორს აბ-
ალებდნენ, — ხელმძღვანელობის ბრა-
ზიათ. გააგდებდნენ, გააგდებდნენ ადა-
მანებას. აბრალებდნენ და აბრალებდნენ,
ა უცაურიობას ბრალდებისა აღარ მო-
ნახდა საზღვარი.

ერთხელაც ატყვდნენ და დაიწყეს პირ-
აპირ მავალი ითვალისწიფებულობა:

კოტა გამიგრიბელდა.

მაგრამ მაინც კი გადმოვიდა, —

და მე მკონი, დაიბნა რექტორი.

გაიხედა, გამოიხედა, დაეძებდა ქალ-
ბატონ ერნიასა.

ପାଇଁ କାହାରେବେଳେ

მერე შეიცხადა, ამოიძახა როგორდაც
უნაური ხმითა:

୧୯ ରାଜ୍ୟ ପ୍ରଦେଶ ପରିଷଦାରୀ, ରାଜ୍ୟର ପ୍ରେ-
ମନ୍ତ୍ରସମ୍ମାନକାରୀ, ରାଜ୍ୟର ପରିଷଦାରୀ, ରାଜ୍ୟର
ପ୍ରେମମନ୍ତ୍ରସମ୍ମାନକାରୀ, ରାଜ୍ୟର ପରିଷଦାରୀ, ରାଜ୍ୟର
ପ୍ରେମମନ୍ତ୍ରସମ୍ମାନକାରୀ, ରାଜ୍ୟର ପରିଷଦାରୀ, ରାଜ୍ୟର
ପ୍ରେମମନ୍ତ୍ରସମ୍ମାନକାରୀ, ରାଜ୍ୟର ପରିଷଦାରୀ,

မာဝင်ပွဲ စိန္တရီး၍ အပေါ် ဖြန့်ကြတဲ့ အမြတ်

თქვენა ხართ ხალხი კულტური, თქვენა ხართო, გამლიდა ბელგისა რეკტორი, კეთილება რამე, — თქვენ აკეთებთო, ფუჭელება რამე, — თქვენ აფუჭებთო. რად აფუჭებთ ხალხი, რად აფუჭებთო.

კეითხებოლდა და კლირდ ჭრის უსაკარი არავინ მოუკეთდა ამაზეც თუ მაგრა და მაგრა ებრძნენ და ისევ გაპევიონდნენ, ამ თუ დამატის მივეღითო, მოგეხედეთო, გვი-
ცელეთო, ვალუებითო. და მოდიოდა და-
იდიოდა მაშველი. მოდიონენ და მო-
იონენ. კომისიები კომისიებზე მო-
იონენ. ერთს გავისიტერებდიდ და
იორე გვადგა თავსა. კლარ ავდიოდათ,
დარას ავდიოდათ. იგზავნებოლდა და
შავნებოლდა საჩივრები, აუარებელი
ახელოლდა, სახელობითაც, იგზავნე-
ოდა და იგზავნებოლდა.

კულარსახად კულარ დაგვიტუება თქვენია
აჩინერებით, კარალევები აღარა კვლეულ-
ისო, — კამიაცხადა ერთ სხლოშახვედა
ამინისტრის წარმომადგენლობა, აღარც
აღხა გვყოფნის, რი კუზავონთ და
გზავნოს, გამოწმინდა და გამოწმინდა,
და თანაც გვიკვირნის, თურმე რიგორიდ
ერთ გცოლდნიათ, რამდენის წერა შე-
ძლებათთ, გვიკვირნ და კურაფრით კუ-
კისხსნიათ თუ მართლა ამდენი ძალა
არის კორონა, ეს რადათ, აა ესა:

და მაღლა ახწია ერთი საქალალდე, კურული თალნარა, — მოყლი ინსტიტუტის პროფესორ-მასწავლებელთა იშლის სამეცნიერო ნაშრომები, რო არც იცულობოთ და არც ხარისხით არ მიმართოს დაუბრუნველდა მოთხოვნილებასა, უმეტესობა იმათგანი მაინცა თუ კველა არა. უკალა არა.

Digitized by srujanika@gmail.com

ანთუ ის რა არის, ანთუ ეს რა არი-
ო, — კვლევით.

რაკის ერ დაგადებდი თითხა. თუმცა ასაბელებდნენ დაბეჯითებითა, იცოდნენ, ვინც იყენენ, არცუ ცოტანი იყვნენ, არცუ კულანი იცოდნენ ტხაღა, მაგრამ ცნობით მთ კულას ვიცნობდა?.. არ მეველებოდა მე იმათში ისეთი დამწერი. ვიცნობდი იმათს იმ ასე ვიქეათ სამცირეო ნაშრომებსა, კარგად ვიცნობდი: იმა ღუნეთა, მოშებულთა, უსახურთა თუ უავაძოლოთა, უამრავი შეცდომებითა, უნიპრივი შეცდომებითა, აზრობრივთაც უამრავითა თუ გაუკებრითა ისე, თეშისების დაბეჭდებც რო ეკრა ხერხებოდნა, რამდენიმეს რო არ გაესწორებინა, რამდენიმესა. ის სულ სხვა გახლოდა: მძაფრი, ანთებული, აღსავე რისხვითა, ნათელი, გასაკები, დალავებული, თანმიმდევრული, განწირებაც რო არ უნდოდა. სად ეხარ და სად ისალ. გავოცებულავრ გაოცებითა.

იტყოდი, ესენი არ არიან იმის დამწერით, იტყოდი.

გავრი ისანი გახლოდნენ, ბევრი მტკაცება რო არ უნდოდა.

იტყოდი, შეუძლებელია ახეთი გარდახახვა.

დაგუანანშებოდი, რადგან რო მართლაც შეუძლებელია, რადგან რო მართლაც არ გარდაისახებოდნენ, — იქ ისე მოსჩანდნენ თუ რა მეცნიერნიცა ბრძანდებოდნენ, აქ ასე მოსჩანდნენ თუ რა ადამიანებიცა ბრძანდებოდნენ. არ გარდაისახებოდნენ, არა რა აქმა უნდა.

და იგზავნებოდა. და იგზავნებოდა. მოდიოდნენ და მოდიოდნენ ერთისიტყვითა და ქათმის საჩივარისა არ იყოს:

ხარი დაკლეს, მე წამაკლესო,
ცხარი დაკლეს, მე წამაკლესო,
ცხარი დაკლეს, მე წამაკლესო,
ლორი დაკლეს, მე წამაკლესო,
ინდაურისაც მე წამაკლესო,
ბატხაც, იხვსაც მე წამაკლესო,
ჩემიანსაც მე წამაკლესო, —

ისე მოგვითოდა, სწორედ რო ისე, — ასოწმებდნენ რო რეტრიტატსა, გადმოაბრუნებდნენ კათედრასა, ასოწმებდნენ რო დეკანატსა, გადმოაბრუნებდნენ კათედრასა, ასოწმებდნენ რო პარტბორი-

სა, გადმოაბრუნებდნენ კათედრასა, ასე კათედრასა, ასოწმებდნენ თუ ვისაც მულტიტურენენ ნენ სულერთია, გადმოაბრუნებდნენ კათედრასა, კულა კათედრასა რაღა თქმა უნდა, გადმოაბრუნებდნენ და კულა აბრუნებდნენ, ასოწმებდნენ რო კათედრასა, ისევ კათედრას ამიაბრუნებდნენ, გადააბრუნებდნენ და გადმოაბრუნებდნენ. აღარც ვალავებდით აღარაფერსა, ეგრევე გვევარა, გაშლილი გვიწყო თუ რამე გავიჩნდა თუ რაც ენებათ რო შეემოწმებითა.

ხილო აუდიტორიას თუ მარტოდ მიღიოდნენ ლექტორები, უკერძათ, სუთუ არავინ მოგვდეს უკანა, უკერძათ და შიშობდნენ, მაშ აუდიტორიაში დაგვეხდებან აპარატებითათ, ჩამწერი აპარატებითათ, შიშობდნენ, შიშობდნენ და იხდაცა შიშობდნენ თუ ისე დაიზაფრნენ, კლინიკებსა თუ პოლიკლინიკებს აქთხავდნენ, ანთუ იწენენ, ეგონათ, რო ვეღარც აღვებოდნენ. დაშინდნენ. დაიზაფრნენ.

მე მაინც კულაზე მძიმე დღები დამთენდა. მე ასე მეგონა. სხვები მოსთქვამდნენ თავაიანთსასა. ყველას თავისი გასაჭირო ემძიმებათ. ოღონდ მე მაინც:

გაეისტუმრებდი რუსული ენის სწავლების შემმოწმებლებსა,

ინგლისურისანი მეწვეოდნენ.

გავისტუმრებდი „ინგლისელებსა“,

„გერმანელები“ მეწვეოდნენ.

გაეისტუმრებდი „გერმანელებსა“,

„ფრანგები“ მეწვეოდნენ, —

როგორდაც ისე გამოდიოდა, მართლაც რო ისე, ჭავურელის „უპანასკნელი მახარებითათა“.

მოხდა ისე, რომ „ესპანელებიც“ შემოგვესიენენ, ეს მაინც ევლარ აქსენი ვედარასურითა, — ესპანერს მაინც არ ასწავლიდნენ ჩვენს ინსტიტუტშითა, რა უკუთ მერეო, მაინც უნდა მიმეღო, მაინც უნდა გამესტუმრებინა. და ისევ მაინც: ეს მიღება სჯობდა, იმა მიღებათა, ეს გასტუმრებაც ბევრად უკეთესი გახლოდა, უხინჯოი, უეჭველი, ხიცილი რო სიცილისა ჰგავდა, ძაღლით რო არავინ იღმიჭვებოდა. ბოლოსდაბოლოს აქსენი

ესეცა: საღდაც ჩავწერეთ, ესპანურიც უნდა ვახწაველით, ერცელ დაღვენალებაში ჩავწერეთ: რო მივიღეთ საკავშირო შინისტრითა საბჭოს დაღვენილების საპასუხოდა, რიზიანად ჩავწერეთ, დამირება რო აღვილია, ანთუ რო მოთხოვენ და უნდა დაპირილე. უნდა დაპირილე. ალბათ ესეც თუ გაგვასაჩივრეს, — არ ასრულებენო. ალბათა თუ ნამდვილადა, ტყეაღდებს იღონებდნენ, ეს პრ მართალი გახდლა. ეს მაინც არავის უსაყველურებია. თბილისსაც უჭირდა ესპანურის მასწავლებლები, არ უსაყველურებიათ ერთისიტყვითა.

მაინც არ უჩანდა დახახახული კომისიებსა, თავიაღმ იწყებოდა ყველაფერი, ბოლო არ უჩანდა. უცაურია, — სულ იწყებოდა და იწყებოდა, ბოლო არ უჩანდა. გავისტუმრებდით მოზიდ კომისიასა და გვევისა ამოვისუნთქმით. გვევისა... გავისტუმრებდით კომისიასა და ცოტას მოვიღეხნდით. ერთ ღლებაც ასეო...

გვიანობამდის შევრჩით გორშია. ვახშამი გავიდერმელდა. შეაღამე გადასულიყო თბილისში რო დაებრუნდით. მანქანის კუთხეში მიიკუნჭა და მიიძინა სოსონშა. ეძინა ეგრე, იღონდ დაიბარა ჩაძინებამდისა: დიღუბის მეტროსთან გამაღვიდეთ, იქ ჩამოვალო. არ უნდოდა შეეწებინა თანამგზავრები. ჩამოვალოდა ეგრე დიღუბის მეტროსთანა, მეტროთ განაგრძინდა გზასა დენინის მოედნამდისა, მოკდან გადასჭირდა და იქვე ცხოვრობდა ლენინის ძეგლის ზურთეუანა, ენგელის ქუჩაზედა. ეს გზა არ გაუჰირდობდა თვალიც რო აეხვიათ, მოვრალიც მიაგნებდა და ფხოზელიცა რაღა თქმა უნდა. გაღვიძება მოგვერიდა, თანაც გაუხალისებულიფავით, როგორ ჩამოვედით თბილისში რო არც შეგვიტყვია, ჩავიგრიალეთ რესთავილის გმიზირიცა, მოუღანი გადავიქროლეთ, მივაძრანანეთ თავის ეზოსთანა და მაძინდა შევეხმანეთ: აქა მოგვიყვანისარ მშვიდობითაო.

მეტროაო, იკითხა სოსონშა.

მეტროაო, მივევეთ, შევეხმარეთ ცხრადია, ვინ იფირებდა თუ რჩ შეაჭარებისა და ამ შეწუმრებასა.

მოპყვა ისა, რო ერ გამოუხიზულებულიყო ისე უცება, რახან მეტროაო, უცოხარით, მეტრის ეძებდა და მეტრის გარემოდ არ ეცნაურებოდა იქათბარი. არ ეცნაურებოდა. შევიდა ეზოში. გამოვიდა. აპყვა ქუჩასა, აპყვა და ჩამყვა. არც არავინა სჩანდა რო ეკითხა, — აპყვა და ჩამყვა, დაიბნა, დაღვდა, იარა, იარა, როგორც რო მერე ეარაუღობდა, აბაზოთუბანში ამომჟო თავი. იქ ვიღლაცას გადაეყარა, იმასაც მოტრალსა თუ გზადაბნეულსა, იღონდ იმას მაინც იმდენი შეუხერხდა, მიასწვდა გზაა მეტროსი: ეგრე იარე, პირდაპირაო. უცვლია და გამოუღწევად ლენინის მოედნამდისა. იქდა გამოუგზიზღდით, ჰყებოდა სოსონი, ძეგლს რო შეებედე, გამოუგზიზღდი მაშინვე: ხელი რო გაეშვირა, მიეცვდი, იმ გზით რო არ უნდა მევლო, საწინააღმდევო გზით უნდა მევლო და შინ მშეოდნიბით მიუღიდოთ. გამოვფხიზღდით. მივედოთ. მაინც ენგელისან მიხვდით, ენემრებოდნენ, იღონდ ლენინის ზურგთუეანაო.

ის პრ გარედანაო, კომისიები. რევიზიები შიგნითაც გაწიწმატდნენ, ვისაც რო რაიმე თანამდებობა ეჭირა, გაწიწმატდნენ თუ თანდათან უარესად გაისულედეს თავი, ანთუ რა დამტართათ, ეგება რო ძნელი გახარჩევიც იყოს, ამიტომ მხრილი ერთ მაგალითს გაეხსენებ, ერთსა უამრავთავანა, ერთსა და ნიშანდობლივება, მსგავსი რო უამრავი შევემთხვეოდა:

პირველიდან ათ იანვრამდე დაუსწრებელი დაგვესხმოდა თავება, მართლაც რო დაგვესხმოდა: ლექტივიციც უნდა მოვკესწრო იმათთანა იმ ათ დღეში, კონსელტაციებიცა, ჩათვლებიცა, კამილედებიცა, საკონტროლო თემებიცა, საკურსო ნაშრომებიცა, ცველაფერი, ცველაფერი უნდა მოვავსწრო ერთისიტყვითა. დასწრებულიც მო თავისას მოითხოვდა, იქ არაფერი არ უნდა შემდილიყო, არაუერი, არაუერი, ბეწვისოდენადაც არა. რ უნდა შემდილიყო და ერთიც ვნახოთ

რაღაც შექმეშალა ერთ შევენიერ დღესა, — რაღაც რაღაცაც, დილის ცხრა ხაათიდან ხუთ საათამდე ლექცია მქონდა დაუსწრებელთანა და იმავე დროს, თუმცა უფრო ხწორად, დილის ათი საათიდან გამოცდები დაენიშნათ დახწრებულების ერთ-ერთ კურსთანა, მე ლექციებზე შეკვეთ და გამოისატელები ხეთი საათისათვის დავიძარე სხვაგვარად ეს კერ გადაწყდებოდა, ადამიანის კონება სხვას ვერაფერს. მოითქმებდა ამ შემთხვევაშია ახლაც ახე მოონია და მაშინაც ახე დავაჯერ თავი, დავიჯერ და დავიმშეიღვი, დეპანის მოიღვილე შემომქრა ლექციას და, სასპორტო დარბაზშია, აუდიტორიიბი რო აღარა გვყოფნიდა ჯერ იხელაცა და მერე დაუსწრებულები რო შემოგვეხორციენ მითვემეტება და რაღაც თქმა უნდა, შემომქრა და შემიმტება, როგორ გამეღვი, ახლავე ანსაგანმარტებით ბარათი წარმოადგონეთ, აგრეთ გაცდით. ახლავეთქმ და იქ და დაუწერ:

გორის ნიკოლოზ ბარათაშვილის სახელშის სახელმწიფო პედაგოგიური ინსტიტუტის ისტორია-ფილისოფის ფაკულტეტის დეკანის შოთვილები, ამჟამად დეკანის მოედობის შესხრულებებს, ღორ. ს. ერემიშვილი.

გორის ნიკოლოზ ბარათაშვილის სახელშის სახელმწიფო პედაგოგიური ინსტიტუტის ჩრედი ერთს და ღორგეგარეტის, უცხო კრებისა და ღორგეგარეტის კათედრის გამგინ

ასსა-ბარათაგორგილი გარამი

* იბ. ცხრილები.

* იბ. — იხლულო.

გორის ნიკოლოზ ბარათაშვილის სახელშის სახელმწიფო პედაგოგიური ინსტიტუტის ჩრედი ერთს და ღორგეგარეტის, უცხო კრებისა და ღორგეგარეტის კათედრის გამგი...

დაუწერ და მივაჩინე, გამომართვა და გაიტაცა. გაიტაცა და მიურბენინა მაშინ-ლელ პრიორეტორისა, — იცდლებოდნენ პის. — მიურბენინა და პრიორეტორმა დეკანის დაუწერა, მომედაპარაკეთო. დე-კანი შეებულებიდან უნდა დაბრუნებუ-ლიდა. არა ჩქარიობდნენ. საქმე გაიჩი-

ნეს, უნდა დამტკბარიცვენ, არა ჩქარიობდნენ რაღაც თქმა უნდა. დაუწერული მომედა-პარაკეთო, წაიკითხა და ჯერ საპროფე-სორიში შეირჩინა, ყველას წააკითხა, ვისაც რო შექხედა, მერე სტუდენტებსაც გაატანა, დასწრებულებსაცა და დაუს-წრებულებსაცა. სეირობდა ინსტიტუტი, ხეირობდა.

ეს რა მიყვაიო. მისაცვლურა ღეკანის მოაღვილეობა.

ახსნავანმარტებითი ბარათი მიბრძა-ნებ და მოგარიცვოს მეტე.

რა კენაც, — ხელი გაიშვირა პრიორეტორის კაბინეტისაცნა: არ მეშვებარ, კათედრის გამგებებს მაგრამ მოიკიდე ხე-ლით, არ მეშვებარ. როგორ მოგა-დოთ.

როგორც მოიკიდე, იხევემოთქა. ღაიფშხალა. გამცილდა.

და მანც ვერაუერს ვერა პხვდებო-დნენ, ანთუ მალე აეიწყდებოდა, იგივეს იქმილდნენ, იხევე იქცეოდნენ, — თავან-თოვების არა, ო, არა, არც არაუერი აეი-წყდებოდათ, არც არაუერი ეშლებო-დათ თავიანთოვეისა...

XIV

ინსტიტუტის რაო, —

აირია ყველაუერი, აირია, აირია მო-ნასტერი, იხევე მონასტერს მოვადექი. აეი და კარგი აღარ განირჩეოდა, მტერი და მოვარე აღარ განირჩეოდა. ვინ ვის უტევდა და ვინ ხაიდან გატევდა, ყველან გაიგებდა. ვინცა სხანდა პი სხანდა, ვინც რო არაო, ვინც რო თითქოს რო ჭიახაც არ დააღვამდა ფეხსა, იმათ უა-რესად აამტეტეს ინსტიტუტი. ის ბნე-ლი ძალები უარესნი გამოიგუნ. უარეს-ნი. თუმცა ვინ იცის... ეშ.. ერთი შეწვი, მეორე შეაცხო.

თუმცა რას მივეკვები?!.

აირია და იხაა, აირია ინსტიტუტი, აირია, აირია, ინსტიტუტი აირია, — მონასტერი რა შეაშია?! ანთუ ვიღას

ახსოვს მონასტერი, — ინსტიტუტია, ინ-
სტიტუტიდა კულტურიდ და აღბათ ახე-
დაც განზოგადდება — აირია ინსტიტუ-
ტით.

კორეცი ხარსული უნდა გადამდგარის-
ყო: ეგონათ ეს იყო ხსნაი ურთალურით.

გიორგი ხარაულის სხვანაირად ეგონა, — ის უფრო მართალი გახლდათ, — მაინც აღარ ედორობდნა.

ରୁକ୍ଷତୀର୍ଣ୍ଣ ଶ୍ରୀପ୍ରାଚୀଲା ଓ ମନୋଲିଙ୍ଗ କି
ଶ୍ରୀପ୍ରାଚୀଲା, ପ୍ରଦାନାଶ୍ୱର ରେ ପ୍ରେରଣାର
ଅଧିକାରୀଙ୍କୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବାକୁ ପାଇଁ ଏହାକିମଙ୍କା
ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବାକୁ ପାଇଁ ଏହାକିମଙ୍କା
ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବାକୁ ପାଇଁ ଏହାକିମଙ୍କା

ეცნა, იქმოდ იძახა... ძაგლითებს რა ჩანათვლის, — არც გაეკვები მაგალითებსა, არ მინდა, რო მღვრიე ხანებით ავავს ეს ჩანაწერები, რაც გამეპარა, იხილა ქმარია. უფრო ნათელ ხანებს კი-ტანებოდი, უფრო ისინი მიღანან თვალწინა.

მაგრამ და მათი, —

რამ უნდა იყოს,

ერთიც ვნახოთ და პროფესორ-მასწავლებელთა ტუალეტი აფიციურებ. ვაღაც წეუმარას მიეწერა ვარიკთა: „Опис“.

თანათანი ქარელობაძე მისღვიმოლა, შეხდს შეხდს უკრძალა, მუშტს მუშტს ურტყამდა და გმინავდა უცნაური ხმითა: „ვაკები!.. მიაგვი ზნა!.. მიაგვი ზნა!.. ხდათა მდგაცი ზნა?!”

մեռնց զարգացնուաց մօսաթիւալց, ծովութիւն սկզբանութա թշալցւթաւը. մյուր եղմրուածնեն: զարար մօսացիս ոյքմանուա, յալցուածնուա, յալցուածնուա: յալցուածնուա յայկենց ունացնմածն, յամենաւալցուածնուա մօսարձենուցնեւու. Մյեսա-մանուա, ուու եղմրուածնեն, մյեսամանուա, ուու մանուալցուա յակելցաւ. մտայարու մանուց յի առուս, ուու պարհուածնուրուուս յատցուրուուս յամցյա ու տացուս յածնեցիւուս յամարտաւ մո- ռնունում ոյէ լա ոմունքու այսուրցն. աելա- ցու օյստեացու, ռարդու մանուցամանուց յիւս, մուցանեսենցիւս: պարհուածնուրուուս յա- սնեցիւու յասելցուրցուրա թշալցւթիւ լա ո- հասան յատցուրուուս յամցյա մունքունուա- տացուս յածնեցիւու, ուու լամուրուցուրա ռա- լա ույժա շնուա. յու չար յաւաց յառնցն հա- ճառաւալուու եղմանու մունքունուա. ռասա- մանունեն, յայկարուցաւ, ռաս օդիպունու, սասուր-

ლოდ გავისძება საქმეო კანონზე უწინ
არ დაუკვრა. მაიც მოწერაში მოხტებ
შეიძება. ახალ რექტორს აღარც მოეწოდა
და და აღარც იმან არ დაუშალა. აფიც-
რებს. ვერც დაუშლითა, — ის პი პარტ-
კუმის მდივანი ბრძანდებოდა.. ეგვაძ
პარტიულისი?.. თუმცა რა გასაჩი-
ვა!.. პირველი ის შეეცვა ახალ ხელ-
მძღვანელა და პირველი წინადაღებაც
წავეჯონა: შეცდომები უხდა გამოსწორე-
ბულიყო, გამოსწორება ამითი იწყებო-
და. სახელი გაითქა მანამდისაცა წვენმა
მდივანმა: რა დრო დადგა, რა ემია,
წინ მიგვაძლის დაზუბნიათ, — შესძა-
ხებდნენ ბოლომ ვრთმანებისა თუ შეწუ-
ხებულიყვნენ ლექტორები, იხედაც შეს-
ძახებდნენ, ჩაიღილიხებდნენ კილევა-
მას თურმე ჩემი შეითხული ქვენებო-
და, შემოწერა. მე არავრადც არ ჩა-
ძიგდა. თვითონვე გამიხმი, მისავე-
ლურა: რას მერჩი, რა დაგოშავეთ. არც
რასა ვკრჩიდა, არც არაუკრ შეაში გახ-
ლდათ, მაგრამ ეტყოთ, რო თვესაც ვერ
მარტივოდებდი, თვედ უთურებაიძე რო არ
შემოგვხსრებოდა: ეკ პი მე ვთქვა, ვა-
ზუმრე შე კაცოთ... იხემრეო, — გაიცი-
ა პარტკუმი, გაიციან და გაიცია, პა-
რტკუმისა, გაიციან და გაიციან, წავიდა
გრე სიცილითა, ჩაიარა დერეული ევრე
სიცილითა, გვერდზედაც აღარ იხედე-
ბოდა, გაკვირვებულნი რო მიაცილებდ-
ნენ, გზას უმომბდნენ და მიაღევნებდნენ
ივალისა.

თელავის მიხსნამეობა:

სხვა ნაწერობაც მოსდევდა ჩემდამი,
ლებათ ურთად უწდა კადაუზალა.

ისედაც, რო უამრავ უსარგვბლო ქუნისალ-განეთის გვაწტონისებდნენ და „პარტიული ცხოვრებაც“ უნდა დაუმატოთ უსათვოდა, მოითხოვს. კვრც ვერ-საბათ წაუკიდოდათ. ხელფასის დარიგება საერთო კრების მერე დანიშნეს. სალარისთან ლაბორანტი დასკვეს. უკულს აიღებდი და „პარტიული ცხოვრებაც“ იქვე უნდა გმოვგეწერა. ბუჩღლუნებდნენ. იწერდნენ. მეც რო მისამართი მყითხეს,—იმ მღივნის მისამართი მივეცი. ეს იხე მიუწონათ, აღარც დღარავინ აბუზლუნებულა, კვლავ

მდინარეს მისამართი ჩააწერინა. ასი თუ ასევე მეტი „პარტიული ცხოვრება“ მიხდიოდა კუკელ დარიგებაზე ამხანაგ მღიერსა, ბელინიური კაციათ, ხოთ ამბობდა, იღეური წრთობაც ახეთი უნდაა.

თელომ მიხსნა-მეტქი:

ამას მაინც კვლარ უარესეფოდი, მაგრამ ეს ადარ გამსხენებია, ისე გაიხარია. ასე რამ გაახარამეტქი.

ეს შე ვიციო.

ადარ მიყითხავს თუ რა იცოდა თელომა. ზოგჯერ ისეთ რამეს გაიგებ, სწუხარ, ნეტავი არ გამეგონარ. არ მიყითხავს, ხანუხარიც არაური მომდევს. ეს ამშემოხვევაში რადა რქმა უნდა, თორმეტ ისე, — საცოდავი ფურზბა, რას არ გაიგონებენ!. ხაცოდავი თვალები, რას არ იძილავენ!..

თვალს კრ დაიბრძავებდი და კურს კურს მოიყრებდი.

რაც თუ რა იფი: პენსიის შესახებ აღამარკავდა ხისხით. პერსონალური პენსია რო მომცენ, ეგება ნახევარი შეტარი თბილისში მომიგვარულეს და ბარულმ წავალ აქვდანაც, პენსიით, პენსიით, პერსონალური პენსიით. აღამარკავდა, აღამარკავდა, სხვა აღამარკავრი აღარ ახსოებდა. ელაპარაკებოდა პარტბიურის მდინარის მოადგიდება თუ პარტკომიდნა?.. რაც უნდა რქმეოდა, აღბარა იმას რო კუთხებოდა საპენსიო საკითხები. პერსონალური არაო, კუარებოდა, რაღაც განსაკუთრებული დამსახურება უნდა გქონდეს: რეალუციაში შენ არ მიგიღია მონაწილეობათ, სამოქალაქო იმში შენ არა კუთილხარ, სამამული იმში, არათ (სამამულო!..). განხაურობებული თანამდებობა რამ შენა არა გქონდა, არც მეცნიერებაში გამოიგინებია თავი მაიცხადამინცა, ლიტერატურისა თუ ხელოვნებაში პი. არათ და არათ. უხსნიდა. ისე შენი ხნის კაცს საქართველოს გახაძეოებაში მაინც უნდა მიგედო მონაწილეობათ. „აუმ!..“ — შექვერა სისომა, იმ ქათმის ქურდებთან რა მესაქმებოდათ. აქ შენ კვა თქვით, გაცხარდა ის ჩევნი მოადგილე, გაცხარდა, გაცხარდა: 37 — რო მოძრუნდებოდეს, მიგაბრძანებუნ, ხადაც გერუვ-

ნიხო. ასე გაცხარდა. გაგიკვირდებოდა გამობრძმედილი პარტმუშავა პირზღვისა და ისეთი სიმწარე ეწვინა, ჰქონდა ესწავლა ცოტათი მაინცა. — ისეთი, ისეთი, აა ასეთი: ვანის რაიკოშის პირველ მდინარებლის რომ მიაღწია და წინ ახალ-ახალი იმედები ესახებოდა, უცებ მეოცეალა პირველი მდინარი ხაჭაროველის ცეკანი, იმის ბედად შეიცვალა. გაისტემრეს ძველი. ახალი დახვეს, დასკერ, მაგრამ დაჯდა რო!!!... დატრიალდა, დატრიალდა ახალი ცოცხი, — გვირად მგელაძეო, — დატრიალდა, აქ გეგონა და იქ იყო, იქაც იყო და იქაც; ხან სად მომჭირდა თავსა და ხან ხალა. ააფორიაქა კველა და კველაფერი. და აა ვანშიც რო ამოჭირო თავი, ქალოზე ამოჭირო, არც მისულა რაიკომამდისა, კალოზე ამოჭირო და ჰკონა მეკალოუებსა: რა გიჭირო, რა გიღინოთო, რაიკომის მდინარი ჰო თავს გაღვითოთ. არაო, თეალიც არ მოგიკრავს იმისთვისაც. თეალიც არ მოგიკრავთ, — იჭექა ისე, მოლად ბიუროშ რაიკომისაბმ იქავე რო მოიგანა თავი, და იქავე რო მოპხნა პირველი მდინარი, — იქვე, იქვე, იმავეწუთხა. ასეთი დღე ეწვინა. კვლარ წამოწერია მას მერე პარტიული ხაზითა. ეს ჭია შესჩერდა, ეს ჭია ღრღნიდა. ისე თითქოს და არა უჭირდა რათ: ლაბარანტობიდან ლექანიბამდის მიაღწია, პარტბიურის მდინარის მოადგილებისათვისაც გამოეკრა ხელი. ლოონდ ესაა: ვეღარც წინ მიდიოდა, არც უკან იხვედა. ჭია შესჩერდა. შესჩერდა. ფლექცეულში ჩემთან მოხვდა სწორედ იმდრისა, ერთმიმდომო რო ჩამომართვეს, კველას რო ჩამომართვეს, ვინც რო კილმეტრნობასა თუ საბჭოთა მეურნეობაში სასარგებლო შრომას არ ეწვეთ, ჩამომართვეს. კუნივენებინანულითა ბაღხა, ვწახხა, ჩემის ხელითაა კუელაუერია გაკეთებულიმეტქი. ჩემი სინანული არ მოეწონა: რითი ვერ უნდა გამოიტხოვოს ეს ხალხი მესაგურულ ინსტიტებსათ. შენგან მაინც მიკვირს, რა გემაროებათ. მეტი კრ მკარდა ასე ხმამაღლადა, კულში ვინ უწევის თუ რა არ დამწამა. ღმერთმა შეუწ-

დოს!.. მე სინანული არ შეატრია, დანაგრული კაცის სინანული, „ქათმების ქრიდებით...“ რას დაუთმობდა სოსოხა.. სოსოც კა ყმაწეოდი გახლდა!..

ახლა კილვ შეტყვის უარსათ... — ცმექავდა. ცმუკავდა. ხასახლეს მისწყდომოდა ჟამრავი ხალხი, თბილისში. გრგვინავდა ხალხი, ენას გვაროშეეცნო. გრგვინავდა. გრგვინავდა. შევარდნაძე ვევდრებოდა: ოღონდ დამშვიდდით, ოღონდ დამშალეთ, მე ახლავე ხესიაზე გამოიცაცხალებ, რო გვაროვებენო. გუგუნჯბდა ხალხი, ბღალოდ ხალხი, იჭაჭებოდა ხალხი, სოსოც იჭაჭებოდა. გამოაცხალეთ, ჯერ გამოიცაცხალეთ. გამოაცხადა. და. ცმუკავდა სოსოი: ახლა რაღას დამიწუნებსი, მც მივიღდ მონაწილეობა რევოლუციაშით. ცმექავდა. ცმუკავდა. არ გაუმარილდა რაღა თქმა უნდა, მოლუშელ შეპხვდა, ეისაც რო გულისხმობდა, მოლუშელიცა და დამცინავიცა: არ გვერინის რო გვატიებაო. ვაციო, — სოსოც დაყაბულდა ცხალია, — ოღონდ შენ რა გიჩარიანო. არ შეიძლება გადახქვეა პარტიის მაგისტრალური ხაზითანათ, არ შეიძლება, არა, არა, არ შეიძლებათ, — ამტკიცებდა ის ისევ თავისიას. შეტი სიმტკიცეც არც იქნებოდა. იძახაცა ყაბულობდა, — რექტორმა რო გამოვიცაცხადა: ბრძანებათა, ამიკრიდან ლექციები რესულად უნდა წაიკითხოთ. — იხალმა რექტორმა, შეორე ახალშა, გიორგი ხარაულის შერევრით ახალი რექტორიც რო ჟეკი გაისტურეს. ღრომოჭმული ტრადიციების წინააღმდეგ ბრძოლა პრ აქამდის უნდა მისულიყო, საკუთარი ენის უარყოფიმდის უნდა მისულიყო, საკუთარი ერისა და ენისა!.. უნდა მისულიყო და მივიღდა. ამიკრიდან ლექციები რესულად უნდა წაიკითხოთ. უნივერსიტეტში ჟეკი დაიწყებო. უბედურება დაწყებულმეოქტი. უბედურებათ, სიმონმა დაატანა, სოსომაცა: უბედურებათ. გათანაცულიყო თითქმის რო კველაო, ამნ თავიღა, ამ მოადგილემა: როვოროსუ უბედურებათ. თავიღალა. შემზადებულიყო კიდევაცა: შეაღებს რესულადა ზრდიდა. რექტორსაც ჟეკი მიეღო ზომები, ამ შეორე

ახალ რექტორსა: პროფესიონალისტი რეკლემდა ინსტიტუტისა. ღრომოჭმულ ტრადიციებულში ჩაეწერათ სწავლება ქართულადა. კიდასა სტიმულებოდა პრდაგოგების აღზრდა ქართულადა და საქართველოში?!. სეილები რესულად უნდა გადაკეთებულიყო, ხასახლეო ბალებიცა. რესერვი მიკვემდარებული ბრწყინვალე პრდაგოგებითა რაღა თქმა უნდა, მხურვალებითა მშერი სიყვარულითა და მარადიცული რომელიც იყოთ. რაღა თქმა უნდა.. რაღა თქმა უნდა!. მც ჟეკი დაიწყო აფხაზებითანა. ახლა ამზადებდნენ სამეცრელოსა, ამრაცლებდნენ ხაბავშვი, ბაღებსა, ამრაცლებდნენ, ამრაცლებდნენ, რესულ ხაბავშვი ბაღებსა ცხალია, სასკოლი ამაკამდისაც რო აღარ გვაცილდნენ. რა აფხაზეთით, რა ხამეცრელოი და რა კაბეთით: ერთი რესული ხაბავშვი ბაღი ხილნაგშიც დამხვდა. გამგემ შემომიჩეულა, — უარისს ზოგა შემოქველი, არ უნდა რესული ხაბავშვი ბაღით. რა კაბეთით: ერთი რესული ხაბავშვი ბაღით ნეტავე კველამ იუარისმეტქი. გავეკირდა. ირიბად შემომიჩეულა. სიმონ ხეინაშვილი მეუბნებოდა: ეგ რა გითქვამს. შეეცესარით. რაიონის მდივანს მოახსენესო. ეგ პრ იქ შეატყობინებსო. აღარისად გამზადებინ და ის იქნებამეოქტი. ეს ის ღრია იყო, შეაგნაძე რო მოპნენებს, ახალი პირკელი მდივანი რო დაგვიყენეს და კილვ ხელახლი, ვინ უწყის თუ მერამდენე ხელახლი გამოიხსინება“. დაიწყებს საქართველოსი. ვინ უწყის!.. ვინ უწყის!.. შეპქმნეს ჯერაბი თუ ბრიგადები სხვადასხვა დარგის სპეციალისტებისა, დაპაზარებს კველგანა, სრულიად საქართველოში: შეისწავლეთ და დაეხმარეთ. უმწერლებით რა იქნებოდა!.. შეც მაშინ მოეხვდი სიღნაღის ჯგუფში. ის იყო და ისა, მერე აღარ დაუემახივარო.

გორს მაინც ჟერ მოეშვებოდა...

გაძლება გაჭირდა. გაჭირდა. ხალისი პრ დაიკარგა და დაიკარგა, მოსენება პრ დაიკარგა და დაიკარგა, გაძლებაც გაჭირდა. გასტებს ქვასაც მაგარისალ, გაჭირდა.

დრო პი აღარა მრჩებოდა და აღარა, უძრისისთვისაც აღარა, წერაითხვას ვიღა დაგაცდიდა, ოღონებ ეს თურმე იმდენი არაფერი, რაღაც უცნაური სენც შემეტარა, უცნაური, ჩემთვის უცნაური, ანთუ განუცდელა მანამდისა: ქნევა გამიმწვავდა თუ გამიმძაფრდა, შემაზრჩხნა რამ სუნ მეცემოდა, რო შევდიოდა ინსტიტუტში, მეცემოდა და მახრისოდა. უნდა გამოისულიყავი, მაღვ, მაღვ უნდა გამოისულიყავი გარეთა. გამოიდიოდა და ამოვისუნთქებდო.

შევიდიოდა და სუნ მახრისოდა, რაღაც ისეთი, შემაზრჩხნიმეტე, შედარებით რო კერაფერის შევადარებ, შემზარები იყო, გამანადგურებელი.

მიზნიერი, მაძხედე შენს თაქაო. ვიცილი. წამევითახ.

წამალიც ის იყო: უნდა წავსულიყავი ინსტიტუტიდანა. ის იყო წამალი, სხვა წამალი არ მოეპოვდა.

უნდა წავსულიყავი.

უნდა გაცდლიდა.

ადგილად ითქმის, არა და, სხვა წამალი არ მეცულებოდა. არა და, არა მქონდა იმედი, რო წესიან-რიგიანადა გამოვიდიოდა ჩემი წიგნები. გადადიოდა კვემიდან გეგმაში, გადადიო და გადადიოდა, ანთუ გადაპქონდათ და გადაპქონდათ. კერ კვლებიდა გამოიტემილობებსა, უსამსახურიდ კერ დაერჩებოდა. და მოვიკითხე სამსახური თბილისში. ვიცილი, ძნელი გახლდა, ოღონებ ამდენი მანც არ ვიცილი, თურმე არ ვიცილი... აღბათ ესეც რო წიგნის თუმა, ცალკე წიგნისა. ვიდილობდი მანცა. კვენდებოდი. გაძლებაც გაჭირდამეტე. ისე აუდიტორიაში თუ მოვათქამდი სულხა, ისე სტუდენტებთან თუ მოვათქამდი სულხა, გამორიცხოდი ზარის შემცველმა, აღარაფერის აღარ კვერცხოდი, აღარც კომისიებს კვებებოდი, აღარც ვიღებდი და აღარც ვასტუმრებდი. აღარაფერს კვერცხოდი, აღარაფერს კვერცხოდი.

თუმცა ეს უკა ზეღმეტია რაღა თქმა უნდა. ეს პი მემუარები არ არის, ჩემი ცხოვრების ისტორია პი არ არის, 3. „ჩათობა“, № 7

მოგონებაა ზოგი იმცოგანისა, ვინც შემხედრიან თუ რა ყოფაშიც რომშემცირებები ხვედრიან, — ზოგისა, ზოგისა, კველასი არა რაღა თქმა უნდა, მხოლოდ ზოგისა, ვინც რო მოექცა თხრიბის რეალშია, თხრიბის ფარგალში ვინც რო მოექცა, ამბავმა თუ ვინც შემოფარგლა, მხოლოდ იმათი. და მეც შევჰქოვე ცოტა-ოდნავა, როგორც რო ამბავმა შემიყოლია, როგორც მოწამე თუ როგორც მხილეელი, იხეც შევჰქოვე და საკარი-სია. ხამარისია.

ის მანც აღბათ უნდა ითქვას, რო მეც დაეხინივლე ბოლოსდაბოლოსა, ჩემგან მანც რაღა უნდაომეტე. მეც შემომინდნენ, დავახინივლე. მართლაც რო მიკრიზდა. მისაღებ გამოცდებს არ ვეკრებოდი შორიახლოსა. აქ იქმნებოდა კონცლიქებია. სახელმწიფო გამოცდებსაც არ კვეპრებოდი შორიახლოსა. აქაც იქმნებოდა კონცლიქებია. არ კვესწრაფილი არავთარ თანამდებობასა. აქ იქმნებოდა თუ რაც იქმნებოდა. არავინა მმტრიცხდა, არავინა კმტრიცხდა. ყალი-ჩავა მოთავებულიყო. არ კუჯიბრებოდი არავინა, არავინ არ სუჯიბრებოდა. თითქოსაო, — რა ვიცი!.. თვალში რო ვინმეს ჩავეპილოდი, თითხაც არ ამთას-ვამდა თითქოსაო, თითქოსა... იმათან გახლდი და როგორდაც მანც განკიცალკვებულიყავი. გარს მეხვინენ და მარტო ვიყავი, მარტო, მარტოლა. და კეით-ხულობდი, რა უნდაომეტქე.

„ვითომ არ იცის?“ გაიკირვა, ვისაც რო შეახინელე. გაიკირვეს.

მანცამეტე, გაჟუჟილს გატეხილი სკობიანებითე.

„ეკედაოთური ინსტიტუტის დაწურვა უნდათ... შენი თავიდან მოცილება უნდათ...“ აღარც გაშესვეს და ახე კამოსტებეს.

მე პი მიცდივარმეტე.

„კვედარ ითმენენ... მოწინააღმდეგებს კვედარ ითმენენ...“

მე რას კუშლიამეტე.

„მანცა ურთხილობენ... შორს უშიშნებენ... ურთხილობენ...“

თითოეულოთ... მაშ დიღი მომავალი ელოდებათმეტე.

მოძიებებს ასე, მოძიეულებებს ასე და სწორადაც მოძიეულებს, — ვეღარ ითმენდნენ, ვეღარ მითმენდნენ.. რას იჩამ, რას ეტყვა თუ ვეღარ გაიმენენ?.. ბედისწერა ვეღლას აიტანს, ბედისწერა!.. მე უნდა წამოვხულიყავი. წამოვედი. ავიკარი გუდანაბადი. თუმცა რო მტრობენ ხახიერ გამოითქმება ამ ბოლო ღრისა, იდიოზმებას მტრობენ, მტრობენ მტრება ენისა თუ უცოდინარნი ენისა, ეს სულერთა, მე მაინც ასე გავიმეორებ, ავიკარი გუდანაბადიმეთი 1980 წლის 31 დეკემბერსა.. ხახავლი წლის დამთავრებას ადარ დაულოდებითა. სტუდენტები გადამიდგნენ: ხახავლი წლის ბოლომდის მაინც მოითმინეთო. ვერაუკარი ვერ ძირავდ: გუდან ამინუდა..

„გენი ტარებულია?!!!“

შითხორა ასე, როგორდაც წყვენითა, ვა-
ლერიან რაშიმევალმა.

“ବୀରମନାଥ”

შიკულე ისე, თაოქოს რო რაღაცა და-
მიშავებინოს.

"Ջին ով կազմություն սցեղա..."

„ఈంక నొడ...“

— 10 —

ცოტა გაავრძელა ვალერიანმა, რო
ნიშნავდა რო თანაბრძნებასაცა, შეკე-
ბებასაცა, სიმონ გამნენილადე რო ამი-
დიოდა გვირაბილანა ქაშეეთის წინა. იქ
ვიღექით, იქ შევხვდით ერთმანეთსა.
უკვე ჯობი დაეჭირა სიმონსა, პრან-
ულიც ეჭირა. ჯობს მაინცდამანიც არ
ყორდნობოდა, ხოლო პორთფელი მაში-
ნეე გაქსნა, ფურცლები აძინილი, ჩა-
მოეწერა დამსახურებანი, სკოლის წინა-
შე რაც რო მოუმდიოდა, რამდენიმე უერ-
ცელზე ჩამოეწერა: მინისტრთან გახდა-
დით, უნდა შეკენებინათ, არ ვადილათ.
პედაგოგიურ მეცნიერებათა აკადემიაში
უნდა ამინისტროთ, დაგპირდნენოთ, —
პიონერ ვალერიანმა. არათ, მეცნიერები-
სთ. და გვიმტკაცებდა, რო ვაჟთვილა,
დიდხანს გვიძტკაცებდა. ჩუქ არ ვა-
დავებოდით, ვეთხნებებილით რადა თქმა
უნდა. ის მაინც გვიხსნიდა, მაინც გვიძ-
ტკაცებდა. ეტყობილდა, კარგად მომზა-
დებულიყო მინისტრთან შესახვედრადა,
ჩეკ გვიძტკაცებდა, ჩვენთან იღებდა

კვლება. რაც რო მე მარტი სახულმძღვანელოდან შემიქმნია სკოლისათვისათ... ვაცაო, ჩატრენდა ვალერიანი, მეც პი სკოლაში ვასწავლითი, მე პი ამას — მე ვასწავლითით. „ვგახსინებ?..“ მოიგონა ვალერიანმა, წყვი რო უკრალი შევადგინეთ, მოწაფეთა უკრალი, რუსთაველის 750 წლისათვისათვისათ... თბილისის სკოლაში. მაშინდედ შე-36 სკოლაში. მაშინ ასე ვწერდით და ასეც გამოიყენებამდით და უკრო სწორადაც ვამოიყენებამდით. სხვა დროსაც უხსენებია ის უკრალი ვალერიანსა, ახსოვდა, მოიხსენებდა ერთ-ერთ თავის წიგნშიცა. წემი დექსით იხსნებოდა, რუსთაველისაბაზით რაღა თქმ უნდა, მოიხრობაც შევიდა წემი და წერილიცა... ნეტავი რა იქნა ის უკრალით, ნახოდდა ვალერიანი, რომის დროს იქ პი პიტალი იყოო, სკოლაშიც, ნეტავი რა უკეციო. და აქ თითქოს რო რაღაც იყონას სიმინძაო, თუმცა რო იხვე ხელში ეჭირა თავისი ფურცლები, სიტყვაც ენაზე რო ადგა, იხვე უნდა ვანერმო თავისი, რეანენდ თითქოს რო რაღაცა იყნენათ, იკითხა:

“ରା ମୁହଁରିଦିଲା?.. ରା?... ରା ମୁହଁରିଦିଲା?”

„რეგისტრაციის ქაღიზი“ არა?

ვალერიანმა მიუკო, ანუ მე მქითხა. დაუდასტური.

სისწოდელი გამოიცინებლა. გამოიცინ-

„მერე?... მერე?.. ფატმანისა რაო?..
რიცვონ ახასიათუბოდ თანმანასკა?..“

ଗୁମ୍ଭିରାମ୍ବକ୍ଷଣ୍ଡା, ଅନ୍ଧାରା ମେରାନ୍ତପ୍ରେସ୍‌ରେ,
ଶ୍ଵରପ୍ଲେବ ହାତିଶ୍ଵର, ଅନ୍ଧାରା କ୍ଷେତ୍ରରୁଥିବାରେ
ଏ ଶ୍ଵରପ୍ଲେବ, ଶ୍ଵରମନ୍ଦିର ଗାନ୍ଧିକ୍ଷେତ୍ରରେ,
ଅନ୍ଧାରାମ୍ବକ୍ଷଣ୍ଡର ଅନ୍ଧାରା କ୍ଷେତ୍ରରୁଥିବାରେ ମେତାରେ.

„ალბათ როგორც რო ჩეენი მასწავლებლები...“

„ჩემთან უნდა მოსულოდავია”.

ଏହି ମୋହର୍ମେନ୍ଦ୍ରା, ମିଶାଗ୍ରେଫ୍ଲ୍ରା କେମନ୍ଡିଆ,
ପିଲାଙ୍ଗାଗ୍ରେଫ୍ଲ୍ରା ଓ ମେଇମାର୍ଟା, ମେଇମାର୍ଟା
ଓ ମେଇପ୍ରା ତାପ୍ରେସାନ୍ତା, ରୋଗୁରୀଲ୍ ରେ ପ୍ରେସ୍-
ପେର୍ଲା, ମେଇପ୍ରା ଲେଜେଟ ଗାର୍ଡ଼୍‌ଆର୍ମାନ୍ତା, ଟାଇ-
ଟାଇସ ରେ କ୍ଷେତ୍ର ଏହି ଗାର୍ଡ଼୍‌ଆର୍ମାନ୍ତା, ଟାଇ-
ଟାଇସ ରେ କିନ୍ତୁଗ୍ରେଲାର୍ ପ୍ରେସିମ୍ରନ୍ଦିତ ଓ ଟାଇ-
ଟାଇସ ରେ ଗାର୍ଡ଼୍‌ଆର୍ମାନ୍ତା ମେହିର, ଲେଜେଟ, ଲେଜେଟ ଗା-
ର୍ଡ଼ାର୍ମାନ୍ତା ଅଛି। ମେ ଏହିଲା ଲେଜେଟ ଅନ୍ତର୍ରାଷ୍ଟରୀଣ୍ଯରେ,

„ডংডং!.. ডোডোডং!..”

զամբեկութեղծա և մեռնօ, յարմանաև և երար-
ջեցի և եղալ և ենքա մերժուա և աւա և դիմուր-
դաւ. ոյիրու և զպտա և ինուրյա և պիա, ամ
և երարույղալիմա. նշրաւութելս յի ու ու զըր
գայուալունինցինցին. սնճա զըտիս հյեմ-
ուցիսաւ. ատյուրու և նու ու զըյց քրմելուց-
եւու զըյցալուրի: յալուա զըգամշուալուց
նշմուցաւցա աւյսա, նշրաւ և սարչալուամյ-
ուա, ձարաւ շոնեամյուա, յարյու և սանաօւյա,
մամա յարձամաօւյա, ատյուրու և ոյ զանտ,
ույց ոյն զանտ, շոնուա ոներւուրիմու,
մաշրամ առար և աւա այմի սնճա, բյուտա-
զըլուա զամինունի զուրյուտ, զամինամու-
նա, ամրաւուրդա ու հաջուրդա եալծի զու-
րամիմա, մերաւուրդա ու հաջուրդա, — հա-
զուրդենին ու զամինենուրդենին, մերինեն-
դերինին ու մերուրդերինին. զուրյուտ. ան-
լա նշմուսուլուցի զըրյուտ:

ଓঁ দামিতাৰ্গুণ্ডা... দামিতাৰ্গুণ্ডা ইন্দ্ৰিয়-
ৰূপী।

კორეგი ხარაული წავიდა და დამ-
თავტოდ ისტორია გორის პედაგოგური
ინსტიტუტისა, დამთავრდა. მოვიდა და
დაიწერა, წავიდა და დამთავრდა ისტო-
რია გორის პედაგოგური ინსტიტუტი-
სა, დაიხურა. ერთი რექტორის ინსტი-
ტუტი ჯახოლა, — ერთი რექტორისა.

ନ୍ତରଙ୍ଗଦା ଏବଂ ପ୍ରକଟରୀ ଅନ୍ତର୍ଜାଲ ରେ ଯେଉଁ
ଲୋକଗତିରେ ମେଗର୍ପା, ମେଲୁଣ୍ଡର୍ବା, ପ୍ରେରଣାପ୍ରେରଣା
ରେ ମେଲୁଣ୍ଡର୍ବା, ପ୍ରେରଣା ମେଲୁଣ୍ଡର୍ବା, ଅନ୍ତର୍ଜାଲ
ରେ ଶ୍ରୀପିଳ ପାଇସ୍କୁଲ୍କେନ୍ଦ୍ର ମେଲୁଣ୍ଡର୍ବାନ୍ତିକରା, —
ଥୋରା ରୀବ ପ୍ରଲୋଭା, ଥୋରା ରୀବାର, ପାଇସ୍କୁଲ୍କେ
ନ୍ଦ୍ର ମେଲୁଣ୍ଡର୍ବାନ୍ତିକରା.

სოხის მოღალ ჩაქრია. ის არც არა-
ფერის ელემა, არც რო არაფერი დაუ-
კარგვებს, მაინც ძირიშება, ძირიშება,
თითქოს რო დაიღიათ. უფრო მოიხარი,
დაიპარება თითქოსა, ურიდება თითქო-
სათ, ცველას ერთდებათ. მარტო განერე-
ბა არ შევძლო მანამდისა, ხიმარტოვეს
ტრანზისტორი შეწყვ, ხმის ამოლებაც აღარ
უჩინოდა. აღარც აღარავის ენერგია გა-
რისა, აღარც აღარავის შემოწერება შე-
ძლო. არა, აღარა, აღარაფერი აღარ
შევძლო, — ასე მოხსნდა და ასევე გა-
ხდა.

ბეჭონს აღუნიშვილს ამგვარი მაგალითა:

უპიროისპირდება, ისე აზაფერობრივი შეცვალება
უძლოანო.

ფიქტურა მისცემოდა. მიშვდარიფი
კუნჭულში საპროცესორის.

ପ୍ରାଚୀନ କ୍ଷେତ୍ରକାମ୍ପରୀଣିତିରେ ଦୂରବ୍ୟକ୍ଷମିତିରେ
ଯୁଗେ - ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଜନ ମନୋବିଜ୍ଞାନରେ ଏହାରେ ଅଧିକାର
କରିବା ଏବଂ ଉପରେ ଉପରେ ଉପରେ ଉପରେ ଉପରେ

„ନେଇନ ରତ୍ନ କ୍ଷେଣି ତାଙ୍କେ ଦ୍ୱାରା ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେଲା, ମହିମାର ଏଣ ଗ୍ରେଟିଶାମିଦା...“ ଫଳାଫଳ ଗାଲାଗଟାର ଅଭିଭବତା କେବେଳା.

„ନା ଲାଗେଇରିଗତ?!” ଶ୍ରୀପାଣିଦା ପାପ-
ତିରିକ୍ଷା.

„რაც დავმართეთ...“ ჩილუჩილუებდა ხელ-სრი.

„ოვი ნავა და სხვა მოვა ტერობასა ხა-

„... და უკიდურესად...“ ლილინგბლა ვიქტორია.
„რათა ვიჭირო!.. იონქ მოგიციდათ!..“

აღარაურის გაულნება აღარ უნდოდა.

ლაშვილის. ლაზურის. გამოიკიტა ქა-

ଶିଳ୍ପ କାର୍ଯ୍ୟକୁରୀତିରେ
ଅମ୍ବନଙ୍କୁ, କର୍ଣ୍ଣାରୁଲିଙ୍କ ଶ୍ରୀପ୍ରତ୍ୟାମାନ, ଏହି-

ტიტულმათ რაღა თქმა უხდა.
თავაზიანი ნატევგამია. თავაზიანი. ისიც
თავაზიანი, დაიხურავ. ეკებ ასე სჯობ-
დებ; თავისი თავი ამოიჭამარ?.. ეკება!..
სწორი იქნება, ხაროვანია.

ფაქტს მისცემოდა სოსორმეტეჯი. და-
ლინებულიყო. ვაქტორი ხალისობდა.
ერთად იყვნენ. ერთად ჩაღვებილენენ სა-
პროექსოროშია ერთად გრისოსტეკვაზღვენ
უძარითილებასა, კრებებზეც ერთად გა-
მოდიოდნენ, ერთადმეორეზეც უფრო მრიხ-
ხანედ, — ერთადმეორის შემდგომა ცხა-

და, ერთად და მონაცემებით, ხან რამ-
დენჯერმეცა ერთოდივევე კრებაზედა.
„ბა.. ჰა.. მა და ჰა!.. მიდათ, მიდათ!..
რომელი აკომების..“ აქეზებდა რექტო-
რი. კრებები უფარცლა რექტორსა. ამათ
შეაგვერეს. მიღითო და მიღითოდნენ, გა-
დაღითოდნენ და გაღითოდნენ, სხევბაცა
აკრეთვე, ამოლნი ყინისხმასა, ოღონდ
შეენა გამოიჩინოდნენ; ამათ შესჩიოდ-
ნენ, ვისა თუ რამე აწებებდა, მედიც
ამათი ჰქონდა. „რატომ იმას არ იტევე
საერთო ბინაზე...“ — ნოდარ ზაბახიძე
უსაცვლელრებდა ვიქტორსა — „დილით
რო აეღვინოთ, თავი ბუმბულითა გვაქეს
გასცებული... ბალიშებიდანა ცეივა!..“

“ვეგი მე ვაუკირო?!” — ცხარობდა ვიქტორი, — „ენა არა გაქვეს?! შენც გამოღილი!..” „გამოღილი.. გამოღილი.. ველანი გამოღილი!..” — ცხარიბდა სისიცა რაღა თქმა უნდა. ერთადა ცხარიბდნენ, ერთად მიაღწიეს, რაც რო ენდათ, გადადგა რექტორი, — განცდით განიცადეს სხვადასხვაგარადა: ვიქტორი გახალისდა, აგრძელებდა მოხალისეებსა: „ინტერისტ-შიორ!“ სოსო მოიღუშა, მოიღუშა, შეფიქრიანდა, ზოგჯერ დანა კბილს არ უხსნიათ. ვეგ როგორმე გავახალისომეთქი: მოხამარილეობაც მოვაღინე...“

- 30 -

სად იყო, სად არა და ერთ დღეს მოსახლეობულიც მოვკევლინა სოხის-ბატონი. ეს იმანადა, საქმეს რო კულტო ას-დოდა სასამართლოები და წერილობან საქმეთათვის კურეტერდებული ამასა-გურა სასამართლოები რო მოაწეს წარ-მოებებში, დაწესებულებებში, მეურნეო-ბებში, კოლექტურნიებებში, კვლევანა, კვლევანა. რა ენალევლებოდათ?! მუქთა სასამართლოები!.. წერილობანი უთანხმო-ებანი უნდა მოიწიგებინათ შიგნითვე, მშვიდადა, უხმაუროდა, — მოურიგები-ნათ, ანუ გაყაიცხათ, ანუ დავგმოთ, მეტი სახელის უფლება არა ქვითდათ. ხელისაც კრიგი ეს პატივი ჩეკითანა. აბა შენ იყო და შენმა პრინციპულობამათ, განუტხადა რეგტრიმა, როცა მოახსენა: შენ შეგარიცხოთ, კრიგი. მიიღო. შეაფე-რა, და კრთადერთი საქმე აღიძინა იმის დაკვემდებარებაში, კრთადერთი პრიცესი ჩაატარა და ის მოვავონ. ხელი და-უშხალა, კოორდ და რაო და გავიცინე კითომშო. დარღი მაჟნც არ მოხცილე-ბია. მაინც თუ რა იყო, რახან რო აი და სიტყვამ მოიტანა?.. რა იყო და იყო კრთი დაბარანტი შტატის მიხედვითა, ლევ, მოვალეობით ფოტოგრაფით, მნიშ-ვნებლებანი მოვლენები რო უნდა გადა-ედო ინსტიტუტისა, ხტუდენტთა ფოტო-წრესაც რო უნდა გახდოლოდა. წრეზე გველი აეცრებინა, მნიშენებლოვანნიც მოაძენებოდა: კვლა ფაქტოტიტა, კვლა კატედრისა, წრესა ფოველსა მნი-შენებლენად მიაჩნდა ჭავჭალი ღინი-ძიება თავისი. მოპტენტრიტოდა. მოპტე-

ტეტრედა: „აღდექით!.. სახამართლო მობრძანდება!..“ ვდევბით. მდუშაორებაა. გაიღება ვერდითი კარი. იქით ფიზიკის ლაბორატორიებია. მათიც თითქოს რიცი იღებალების კარებიათ: ჯერ სიშავე გვეცემა თვალშია. შევი კასტეტში ჩაუცამს ხოსტა. თეთრი საფერო. შევი ბაფთა. შეაჯელებიც ასევე მდგრადიცა, ხოსტა პრ ცოტა მოხრილიყო მხრებში, ახლა აღარაც — გასწორებულიყო დატანივოთა. სახე ქუში. მართალი. შეუვაღი. ღიასეული მსახური თქმიდახა. ნებას გვრთეს დაქსხდეთ. სახამართლო იწყება დადგრადი წესების მიხედვითა. არაური არ შეიძლება. წუნი ვერ შეატან. ყველაფრის არც გატკვები, ნაწილს გავიხეწებ დაკითხვიდახა:

დაზარალებული (მუზეტის ქალიშვილი. საჩივარი მისი აღმრულია): შემზარევი შეურაცხყოფა მომავნა!.. შემზარევი!.. შემზარევი!..

მოსამართლე: სახელიდობრ?..

დაზარალებული: ვერ ვატევა...
მოსამართლე: უხეშად მოგმართათ?..

დაზარალებული: უარესი!..

მოსამართლე: შევაგინათ?..

დაზარალებული: უარესი!..

მოსამართლე: ხელით შევეხოთ?..

დაზარალებული: უარესი!..

მოსამართლე: მიაღა?..

დაზარალებული: უარესი!..

მოსამართლე: გაგუპატორუათ?..

დაზარალებული: უარესი!..

მოსამართლე: ...და მერე გვლი გამოგჭრათ და წყალში გადაგვდოთ?..

დაზარალებული: უარესი!..

მოსამართლე: თქვით, მე მეტი რა გაითხოთ, თქვით თუ რა ჩაიდინი!..

დაზარალებული: ნუ მკითხავთ. ვერ ვატევი. შეეძლებელია!.. (ლოცვები კუცონივათ ანთებია. იწვის. წეზეულა იწვის).

ბრალებული (აღიღილიან): თქვას, თვათონვე თქვას!..

მოსამართლე: ნუ მაიშულებთ, გარეთ მიგაბრძონოთ!..

დარბაზი: ათქმევინეთ!.. ათქმევინეთ!.. ათქმევინეთ!..

მოსამართლე: ნუ მაიშულებდა ჩაისა-მართლი პროცესი დანურულ წარმომარშებულები ში განვაგრძო (შეშინდნენ იტერინებს), ბრალებულს მოვუსმინოთ.

ბრალებული: თითონა თქვას. რახაც იტევის, მე უარის არ დავდევბი. თქვას.

მოსამართლე: გაიიისმენი!.. (უარესად მოიტერუშა. რომელი 37-ის მოსამართლენია, რომელი თუნდაც რუდინვაო, იმავე ღროის გენერალური პროკურორი).

ბრალებული: მომწყერდა. ნაბახუ-სევი ვიყავი. ნებაში მომიშდია. ავდექი და შევერ სახადილოში. კონდაკიმეტექი...
დაზარალებული: რა უნდა ჩვენთან კინაკა?

მოსამართლე: თქვენ განაგრძობთ?..
დაზარალებული: აააააააააააააააააა..

მოსამართლე: წყნარად!.. განაგრძეთ!..
ბრალებული: ეგრედაც მითხრა: რა უნდა ჩვენთან კინაკაში. ვეზემრე, რა მოსხდა?!. მაშ ჰაჭაიმეტექი. რა უნდა ჩვენთან ჰაჭასასი. მაშ ტანხუნის ნაყენიმეტე. რა უნდა ჩვენთან ნაყენებსას. მაშ შამპანურიმეტე. რა უნდა ჩვენთან შამპანურსას. მაშ ხიდისთაურიმეტე. რა უნდა ჩვენთან ხიდისთაურსას. მაშ ატენურიმეტე. რა უნდა ჩვენთან ატენურსას. მაშ ღუდიმეტე. რა უნდა ჩვენთან ღუდსას. მაშ ღიმონათი დამისხიმეტე. გმორილიათ. აღარ მოუტანიათ. მწყურიან და რა ვენა, მაშ.. ძ...

დაზარალებული: ჩაგიჩედეს ეკ ხმაი!..

მოსამართლე: სსსსსსსსსსსსსს.. (გაბალთა დარბაზი, იმგვარად გამოიქვა).

ბრალებული: მაშ.. მაშ.. ძუძუ მომწოდევეთქი.

დაზარალებული: ბილწი!.. საზინდარი!.. ხადიოთ. მხეცო!.. — იწივლა და წაიტია გააღმასხებული ათივე უწინხილითა. ჯერ დევლიც კარგად არ მოშემებოდა. იმარტვა ბრალებულმა, გახსელტა, აირბინა ამიტოვატრის საფეხურები. მქალაქები გადაიღობა მერხბის შეა. დაზარალებულმა მკლავები ვერ ვარღვია. ამაღლ აწყდებოდა. ბრალებული იდგა სულ წევითა და იმანჭებოდა. სასამართლი გავიდა განაჩენის გამოსატა-

ლუგიძეს მცირებულები იყო, იქამდის რო დაუშევა, აღარ რო პეტავა ინსტიტუტისა, პეტავალებული ინსტიტუტისა, აღარაუზრით რო აღარა პეტავა და პარკელურევასა — მართვესრ-მასწავლებელთა შემაღებელთა ბითა. პარკელად რო იქ უეხი შევეღი, ლუგიტორები გაცილებით მაღლა იდგნენ სტუდენტებთან შედარებითა, მაღლა, მაღლა და რაღა თქმა უნდა. მერე და მერე გათანასწირდნენ და უფრო მერე,

მოქმედოდა, მოქმედოდა და შეაძლოდა კულტურული მდგრადი იძალა ბეჭდა მდევრობა, ცნობები კულტურული მა ძალამ იძალა, ვისაც რიც საფინანსო ინსტიტუტი ერჩივნა, იმ ძალამ იძალა და გადაკეთდა საფინანსო ინსტიტუტიადა, ვითომდა რაო, ეს უფრო საჭიროა ჩევრი სახალხო მეურნეობის აღმავლობისათვის... რადა თქმა უნდა, რადა თქმა უნდა, — აღმავლობისათვისა, პრო-გრეხისათვისა, ქვეყნისათვისა, ხალხისა-თვისა, სახელმწიფოსათვისა, უფრო და-ბლა მი არ დაუშვებდნენ სიტყვასა, — არა ცხალია, არა და არა; ზოლო თუ ვანძეს წამისცდებოდა საწინააღმდეგო, ადვილად დასწამებდნენ, რაც რიც ენე-ბათ; დასწამებდნენ და სწამებდნენ, სწა-მებდნენ და ზღუდვავდნენ... და გაიტა-ნეს, წარმატებით გარიცვეს თავი, გაი-ტანეს თავითო, გაიტანეს.

କାମର କେବଳ କିମ୍ବା କିମ୍ବା

ხავთი ისევ ისევ დას.

დრო განერებულა კორის ინსტიტუტი-
თანა.

და არც მინდოდა, რო ეს დამტკრა. არ მინდა, ვინძებ რო ყურადღება მიაქციოს გორში, არ მინდა, რო ის საათი ვინძებ აამუშაოს, ანთვ მოპხსნას, სულაც რო მოპხსნას, არ მინდა, — იყოს, იღვეს, იღვეს, როგორც სისტელო იმისა, თუნდაც იმისა, დრო რო არ გადის, და იმისიცა, უურო იმისა რაღაც თქმა უნდა, — გორის ჰედარგოური ინსტიტუტისა, სიხელმწიფო ინსტიტუტისა, ნიკოლოზ ბარათაშვილის სახელობის ინსტიტუტისა. ბარათაშვილისა... სხვა რაში ჰედარგო ბედი უბედურსა!.. იყოს. იღვეს, იღვეს.

xxv

მეტი რაღა ითქვას?..

ლი. უნინ რეალურია, კორპალური. რომანიათ, ითქმის. თუ რამ აკლაა, — რომანული ძაფი აკლაა, სატრიუალი ძაფი აკლაა. და ისედაცა უფრო სტელი, ვადრე უკვართ. თუ რაც აკლაა, — შეიძლებოდა. გამოიყონილი არა. არ დაშავდებოდა არასუკრი გამოიყონილობაცა. არა, არა, არასუკრი არ დაშავდებოდა, ოლონდ გამოიყონება არ უნდოდა არც ამასა. მოვერილე ბევრ სხვასაც მოვერილე: ანუ ამბავმა რო არ მოითხოვა, ანთუ სხენებაც რო არ მინდონდა, უფრო, — ამბავმა რო არ მოითხოვა. მაინც ითქმის: რო მანიათ, ანუკ, ანთუ — ღოვემენტური რომანი ჰო არის?.. რაც უნდა იყოს, ნაწილია ჩემი რომანების სტრიქა, „მთავრებილებ“ მოსხვევ, მერე „ამაღლება“ იქნება. მაინცმეტქე და მაინც მენანება, სატრიუალი ზოლი რო გამოივტოვე. ახლა დაწერილი ცოტა სხეაგვარადა, თავიდან რო დამაწერინა. ეს კველასუკრი ახევე იქნებოდა, ოლონდ კლემინთ გადასაჭიროებოდა უფრო სხვაგვარა,

სიცვარულდა რო მანიც სხვა რამ გახსოვთ,
მანიც დაშათათა რომანისა. ქადაგი ტემპით
დაც დამეტრდილუნენ, ნუ მიწყენენ. აბდა
კედარაცერს გამოვახწორებ, ხელახლა
კრ დაწერ, სხვაც ბევრი რამაა დასა-
წერი.

1984 3250.

206.87.26.0

ରୀଅନ୍ଧାନୀମେ ନାହିଁଗୁଡ଼ି ଆଲର୍ଗ୍ସ୍‌ଟ୍ରେପ୍‌ରେ ଗାମର୍ଫ୍‌
ଗ୍ୟୁନ୍ଦା. କୋଟିତାଳି – ଗ୍ୟୁକ୍ଷେତ୍ର ମେଣର୍ଜ ଏକାଲ
ରୁକ୍ଷତ୍ତରିନ୍ଦା. ମୋଗଲିଓଜା. ଗାଢାଗାଗଲ. କେ
କିମ୍ବା କିମ୍ବା, ଶେଖାକ୍ଷେତ୍ରଲୋତାନ ରେ ଉଦ୍ଘା
ନିଃଶ୍ଵରିତ୍ତୁରିନ୍ଦା. ମାଗରାମ କେ ଏକିଥି ମେଣର୍ଜ୍-
ପା, ଏକଟ୍ରେ ମେନିନ୍ଦା, ନିଃଶ୍ଵରିତ୍ତୁରିନ୍ଦିଙ୍କ ଗାନ୍ଧିଜି-
ରିଯା, ବ୍ରାହ୍ମାନିନ୍ଦିଙ୍କ ଗାନ୍ଧିନିନ୍ଦିଙ୍କା ରେ ପ୍ରାଚୀକ୍ଷା-
ପାଇସ ଫ୍ରିନିଙ୍କ କ୍ଷେତ୍ରନ୍ଦିଶି, – ବେଳେ ରେ ଗା-
ନ୍ଧିର୍ବ୍ୟୁଦ୍ଧା, ବେଳେ ରେ ଉଦ୍ଘାନ, ଉଦ୍ଘାନ ରେ
ଉଦ୍ଘାନ? ଉପ୍ରେଲ୍‌ବୋଇ ରୁକ୍ଷତ୍ତରିନ୍ଦା, ମଦିନ୍ଦା,
ମର୍ଜିନ୍ଦା, ମର୍ଜିନ୍ଦାକ୍ଷେତ୍ରିନ୍ଦା, ଗାନ୍ଧିଗାଲିନ୍ଦା, ଉପ୍ରେଲ୍-
ବୋଇ, ଉପ୍ରେଲ୍‌ବୋଇନ୍ଦା, କୋଟିତାଳି ଏକ ଉକ୍ତିରିନ୍ଦା,
ଉଦ୍ଘାନ ରେ ଉଦ୍ଘାନ, ଉଦ୍ଘାନ.

ემზარ პირაიშვილი

ავავავებული ვაშლის ხა დალი ბაქრაძის საცდავზე

რა გულხაკლავი, თან რა ღამაში
სახილველია, სახელის კერც ვარქმევ-
ტლანქ გაღავანიან, დგას მარშარილის
სცეტი მაღალი, ერთ დროს ქალღმერთი...
თეთრია მისი სახე, თვალები,
ტუქჩებიც თეთრი, თეთრისაც მხრებზე
თეთრი მისი ორი ეშვება ტალღა...
თეთრად გამენტილ ვაშლის ხეს იქვე
გაუშვერია ტოტები ქარში
და თეთრ გვავილებს თეთრ მყრდჩე აყრის...
იმ სვეტის უკან, ფარშემართული
და ჯავშნიანი კვიარისები
მცელებად დგანან, იშმუშნებიან...
იმ სითეთრეში, იმ სიმწვანეში
დროდადრო შაშვი გადიფრენს კუნტად,
ევლება რუადს შაკე არშია...
და მანსენდება სხეა გაზაფხულიც,
უცხოდ მორთული და ადრინდელი...
ეს იყო მისი ქალიშვილობა —
თვალს აბრმავებდა გაშერი თმისა,
ტანხე წითელი ემოსა კაბა
და ალს იქრავდა ლოკებიც, თითქოს
ზედ ბროწეულის გვავილთა ატლასს
გაუშლიათ პეპელას ფრთები,
ოხელ ნესტოებზეც უკოქავდა ალი...
როცა გაქრობა გავიგე მისი
(გასული იყო ხუთიოდ წელი),
ეს თქვა წუხილმა, გულის მწნეხელმა:
საშინელია უდროი ხეედრი,
მშვენიერების; გაშლისთანავე
შხაშის ისრები ფლეთენ საბრალოს...
და უდგავარ ახლა სვეტან, მუნჯ ქვახთან,
ქასავით უტყვია, უქმი, უძრავი
და მეჩვენება, რომ ერთადერთმა,

შექმ იცის მისი წესილი დიდი —
გათენებიდან თავს დასტრიალებს
ნადირთა მეარველს, აჩენს მის ღიმილს,
არამიწერს, არ ტოვებს წამით...
ვიდრე მთებს იქით ჩაინჯემებოდეს,
უკოცნის კალთებს, ეალერსება.
თეორიად ნაკვეთი და ჩამოქნილი,
დგას თეით ქალბერთიც შარტორიბისა
და მიწა ვაშლის უფენს ყვავილებს.

ნაცორა მოები

ურც მიგანევედრებ აღბათ,
ძმაც და მოყვასი ჩემო,
როგორ მამშეიდებს მოები,
თბილისის გარეშემო.

მიგვარს, იხვევენ როცა
ღრუბლებს, გვირგვინად ნადგამთ...
ნეტა იცოდნენ, თუ რა
ძალა მეძლევა მათგან.

თემოდგრამის სახისა

კიდევბი ფოთლისა
შესჭირბიათ ვაზებს;
სოკელის სუნთქვა იგრძნისა
ქარის დაბერებაზე.

ვერძნიბდი, რაც მომელოდა,
სულო, მაინც აქ ვარ...

გავთავდი, არ თავლება
ჩემი წეა და დაგვა.

მოსაბუზრებელია —
ღდეთა უქმად კიცვა;
მერამდენედ, ბორიტ მზეს
ზურგი გადამეწვა.

სიტყვები გაპვრენილი აზრი

ისვე გინთა ტანში გენია
და იქსოვება ფარდა-ჭილობად,
ჟილრმე, ფონია, ძირს აფენია —

ჩზრი — სიტყვების გაყვანილობა...
ჭბირჭეს სიბერე, გულასტკენია —
ღალმა დაშვება, ღალმეჭილობა.

მარადი სამღერავი

ამბავია ძველი, მწვავე,
ციხ წყალობას გართმევს ცავე;
წლაპარისა გავს, აქმდე რო
არ იქნა, არ ჩამაქვავე.

აესულისგან დანაესული,
სულ კითხულობ, ვის მოუნდა —
დახაესებს რი ვაზელ თვალებს,
ბნელში ვიარები თუნდა.

თუ მაჩნდა, ცოდვით სავხემ,
ამ კულგანე რაღად დამსეა,
დამაღონა და უღონი
მიმარტვია ხელის სავსავს.

გულ-ღვიძლი რას შევალიე,
ცოდვის შეიღი, ეს საღ შეკელ...
რა პასუხი უნდა გახცეს,
ერთმა, კითხვას დაულეველს.

თუ კუნდოდი, რად შემასვა,
გარეულ შხამში, ბანგი,
რად, დასჭირდა, თქვას, ამდენი —
ორმო, მახე თუ ხაფანგი.

ვერ დავთვალე თვე და რიცხეო,
ვერ გადუურნი ბორიტ თვალთვალს...
შენ რას მომცემ, ხარბო, ათი
იმდენი რო არ წამართვა.

ნაიოდი

თრიცხუაშ
შეზღუდვის

შენს თავს მახსენებს ზამთარი,
მყრიჯნალეტილო ჩანთელო,
ეჭვი მჭამს, ფეხგამოშლილი,
შენსაკათ ზვავმა გამოელოს.

კინულის მერგოს ვახშამი,
სულის დაქებშის კლიტენი,
ძიტირეთ, თოვლი გაბულილ
ლულას რომ ამოშიტენის.

დანიქმულია, კვდარ ამოთქვი:
მზეო, თუ ჩემთვის დაბნელდი,
თორიან აფთარაულის
გულ-ღვაძლსაც ნახვენ დაულეთილს.

ხევს მოსრავს, მოსრიალდება
თეორი მთის ფერდი, ნალტობი,
იმ ქარში, ჩემი ნატონი,
ლანქერის მიქერნდეს ხმალ-თოუფი...

მიხეალ, თვალს კუცხოვება —
სხვა ყანებია, სხვა მდელო...
სულრას გიშლიან გლოვისას,
შენ მელანდები, ჩანთელო,
შენი ნუკეში მომინდა,
თოვლში ჩამწვარი სანთელო.

რისოპის მოვალ მავყად

კზაჲ აფრებული
ბალი შემომედება,
ისე კელაპტარიაბდა,
ვერც ვაკადრე შექვება.

ცაზე მთვარე ეკიდა,
ოქრო — სახით, ფერითვე,
ვერაფერი ვუთხარი,
იმახაც გაერიდე.

ქალი შემხვდა ისეთი,
ტანს კედა ჩანდარი,
დამეხატა შინდოლა,
სიტყვა კვდარ დაემარი.

ერთი ბეა ჩამესმოდა,
გულს ჭრიდა დანასაცით,
დარჩებით ასევე
სურვილებდანასევი.

ვარარება

მდის ცრემლები ცერის სისხი,
შემომაღნა ბედი,
არ მსურს ზენა გაეარისხო
ჩემი სიხარბეთი.

იშრიტება შუქი დილის,
დღენი ჩემნი ვითა,
დაჩეცერილი, დაჩელეტილი,
გულიც გაცემთა.

რიდამავათა მაისი

ვაა, გული დაულეთილო,
დამრეტილო თვალი,
ისიც აღარ შემწია — ნაბანს
ტანი შეგიმშრალო.

დამებედი, საფლავებზე
ნარ-ეკალი ვაღიჯო...
ოცდამთ წლის გახდები
მაღე, ჩემო ბიჭო...

გამონაცადი

ასე მოხდა, გულმა ჩემმა
შხამი ბლომად შეირია,
ცუდად არ გადაეჭიდო,
ეს ქვეყანა შაირია.

გდევს ხიფათი, არც გინდოდეს,
შეეჭრები ათას რასმე...
რას შეგარჩენს, თქვი, სოფელი,
ძმარად გადენს, რასაც გასმევს.

პირველი ცატრონის

306 იური ახმებაშვილი

აპარატი

საამო სანახავი იყო შიომღა პაპას ეზო-ყურე — გვედაფერს აქ მზრუნველი პატრიოტის ხელი ეწყობოდა. შეაღებდი თუ არა ჭიშკარს, უაქიზად მოკარწყლელი ბილიკი წაგივევნადა მკვლებერი ქართული ლიტერატურისანი სახლისაკენ. ბილიკს ზემოთ, მთელ სივრცეში, თაღარაზი იყო გაჭიმული და შემოდგომობით ბუდეშერისა და რქა-წილელის მტკვრები იტაცყობანები თვალს.

აღვანი პეტრიდა სახლის იხვთი, რომ იტყვიან აქ მოიდი აქა მნახეთ. ყველნებოდა იგი მარტო მცხეთას კი არა, მაგრამ ქვეყნას გასცემოსთვის. აქედან სანდა ოცნებასაცით მიაწვდომელი მცხეთის ჯვარი, ცამდე აზიდელ მთაზე რომ ავით ჯალი-ხელის ქართველი იყო. გაიხედავდი მცხოვრები მნახებისა და თვალს კერძო მოსწრებიდან დასამნისყვარი მოების იღებალებაში ჩაკარგულ სამხედრო გზას, ძაფიკით რომ გაჭიმული კედები.

— ქვეყნის ოთხივე კუთხიდან მოდიან, რომ წევთით გაინც შევალინ თვალი აქაურობას, თქვენ კი სულ თვალწინ გადგათ ეს სანახაობა. მეტს რას ინატრიებს კავის გვლი — ისტორიაც აქ არის და იხილ აქ არის, იმაზე აღნე რომ იყო, პრეცესტორიას რომ ეძახათ, — ეტყოდა ხოლმე შიომღა პაპა უავის შევალიშვილებს, რომელთაც შეაკითხი არ ელეოზათ, როცა მცხეთის

წარსულზე ნამოევარდებოდა სიტყვა.

პაპამ თავისი ის როაზი დაიგულა, აიგნის ბილის რიმ იყო. საგანგებოდ მოაწყო იქაურობა — ქაბინეტიც იქვე გამართა, ძიღვითაც იქ ემინა და ფერაზე სანატრელი საუნჯეც იქა პქონდა შენახული პაპას, საწერი მაგალის უქან, კლდელიან იღგა შუხის მოწეულოსმებული ქარადა, გაჰვედილი იშვიათი გამოცემებით — მოელი სიცოცხლის მანძილზე აგრივებდა შიომღა ძველ წიგნებსა და ხელნაწერებს. ეს იყო მისი სიამაყვ, იშვიათი მესამედული რომელიც დაუკავშირდებოდა და უშურველად უშენელდა მოხუცს ისტორიის კველა სიკეთება და სიავე.

თავის ამ რთახს შიომღა სუმრობით სადისებუსით კლუბს ეძახდა, რაკიდა აქ მოუთხრობდა თავის შთამომაცემულებს მცხეთის უცელენი წარსულზე და აქვე ედავებოდა მას უფროის შეიძლი-შვილი ბეჭა, რომელიც აქათ და, წარნინებული სტუდენტი გარ, ისიც ისტორიის ფაქულტეტისათ, არაფერს არ უმომხდა პაპას, ხშირად უსწორებდა, უქამათებოდა. შიომღაც, მართალია ანგარიშს უწევდა ბიჭს, მაგრამ არც ნებიდებოდა. უმცროსებს კი შეველაზე ძლიერ, სწორედ მათი შებმა, წაერიკლავება თუ დავა მოსწონდათ და წარმოიდგინეთ, სწორინდათ კიდეც, როცა

საუბარი წევნარიად და მშევიდად ჩაიცა-
ლოდა.

କାହା ଶ୍ଵେତଲିଙ୍ଗପିଲାଙ୍କବୁ, ଉତ୍ତରନୀକୁଳ
ରୂପରୀତିକ୍ଷେପିବାରୁ, ବୀରଗଣ୍ୟରୁ ତୀରିଲାଙ୍କବୁ
କେବୁଦ୍ଧାମାରାକ୍ଷେପିଲାଙ୍କବୁ ରୂପରୀତିକ୍ଷେପିବାରୁ
କେବୁଦ୍ଧାମାରାକ୍ଷେପିଲାଙ୍କବୁ ରୂପରୀତିକ୍ଷେପିବାରୁ

— პირობას რომ დახდებს კაცი, ხომ
უნდა შეასრულოს?

— ამ შეასრულებს და უპიროს და-
უძახებენ. — მიღებია შიროვამ.

— წინა კურაში, პაპავე, ვახტანგ
გორგასალია ამბავი რომ მოვიდევი
გვითხარი, რომ ინდოეთში დაძრე-
ბის ღრის, სინდია მეუემ ცხარე ბრძო-
ლის წინ ვახტანგი საპატიოდ გამოი-
წყოდ და ერთი თავისმომჭრელი იგ-
ავ-არაება უთხრაო. ვახტანგმა უფრო
მარჯვე და გონიერმახვილური იგავით
უპასუხა და ომიც მოიგოო. ბექა არ
დაგვთანხმა — იგავ-არაებით ომი სად
გაკორილაო მაშინ შენ „ქართლის ცხო-
ვრება“ გადმოიუღე და წაუკითხე. მაინც
კერ დაიყოლი. შერე შენ აზიკარ-
ბრძენის სახელი უხსესნე, და უთხარი
— ასურეთ-ევგაბტის ოშში აზიკარ-
ბრძენის ფარაონი იგავებით დამარცხ-
აო. მაშინ დაგვპირდი, ამ ამბავს მერე
მოვიდებითო. პირობა პირობაა!

— အေဒီ၊ စာရွေ ပြာ့ကျော်စွဲ၊ နားနားလိုက်စွဲ၊
အဆုံးအစွမ်း၊ ပျော်ပျော်ဖြော်စွဲ မိမိတော်! ဒါ မာ-
လှုပါန် မြောက်ဖြော်စွဲ၊ သူမြောက်ဖြော်စွဲ မိမာ-
ဌား၊ စော မျှော်စွဲ၊ ရော စားဖြော်နှင့် မာ-
လှုပါန် စွဲ၊ လာမိုင် မြောက်ပြော်စွဲ တွေ လျှ-
ော်ပြော်စွဲ အဲပြေား။ အော ဇာ၊ ချီ ကာပွဲ နာမိ-
ဒေါ်ပြော်စွဲ စွဲ၊ ရွှေမြောက်ပြော်စွဲ၊ ဖျော်မြော်စွဲ၊
ပျော်မြော်စွဲ၊ မြောက်မြော်စွဲ....

— Հա աֆոնյածլա, Ամե՞զ?

შიომლა წუთით ჩაფიქრდა, მერე წა-
რმოსთვა:

— მომისიმინე, ზაქარია! ახიკარის
სახელს იცნობს თუთ წმინდა წიგნი —
ღვთაებრივი ბიბლია. მასში ერთ თაქე
პეტეა „წმინდა ტობიას“, რომელშიც
მოთხოვთაბილია თავიადასავალი ერთი
მართალი და დატანჯული კაცისა, რო-
მელსაც ტობია პეტეა სახელად და

ცხოვრობს ახურეთის ტექნიკური მუზეუმი სანაკერიძის დროის მუზეუმი და მუზეუმი ნინევიაში, ხადაც ყველა ჩემი მოძმევა და თვისტორიი წარმართა პურისა ჭამდათ“, — მოგვითხრობს ტობა. აქედან ნინევიაში მის გვერდით იმყოფება ამ ტობას იმისწერი ახიკარი, ხამეული კარის მეღვინეობურებესთ, ბეჭდს შემნახველი, ხაზინადარი და ყველაფრის აღმნესესველი, რაღაც ხამეული კარის შემატიანებავით. ახურეთის იმპერიაში ახიკარი, მეფის შემდეგ, მეორე კაცი იყოვი, გვამცნობას ბიბლია. აქედან მოთხრობილია, რომ ეს კაცი კინაღამ დაღუპა მისმავე აღზრდილმა, „ნააულინდობან წყველადში შეიყვანა იგი“, „სიკვდილის მახე დაუგო“, მაგრამ ახიკარი სახწალუბრივ ვაღაურია სინაკერიძის მრისხანებას და შეხძლო ხაიძღვლით. მისმა კეთილისმოყვალებმა მოედ ქვეყანას მისდეს ხმა — ახიკარი მოკლესთ. ამ ცნობების მიხედვით სულ აღვილია იმის დადგენა, თუ როლის, რომელ საუკუნეში ცხოვრობდა ეს კაცი, რაკიდა აქ ხახხებდი არიან სინაკერიძი და ძე მისი ასარცაღონი — გამოიდის, რომ ამ ბრძენებას უცხოვრია შეშვილება უნიში ჩრდისხის დაპატიმოვა.

არა მატერილურობით კაცის ღვაწლისა
და საქმეზე, არამედ მთელი იმ გვო-
ქის ვათარებაზე მოიგვათხრობს წიგნი
„ცხრილება ახილარ ბრძნისა“. იგი
თარგმნილია მსოფლიოს ხალხთა
მრავალ ენაზე. წვენს დრომდე მოაღწია
სირიულმა ნუსხებმა, რომლებიც შე-
სრულდებულია XII-XV საუკუნეებში.
ამას გარდა, 1906 წელს, ევფილტეში,
კუნძულ ელეფანტინზე იპოვეს ნუსხა
ამ თხზულებისა, შესრულებული არა-
მეტყველ ენაზე. სწორედ იმ ხანებში მკე-
ლი აღმოჩავდეთის გამოჩენილმა გვ-
რიძანელმა მკალევარმა ეღუარდ მე-
რიმა ამ თხზულებას მიუძღვნა სპეცი-
ალური გამოკლევა „დერ ჰაირუს-
ფუნდ ფონ ელეფანტინ“, რომელშიაც
ნათელობითი ამ წიგნის მნიშვნელობა

ქრისტესწინადონიდელი შესფუღით
დატერატურის ისტორიისათვის.

შეიღება პაპაშ აქ საუბარი შე-
წყვიტა, წამოღვა და კარადიდან ედ-
უარდ მეირის წიგნი გაღმოიღო, მერე
საწერ მაგიდაზე მიმოფარებული ფურ-
ცლები მოიგრიერა, ჩაათვალიერა, მო-
უბრენდა თავის მსმენელებს და უთხ-
რა:

— განა არ შექმედო ჩემი აზრი მე-
ოჯა ამ წიგნზე, მაგრამ უკეთხია მეი-
რის მოსაზრებანი გაფიქიროთ. სად
ჩემი და სად ისეთი დიდი ირენტალი-
სტის ხილება, როგორიც ედუარდ მე-
ოჯი იყო! ახლა, ყმაწვილებრი, წაგიკა-
თხავთ ამინაწერებს მისი ზემოხსენე-
ბული ნაშრომიდან და გთხოვთ ფურა-
დებით მომისმინოთ, — ამ სიტყვების
შემდეგ შილიამ კითხვა დაიწყო:

„ელეფანტინში ებრაელთა რელი-
გიური დატერატურიდან არაფრიდა
შემორჩენილია. უკეთესია, მათ პერნ-
დათ საულტო ტექსტები, ფსალმენები
და სხვა; შესაძლებელია აგრძოვე, რომ
მათ შემოიტანეს წიგნები წინასწარმე-
ტეცველთა წმინდა ცხოვრებისა და გა-
მონათქვამების შესახებ; ანდა, მოკვა-
ნებით აფითონ შექმნეს ისინი. ყველა
ასეთი ხასიათის წიგნი, ბუნებრივად,
ტაბარში ინახებოდა და მასთან ერთად
დაიღება.

ერთი სახლის ნანგრევებში ბატონშია
მშერმა აღმოიჩინა გრძელ მწეროვე-
ბად დაწერილი დატერატურელი ნა-
წარმოების ფრაგმენტები, სადაც მო-
ცემულია ცხოვრებისკელი სიბრძნის
სწავლებანი. ეს ბრძენი ახიდარის ის-
ტორიაა. ეს ეგზემპლარი წარმოიღე-
ბილია ხელნაწერის სახით; გამოიყე-
ნეს გრანილი, რომელზედაც უწინ
საქმიანი ჩანაწერები ფოთილა. შემ-
ღევ წაუშლიათ ეს ნაწერი და დიდი,
დამაზა ახორცით დატერატურელი ნა-
წარმოები დაუწერიათ. ჩანს, რა ცოც-
ხად ინტერესს იწვევდა ნაწარმოები,
საღანმაც შეიძლებოდა სწავლა, თუ
როგორ უნდა მოიქცეს წესიერი კაცი

ნებისმიერ ცხოვრებისეულ მდგრადი რუსული
რებაში. უთურდ მრავალჯერ და საჭიროება
წაკითხული ეს საწარმოები საზოგა-
დოებრივ შეკრებებზე.

ბრძენი ახიდარის ამბავი შივეუთვენება
უმთავრესად ორიენტალისტურ და-
ტერატურას, რომელიც მოიცავს ძვე-
ლი აღთქმისა და მისი პერიოდულის
უაღრესად ფართო წრეს... აღრე ბერის
შეჯელობდნენ იმის თაობაზე თუ რო-
დის დაიწერა ეს წიგნი. ხშირად გა-
მოთქმულა მოსაზრება, რომ ეს ამბა-
ვი საბერძნების გაედენით შეიქმნა.
ამის საპირისპიროდ რ. სმენდი მიუ-
თოვებს, რომ იგი ნამდვილდდ ირენ-
ტალისტურ ნაწარმოების წარმოად-
გენს, განსაკუთრებულით კა ამბები ცხო-
ვლით შესახებ, და რომ, პირიქით,
ახიდარის წიგნის გაედენა მოახდინა
ეზოპესა და ბაბრიონის ბერძნელ იგა-
ვებზე და მოელი ეს ამბები ნაწილობ-
რივ პირდაპირ იქმნა გადაღებული
ბერძნების მიერ... ახლა ყველა ამ
შეჯელობებმა და მოსაზრებებმა აზრი
დაქარგებს, და გამოირკვა, რომ უკრო
გაბედული მოსაზრება შეეძლოთ გა-
მოეცვათ — წიგნი აღმოჩენილია ელე-
ფანტინში და იგი ქრისტეს დაბალე-
ბამდე მეხეთე საუსნეში შევი ქონ-
დათ, დიდი ხნით აღრე, ვიდრე ირივ-
ნტალისტურ დატერატურაზე საბერ-
ძნების გაედენის შესახებ ხაუბარი
შეიძლებოდა ფოთილიერობა.”

შილიამ უურცელები შეინახა, მო-
უბრენდა მსმენელებს და უთხრა:

— ახლა ხომ დარწმუნდით, რომ „ხიბრძნე ახიდარისა“ არც ისე მცი-
რე მნიშვნელობის წიგნი ფოთილა. მე
უკვე წერდან გითხარით, რომ იგი თა-
რგმნილია მრავალ ენაზე, და თურმე
ქართული თარგმანიც არსებულა.
1901 წელს მოხკოვში, რესელ ენაზე
პროფ. ალექსანდრე ხახანაშვილმა გა-
მოხცა „ქართული სიტყვიერების ის-
ტორიის“ შესამე ტამი, რომელშიაც
განიღეულია „სწავლანი და დარიგება-

ნი ახილარ ბრძენისაა. ამ წიგნში
კითხულობის:

„კეპალი ამ თხშულებისა ქართულ ზღაპრებში და ცალკეული სხვა მო- საზრებანი მაფიქრებისგან, რომ ქარ- თულ ენაზე ლექსლაც არსებობდა ამ ნაწარმოების ცოტად თუ ბეკრად სრუ- ლი წესსა, ახლახან ეს ძიება წარმა- ტებით დამთავრდა. მე ვაძლევ მოიხ- რობა ახივარ ბრძენებე მიმდინარე საუკუნის დახაწყისის (იგულისხმება მე-19 ს.) ერთ ხელთნაწერ კრებულ- ში... კრებულის ორასოცდამეცხრე გვერდზე, მითხობის დახაწყისში არის თარიღი – 1834 წელი, მაგრამ ეს თარიღი არ შეიძლება იმის ზესტ მაჩვენებლად მოვინიათ, თუ როდის ითარგმნა ეს მოიხრობა ქართულ ენაზე. არის საუკელეო ვაფიქროს, რომ ჩემს შეურ ნამოუკნი ხელთნაწერი შესრულებულია გაცილებით დიდი წინ.“

ამის შემდეგ აღ. ხახანაშვილი ნა-
მოსთვის ხელნაწერის ცალკეულ
ნაკლოვანებებს (გადამწერს აღაგ-
ალავ ვერ გაურკვევა ძვლი ხელ-
წერა და წაკუთხავს სულ სხვა რამ,
რასაც ტექსტთან ხაერთო არაფერი
ჰქონდა) და დააკვინის:

„მ ტექსტის არასრულოფილების მიუხედავდ, მისი აღმოჩენა უნდა მიკეთით მნიშვნელოვან ამბად ახიარის მოთხოვობის გაურცყლების ოვალსაზრისით, ვინაიდან ახლა ჟეკი იმუდი გვაქვს, რომ აღმოჩნდება სრული და სწორი წესება“.

სამწუხაორილ, ხახანაშვილის ეს
იძებდი არ გამართლდა. ავტო ჟავა
ჩვენს დროის, აკად. ქორწელი კლეილ-
ძემ თავის ფუძემდებულ ნაშრომში,
„ქართული ღიატერატურის ისტორია-
მში“ აღნიშნა, „ხად იმუნიფება ის ხე-
ონაშერიზ. არ უცაიოს“.

განა საქორელი არ არის — X-XI
საუკუნეების თარიღმანთა ხელნაწე-
რები გადატნებილია და კარგადაც
არის შეახველი, ანიჭარის სიბრძნის

ବ୍ୟକ୍ତିଗତ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଚାଳନା କରିବାକୁ ଅନୁରୋଧ କରିଛନ୍ତି।

— ზაჲა-ბაჭი, — მიუბრუნდა პაპა
უმცროს შვალიაშვილის, — განა ვერ
გატყობი, შენ ახლა კრთა გული გაქექს
და მოფანისწნევლად კლოდვები როდის შე-
ასრულებს პაპა თავის დამირებას, იმ
ობზე როდის მოგვიყვება, უსისხლოდ,
უძღვოდ და უშეილდისროდ, იგავსიტ-
კარიბით, გონიერასხვაოლობით და
ხმალზე უფრო ბახრი კრის როგორ
გაიძარჩვა ბრძოლის ველზე ახიკარ
ძრძენმა. ნე დაგაცემდებათ მოედ
აღმოსავლეთის ქვეყნებში სწამდათ,
რომ ახიკარი წინასწარმეტვადით
იყო, მისახიც და როცა დასჭირდებოდა,
სასწაულის მოხდებაც შეეძლო.

იმ ობის ამბავი კი ასე დაიწყო –
ასურეთის მეუღლე, შრისხანე სინაქტ-
რიბმა ახიდარის სიკედლი რომ ბრძა-
ნა, განმინის აღსრულება დაკალა-
კრო მაღალი რანგის მოხელეს, სახე-
ლად წვევებშაქ, მაგრამ იმ მოხელეს
გაახსენდა, რომ ახიდარმა იგი ერთხელ
სიკედლისაგან იხსნა და გადაწყვიტ-
ახდა თვითონ ეხსნა იგი, დამალა-
პერე მიწის ქვეშა ოთახში, ხოლო
სენაქტრიბს მოახსენა – ახიდარმა
თქვენი ჭირი წაიღო, მოკალით და
კვამი მხელებს მიუვადეთ.

კერძოდ უარაონბა ახილარის სა-
კედლის ამბავი რომ გაიცო, დაიღა
გაიხარა, მას დადა ხანია თვალი ექვ-
რა ასურეთის ზღაპრულ სიმღიღულე
ბზე, იყიდება, მოვლი განძულობა შე-
დამტრიქა, ვანდა დაშილგება წინ, რა-
კიდა იმპერიას თავისი პირველი შე-
ზირი და ბეჭედის შემახველი აღარი-
ჟავს. ის იფო ასურეთის ფარიცა და-
ხმალიყ; ეს რომ გაითიქრა, აფრინა ელ-
ჩი ნინევიაში და სისაქერისბ გაუშავნა
მრისხანე ულტიმატუმი, რომელშიც
შემლები პირობები იყო სიმღიღული.

პირველი: — გადაუწყვიტე ზეცაში
ავაშენი ხასახლე, რომელსაც საძირ-
კელი მიწაზე არ ექნება. გიძირძანებ
გამოიძუნავით ზურაობისძღვარი, რო-
მელიც ამ ხასახლეს აგვებს; მეორე:
— შენს მიერ გამოიზავნილმა ისტატმა-
ჟილა მიპასუხოს ხუთ კათხაჭე, რო-
მელსაც მე მივეცე, მესამე: — იმავე
ისტატმა უნდა საჯაროდ, ქვეწის
გასაცორად იქვას იხეთი რამ, რაც
ჯარ არავის სტრია ქვეყნაზე; თუ შენია
გამოიზავნილი ფაცი კველა ამ კოთხვებზე
სწორ პასუხს გახცემს, ვვიძტე ხუთი
ქლის განმავლობაში შენი მოხარუ-
ქნება, ხოლო თუ შენი კლინი თუნდაც
კრი კითხვაზე ჩაიჭრება და კრიც იმ
სახახლეს ააშენებს — მაშინ ასერეთ-
მა ხუთ წელს ჩვენი ხარჯი უნდა იხა-
დოს. სინაჯრიბმა ეს ელტიმატუმი რომ
წაიკითხა, შემოიტრა თავში ხელი, სად
ქრისტიანი მას ახლა იმის თავი, მტრებმა
ქვეოდნენ ირგვლივ. არ ემორჩილებოთ
და ჩრდილოეთი, აღარ ცნობილდა მის
ძლას. ხეივის დიდი იმპერია რომ
დაქმნის და დაიშალა, მისი ხალხები
შეერტონენ აღმოჩავლეთიდან დაძრულ-
არიელებს, აურიცე თავითმით ხისხლი,
ურიეს ქნები, ერთიანა — ხჯელი მი-
დებუ, მეორიასა — სახმელ-აპულეია,
მეხამიასა — ტანისაცმელი. მაინც ხეორ-
ბის შეკვეიდორუბაზე სდებდნენ თავი
მოსხებიც, შეფერ მითას რომ აქცოლო-
ნენ, თაბაღის ქვეყნაც, ახალგაზრდა
შეუე ამბარისს რომ ებარა, იყო კო-
ლეც ღადადა, ღიკად, კარია... და გველა
იმის ცდაში იყო რა შიანი მოვტანათ
ასურეთისათვის. ისინი გზას უდიობა-
დნენ ხინაქერიბს ჩრდილოეთისაკენ და
მითი მოთრგუნვა აღვიდი არ იყო, მით
ურორი, რომ მათ აქეზებდნენ და ასუ-
რის წინააღმდეგ აფრიკანენ მუდამ
მოუხვენარი ურარტელები, პირველი
შეოთისიავები, იმისა, შეტაყბებისა
და გაილის ამტეხნი.

ხად ქეთინდა ახალო რმის თავი სი-
ნაქერიბს, ჰოდა, შეწუხდა დიდი ახუ-
რეთის შძიამანგული, აბლაკლა და-

ჭრილი ხარივათ, უწინჩილებით მდგრადი მოვალეობა და მისი მიზანი — აღარა მყავს ბრძენი და მისანი, უბალლო და უკბრო ახილებით, მარტო იმას შეეძლო საკადრისი პასუხი გაეცა ფარაონისათვის, მე კი რა ვქნა, რა წყალში ჩავვარდეო!

— რა გატირებს, თქვენი დიდებულებავ, ახიგან პრეტენზი ცოცხალია, ჩემს სახლში, რატაკე ქვეშ, სარდავეში იმაღლება! — გაბედა ამ საიდუმლოს გამცდა-კნება წევს სემაქმა, იცოდა, რომ ახლა ამ საქციელს სინაქერიძი ვეღარ დაუწენებდა.

მართლაც, სიხარული მოუფინა ასურეთის პარდანებლის სახეს, უძალ მოიგვანეს ახივარი მეფის სახახლეში და აუქსენეს საქმის ვათარება და უბძანეს გამგზავრებელიყვა ფარაონის ტარზე.

— Ես հաջողութ, մըսցը, — առցցի՛մ
աեօյար-ծրմցնիմ, — մը წայալ զգամտէ՞յ-
՛մո, աշուշեցէ դարձանն օմ և սասակեցք
դա մոս զբարա յատեցակապ և աեսցնեն զա-
լվիմ... նեազ ռուգոր ճաշահույք օմ Ես-
ծոյլ մացլու, դարձանն օմ թափո ռում
մագրապա դա առջա հիշոն զանցուլուն
մատցույժմակ լումումն.

ახილებრივი სამი თვე ითხოვდა მისამართად, სამი თვეს თავშე პატარა ქარანტინით უკამატიდნისაც გაუმჯობესდა.

ქარავანში მემფისს ხალაშო ხანს მა-
აღწედა. მერარე დილით ახიკარი ფარა-
ონს წარუდგა.

— კინა ხარ შენ? — მრისხანელ პეტ-
ხა თარაბობს.

— მე ერთი საცოდლავი ჰქიანჭელა
ვარ, — უპახუშა ახიყარ-ბრძენის, — სა-
ხელად ავიქაში მეტვა, ასურელოს ბა-
რიონისა გამოიძგავნა თქმანთან.

განრისხედა ფარაონი, — როგორ გა-
ბედა სინაქტრიბშა და კლჩად ასეთი
გლობუსი გამოიყიდვინა, მით უარესი
მისთვის, რას შესძლებს ეს საცოლა-
ვი, პირებლისავე შეკითხვაზე ღამუნჯ
დღია.

ხმამაღლა კი ეს უთხრა ასურეთის კლინის:

— ქარგი, ასე იყოს. წალი, დაიხვეწე, ხეალ დილით კი დაეიწყებთ შენს გამოცდას.

იმ დაშეს არ დაუმინიათ ეგვეიპტის მისნებსა და წინასწარმეტყველებს, ქურუმებსა და სასახლის ღიღებულებს — მათ ხუთი ისეთი კათხვა მოიგონეს, ისეთი გამოცანა, ჯერ არ დაბალტულიყო კაცი, მათი ამოცნობა რომ შესძლებოდა. არ მოიძებნებოდა ბრძენი, აյ არ დაბრნებულიყო, მაცდური იყო ეს კითხვები, ასე ეგვიპტიდა კაცი — აღველად ამოსაცნობიათ, მაგრამ ისე მოიტეხდა კისერს, კერც მიხვდებოდა.

დილით უამრავის ხალხმა მოიყარა თავი სახახლის მოედანზე, მოლიოდნენ ხელოსნები და მხედრები, მხენველ-მოუსკელნი და მშენებები. კველამ იცოდა, რომ სახელმწიფოს ბედი წყდომოდა. აյ უნდა გამოჩენილიყო ვინ არის კველამე უფრო ჭიშვიანი და უძლეველი მოელ მსიცულიოში — უგვიპტის ფარაონი შაბაქა, თუ ასურეთის მეფე სინაქერობი. დადი ტურნირი ეწყობოდა მოედანზე და კველა მოუთმენლად ელორდა დახარწყისს.

უამობრძანდა შაბაქა, დილებულები გარს არტყიან, არის ერთი ამბავი, ფუსტესი, ქრიამული, ჩინგბისა და ხარისხების მიხედვით სხელებიან. აქეთ ახა-კარ-ბრძენი დგას, მახაც თავისი ამაღა ახვევია გარს.

დაპტრეს დაფუდაფებს, საიერიშოს უქარავნ, თათქოს მართლაც ომი უნდა ატყდეს.

წუთიც და მუსიკის პანგები რომ მიწყდა, პაერობა დაიწყო.

— მითხარი, ქალდეველო, მიმართა ეგვატის მთავარმა ქურუმმა ახიარს, — რა არის მთაზე უფრო მძიმე?

— სიცრუე, — უპასუხა ასურეთის ელინია. აქ მყოფ გაოცებით გადახედვს ერთი-მეორეს, სიცრუეზე უფრო მძიმე და მნელი კერაფერი გაიხსნეს.

— რა არის ცეცხლზე უფრო მძიმესა? — ამჯერად თვითონ ფარაონმა ჩაპკითხა.

— კაცის მრისხანება! — იყო პასუხი.

— რა არის ბასრ ხმალზე უფრო მძიმელი?

— ავი ენა!

— რა არის თაფლზე უფრო ტყბილი?

— დედის მეტს!

— რა არის კველაზე უფრო აუცილებელი?

— ხიკვდილი!

კითხვებიც და პასუხებიც დაკვრასა ჰკავდა და იმ მკლერულ სიჩუმეში ხმლების ჩახაზუხივით ისმოდა. მოიპნევდა ფარაონი, იფიქრებდი — აზლა კი გათავდა, მაგრამ ახიკარის პასუხი მუდამ ჰქეშმარიტი იყო. ეგვაპტულებს ელდა ეცათ, ყველას ხმა ჩაუწყდა, მახვდენ, რომ მათს წინაშე უბრალო ელნი კი არა, ქაჯი იყო, მიხანი იყო, ამ წუთისოფლის სიღრმეთა სიღრმეებში, უფსკრულებში რომ ჩაეხდა.

წიმოლგა ფარაონი და ბრძანა:

— წალი ახლა, ქალდეველო, დაისუნენ. ღლებს ეს ვიქმარო, ხეალ განვაკრძოთ პაერობა.

ახიკარი რომ გააცილეს, ფარაონმა უბრანა თავის დილებულებს მეორე ღლებს კველა ძირწელის სამისელით მოსულიყო. თვითონაც ბისინის ტან-საცმელი ჩაიცვა, დაჯდა ტახტზე და ბრძანა უცხო ელჩი მოევევანთ.

— მითხარი, ქალდეველო, ვინა ვართ ჩვენ, მე და ჩემი დილებულები?

ელინ მიხედა, რომ ახლა დიპლომატის ჭერა და მოქნილობა იყო სახირის, ამიტომ დიდხანს არ უფიქრია, ისე უპასუხა:

— შენ ღმერთი ბელ-მარილუქი ხარ, ხოლო ეგ დილებულები — მისი ანგელისები არიან!

ისევ გადასდეს პაერობა სახეაღლიოდ. ახლა კი შეაბავს აბრუშუმის ტანსა-ცმელი ჩაიცვა, დილებულებს კი უბრ

ძანა ფურად-ფურადი ნახჭებით შემკულ
ტანსაცმელში გამოწყობილივენ.

— მოთხარი, ავიქამ, — ჰერთხა ამჯე-
რად ფართონმა, — ვინა ვართ ჩენ, მე
და ჩემი დადგებულები?

— შენ თვე ნისანი ხარ, ეგ შენი დი-
ლექტულები კი გაზაუხულის კუვილები
არია!

— კარგი, ავიქამ, კარგად მომიჭვრი
სიტყვა — ჯერ ღმერთს შემადარე, მე-
რე — ნისანის თვეს. თუ ეს ასეა, მაშ
ვის შეიძლება შევადაროთ შენი მეუე
და რა ვეწოდოთ მას სახელად?

ახილარმა იგრძნილ, რომ ახლა დადგა
წუთები, როცა ღილოობატისათვის ჩე-
ული მოკრძალებიდან შევუწებელ შე-
ქარახა და კაღინიერებაზე უნდა გადასუ-
ლიყო, რათა თავისი ქვეწის ძალა და
სიდამდე კერძობისებინა მტრისათვის.
ამიტომ გაძელებულად უპასუხა;

— რა ვეწოდოთ სინაქერიბს, ახურე-
ოს შეუებ? ის ზეცის შვილია, ზეცის
ბატონი, ხოლო მისი ღილებულები გა-
ელებებსა მეგანან ღრუსლებს შორის.
მას შეუძლია თვით მაღალი ღმერთი
ბელ-მარლექა ჯურდმულში ჩამწყვდი-
ოს, ხოლო თუ მოინდონა, წამოუშენს
სეტყვას და ნისანის კუვილებს ისე
მირევა-მორევავს, ნატამალი აღარ
დაწერბა მათგან.

ეს მოულონებული და წარმოუდგენე-
ლი დარტემა იყო, განრისხდა ფარაო-
ნი და უთხრა ელჩს:

— გაფიცებ შენს ღმერთებს, მოთხა-
რი შენი ნამდვილი სახელი!

— მე ახილარი ვარ!

— ჭირსაც წაუღიახარ, სხვას ვის უ-
ნდა გაებედა ამდენი, მაგრამ შეწნე თქვეს
— მოქედესო. ნეთვ ჯოჯიხეთიდან და-
ბრუნდიდ?

— არა, მე მართალი ვიყავ და ამი-
ტომ უფალმა გადამარჩინა.

— ახლა რას აქეთებ ასურეთის მეუის
ქარზე?

— ბეჭდის შემნახველი ვარ!

— ბეჭდის შემნახველი? ეს რა ხელო-
ბა? მე რატომ არა მყავს მაგნაირი მო-
4. „მნაობი“, № 7

ხელე? მაინც რას აქეთებს მაგ ხელისში უდი-
შის უკარისისა

— სამეუო ბეჭედი აბარია. რასაც ხე-
ლმწიფე ხელს მოაწერს, ბრძანებულე-
ბა იქნება ეს, უცხო ქვეყანაში გასაგ-
ზავნი ნოტა იუ ულტიმატუმი, ბეჭედი
მან უნდა დაპკრას, რიგით მინისტრზე
მეტი უფლებები აქვს.

— პირველად მექმის, — განციფრე-
ბით გაშალა ხელები ფარაონმა.

— რად გვკერის, ბატონი? ბეჭედი
ხომ კველუურის უნდა, უმისიოლ ადა-
მიანის სიტყვას ხომ ფასი არა აქვს!
ისე კი ძალზე იოლი ხელობაა. დაარ-
ტება იმ ბეჭედს, შეინახავს ციცხლგა-
მძლე კუთხი და ძორჩა — ღისტერავს
ქუდს და წავა შინ. მერე გინდა ყირა-
მალა დალექი, გამეოთხავი არავინ არის.

— მაინც საიდან გამოიგონეთ ეს?

— მარტო ჩენ გამოვიგონეთ არის
სხვა ქვეყანაც! წარმოხსოვეა ახილარმა
და ღამეუკა თვალები. მას მისნური ხი-
ლები ეწყვებოდა, როცა ცოცხლად და-
უდევებოდა ხოლმე თვალწინ კველუუ-
რი, რაც ოდესმე მომხდარა ლედამიწა-
ზე და ისიც რაც მომავალ საუკუნეებსა
და ათასწლეულებში მოხდებოდა. ახი-
ლარის წინასწარმეტებელური ხილვე-
ბისა და ზმანებების ამბავი იმ ღროის
შესლელიოში საყოველთაოდ ცნობილი
იყო. ცოლნენ ეს ამბავი არა მარტო
ახურეთსა და ბაბილონში, არამედ ფი-
ნიგიასა და ურარტუში, ირანსა და თა-
ბალ-მოსობისა და კოლხეთის ქვეწნებ-
ში, შორეულ კავკასიონის, კალთებზე
რომ შეფენილან, ამბობენ რომ
მას ახლოს იცნობდა მესხთა მამა-
ცი მეუე მითა, ღელუოსში ანბანის გა-
მოუნების თაბიბის რომ დაბეჭრო-
ერთი სიტყვით, ეს არ იყო ახალი ამბა-
ვი. და აა ახლაც ახილარი კარგა ხანს
თვალდებულები, ფიქრებში იყო, მე-
რე გააზიდა თვალი და ფარაონს უპა-
ხება:

— ეს ქვეყანა ჯერ არ არსებობს, მა-
გრამ მერე წარმოიშობა. ახლა კი მა-

— ეგ საღადანი ვინდაა? — იყოთხა
კავაშტის მეურმ.

— ეგვიპტის მომავალი სულთანი და
შერძანებული, შეამძინავდობა ქურ-
ათ, იურუსაბალის რომ აღღებს ჯვარი-
სწრა ღმების დროს...

უარისონმა ლამის გრინი დაკარგდა გა-
რცებისაგან, უაზროდ აცეცებდა აქეთ-
იქთ თვალებს, ბოლოს გამწარებით შე-
ტრია ამ არამეტითხე წინასწარმეტყ-
ვილს:

— რეგულ ბედავ, შე თავხელო მიწავ, რეგულ ას იცი ვინ არის ეკვიპტის ფარაონი, მე თუ ვაღაც პირდაუბანილი ქუროთ, — იყენორა ფარაონისა და ელჩისა კუნ გაიწია. მხედრებმაც ზაჯლებზე გამოიერა ხელი.

ახილები სიღანჯე არ დაქარგა. მან
წენარად მოუვი:

— შენ ხარ, ის იქნება. მერე, აღარც
შენ იქნები, აღარც ის, აღარც მე. არა-
რა ჟევეს უკუნიდან უკუნისამდე. და-
რწება მარტო მტკერი და ნაცარი, გიშა
და ტალახი, ად ხიძართლე თუ გინდა,
ეს არის...

— არა, ეგვიპტის ტახტს ნუბიურ დანახტის ეგვიპტის წარმმევს.

ახილაშ გაეცინა.

— საღამის შენი სახელიც კი არ
ეცნობინგბა...

ფარაონს სუნიქება უკირდა, ჭირის ლეგლში გაიტურა, ქადვე თრი გამოცდა უნდა გაველო ასურებთის ელჩს, მაგრამ ეს საქმე სახულითი გადასდება.

ეთანხმებოდა პაპას, ჰანტიკის მეტელა
ღიმილი გადაუსტენდა ტურქებზე, ხა-
ნაც სახეს შეიტმებიდა. ბოლომ, ეტ-
ურა აღარ ჰყო მომზინება და აშკა-
რად შეატია პაპას:

— პაპაჩემო, გვეოფა, ნე გადარივ
ეს წერილუკებობა, — ბავშვებს გადახე-
და, რომლებაც სულგანაშული უ-
სწენდნენ შილობას, — აღარ იციან ზღა-
პარსა პერგი თუ ისტორიას?

— ამბავსა ჰყენი, ბექაურო, ხაგულა-
სხმით ამბავს!

— არა, შენ ნამეტანი გადახვედი და-
უკრუფუავებში, მისტიქის მართლაც რომ
ნძლება ბურუსი დაჟენე! წარმოგიღე-
ბინათ, ახიკარი ჰყვება აბტახს, რომელიც
ათასსხუთასი და უურო მეტი ხნის მე-
რე მოზღვდა. ანგარიში აღარ გაუეწიოთ
რეალურიბის კრძნიბას?

— იცი რა გვთხორა, ბექა, გააშინა
აქმე თქვენმა ზომაზე მეტად უნიზელმა
ასტრიალიზმა, ღამის წალენეა ქვევა-
ა! საფუძველი შეურიგა უიქრი, ოცნე-
ას, ზღაპარის, ფანტაზიას. ოცნება ხომ
უდი აღვაღდად გადადის ხილვებსა და
მანებელები, მათ შორის მანძილი — კო-
ნაბიჯა, დაუიქრებულხარ რას ნაშ-
ევს ხილვა — წინა აწ მ ე ტ კ კ ე-
ო? იცი წინახწარ ხედვახაც გულისხ-
იბს, მიხტირან ხილვებსაც გულისხ-
იბს. რწმენის სეუროში მას თავისი
ტრი აქვს, ხოლო მწერლობაში ეს ღი-
რებატურული ხერხა, რომელსაც უფ-
ორ ხშარად ძველები მისროცვნენ.
ასტრიატურაში ამას კიდევ პირისი-
ობა ეწოდება. ვაცი, უკვე წაკითხული
აქვს გორეთ „ფაუსტი“. აბა, ვათხხენ,
დახაწყისშივე რას ერმნება და რა
წყალობლად შესწივის ფუახტი დედ-
რის მისტიკურ სულს — გულმოლვი-
თ შევისწავლე ულილოსუიაც, მედი-
ნაც, სამართლოც, თეოლოგიის და-

ნიური სიკეთე, ძაღლიც ვერ აიტანდა ამნარი ჭიფას, ყოველივე ამის შექმნები რამ გაკეთის, რომ ეს ტანჯული გული ათასნარი დარჩდითა და ფაქტოთ არისთ შექმული და გამოხრული. ერთადერთი გზა ხსნისა არის ბრძოლი წიგნი, დაწერილი ხისტრიალმუსის ხელითო. ეს წიგნი — გაღებული ხარჯელია თვით შერეული მომავლის ხახილებულად, მიხვან შეიტყობ კველაზე მთავარს — ვარსკვლავთა გზებსა და ბუნების სიბრძნეს. იყი ბეჭა, ვინ იყო ხისტრიალმუსი? იგი გახლდათ ხაფურანგეთის მეფის კარლის მექერის მთავარი ექმიდი — მიშეღ და ნიტრ დაძი, რომელის წიგნმა მხოლილის ფრალდება მიიქცია თავისი წინახწარმტკულური განპერტიტოთა და მიგნებებით. მის კვალზე წავიდა შეედი მიხტოვის სევდემორგი, რომელიც ქადაგებდა, რომ რეალური ხამგარი შესდგება უხილავ სელოაგან, რომელიც ცხრილებ დედმიწაზე, პლანეტეზე, ზღვებზე და ცეცხლოვის სტრიაში. ეს სულები ატყობინებენ ადამიანს მომავლს, იღონდ ამ სულოთა სუეროსთან ურთიერთობა შევძლია მხოლოდ იმ ადამიანს, რომელმაც მიაღწია მორალურ სრული ფილიგრაბას. ახლა გამხხენე გახტავ ფლობერის „წმინდა ანტონის ციუწებაზი“, ხადაც ახკეზით და შიმშილობით გათანაგული განდეგილი პირდაპირ განსაცავისტებელ პალეცინაციებს ეძლევა. მას საკანიში ესტურება ულამაზე ხი დედოფალი და ეტევის — მე ქალი კა არა, მთელი ხამგარი ვარ, რომელმაც შენ გვეუთვნისო. შერე ანტონი ხან მიპრატორი ხდება, ხანაც ბაბალონის უძლიერების მეფე, რომელიც ხარად იქცია და ბალახსა ხძოვს. ეს, მე მცონია სჯობია ისევ ჩვენს ახიკარს დაუპრუნდო.

მესამე დღეს უფრო დიდალძა ხალხა მოიგარა თავი. ფართონისა და ხალცარი ბრძნებითა ბრძნების წინა დღეების პაქტონის ამბავი მთელ ქვეყანას მოხდებოდა. ოთხმილცაცხრამტი ათასი ცნობისმოყვარე მოაწედა მოედანს, დიპლომატური კორპუსის ლოები საკე

იფი უცხოეთის ელჩებით, მათ შემოსული იყვნენ მითა მესხის წარგზავნებული ფარაონის იმედი ქეინდა, რომ დღეს მაინც დამარცხებდა ასურეთის ელჩს და ამრიგად ძირს დასცემდა ამ მტაცებლიბის ეინით შეპყრობილ სახელმწიფოს.

ამჯერად პატრიატა ასე უნდა წარმართულიყო: ახიკარს უნდა უთქვა ისეთი რამ, რაც ჯერ არავის სმენია, არც დიდი, არც პატარიას, არც ჰეკვიანის, არც ბრივებს, ახიკარის არ სმენია მოელ ქვევანაზე. მეორეც — მას უნდა დაეწიო მშენებლიაბა ხახახლისა, რომელიც საბარკელი დაბლუ, მიწაშე კი არა, ცაში ექნებოდა, მიწიდან ათასი წყრითის სიმაღლეზე.

ფარაონმა წინახწარ დაუგო მახე ბრძებ ქალდევების — მან გააფრთხილა თავისი მინისტრები, შევდარომთავრები და ქურუმები, რომ ახიკარს რაც უნდა უთქვა, მათ ერთხმად უნდა წამოეგაბათ:

— ვაცით, გაგვიგონია, ეგ ახალი ამბავი არ არის, ბავშვმაც კი იცის...

„ახლა საღდა წამივათ“, ფიქრობდა წინახწარ მოხეიმე ფარაონი.

მაგრამ ა ცერემონიალი დაიწყო თუ არა, წამოღვა წინ ახიკარი და განცხადა:

— მომისმინეთ და დაიხსომეთ კველამ — ეგვიპტე არის ასურეთის ხამდილი ქმა, მორჩილი ქეცანა, ხოლო ფარაონი — ასურეთის მეფის, დიდებული სინაქერიბის კურმოჭრილი მოხაა. მიიღოიდან კვაბტე ვალდებულია ხარკის ხახით გადაუხდოს ასურეთის ფოკალური და ცხრასი ტაღანტი უკრცხდი, გაუგზავნოს ცხრასი ულამაზისი ქაღწული და ცხრასი ახალგაზრდა ემიცვლი.

ეგვიპტის მინისტრები და მხედართმთავრები. წინახწარ დარიგებული რომ იყვნენ, არაუცერზე დათანხმდებოდნენ ახიკარის სიტყვებს და ამრიგად, ასე უთქვათ, გაეწიდილებინათ იგი, ახალი არაური გითქვამსო, ახლა ერთბაშად წამოიშალნენ და იყირების.

— ვაცით, ეგ აგრეა, ეგ ჰეშმარიტებაა, ეგ ბავშვებაც კი იცის. ჩვენ გლახა-კები ვართ, არაფრის შემძლები, არაფ-რის მქონენი, სხვის ხელში შემყურენი ჩვენ შშიერი მონები ვართ და ასურეთი ჩვენი ბატონია!

— ნამდვილად მასეა! — დაუდასტურა ხალხმა, რომლის გაფრთხილება მოას-წრეს წინა დღეს.

ფარაონს ელდა ეცა, ეს რა გამიბე-დესო, გაიფაქრა და ცოტვანით წა-მოიხოთ თავის ტახტიდან, შემოიხსნა მოკრცხლილი ქამარი და დაურია თა-ვის დიდებულებს — ურტკამდა ქამარს თავში, სახეში, ზურგზე და თან გაპკა-ოდა:

— ჩრდილო, ბატონები, თქვენი დედა ასე და ისე, ჩაიწერიტე ხმა, თქვენი ხელით იჭრით ყედს და სახელმწიფოს დუპავთ! ვის გაუგრა ეს? რა გვერთებს ჩვენ ასუ-რეთისა, რომის ვიყვავთ მათი მონები?

— მერე მიუბრუნდა ახიკარს და თავდას-რათ მოახსენა: — შენ გაიმარჯვე, ქალ-დაცველი, ახვით რამ ჯერ მართლაც არა-ვის გაუგრა და სურც ნურავის გააკონოს მაღალმა ღმერიძა!

ამ მარცხის მოუხედავად, ფარაონს იმედი ჯერ კაღაც არა ქრისტიანი დაკრ-გვდა — კვლაბაზ ძნელი საქმე კვლაბაზ ძილოსათვის შემოინახა — ახიკარს ცა-ში სასახლე უნდა აევი.

— დაიწყე! — გასცა ბრძანება ფარა-ონმა.

ოთხმოცდაცხრამეტი ათასშა კაცმა ხელი განახა. ყველა ელოდა როგორ გაართებულა თავს ამ წარმოუგვენებლ და შეუძლებელ საქმეს ეს ქაჯი, აშურის ქვეყნის ელჩის სახით რომ მოუღებილა მისირის ქვეყანას.

და აი, ახიკარმა ხმის გამადლიერებუ-ლი საყიდირი მოიმარჯვე, ციხეგნ აღმარ-თა და უხილავ კალატონებს უბრძანა:

— დაიწყეთ!

მკაფრებულ საჩუმეში, მოედანშე რომ ჩამოწევა, ციდან ჯერ არწივების ყივა-ლი მოიხმა, მერე აღამიანთ ხმებით გაიგონეს — „მოზიდეთ კირი, თიხა, აგუ-რი, კალატონები უსაქმილ დგანან“, მე-

რე ხან აგური ჩამოუწიდა ტეჭის ბარ-ალიზის ხალეწი, ხან კირის თეთრი ხსნარი ჩამოიღვარა და გაწერა იქ მყი-ფები... ციდან ჩამოვარისნილი აგურის ერთი ხატება ფარაონს შებლში მოხუ-და და წარმი გაუხეთქა. თავისარდაცე-მული მბრძანებელი ახიკარს შევეღრა:

— დეთის კულისათვის, უბრძანე შე-წყვიტონ მშენებლობა!

ახიკარმა ისვე მოიმარჯვა ხმის გამა-ძლიერებელი მილი და ცაში ახმახა:

— ვაცხადებ შებაშს, და კალატონები დამრუნდნენ ასურეთში!

ხულგანაბადულ მაკრცხელებს ჩაესმათ ფრთხის ძლიერი შრიალი, ხოლო ეს გარინდება ისვე ფარაონმა დაარღვეო, იგი წამოღვა და ბრძანა:

— იმი წაგავთ, გლოვის ნიშანად გა-მოიფინეთ შევი დროშები აივანზე, — მერე ახიკარს მიუბრუნდა და გამარჯვე-ბა მიუღოცა.

ასე დამთავრდა ეს საშინლად ცავი იმი ვეგაბრტესა და ასურეთს შორის.

აქ შეიძლებოდა დაგვემთავრებინა მ-ბის თხრობა, ყმარებილებო, მაგრამ, ალ-ბათ გაინტერესებოთ, თუ როგორ შეხედო ახიკარმა დაეწეო შექნებლობა ცაში, მიწიდან ათასი წერთას მანძილზე. არა-ვითარი სასწავლი აქ არ იყო, ეს იყო მარჯვედ მიწყობილი ფორები, ეშმაკი-რი ხრიკი, რომელიც აწერილია წიგნში, რომელიც შეადგინეს სირიელმა სწავ-ლულმა იღდა ბარ შინაამ და უზირშა აბულ-ფასიმ იბნ ალი ალ-მაღლინიბიმ. ამ წიგნს სახელად პერა, „მოთხრობები, რომელიც აუხიზლებენ გორებას და განთანტავენ სევდას“. სწორედ ამ კუ-ბულში პლატონის, არისტოტელების, ხოს-რი ანუშირგანის, ბუზურჯ-მიმრას და სხვათა ნაფიქრისა და გამოსაიტამბე-თან ერთად გამოეკვენებულია „ცხოვრე-ბაა ახიკარ ბრძენისა“, ხადაც იცდილი კესე გვერდზე განსხილია ახიკარის ფორების საიდუმლო.

აი ეს ახსნაც, იგი საქმარე პრიმიტი-ული და გულუბრუყებულია:

„მეფისაგან რომ წ ზოდა, — პეტება ახიკარი, — მიწერე ჩემს ცოლს — ე-

უაგნის: ამ წერილს რომ მიიღებ, უბრა-
ძანე მონადირეებს დაიჭირონ არწივის
რჩი ბარტფი, ხოლო უეიქრებმა დაგრი-
ხონ სელის თოკები, თათო თოვე უნდა
ყოს ხიგრძით ათახი წყრთა, ხოლო სის-
ჯო — ნეკათითის ხელა. დურგლებს
უბრაძანე გამზადონ გალიები არწივები-
საცეის, რო პაწია ყრმას, ნეკველსა და
თოვშალომს, რომელთაც ჯერ ენა არ
ამოუღვამთ, ასწავლეთ შემდგრ ფრა-
ნა: „მოზიდეთ კირი, თხა, ავრი, კა-
ლატოზები უსაქმიოდ დგანან“.

ცოლია კველაფერი ისე გააკეთა, რო-
გორც დაუუბარე. ასე გაუუღექი გზას.
პირველსავე შესკენებაზე გავუდე არ-
წივის ბარტფებს გალიას ჭარი, შევაძი
კლანჭებზე თოკები, ხოლო ბიჭები არ-
წივების ზურგზე შევსხი. არწივებია აფ-

რინდნენ ცაში, ხოლო ბიჭებში დაჭრარულ
ხეს ის, რაც მათ ახწავლეს. ამში შეუძლია ის
დეგ არწივები ისევ გაღიერდი დავაძ-
რუნე“.

ედ. მეიერი ამ პახაებს „დაუკერუბელ
სიმარტივედ“ ხთვლის. სინამდვილეში
იქ მასირივი ჰიპნოზი ან რაღაც საერ-
თო შთაგონება უნდა ვაგულისხმოთ.

და ბოლოს, უნდა აღენიშნოთ, რომ
ახიდარის თქმულებამ ერთგვარი კვალი
დასტოუა ქართულ ზღაპრებში, ამის თა-
ობაზე და კიდევ იმ საქითხეს, თუ რა-
ოდენ უხვად დაეხესხნენ ახიდარის მო-
ძღვრებას ანტიკური ეპოქის ბერძენი
იგავ-არაკების თხტატები და აგრეთვი
თვალისაჩინო ფილოსოფოსებიც, სხვა
დროს ვისაუბროთ. ახლა კი ამით და-
ვამთავროთ.

დარეჯან ბატიაშვილი

ტქივილი

საღაც არ მინდა, იქ თავდება ზღაპრული კიბე,
მე კი მეგონა შევწვდებოდი ვარსკვლავთ ქონგურებს,
გამომიტყუებს სითბო გარეთ, ვით ნუშის კვირტებს,
ეხდები ურწმუნო, როცა მინდა, ვიფრ მორწმუნე.

ყალბი ვედრება შეწყნარების გზიდან მაცდენდა,
გადაიხნაქა ლერწამივით წლების ძიების,
ბუს ბუნდოვანი წარმოლენენა, ვით ანათემა
ჩემს მოკრძალებას ამსხვრევს რეინის ძალაყინებით.

დამის ანესშე წამოგებელ ფარიფატა ფიფქებს
მივაშეელებდი საფეხურებს ზღაპრული კიბის,
და ქახე ნაკვეთ ამოუცნობ იქრავლიფებს
მიესადაგა ურთადერთი ფაფანის ხიბლი.

ველზე დახტორა ქურციფითა მაცდურთა რემა,
ძახილისაგან ჩაინიჩია ჩანჩქერმა კელი,
მისატყუარი სილამაზის ხატოვან ჩევე ს
გამოაცალეს დასაყიდენი უკანასკნელი.

დრო და მანძილი უსასრულოდ სხივსაც აკნინებს,
უმტკიცეულოდ ვერ აძალეს ტალღებმა ჩრდილიც,
საღაც არ მსურდა, იქ გათავდა ზღაპრული კიბე —
საღლაც ბეჭობი მოეფარი ჩათვლემილ ტირიფს...

* * *

ამოსაცნობად ძნელი არის წარწერა ქარის,
წარმოვიდგინე ხოშკაკალას დაბნევის სცენა,
კირთვებას ჰქონა როდი ჰქონდა, ან სამართალი,
რამდენმა წყალმა ჩააირა, რამდენმა წყენამ.

და იკლი-ბოკლი შეხმების ბრძა ნაპერწერა
 მძიმე წუთებში საღლაც უნდა გაღაიკარგოს,
 არავის უფყარს ქვეყანაზე ქართ ცედნი,
 სხვა თუ არავინ, ქართა მაინც უნდა გიგანოს.

მე გავიგონე ბედისწერის ხმები წკრიალა,
 გზაში კინწისევრით მოემორე უიქრი მღვმარე,
 მე რა ვიცოდი, ის წმიწმედდა, ვინც მახიარა
 და შეავვარა ჩემი თავი ბედის კულკანებს.

მაინც ქარგია, ჭირს რომ კოხტად შეაღამაზებ,
 ნაკარისხლებიდან შეაგრივებ ცეცხლის ნამწვავებს,
 ვერ გაფრინდები, მაგრამ ფრთებს კი შეათამაშებ,
 ერთულორნენება შემოგაჭერს მხრებზე არტახებს.

თუმცა მაინც რაღაც მაინც დაგეზმანება,
 ჩამოღვენთამდი ისე როგორც სულის სარწყელი
 და საეფთარი უმწვერბაც არ შევწარდება,
 თავს შეუძახებ და ვერია, ფონს ხარ გასული.

ამისაცნობად როდი არის წარწერა ჩემი,
 როდესაც პირზე აქრია უტკეთ ფოლაქი,
 სულ ამათა ხეივანი ცრემლით ნაფური,
 ცისქინ ჟურება, გარინდება და ფორიაქი...

6030 6030 ება

ეს ნასესხები დღეებიც ჩაქრა,
 მიღის პირალმა ჩემი მდინარე,
 კრთ დროს კლდტერდი უხული საგანს,
 მოვიანებით ეხეც ვინანე.

ზოგჯერ სიკეთეს მიგებენ ცუდად
 და კულარ ვალდია გარეულ ყანებს,
 არ მემახიან ტყუილის გუდას,
 მაგრამ ნაკლებად მიჯრებს ეინმე.

ჯრომ კი თვალები დაახახამა
 და წამწამები დახარა ქვევით,

ვინ ჩამიმატა წუმად სამსალა
 დაუკითხავად, თავისი ნებით.

აღარ გადაწყდა ბრძოლების ბედი,
 გააწინწილა წუთები შეფოთვის,
 დროს რომ მოურნო, მეც შევეცდები,
 თორებ მდინარე პირუკუ მიღის.

და ეს ბუნება თეთოონ ლამაზი
 რაღად დამცინის უშნო ნიღებით,
 არაუერია გულის ბადალი
 და რას მიქვიან ციები ნიეთები...

6060 6060 მოჩა სათმავლად...

ეძღვნება რეზო ამაშუკელს

გაიკრიფება გატენილი როცა დარბაზი
 და მიეჩვევი უნებლიერ სიჩომის ქაოსს,
 სად დექსა უღერდა, კაფიობდა, როგორც აღმასი
 და ქიონდ დიდი ასპარეზი სიამის წყაროს.

როდესაც სცენა ლექსის შემდეგ ცარიელდება,
ხევდას კარს უღებს ჩეველებრივ გულის სამყარო,
არ მოიხედავს ბოლოს შენისკნ ბეღი ერთხელაც
და არც – ფერია, დამილი რომ შემოგაყაროს.

მთელი არსებით წახდებია, თუ შენს ბეღს დანებდი
და არ იშიშვლე შადლიანი სტრიქინის ხმალი,
თუ არ გააპე ნაცრისფერი სივრცის განედი,
არ გადავალე გაცრეცალ ჭამს შემქრთალი თვალი.

შავ როიალზე დაუდევრად დაჭრილ ყვავილებს
თუ დაეკარგა ყველას თვალში მწიფობის უკრია,
თუმცა იძედი რამდენადმე ნაღელს არბილებს,
მაინც სცენიდან უსათუოდ გაქცევა გეღის.

თუ კანძეს თვალი შეგნებულად გაგვა ბოლომდე,
მიეფარება სილუეტი სანამდე სცენას,
ზღვა სიხარული გადაველის გრძნობის კორტოხებს,
და ბადროსავით გატყირცნილი ზეაღმაფრუნა.

* * *

ღრუბლის მწევრვალებს კუცეროდი იმენის დაღლამდ
რომ კვლავ შეხილა ვარსკვლავები თვალებცმიმა,
გაუმაძლარი თვალით ვჭამდი ელვის ქარაფებს
და მავანივით მაინც ვგავდი ჭამაფიცილას.

ხან დღე ჩამოვა მოხაწყენი, ქალაქუწყალო,
ხანაც ვერაფერნ მოუხერხებ ფიქრის სიმძიმეს,
განა რამდენი ხარკი უნდა გადავუხადო,
რომ არახოდეს არ ატკიფედეს თავი სიფრთხოლეს.

* * *

თუმც არ მიყვარდა სხეიის ხელით მე ნარის გლეჯა,
გაუგებრიაბას უსათუოდ პქონდა ადგილი,
ჟედის ანაბრად მიტოვებულ უბრალი ქენჭესაც
ეთამაშება მოჩვენებით ჩუმი არილი!..

გადახუნდება ხოლმე მზეზე თეთრი მანდილი,
მოხაწყენია ჩრდილში ყოფნაც სამარადისოდ,
დიდი ხანია, შევამოწმე მზისკნ მანძილი,
დიდი ხანია, ჩაედფიქრე საქმე სარისკო.

თუ სიყვარულის ნიადაგზე ვერ აღმოუცენდი,
სამაგიეროდ, სიმარტოვის ზრდასღა შევყურებ!

զու Շեխանձունքա Մշմուղցածոտ գուտրութա ԱՅԵնին,
 զոնդա Շեխցաց Սաւասելութու Խըբօն կը Ռէք!?

Ռուճո Ցոցյանքա Նեցուս Խըլուտ Ցյ Խարու Հըլայա,
 Ռուճո Ցըցոնքա Ճախուրութա Հըցյանքա Խալուտ?!

Ցաշաածլութա Թուրուցյալ Սահածութ Կինքիսապ
 Ռուճուցյանքա Մոհիցընքածոտ Նեցու Շա Խամո.

* * *

Ռուճուս Ճախուրութա Ցըցուս Խալուիը,
 Խըմյան Սիսինլունքա և Խամառութա Հըցյանք Ճախուալ,
 Ցաշաածյ Մըժաճ Մըժոնու Տանովիանցուուն,
 Ռուճո Խամենցուն Կարուցքա Խոցյան Ճախույա.

Ռաճապա Շնուա Ճախուրութաք, Ռուճ Օցյացուլու,
 Ցըմանչիպաւունք Մըլումարուեծոտ Բամուս Ճմճայո,
 Ցալաս Ցըկյագուրուք, Ռուճ Ծումուլու Սյան Բառուն,
 Խուճ Շնուա Ցինոնքուս Ճմճատյուս Ռաճապ Տաճաճո.

Ցումբա Մըլուլոյչա, Ռա Խանու, Քյառմա Ռացիշալու,
 Տաճ Շա Ռումյալ Հաց Բամուրու, Եյթա Վալուալ,
 Ցու Տամուճամուճ Ճայկարու Ճյունուս Մարուալո,
 Ցու Տասկունու Շոյսէրուլունմա ՑըցազոնիՌուզուն...

* * *

Ցրտելու առ Մանեւոյք, Տացուալուրոտ Ցյույանքան Ռասիյ,
 Ընյիենք Ռուճու Ցինը Տամուլու, Տացիշեսայցուալ,
 Ցըլուլուրուն Ռուճումյուն Ամյունուս Կարումյեն,
 Ռունյենտ Մանու Մուցուրույն Ցարմըցանցընքալ.

Ապէլուտ նամոնի նաբառուցու նայոմլուենուրու,
 Շորու նոման Ցեցազ, Մուսո Կըալուպ Ճամյէկարցընքան,
 Ճայկապոնիյենք Ցուլուս Կալույենք Ըմյունուս Մըմոնյելո
 Շա Մամոն Մմարտյունք Շոյրու Ցյուրու Ցացիշէկացընքալ.

ზაზა პრიბახიძე

ახალი წელს
ახალი იმედები მოაქვს.
იმედი პერა

ძველი წლიდან შემორჩენილ
იმედსაც.

გაზაფხულის ფაზა

წვიმს... წვიმის წვეთები
უოთლიდან უოთლიდზე
ხტუნკა-ხტუნკით ეშვებიან ძირს...

ჩის — ქვეშ დავდგები,
ხიცოცხლით სავსე წვიმის წვეთებო,
დამაწვიმეთ თქვენი ხალისი!

მოვარე მინათებს
შარას შინისკენ.
ზურგს — უქან

წემი წრდილი მომდევს
და ფიქრობს
დედაჩემის წრდილზე.

მ—ას

ქუჩას მივყები...
შენზე კუაქრობ და

მოდი, მე და შენ
აი, აქ ჩამოვსხდეთ.

გაზაფხულია და ბეღურას
წემთვის აღარ სცალია.
მაღლა-მაღლა ფრენს

და მისი წრდილი
მტკრიან ასფალტს
სულ არ ემჩნევა.

ჯერ კადევ გრძელი გზა მაქვს
გასავლელი.
ერთი, ორი, სამი...
გითვლი ნაბიჯებს.

გაყენოვ,
საინტერესოა, —
რამდენი ნაბიჯია
სიკვდილამდე?

ბაღში სუსხია!

ცარიელნი დგანან სკამები,
და შეჰქურებენ მებაღუს, რომელიც

დიღიდან თავის მოვალეობას ასრულებს.

მაინტერესებს, როცა დაიღლება,
რომელ მათგანზე ჩამოჯდება დაღლილი.

ოთახიდან გაედივარ გარეთ.

კარი გავიხურე.

ახლა, ოთახში, ღმერთო, იხეთი
სიმარტოვეა,
ნეტავ იქ ვიფო!

გადაუდებლად წვიმს.

ასევალტი სკელია და
ირეულავს აჩქარებულ სხეულებს.

თანდათან მეც ვხველდები და
ვირეკლავ აჩქარებული სხეულების
აჩქარებულ გადაბს.

ნათელა პაპაბაძე

აპალისობა

დრო დაბადების...
 დრო სიხარულის, დრო იმედების,
 დრო აღძაფრენის, ახალგაზრდობის,
 დრო სიყვარულის, ფაქიზ ფიქრების,
 დრო ოცნებების, განმარტოების,

დრო მწეხარების და განსაცდელის,
 დრო დასვენების, მონანიების,
 დრო სიკვდილის და შეღოვიარობის...
 დრო მოგონების, დრო განახლების,
 დრო ზეციური მარადისობის...

არ მეორდება მავშნად სიცოცხლე

არ მეორდება ქვეყნად არარა,
 აღამიანი არ მეორდება,
 არ მეორდება სიცოცხლის წამი,
 და არც მშის სხივი არ მეორდება,
 დრო წარმავალი იმ წამსვე ჰქონება
 და მხოლოდ სულის ტკივილი რჩება...

* * *

განმეორდება ცხელი ზაფხული,
 განმეორდება ღლე,
 განმეორდება თოვე-ჟყაპი, ბინდი
 რიცხევი, აგრეთვე თვე.
 განმეორდება მზიანი ღილა,
 ღამე და ისევ ღლე,
 მაგრამ არასდროს არ მეორდება
 წვენები წასული ღლე.

დ რ მ

ერთი და იგივე შეხვედრის ადგილი,
 ერთი და იგივე კურხევი და გზები
 და ასე რად თრთიან მაღალი ერხვები,
 ან რამ დააღუშა მშეფოთვარე გზები,
 ვინ იცის, იქნებ დროს წასვლა ათრითოლებს,
 დრო მიდის, კერსვი თრთის, დუმდება გზები...

სიმონ ჯავახიშვილი

რჩ ცეცხლუა

ართსრობა

ქვემეხის ქუხილმა მოელი შენობა შეძრა, მერე სახურავს ძაღლაშოლილი ტყვია მოხვდა, რაკარუჭა ჩამოვარდა ციკ თუნევქე, სხვენში სიჩუმე ჩამიწევა და ღამინათვე დიტოს იმედი გაუჩნდა, სროლა შეწყდება და შინ ჩაეღო, მაგრამ გაუთავებელ ბათქაბუთქს ბოლო არ უჩანდა.

დიტო ბუაბის სახლი თირ ცეცხლშეუ მოვეცა, იქთ მოუკრიბის სახლი იტო, აქე თემიზიცის შტაბი, ორივე მხრიდან ნახრილი ტყვიები ამ შენობას ცხელდნდა და მოინადრებს შიშს პგვრიდა. სახლი თანდათან დაიცალა, დიტოს მეზობლებმა (მათ შორის დედობისმაც) ნათესავ-ახლობლებს შეაფარეს თავი, ის კი სხვენში დარჩა, შემთხვევით განენილი ხანძარი რომ ჩაქრო. თცდაორ დეკბერს, მთავრობის სახლთან სროლა რომ დაწყო, აღელვებელი დედა დამშვედია, წე გვშინია, მორიცდებიან და შეწყვეტილ, მაგრამ მიუხედავად იმისა, რომ ბათქაბუთქი მეათვ დღევა რაც გრძელდებოდა, იმედს მაინც არ კარგავდა, თლობილი ხომ არ გაწირავ კრონერი ერთ გრძელება და მიტინგის მიერ არჩეულმა პრეზიდენტმა რამდენიმე მოწინააღმდეგე რომ დააპატიმრა, თორიზიზისგან თავის დახაცავად რაიონებიდან ხალხი ჩამორცეა, მთავრობის სახლის წინ სამარცხი კარგები გაშალა და მისასვლელი ქარები სატვირთო მანქანებით ჩახერგა, გულმა ცეცხლი უგრძნო, მაგრამ ერთმანეთს ტყვიას თუ დაუშენდნენ, მაინც არ ეცონა. დიტოს საშინაოდ აღიშიანებდა, რაიონებიდან ჩამოვაგანილები რესტავრაციულ-ზე უსაქმილ რომ დადაორნენ და გამომწვევად აცხადებდნენ, იმილისი მარტო

აძევა საერთო განწყობას, სულ ქეჩაში იყო, თუმცა აქტუალ არაფერმი არ ჩარეცდა, გარეშე დაცემის გამოყენებით ესწრებოდა მიტინგებს და უხარისძა, თავისუფლების იმედი გამნდათ. ერთ-ერთ მიტინგზე, ვიღაც ქაცვა გამოიტეა, — პოლიტიკურ დამტკიცილებლობას როგორ მოუპირევებთ, ეკონომიკურად რუსეთზე თუ ვიწნებით დამოკიდებულია და მაშინვე მიკროფონი გამოიუროთხე. ამ შემთხვევამ დააფიქრა, რაღაც თავისუფლება გამოიდას, საწინააღმდეგე მოხაზუებას თუ არ გათქმევინებენ. თავიღმნ პრეზიდენტს უჭრდა მხარს, მერე კი ნახევარი საქართველო ხუკის აგენტებალ, და სამშობლოს მოღალატებად რომ გამოატახად გული საბოლოოდ აუცილებელი, მიტინგებს აღარც დამტრიბირა. ხალხის შიერ არჩეულმა პრეზიდენტმა რამდენიმე მოწინააღმდეგე რომ დააპატიმრა, თორიზიზისგან თავის დახაცავად რაიონებიდან ხალხი ჩამორცეა, მთავრობის სახლის წინ სამარცხი კარგები გაშალა და მისასვლელი ქარები სატვირთო მანქანებით ჩახერგა, გულმა ცეცხლი უგრძნო, მაგრამ ერთმანეთს ტყვიას თუ დაუშენდნენ, მაინც არ ეცონა. დიტოს საშინაოდ აღიშიანებდა, რაიონებიდან ჩამოვაგანილები რესტავრაციულ-ზე უსაქმილ რომ დადაორნენ და გამომწვევად აცხადებდნენ, იმილისი მარტო

თქვენი ხომ არ არისთ. ერთხელაც თავი კურ შეკავა და კიდაც თავხედი კინა-
ღამ შემოვლახა. ამის შემდეგ სახლიდან იშევათად გაღირდა, ასაღ ამბეჭბა კი უფ-
რისო ძმისგან ივებდა - ხოლმე. აჩიკო, მისგან განსხვავებით, მოღალანდ ერთვ-
ნელ მოძრაობაში იყო ჩამუღლი, შინ გვაან ღამით ბრუნდებოდა, მას შერე კი,
რაც ქართველებმა ერთმანეთს დაუშინებ, აღარც გამოიწინდა. დიტომ ხერიანად
არც ცოლდა, რომელ პარტიას ეკუთხო-
და შინი მმა, ვის მხარეზე დადგა, ან სად უნდა მოიქმება, რაც ეს ბათქაბუთქი-
დაწყო სახლიდან არ გამოისულა და წა-
რმოვდესა არ ქმნდა, ქუჩაში რა ხდე-
ბოდა.

წელში მოხილომა გაიარა სხვენი, კი-
ბის ბაქანზე დაეშვა, ბინაში შევიდა, გაზ-
ტერაზე ჩაიდან დადგა და ერთხმანს სა-
მხარეულოში თბებოდა. შერე ზეჭუას დაურეკა, აჩიკოს შევრიარს, დედამისიხის-
გან შეიტყო, რომ ესეც ააი დღე არ უნ-
ახავთ შინ, ამის კითხვა კი მოურიდა,
პრეზიდენტს მიემხრო თუ იმითიციას, ერთად იქნებიან, უფრო თავის დახა-
შვადამდედ იფიქრა და გადაწყვიტა აჩ-
იკო მოექმდნა.

ქურთუკი ჩაიცა და ქუჩაში გავიდა.
თავისი სახლის ჩამსხრეულ ფანჯრებ-
სა და ნატყვარ კედლებს თვალი შეა-
ღია და უკაცრიდე ქუჩას აპვა. „ციცი-
ნათელასთან“ ხალხი შექრებილიყო, რო-
გორც გაიზიკა, მაღაზია ღამით კატეტე-
დათ. ჩაღენილ ვიტრინასთან ვიღაც კე-
ჟანი კაცი განერიდა, მიიხედ-მოიხედა,
მაღაზიაში გადაძრუა და უცხოური კლა-
ტე გამოიტანა. შერე უფრო თამამად
გადავიდა, ამის შემდეგ პატარა ბიჭი შე-
ძრია და მაგნიტოფონით ხელდმშვენე-
ბული დაბრუნდა, თბერის ბაღს რომ გა-
უსწორდა, იქიდან ვიღაც კაცმა დაუძხა
და კარგახანს ტუქსავდა. ბიჭმა უხალი-
სოდ დაუდო მაგნიტოფონი და უქმაყო-
ფილი გაცემდა, კაცმა კი მაგნიტო-
ფონი სკმერხის ქვეშ შეაცურა. შერე
ვატრინიდან, ვისეის ბოლოით ხელში
ტყავას პალტორანი მამაკაცი გაღმომერა
და სირბილით დაეშვა დაღმართშე. უცებ
შედაზიანთან წითელი „შეგეღა“ შეწერ-

და, იქიდან ერთი ჭრულური მუზეუ-
მოვიდა, იქით გაიცაო, ხელით მიანიშ-
ნა ვიღაცამ და მანქანაც, საბურავების
ღრუშიალით დაღმართშე დაქანდა. მცირე
ხნის მერე მოაბრუნდენ, ჭრულური მანქანის
მამაკაცის მოპარული ვისე კვავა. ხამი-
უნი მაღაზაში გადავიღნენ. ღიტოს ეგ-
ონა, ნაქურდალს დააბრუნდენ, მაგრამ
ამათ უცხოური სახმელებით სავსე კი-
დვე ირი ფუთი გამოიტანებ და მანქანის
საბარეულში ჩადეს.

— მაგრა იქვეიფენ ამღამ. — გავპა-
რასა მამაკაცმა სასმელს თვალობი ერ-
თად გეღილიც გააყოლა. — ვეპ, ვიღაცა მა-
ინც წაიღებდა, იხევ ჩვენმა ბიჭებმა და-
ლიონ.

იქვე კვაზიმილოს მოპრინა თვალი, შე-
ნიბის კუთხიაღან კასერწყაროსტებული
იჭვრილტებოდა რესტორანზე, სროლის
ხბაზე სწრაფად შემოწია თავი და კეღ-
ელს იხე აეკრა, თითქოს ტკვამ, ეს-
ესაა, შებლოთ გაუწეოდა. მაღაზია არ
უნდოდა დიტოს მასთან ღამარჯვი, მაგ-
რამ სხვა გზა არ იყო და აჩიკო ხომ არ
დაგინახავთა, შევეკონხა.

— შენი ძმა? — გაიკვირვა კვაზიმი-
ლომ. — არ მინახაეს.

— რაც ეს ბათქაბუთქი დაიწყო შინ
აღარ გამინენილა.

კვაზიმილომ ხელისგული შებლზე მი-
იღო და უწამწამო თვალები იხე მოჰკუ-
რა, თითქოს რაღაცას იხსენებდა, შერე
დიტოსექე მიიწია და ხნაღაბლა გაღუ-
ლამარჯვა, იქ იქნებაო, პრეზიდენტთან.

— იქ რა უნდა?

— მედამ პრეზიდენტთან იღვა და ახ-
ეთ ღრის უგანებდა ვითომ?.. მიტინგე-
ბზე კადებზე კარგად შენი ძმა ღამარა-
კობდა, არაა მაგის კაცი, პრეზიდენტს
რომ უდალატის, სწრაფ იქ იქნება, სა-
დაც ნამდვილი ქართველები დგანან, გე-
უძნები მე შეხ! — კვაზიმილომ მთავრი-
ბის სახლის მიმართულებით გაიშვირა
ხელი, შერე კასერწყაროსტებულმა კუ-
თხილის იხე გახედა, თითქოს იქიდან
აჩიკო უნდა გამოჩენილიყო.

— ნახა ვინძე? — ეპვით იკითხა დი-
ტომ.

— მაგას რა ნახა უნდა, კამტოიცქულა იმპიშიციასთან მაგის ფრთხა, არაა მაგის კაცი, აქეთ-იქით რომ ირბინის, ანც მოღალატეებს შეუშინებოდა, — მან ამრეზით მოავლი თვალი ირგველი, — ნამდვილი ვაჟვაცია და იქ იდგა, გვეხნება მე შენ!

ძალიან საეჭვერა რომ აჩიკო ალყაშემორტყმულ მოავრობის სახლში ფრთხოები ან მიტინგშე სიტყვა წარმოეთქა, თავერილობებს და ხალხმრავალ აღილებს შოველოვის ერიდებოდა, ხიტყვაძირი, გაწონასწორებული ხასიათისა იყო და ახლა ვითომ რა ღმერთი გაუწირებოდა?.. არაადა, კვაზიმილი ისე დაბეჭაოთებით ამტკიცებდა, იქ არისო, იუიტებდილ, კიდევ რაღაც იცის და მალავს.

სროლა განახლდა, ხელ ახლოს, ყურის ძირში დაიკუხა და იქაურობა შეახანიარა.

— აქ საშიშია, — კვაზიმილი ქვემოთ ჩაწიდა, კედელთან მიავწნა, ორგვლივ თვალი მოავლი და ხმალაბლა გაღალაპარაკა: — სარდალს ტყერა-წამალი შემორტყმა და შეტყვას აპარებს პრეზიდენტი, ეს უბართუებამ კ ვერც ხვდებან, რომ რო დღეში მუსის გაავლებენ ამათ. — ისეთი ზიზილით გადახედა იქ მყოფო, თითქოს მოელი იმპიშიცია აქ, იპერის ბაღითან იდგა. — ერთი სანდო ექიმი მდგავს, მთავრობის სახლში შეეკლება და იმისაგან კიცი იქაური ამბებია. აჩიკოს დიდ პატივს კეცმ მე, იმ რთანზე რომ მეცილებოდა კრავეოშვილი, თუ გაბხიცე, მაშინ ძალიან დამეტებარი, აღმასკენში მისურიში მისურიში მისური, ნაცხობები შეაწესა. განა მარტო მე, კედელ გაჭირვებულს ეს პატრიოტიდა, სრულად უცნობ ქალს ჰენია მრუხერხა, რაც იმ მოზურმა აჩიკო ლოცა... გაჭირვების ტალკესით, რომ იტევაან, სწორედ ეგაა. მეო, ვარღალი მი ძიმია, მისარია, გაჭირვებულ ხალხს რომ კემიანებით, ასე მითხრა. აბა, ახეთი კაცი ამ უბართუებას გვერდით დაღვებოდა კითომ? — ნაცრისუერ თვალებში ზიზილი ჩაუდგა და წყალი რომ არ გაუკიდოდა, ისე წარმოთქა: — შენი მმა

სწორედ იქ არის, საღაც ნამდვილურ შერწყმულები დგანან!

კვაზიმილის რომ ვარლომი ერქვა, პარეტად გამო, ბავშვები ყოველოვანს კვაზიმილოს ეძახდნენ, უფროსები — სხელუხიას, დიტოსთვის კა ბავშვებიდანც კვაზიმილოდ დარჩა, ანც კა იცოდა მისი ნამდვილი ხახელი. პატრიტებს ეშინოდათ მუდამლე დაბლერილი, ბრტყელტუჩა კაცისა, უფროსები ერიდებიდნენ, ცუდი თვალი აქვსი, ანც დიტოს ეხატებოდა გულზე, მისი ნალაპარაკევიც არ მოეწონა, მაგრამ შენი მმა იქ არისო, ეს ჰერები დაუჯდა, საღაც არ უნდა ყოფილიყო აჩიკო, შინ ერთხელ მაინც შემოივლიდა, ალყაშემირტყმუში მთავრობის სახლიდან კა, ძალიანაც რომ მოენდომებინა, ცურ გამოვილოდა. მაინც რამ შეევანა იმ დაწყვეტლიდ შენობაში, ნერვეა და სროლა რა არქატექტურის საქმეა, ცურ დაეტია თავისთვის, ამ არულობაში ხად მონახის?..

სროლა გრძელდებოდა. მაღანიის კუთხეს ამიტარებულმა, კვაზიმილის მსგავსად დაზურა ქუჩა და პირდაპირი რუსთაველზე გავიდა. ჩქარი ხაბიჯით ჩაუარი სამხატვრი საღლონს, თეატრალურ ინსტიტუტს, რუსთაველის თეატრს რომ მიუახლოვდა, ვიღაცამ დაუძინა, აქეთ გამომიდით. გამზირზე გადაინტინა და ბესიებს ქუჩის კუთხეში, კაცებს შენობასთან მიუჟეულ რამდენმე კაცს მეურეოდა. იქითა მხარეს უშენენ, დღეს კაცი მოკლეხი, გააფრინილდა ხეიტრიანმა მამაკაცმა. რუსთაველის თეატრის მიმდებარე შემსალარის საშსაროულიანი შენობისეან მხოლოდ გამურული კლდებიდა დაწინილოფით, დაცხილული სახტეუმრია „თბილისი“ კა უანჯრის ჩამაგისტრებული თხეკუთხედებით, თვალდახმარილებით უცემრდა დასავაინებულ ქუჩას, ნაფანჯრალებიდან ბოლი სცმდა, ხართულები იწვეოდა. ჩალენი კერძა თუ გადარჩაო, კუთხეს გასცულა, კედელ-კედელ უანიას ფოტოეიტრინიას ჩაუარი და აღაფაფის კარში ჩადგა. მო-

პირდაპირ მხარეს, სახტემრის კუთხეში უსარმაზარი ქვეშები და გვერდზე ღულამოქცეული ტანკი დაინახა, კავშირგაბმულობის შენობისკენ წასვლა სახიფათო იყო, გამზირი გადაირბინა და კუპებისაქნას ამონეურია.

— დიტო! დიტო! აქეთ მოდი, აქეთ! — ვალაკა ხელს უქნევდა დამწერარი შენობის პირველი სართულიდან. ტრიტუარი გადაჭრა და გამოწინვარ, კედლებჩამავებულ ნადარბაზეში მოხვდა.

— სად მიღინარ, ბიჭი? — მიხი კლასელი ჰუშეკო აღმოჩნდა, აქეც აკტომატიდან გვარდილი და ვიზურკამერიანი უცხოელი იღვნება.

— ჩენი სკოლა მაინტერესებდა...

— დაიწეა ჩენი სკოლა, იმ პიღარმონებმა დაუშინებს. კიდევ რა გაინტერესებს? — ისე ხატიანად შეკითხა, თითქოს აქ, უფროხო თვათონ იყო და კვალაფერი იცოდა.

— სკოლას რას ერჩოდნენ?

— ვიდ, სკოლას ვინ უფრესებს, ძმაო, გარშემო მითელი სახლები დაიწვა, კავშირგაბმულობა დამწერია, მხატვრის სახლი დამწერია, ლენინის მოედანზე მთელი აქთა მხარე და შტაბი დამწერია, ცეცხლგამჩენ ტყვიებს გვიშენენ, ძმაო, ხომ ხედავ, რა ღლები ვართ.

— მთავრობის სახლია? — ღიაბიში გაიცერიტა, მაგრამ კავშირგაბმულობის სახლის მხოლოდ წამავებული უახადი დაინახა.

— მაგას რას დააკლებ, ძმაო, სულ გრანიტშია, კომუნისტებმა თავისთვის აიშენეს, წყალი, გათბობა, ლენი, კველაური აეტორობიურად აქეთ, ქვეყანა რომ დაიცეს, იმ ხისთავას სულ უხებაშე პკიდია, ზის ბუნერში და ქვითუბნებ... აქეთ მოიწიე, ძმაო, სხაიპრები ჰყავთ დაქირავებული იმ დიდობრობისას, ეგრევე გაგამორებენ. — დატო კელელთან მიაეკნა და უზარმაზარი, ბომბორა თავი ვარინის ღიაბში გაჟო.

— შენ არ გეშინია სნაიპერის? — ამხელა თავს ნამდვილად ურ ააცლენდა სხანაპერი.

— მე მაგათი კველა მუდამი ვიცი, როგორ ზედ კურთან წამოწილდა. — ხელის-

გული მარჯვენა უურთინაფრთულად დროს, თითქოს ამის პრინციპის კველუბლი გარედან ტყვია მოხვდა და ზედ პუშკის უეხებიან ბათაში დაცუიდა.

— ხომ გათხარი, ძმაო, მე ტკია არ მექარება. — თმაზე ხელი გადაიხვა, ხელისგულს შეუბერა და შარვალს შეაწმინდა.

— ორჯერ თუ აგცდა, მესამედ აღარ აგცდება, — შენიშნა გვარდიელმა, აქტომატი ღიაბში გაყო და ერთი ჯერი მიაუშვა. კორესონენტმა გადაიღო ეს, მერე ვიზურკამერა კედლებს იქით გაიშვირა და ერთხანს ბოძილის ველს იღებდა.

— შენ რას აკეთებ აქ? — შეეკითხა დატო.

— ამათ ეეხმარები, მასროლინებენ რა...

— ვის ესერი, ბიჭო?

პუშკომ გაკვირვებით გამოხედა, იმათ, ძმაო, იმათო და ხელი მთავრობის სახლისგნ გაიშეირა.

— ჩემ ძმას აცნობ?

— ანიკის ვინ არ იცნობს, ჯიგარია შენი ძმა, ჯიგარი. — დამუშტელი ხელის ცერი აპრიხა, — რა იყო?

— არ დაგინახავს?

— არა, ძმაო, არ მინახავს.

ისევ იქნა, შენობა თითქოს შეკანდა და ბათქაბის მოზრდილი ნაჭერი იატაქს დაებეთქა. პუშკო კედლების მიღდა, ლიტოც თავისგნ მოწია, ბომბორა თავშე ხელი გადაიხვა, ხელისგულს შეუბერა და შარვალს შეაწმინდა.

— შენი ძმა რას აკეთებს? — სხვათა-შორის იქითხა.

— შუშაბობს თავისთვის.

— რა ღროს მუშაობაა, ძმაო, დაიქცა კვეფანია. მე აგურ, ათი ღლება ამათხანა ვარ, ციხიდან მაგრამ კაცი გამოიერებანთ, შაგან თავისი ბიჭები შეკრიბა, ორ ღლები, ეგრევე ავიღებთ მთავრობის სახლს და ეს ბაზარიც მორჩება.

— როგორ აღდებთ?

— სამი ვარიანტი არსებობს, — ხმა-დაბლა, შეოქმულივათ განაღო იმან. — პირებულ გარიანტში ტანკებით აღფაში მოვაცეცეთ მთავრობის სახლს, დაეცე-

რილაქს და კერძევე შეინით შევიტრუბით. მური ვარიანტში ჯერ ვერტალიორტებიდან დაებომბავთ, მერე სახურავზე დესანტს გადაესვამთ და კერძევე შეინით შევიტრუბით. მესამე ვარიანტში ქვედა სარულებში შლანგებით ბენზინს მიუშევთ, ცეცხლს მიცემთ, მთვლ შენიბას რომ მოეკიდება, მერე ხომ ამოძრუებას ბენზინიდან ის ქვეწარმავალი?.. — ღვარძლიანად წარმოოთქა და თვალები კუზიმილოსავით მოწყვრა, ტესტის, მესამე ვარიანტი ყველაზე მეტად მოსწონდა.

— რომ არ ამოძრეს? — ხმადაბლა შევითხა დაწერ.

— აბა, რა იზამს, ძმაო, შეინით ხომ არ ამოძრინიბა?.. ამოძრუება, სხვა გზა არა აქვს.

— იქნებ ჯობდეს, რომ სამივე ვარიანტი ერთობრულად განახორციელოთ?

— ეს როგორ? — გაიკიარვა ჟუშკომ.

— როგორ და, ტანკებით რომ ალფაში მოაჭევ და დაცხრილავ, ამავე დროს, კურტალიორტებიდანაც დაბომბავ, დესანტსაც გადახვამ, მერე ბენზინს მიუშევებ, შეინით ოუ ვერ შეხეად, ცეცხლს მოუკიდებ და ერთობანად ამოძრუებავ.

— არა, ძმაო, ეს არ გამოვა, ჩეკებიც ბლობად დაიღუპებათ, — თავზე არაუერ დასცემია, მაგრამ ხელი მაინც გადახვა, შეუბერა და ისევ შარვალზე შეიწყინდა.

დაიტომ ქუჩა გადაირბინა, სად მიდიანით, შემოესმა, მაგრამ კურადღება არ მიუქცევია და ისევ ბესიკის ქუჩის ქუთხეში, კედელთან შეწრდა. მას გაახსნდა, რომ ჟუშკი სკოლში რაღაც ცენტრუ „ფიმტოს“ დაათრევდა, ყველას, მიორბეობადა ტკივიებს ვიშვევი და გასროლინებთი, მაგრამ „ფიმტო“ არა და არ გავარდა, მერე სკოლის ეზოში რაღაცა ააუქთქა და ამის გამო, გარიცხეს კიდეც. არაადა, ჩეკებიც ბლობად დაიღუპებიანთ, ისე თქვა, თითქოს მთავრობის სახლში ქართველები კა არა, თავისი დაუძინებელი მტერი ვეულებოდა, მერე კეაზიმოლი გაახსენდა, რის გულისხმის დაუშინესო ერთმანეთს, საკითხავია..

5. „მნიობი“, № 7

— პივას დალევ? — შეეკითხა ჟენერატორი ტულ პიეზოიდი მამაკაცი გვერდისამიერა მდგომის. — ჩემთან ავალეო, ჩეხური პავა, კარგი თევზი..

— ზუსტად მოარტყა, — გაუხარდა იმ სვიტრიანს, წელან დიტო რომ გააურთხილა და ისინი გულარხეინად აუკვენებ აღმართს.

რა დროს ღუდვით ამ რძის დროს... რძი?.. თვითონევე გაუკეირდა, რძი რძი ახსენა, მხრილოდ ახლა გაიაზრა, ეს ხომ სამოქალაქო რძი იყო, ნამდვილი სამოქალაქო რძი, დიტო კი უცხოსავით განხე გადგა, თითქოს ეს რძი მას არ ეხებოდა. არაადა, რა უნდა ვწნა?.. ეს არ იცოდა, მაგრამ რძე მასაც ხომ უნდა გაეკეთებინა, ასეთ დროს განხე დგომა არაურით არ იქნება, უნდა ვიმოქმედოთ, გადაწყვეტა და სწრაფა ნაბიჯით შეუდგა აღმართს.

სუსის შენობის ფანჯრებიდან ცეცხლის ენები სცემდა, სახურავიც გიზგი ზებდა, ცეცხლი, როგორც ჩანს, მთვლ კორპუსს მოხვებოდა. დიტოს ბაჟშეობიდან არ უვარ ა უსახური, კვათელი ნაკებობა, მიმამისი სატანების ბუღეს რომ ეძახდა, ზედ აფურისხებდა და გინებასაც აფოლებდა ხოლმე, ამიტომ დადგად არაც შეწეხებულა. მოიპირდასირე მასარეს, სამსარისულიანი სახლია მთლიანად ცეცხლში იყო გახვეული, იმის ზემოთ დამწევარი სახლები მოჩანდა, რამდენიმე შენობა გიზგიზებდა, მაგრამ ჩამქრობი ირგვლივ არავინ ჩანდა. სადათბაზოს კართან საუებურზე ჩამომჯდარი, გაღვული ბერიკაცი შენიშნა.

— რატომ არ აქრობენ, ხადა ეს ხალხი?

— ველას ტკვას უშენებ, შვილო, აბა ვინ გაეკარება?.. ჩეკენ სახლში მეღა დაეკრი, ვისაც შეეძლო, ყველა გაიკრიფა. — ბერიკაცია უფერული, ხველი თვალები მიაპირო დიტოს. — აქეთ მოლექ, შვილო, ემანდ რამე არ მოგეხდეს, ტყვიამ ამ გარჩევა ან იცის.

— თქვენ არ გემინიათ?

— რაღა დროს ჩემი შიშია, ქართველებმა ერთმანეთი რომ გაწირეს, ამაზე მწყდება გული, რა ეშველება ახლა ამას?

დატო დაღმართხე დაეშვა, ასე კვრია, მთავრობის სახლამდე თუ მიაღწევდა, საღმე იქ ანიკოსაც დაინახავდა, მაგრამ ზემოდან წერილით გადაუარეს ტეკიებმა და უკან მობრუნება ამჯობინა, ისევ მთაწმინდის აღმართს აპევა, ჭონქაძის ქუნით ხელოლაქში გადაუიდა და თავისუფლებას მოყდინებენ გაემრთა. დაღიანის ქუნის თავში, მერიის შენობას კუთხეს ამოფარებული ხალხი შენიშნა, მოუდანხე გახვდა აქაც სახიფათო იყო. იქით დამწვარი სახლები მოჩანდა, სანაცინებან, მოანდირეთა და საჩუქრების მაღაზიებისგან მხოლოდ ჩამცებული კლდებიდა დარწენილიყო, მათ უკან კიდევ ერთი შეხინა იწვიდა. ლესელიძის ქახაშე ჩაუხვია, კოლმეურნების მოედნიდან ძნელაძის ქუჩას პევა, აღვესანდრეს ხალთა აუხვა და ქაშუეთის კელების ეზოში დამწვარი თახლები დახვდა. სინაცულით უცქრდა მხატვრის სახლის კამურულ კედლებს, ჩამცებულ ფანჯრებს, რამდენი გამოუენა უნახავს აქ, თავითი ნახატების გამოუენასაც ხომ აქ აპირებდა. აქედან, მთავრობის სახლის მხოლოდ კუთხე მოჩანდა, ზემოთ ახვდა დაპირა, მაგრამ იქოთან ისეთი ბათქაბუთი აუტეხეს, იყიქრა, აღძათ, ჩემი ახლოს მიშება არ სურთა. ამასთაში დაბინძდა კიდეც და შინისებრ გაემართა. ჩაბეჭდებულ ქუჩაში პალის ჭაპანება არ იყო და უსიმო შეგრძნება დაეუფლა. თავის სახლოთ, ზეპილის მომავალი ავტომატისი შენიშნა, უნდოდა ისე გავლი, რომ იმისთვის არ შეეხდა, მაგრამ ავტომატიანია, სად მიღიარო და მუცელზე იარაღის ლულა მიაბჯინა.

— აგურ, ამ სახლში ვცხოვრობ. — ისე შევიდად უასეუბა, ოვთონწვე გაუკაირდა, მერე აკტომატიანის თვალები დაინახა და იკრძნო რომ ლულა მოაცილა.

— წალი, ძმარ, წალი... ღამე არ გამოხვიდე! — მძაბა იმან.

სადანამაზოში შევპირ მიასენიქა, მხოლოდ ახლა მიხვდა რომ შისი სიცოცხლე ბეწვეუ კეთილ, ვინ იცის, იმ ღანირაქს თავში რა მოეპრიანებოდა, მით უმეტეს ნასეაშიც ჩანდა.

ღამე სხვენში აღარ ასწოდეს სულ-მიზეული ფირის მიზანით თუ რა ერთ-ერთ მიზანი იმ ხალხს, იარაღი თავის დღეში არ სტერია, რომ აეღო კაღვე კისითის უნდა ესროლა, აქეთიც ჭაროველები იდგნენ და იქითაც. ანჩევანის წინაშე რომ დამდგარიყო, რასაც კარველია, ორთხიცას მიემრობოდა, მაგრამ მთავრობის სახლს თუ შეუტევდნენ, ანიკას-თვის უნდა ესროლა, ისინა თუ გაღმოვიდონენ შეტევაზე, მაინც აჩიკასთვის უნდა ესროლა, გამშველებელიყოთ შეაში ხომ კერ ჩაღვებოდა. კაღლის კაღვენდარზე 22 დეკემბერი იყო, იმიც ხომ ამ ღლეს დაიწყო, მას მერე აღარ გმონინდა აჩიკა და ისეთი შეგრძნება გაუჩნდა, თათქას ძალიან დიღხანს არ უნახავ. კაღლენდარი ბოლომდე გაღაურულა, მხოლოდ ახლა გაახსენდა, — 31 დეკემბერი იწყორბოდა. არადა, ახალ წელს კავკაციის რეგიონის ერთად ხელი-ბოდა ხოლმე, ღლეს კა ღლამისი თავის დახოთან გახიზულიყო, აჩიკა ბუნკრში ჩამძრერალ პრეზიდენტს იცავდა, დატო კა ტეკიებით დაცხილულ, გამოცარიელებულ სახლში დარჩა და ახალ წელს მარტოცა უნდა შეხვედროლა. ვინ იფიქრებდა ამას... სევდა დაუფლება და დალევა მოუნდა. სამზარეულოში სახმელი კერ იპოვა, არც ბუჟეტში აღმოჩნდა, ბოლოს წიგნის თარიებიც კა მოათვალიერა, აჩიკის საველე ღურბინდი მოხვდა თვალში და ის შემთხვევა გაახსენდა, ზღვაზე დახრისხიას რომ გადაარჩინა. მაშინ კუნთა გაენანება, ნაპირიანია ამ ღურბინდით შეამნია უნდობილ წყალნაცლამ. მერე რატომდაც თავისი პრივალი ქალი გაიხსენა, იმასთანაც აჩიკოზ წაიყვანა. ემას უზარმაზარი მკრზი პქონდა და მატელის მაღალი ღებიავით ფაფუა სხეულში ჩაეყლო დატო...
შეაღამით, სამინელი ბათქაბუთი ატყდა, მთავრობის სახლიდან და ორთხიცას შტაბიდან ცაში მგეზავა ტეკიები იჭრებოდა. ჭაროველები ამჯერად პეტრში ისროლენ, ერთმანეთი ბერინიერ ახალ წელს ულოცავდნენ.

დამე აჩირა დაესიშმრა, პრეზიდენტის
გვერდით იღდა აქტოლოგთან წევროსნე-
ბით გარშემორტყმელი. ფეხლინი სუკის
ავტოტები და სამშობლოს მოღალატები
ხართო, ხელებით ქნევით გაიძახიდა პრე-
ზიდენტი, აჩირომ კი უწყებრად გააურთ-
ხილა, აქაურობას გაუცალე, არ შევამჩ-
ნოთხო. დამო ერ მიხვდა, რატომ უნდა
გასცლოდა, მერე სროლა ატყდა და აჩ-
ირ საჭირო გამჭა.

= სწავლითი დოკუმენტი. სწავლითი —

— სხაიპერი? — გადკვირვეა წევროსანს.
— აა — სხა 15-24-2

— გვარდიოლები დიტოს გამკვნენ.
— სნაიპერი სად ნახე? — შეეკითხა
აქლაშვილი.

— სამხატვრო აკადემიის სახურავზე
დავინახე შემთხვევით.

კრიბოედოვას ქუჩაზე აუხვითს და
აკადემიას მიაღვნენ. კარი ლია იყო, მარ-

— ცოცხალია? — იყითხა კორძაძემ.

აფლაფულამ თავი გაიქნა, საიაპერის შაშხანა აიღო და გვერდზე გადგა.

— ქართველი ყოფილა, — ჩაითაპარაკა თავისთვის და ოპტიკურ საშინეული გაიხედა.

დიტოს ეცნაურა სისხლით მოთხურიდა სახე, მოუხსლოვდა და გაშრა... ვრთხანს გაოგნებული ჩანერებოდა ნიკაზე შევად შემხმარ სისხლს, ჩაუციციდა, წერტმოშვებულ სახეს ხელი ჩამოუხვა, სისხლიან ხელისგულს დააჩერდა, მერე შევი, მაღალგულიანი, გადაჯვარედინებულ ზონარებიანი ბათინქბი მოხვდა თვალში, ხაისფერ შარვალს თვალი აჟოლდა და აეტომატიანი შევლელი შერჩა. წამით თვალით დაუპირდღა, ცალი ხელით სახურავს დაყრიდნო, წამითწიან და აელაფულას კმგურა.

— შენ მოქალი, შენი!.. — მკლავებს მარწესებივით უჭერდა კისერზე, აფლა-

ფუდა ხრადალებდა, ფეხებს რქისტრით — მიგრამ ეცნაურს გახდებოლმ ცოტნების წარმატებას არ მიშეცლებოდა, ძლივს ააგლიჯა ზემოდან დამხობილი დიტო.

— რა მოგივიდა, ბიჭი, რამ გადაგრია?! — ქორძაძემ ხელი საკინძეული ჩაავლო და შეაჯღდრა.

— ჩემი ძმა იყო, გესმის, ძმა.. — სატყვები სათითაოდ, წურნულით წარმოისტავა და ისე გამოხედა, რომ შემცბარმა ქორძაძემ უკან დაიხია. სახურავზე ჩამომჯდარი აყლაფული გაბმულად ახველებდა, რამდენიმევერ ქშინვით, ღრმად ჩაისუნიქა და მერე ისევ ხველა აუგარდა.

— ჩემი ბრალია, ჩემი!!! — უცრად იღრიადა დიტომ, ღურბინდი ძირს დაახეთქა, შეუტება თავში წაიშინა, ძმის გვერდით დაუმხო და თავი მკლავებში ჩარცო. ერთხანს გაუნძრევლად იწევა, მერე შხრები ლდნავ შეუტოკდა, ეტყობა, უხმიდ ტირიდა.

აია 60600

„ქადა განათლებული“

„და თუნდ მოვკედე, არ შეშინიან
 მაგრამ კი იხე, რომ ჩემი კვალი
 ნახონ მათ, ვინცა ჩემს უქან ვლიან,
 თქვან: აღასრულა მან თვისი ვალი...“

ხალილება ცხოვრების მდინარის ძირში უნდა ჩავიდეს და „მონაბის შიგმდებარე აზრი თავის ცხოველ სურათებისათვის. აქ... ის იმოვას ბევრ მარგალიტსა და უფრო ბევრს ლექსა და ლაუსა; არც ერთის გამოხატვა არ უნდა აშინებდეს ხელოვანსა და არც შეორისა... რაც უფრო შეყვარდ და დაუცნდობლად არის გამოთქმული ბოროტება და ნაკლულოვანება ცხოვრებისა, ზოგჯერ მით უფრო ქნანს გამომოქმედის გულის სიმხურვალე, მოუთმენელი, ცხარი წადილი გასწორებისა. ვისაც ძალიან ქსძულის ბოროტება, მას ძალიან ვევრანება კეთილი — ეგ აშკარაა.“ წერდა ილია სტატიაში „ხაქათიველოს მოამბეზეც“. ეს იყო მისი შემოქმედების მთავარი მიმართულება, მართლის თქმა — ავის შხილება და კარგისთვის „ქართვის“ დარქმევა. ამას საფუძვლად ედო არა ადამიანთა სიძულვილი არამედ სიძულვილი ცოდვისა, არა ადამიანთაგან კერპების შექმნა, არამედ სიფარული მაღლისა.

ილიას თხზულებებს ერთი უცნაური თემასება ახასიათებს. მათში თითქმის

შედამ საზოგადო, ეროვნული, სოციალური თუ ზოგადადამიანური და არა ერთიროვნული პრიბლებებით ახახული, თითქოს შეტანის თავისი მირადი განცდები მოლიანად სხვათა ჭირობას და ღიანთან გაუერთიანებით და არასძრიას არ ტოვებს შეგრძნება იმისა, რომ ის სამშობლო ქვეყნის ნაწილია და არა დამოუკიდებლად, ცალკე მდგრომი ერთი „მე“. პირადული, საქუთრივ მისი მოლიანად საზოგადოს სამსახურშია და შეტანის „მე“ მხრიდან მაშინ გამოინდება ხოლმე, როცა საქმეზე და მოვალეობაზე მიღებება ჯერი, სურვილები და მისწრაფებები კი მხოლოდ საჩვენება და არა პიროვნული.

ილიას მხატვრული შემცველების შემოქმედებითი თვითგამოხატვა არ არის მხოლოდ. იგი ერთგვარი ქადაგება, რომელსაც ლირიკული წარსელების სახით შიგადაშიგ ჩართული აქვს საკუთარი წევისა და დავკის, ფიქრის და განცლის მაგალითები. ეს ლირიკაც კი ხშირად იგივე სწავლება-დარიგება გვთონა იმდენად დახვეწილი და კანტმენტილია, მაგრამ იგი

მოწვენებითი არ არის, საესებით გულწრფელია, რადგან „საუნისაგან“ მისი გაწმენდილი გულისა არის ამოოქმედი. იღვა არ იყო ისეთი პიროვნება, კრით ეოქვა და სხვა ეკეთებინა, ისეთი რამისკენ მოწირდებინა, რასაც თავად არ ესწრაფელია.

მის თხზულებათა უმრავლესობაში პირდაპირ ჩანს მყითხელი, რომელის-თვისაც შეაქმნა ეს ნაწარმოებები. „მე თუ მიყვარხარ, მყითხელო, იმისთვის მიყვარხარ, რომ იმედი მაქვს, ეგ შენის თავის გასწორების განწრახვა დღესა თუ ხეაღე, შენში გაიღეძებს. ამ იმედს ნუ წავართმევ, ნუ იფიქრებ, რომ ამ მოთხრობას შენი გაჯავრება უნდა. ამას მარტო ის უნდა, რომ შენ დაგანახუოს, რამოდენადაც შეძლება აქვს, — შენა ცუდი, შენი ავი, რომ იცოდე, რა გაისწორო...“ არა მარტო მოთხრობა — „კაცია, ადამიანი?“ რომელიდანაც არის ეს სიტყვები, არამედ იღვას მთელა შემოქმედება ჩვენი ხულიერი ავ-გარგის ჩვენებაა, ჩვენი სამსახურისათვის, ჩვენს გამოსახის ზღუდად და სასწავლებლად შექმნილი. მაგრამ სამწუხაორი, მწერალი თავის სიცოცხლეშივე ხედავდა, რომ უმრავლესობა არასწორად ეხმოდა მისი.

იღვას ერთ-ერთი მოთხრობის — „გლახის ნამბობის“ გმირი — მღვდელი ამბობს: კაცი, „რომელიც თავის გონიერის ნამუშევარს, გულის სიყვას, ხიდად გასლებს“, რომ სხვებმა მშვიდობით გაარითონ, საღმრთო საქმეს აქტოებს, რაღგან ჟველაფერი საღმრთოა, „რაც კაცის გულს გაუსია, თითონ დამწერა სანთელსავით და სხვისთვის კი გაუნათებია.“ ასეთი ჩადლი უნდა პქონდეს მხატვრულ სიტყვას, მაგრამ, როგორც იღვასაც სხვა მოთხრობიში — „ოთარაანთ ქვრივში“ ეკათხულობთ, მაღლი „მარტო ირ შეაქმობს. ორნი მაინც უნდა იყენენ, რომ მაღლი მოპენდეს. იგი ერთისაგან გაწირვაა და მეორისაგან შეწირვა ერთსა და იმავე დროს. თუ ან გამწირველი არ

არის, ან შემწირველი, მაღლო კურუნის“. ეს კი იმას ნიშანებს, რომ საჭირო თელსავით დაიწევას მწერალი ჩვენთვის გზის გასანათებლად და შემარიტი „კვალი განათლებული“ დაგვიტოვოს, თუ მკითხველმა არ შიძლი ეს ნათელი, იგი თავის სასიცუთო საქმეს ვერ შეასრულებს, ვერ გავინათებს, „წმინდა შექი მშენიერის ხულისა ამაღლ და უქმდება ჯავარსავით“ მიეფინება ცივს კლელს და მაღლი დაიკარგვება — დაგვიკარგება ჩვენ და არა მას, ვინც იგი შემოგეწორა.

საუკუნეზე შეტი გავიდა იღვას სამწერლი მოღვაწეობიდან და დროია აღმართ — „ქართველმა მისგან შეყვარებულმა“ გულში ჩაიხედოს და საკუთარ თავს ქათხოს, მიიღო თუ არა მისგან ის ნათელი, ის შაღლი, რომელსაც იგი თავისი უსაზღვრის სიყვარულითა და ერთგულებით თავდაუზოგავად, უშურეველად გვთავაზობდა. შეკვიძლია კი ჩვენ გულწრფელად ვთქავთ, რომ მისი ქნარი „ამაოდ ჩვენთვის არ ხმაურობდა?“.

ძალიან როგორ პერიოდში მოუხდა მოღვაწეობა დღე იღვას. მისი სიცოცხლის ბოლო წლებში ათეთშის მოძღვავრებამ საქართველოში, მოგვიანებით კი კომუნისტური იდეოლოგიის სრულმა გაბატონებამ მნაშენელოვანი ზეწოლა იქონია ღიატერატურულ კრიტიკაზე და ქრისტიანული მრწამსის მეონე მწერალთა თხზულებების ჭანილვას არასწორი მიმართულება მისცა.

ავტორის მსოფლმხედველობა ის უმნიშვნელოვანები ღერძია, რომელზედაც დამფარებულია თხზულებათა შემოქმედებითი ჩანაიფერი. ამიტომ რელიგიური ცნობიერების და სარწმუნოებრივი მრწამსის გაუთვალისწინებლობით ფაქტობრივად შეუძლებელი გახდა ქართველ მწერალთა საუკუთხო ქმნილების სრულყოფილი ანალიზი. ამ ავტორთა შემოქმედების მეცნიერებული შეხწავლა თითქოს გრძელდებოდა და იყო საინტერესო დაკირვებული და გამოკლევებიც, მაგრამ კრიტი-

კულ ნარიძოთა უმრავლესობას აკლდა არსებითი რამ, ყველაზე ძირული და სასიცოცხლო — მათშიც არ ჩანდა განსახილველ თბზულებათა აქტორის ღვთისმოსავა სელი. ამ უაღძრესად დიდი დანაკლისის გამო ქართველი ლიტერატურამთცოდნეობა დღემდე ვალშია არაერთი ქართველი მწერლის და მათ შორის იღია ჭავჭავაძის წინაშეც ამიტომ არ უნდა გაგვიკვირდეს, რომ კლავ მივუძრუნდით მრავალგზის ნაკლებევი სკონხების ხელახლა განხილებას. იღიას თბზულებათა ანალიზია მისი მსოფლმხედველობის გათვალისწინებით აქტორის ბევრი ისეთი ღრმა ნაზრევი და ძეირუგის მხატვრული წერტილი გამოავლინა, რომელიც თაოთვის უამისოდ ბურუსით იყო მიცული, შეამტკიცელი რჩებოდა.

მწერლობა არის შემოქმედებითი პროცესი, რომლის ღროსაც ხდება მანამდე მხოლოდ შემოქმედის იღვაში არსებული ჩანაფიქრისთვის გამომსახულობითი ფორმის მიცემა, მისი ხორციელებისამდე. თბზულების ტექსტი თავიდან ბოლომდე სივრცეში ხანით, კომპიტიცით, აღწერილი ამბით, გმირთა სახეებით და თოთიერული ხიტების მხატვრულ-სტილისტური შეფერილობით ფაქტურულ არის გამოხატვით ფირმა, რომლის შინაარსი აეტორის კონკრეტული გვლისხმადი — ამ თბზულების შექმნასთან დაკავშირებული შემოქმედებით ჩანაფიქრია. ამტომ ლიტერატურული ქმნალების შცირე ნიუანსებისაც კი ჩანს აქტორის არა მხოლოდ მხატვრული ისტატიობა, არამედ სულის ნაწილიც — ფირრი, გრძნობა, განცდა, შეხედულებები. ნებისმიერი სახის ლიტერატურულ-კრიტიკულ ძიებას საბოლოიდ ამ ჩანაფიქრთან მივყვართ, როგორც მწერლის ძირითად მარიმრავებელ ძალახთან. ის ჭიდავიტი, დედაშირი, რომელსაც იღიას ავტორების თქმით, ხელოვნების ნაწარმოებში ემსახურება სხვა ყოველივე, თვით უმცირესი დეტალებიც კი.

შეერლის ძირითადი იღვის გამოცდა გამოცდინებაში მიშანდასახულავ მწერლური ნაწილობის ნაწარმოების კველებში შემოვალება — დიდიც და მცირეც. მიტონ მთავარი იღვის გასაკუპად ყოველივე ამის სწორი ანალიზია საჭირო. რამდენადაც დიდია ამ ძირითადი იღვის შეცნობის მნიშვნელობა, იმდენად, დაღია მის განსახლვრაში დაშვებული შეცდომა. თუ თბზულების შესწავლის შედეგად დედაშირი არასწორობადაა დანახული, ჩანს, რომ კელევა მცდარი მიმართულებით წარმოებდა.

წევნი აზრით, იღია ჭავჭავაძის მსოფლმხედველობის და ამა თუ იმ საკითხთან დაკავშირებით მის შეხედულებებს ეწინააღმდეგება და ამდენად მიუღებელია დასკვნები, რომ „რამდენიმე სურათი ანუ კითხოდი ფაჩალის ცხოვრებიდან“ და „გლაზის ნამზობი“ ბიროტებაზე ბიროტებითვე შემგებელთა საქერძად შექმნა მწერალმა,² „კაცია, ადამიანი?!“ „აჩრდილი“ და სატრული ლექსები — მხოლოდ თავადაზნაურთა სამხილებლად უსარისოებაზედ³ — გლეხი პეტრეს სამართლიანობისა და ცარისტული მართლმაჯულების ხისახტიკის წარმოსახენად,⁴ „განლეგილი“ — სარწმუნოებრივი ღავრილის უაზრისის გასაშიშვლებლად,⁵ „ოთარაპი ქვრივი“ — გამამღებულ ღავრილი გადატენდებული და ა. შ. ამიტომ საჭიროა თბზულებათა სხვა გარი ანალიზი და გადასახედია კლევის გამოცენებულ მეთოდთა მიზნშეწილობა, რომლებმაც ასეთ დასკვნებამდე მივიყვანა.

მეცნიერული ხიზუსტის მისაღწევად უპარველეს უოვლისა აუცილებელია, რომ ქრიტიკისა თავისუფალი იყოს ყოველგვარი ზეწოლისაგან და შეეძლოს თავისი შეხედულებების შეუზღუდვად გამოიქმა. ამას გარდა საჭიროა, რომ როგორც კლევის პროცესში, ისე საბოლოიდ ღასკვნებისას იყი ეკრძილებას არა პირად გმიციებს და მთაცემდილებებს, არამედ ღოვიტურ არგუმენტებს და ფაქტორით-დოკუმე-

ნტერ მახალას — მწერლის არქივებს, ხელნაწერ და ნაბეჭდ წყაროებს და სხვა. ჰკლევის მთავრი ი იძიებული კი მისთვის უნდა იყოს ავტორის საბოლოო ნების გამომხატველი მეცნიერულად დაღვენილი განსაზიღველი ტექსტი.

ღირიკაში ავტორის პირადი სახე თვალსაჩინილ აირევლება ხოლმე და გარდებულ წარმოლენისა გვიმნის მწერლის პიროვნების შესახებ, მაგრამ კაიკურ ნაწარმოებში შხატვრულ-აგაფური ენა უფრო დაქარაგმებულია მოგონილი გმირებითა და სიუეტებით, რის გამოც ავტორის სახე ნაკლებად შესაძინება. მხოლოდ კაიკურ თხზულებებში დაყრდნობით ძალაშე როვლია მწერლის მსოფლიმებულობის განხაზღვრა. ამიტომ არის ხოლმე აზრთა დიდი სხვადასხვაობა ძველი მწერლობის ისეთი ძველების შესწავლისას, რომელთა ავტორების შესახებაც ცოტა რამ არის ცნობილი. თვით „კუფხისტებაოსნის“ შემქმნელსაც კი ხან რომელ რელიგიურ აღმსახურებლობას შიაკუთვნებენ ხოლმე, ხან რომელს, ზოგჯერ კი საერთოდ ათეისტად მიიჩნევენ.

ამ მხრივ გაცილებით უკეთესი კითარება გვაქვს ჩვენი წინამორბედი — XIX საუკუნის მოღვაწეთა შემოქმედების შესახწავლად. ჩვენს ხელო არის ისტორიული დოკუმენტები, უკრნალგაზეთები, სხვადასხვა გამოცემები, არქივები, აუტოგრაფები და მრავალი სხვა საინტერესო მასალა, რომელიც წარმოვენის, რა გარემო პირობებში ცხოვრობდნენ, რათ სუნთქავდნენ, რა სულისკეთება აღიმრავებდათ ამ ეპოქის დიდ მოღვაწეებს.

„... იმისათვის, რომ ცოტად თუ ბევრად გამოინათლდეს კატის თვალწინ პირების სულიერი სახე, სათავე და მიზეზი უსოვთს შის ჩანგის სიმთა ძვრას, სულთა სწრაფვას, გულთა ძერის, ძარღვის, ცყვის, მის ჭირსა და ლხინს, მის გზას და მიმართულებას, არანაკ-

ლებ სამსახურს გაუწივეს მწერლის გარე ცხოვრების ავტორებისთვის, რომელთა შეინის დიდი აღილდო უჰირავს სახოვალო ყოფა-ცხოვრებას, გამომდიმარებას, ჭირ-ბიროტეს ქვეყნისას, პოეტის ოჯახს, პოეტის მახლობლობას და ნაცნობობას“, — წერდა იღდა ვახტანგი ირგელიანისადმი მიძღვნილ ხტატაშაში. მართლაც, ძალაშე მნიშვნელოვანია მკლევარისათვის ამა თუ იმ მწერლის შემოქმედების განხილვისას ავტორის პიროვნების შესახებ არსებული იძიებული აირევრის ინფორმაციის გაცნობა.

აქვეყნებდა რა ნიკოლოზ ბარათაშვილის რამდენიმე პირად წერილს, იღდა აღნიშვნავდა: „ეისაც ესმის რაგვარი მნიშვნელობა აქვთ ამგარითა წერილთა ღიატერატურის ისტორიისათვის და თვალ მწერლის მიმართულების და თვისების ახსნისათვის, — იგი ჩვენთან ერთად გულითად მაღლობას მოახსენებს მაგ წიგნების პატივცემულ გარდმომეტებას.“⁷

სწორედ ასეთივე მნიშვნელობა აქვს ჩვენთვის თვით იღდას პირად წერილებს და კადევ უფრო მეტი მის პუბლიცისტებს, რომელშიაც პირდაპირ არის წარმომქნილი მწერლის შეხელულებები მრავალ ცხოვრებისებულ საკათხოან დაკავშირებით. ამიტომ ამა თუ იმ შხატვრული ჩანაფიქრის ასახსნელად უფრო ხშირად უნდა მიმართავდეთ მათ.

იღდას ნაწერებში ირიგინალური ნაწარმოებების მხოლოდ ირი ტრიშა, მაშინ, როდესაც ღიატერატურულ-კრიტიკული და პუბლიცისტური წერილები, სულ ცოტა, ექვსჯერ მეტი მოცულიერისაა და მათში არანკულებრივად არის ასახული ავტორის მწერამის, მხოლომებულებრიბად და შეხელულებები დღემდე აქტუალურ მრავალ პრიბლებასთან დაკავშირებით. გარდა იმისა, რომ ეს წერილები უაღრესად მაღალმხატვრული და საინტერესო წასაკითხია. მათი მნიშვნელობა იმაშიც

მდგრმარეობს, რომ ისინი ზოგჯერ მწერლიისავე პირით თითქმის პირდაპირ მიგვანიშნებს, რა ედო საფუძვლად მის ღიატრატურულ ნაწარმოებს — რა განზრახვით იქმნებოდა ისინი და როგორ უნდა იქნას გააზრებული.

რაც შეეხება უშუალოდ მხატვრული ოხტატობისა და ცალკეული სტილისტური ხერხების ანალიზს, ამაში განსაკუთრებული დამხმარების გაწევა შეუძლია წერილებს ღიატრატურასა და ხელოვნებაზე. ილიას პერიდა არა მარტო არაჩემულებრივი შემოქმედებითი ნიჭი, არამედ ღრმა თეორიული ცოდნა, დახვეწილი მხატვრული გემოენება, იმიერტური ხელი და ქრიტიკელი ანალიზის შეუძლებელელი უნარი. სხვა მწერალთა ნაწარმოებებში უზუსტესი შემოქმედებითი ნიუანსების შემჩნევით იყო უნებლივი ავლენს, რომ ეს ხერხები, ეს მხატვრული არსებობი სიღრმით სულად აქვს გათავისებული. აქედან გამოიდინარე კა ჩვენთვისაც ითლი ხელება მის შემოქმედებაში ანალიზური მხატვრული შეტრიბების დაფიქსირება.

ილია ჭავჭავაძის ნაწარმოებებზე დაკირვებამ ცხადო, რომ მის არაუმცირდება მცარე ზომის ღიატრულ ღერქებში, არამედ ჰპიტურ თხზულებებშიც კი, თითქმის არ არსებობს წვრილობისანები. ბუნება, გარეშე, გმირთა სამოსებით, სულიერი არსებონ და უსულო ხაგნები ნატურალისტური დეტალებისა და უბრალო ფონის სახით იშვიათ არის გამოიყენებული. უმეტესწილად ყუველივე ეს ღრმა სტილისტური უუნეციას მატრებული ტრიკებია, ამგვარი დეტალები კა მთლიანობაში იძლენად მრავლისმთებელია, რომ მათი მხატვრული დატვირთვის უგულებელყოფა და ნათქვამის მხოლოდ პორტაპირი მნიშვნელობით გავება უცილებლად დაგვარუგინებდა აეტორის სეული ჩანაფიქრის შინაარსისძრივი სიღრმეების აღქმის შესაძლებლობას.

მხატვრული ღიატრატურის კლევების უდიდესი მნიშვნელობა აქვს

აეტორის სარწმუნოებრივი მრწმვისას გათვალისწინებას. იმისასთვის გერმანიური მწედებარმა სწორად გააძალობის ის აღუზიები, ცატირებები და პარალელუბი საღმრითი წერილიადან, რომელიც უხვად არის ილიას შესაბამის ქრისტიანულ ღიატრატურას, მაგრამ ეს ეს კა ყოველივე საემარისი არ არის, მწერლის ჩანაფიქრის ჩასაწყლომად, მისი გულისნადების განსაცდელად ხაჭიროა უფრო მეტიც, მკვლევარსაც იხვევ, როგორც ამ ნაწარმოების აკტორს, „არარა ქრისტიანული არ უნდა ეგისხეობოდეს.“

ილია ღრმად მორწმუნე მართლმადიდებელი იყო და ამ მრწმვისთვის სულჩაღმეტელი მთელი მისი შემოქმედება. ქრისტიანული მორალი უდევს საუკადელად მის ნაწარმოებებში ასახულ ჭველა მოტივეს.

პატრიოტიზმი, რომელიც ამ თხზულებებში ხშირად წამყანი თვემა, არ არსებობს ქრისტიანობისაგან მოწყვეტით. „ქრისტეს რკულს — ამ ახალ აღთქმას შეუკრთა ჩვენმა ხალხმა“ ილიას თქმით „ძეგლისაგან ყოველივე ის, რაც კა რამ ძეირუასია აღმიანისათვის და რაც თავის დღეში არ დატვირდება, მანამ აღმიანი აღმიანობს. შეუკრთა მატული და ეროვნება. ეს სამი ერთმანეთის ღირსი საგანი ისე ჩაიწენ, ისე ჩაიქსოვნენ ერთმანეთში, რომ რკულის დაცვა საქართველოს მიწაწყლის დაცვად გარდაიქმნა და მიწაწყლის დაცვა რკულის დაცვად. რკული ჩვენის მიულის, ჩვენის ეროვნების ხმლად იქცა ზედ მისევისათვის და ფარად ზედ-მისეულთათვის“.⁵ ენა, მამული და სარწმუნოება — ქართული, საქართველო და ქრისტიანობა ილიას გადებით ერთი მთლიანობაა. საუკანეების მანძილზე დამყრობთა შემოსევებისას ქართველი ხალხი იცავდა არა მარტო მამულს, არამედ სარწმუნოებასაც — „მამულისა და რკულისათვის იყო იმზომლა“ — როგორც პე-

თხულობთ „ანრდილში“, „დაცვა რეკულის, მიწა-წყლისა მის მოწამედ ოქენიან არის“ – როგორც ამბობს ლექსის „მეფისტურე“ მთავარი გმირი. „იმა უდიდესმა მოძღვრებამ, რომელიც ქრისტე ღმიერისა მოუკლისა ქვეყანას ხსნად და ცხონებად, თავისი ძლევა-მოსილი ქადაგა გადააფარა ჩვენში ჩენებს მამულს, ჩვენს ეროვნებას“. წერს ილია.

ეროვნულობისალში ამეცანი შიდგომიდან გამომდინარებას მისი აზრი: „საღვთო, საზეო არის ცხოვრება“, რომელიც მამულს შეეწირება.

ილია არ არის კოსმოსოლიტი. მას არ მიაჩნია, რომ საკუთარი ქვეყნის განსაკუთრებული სიყვარული სამრახისად და ადამიანებს, რომლებმაც ჯერ ღვიძლი ძმის სიყვარული და ღედ-მამის პატივისცემა უნდა ისწავლონ, კაცობრიობის განზოგადებული სიყვარულით არ უბანს თვალს. ვისაც მოყვანია არ უკვარს, როგორც თავი თვისი, ის მტრის სიყვარულს როგორ შეძლებს?

„რა საკვარველია, რომ მე ჩემი უფრო მიყვარდეს, ჩემსას უფრო შევპაროდე, ჩემი უფრო მიამტოდეს და ჩემსას უფრო ხელს კუწიობდე... კრძნია თავისიანის სიყვარულისა ისეთივე ძლიერი, ისეთივე შეკიდრია, ისეთივე ბუნებრივია, მაშასალამე ისეთივე ძლიერი, ისეთივე სამართლიანი და პატივისცემი, როგორც სიყვარული მამა-შვილური, ღედა-შვილური...“ ტ. V, გვ. 10-11.

მოული კაცობრიობის ერთდ ყოფნა რომ ყოფილიყო ღვთის ნება, ბაბილონის გოდოლის შენებელთა შორის ენათა აღრევა არ მოხდებოდა და სულიწმინდის გარდამოსედისასაც მოციქულები სწავლასხევა ენებზე არ აღაპარა კლებოლენ შესაბამის ქვეწებში ქრისტიანობის საქადაგებლალ უფლისათვის არც ის იქნებოდა შეუძლებელი, რომ კვლავ ვველა ერთ

ენაზე აემტეცველებინა. დღისწინისა უტუშეა ერების არხებობა ზე მათ ცალკეული ცხოვრება. ამიტომ მათ მისმობის თუ საზღვრების წაშლის მცდელობა და ახალი ბაბილონის შენება უფლის ნების ხაწინააღმდევობა.

ილიასათვის თავისი ქრისტიანული სამშობლი უფლის ღია სამწყვხოს პატარა ნაწილია, რომელის ბედის თანაზიარებაც არგუნა მას ღმერობა. ამიტომ ამბობს, რომ „ეკუცნად ცახა ღეთად მოუცია მარტო მამული...“ მის აზრით ქართველმა ღვთიური ვალი მამულის ხიყვარულით, მიხოვთ თავდაღებით უნდა მოიხადოს პირველ რიგში, რადგან:

.... ღიადი არის

ღვთისა წინაშე იგი ცხოვრება,
რომელიც ქვეყნის წითა დამწვარი
ქვეყანასავე შეეწირება.“

ამიტომ უმღერის ილიას ღებულიშე ქართველი ქალი შეიღს აკანშივე:

„მამულს მიკც ზეცამა
და თუ ზედ დაკავდები
ნებეშ იცეს ღედამა,
რომ კაცი კაცად ქეყდები.“

ასეთი სულიერებით აღზრდილი აღამიანი სხესის მეობასაც არასოდეს გათვალის ფეხქვეშ. მტრის სიყვარული და მიტეკებაც ასეთისაგან უფროთ მოსალონები. ამის საუკეთესო მაგალითია ილიას მოთხრობა – „ნიკოლოზ გორგაშაბიშვილი“.

ილიას თხულებებში ასევე კარგად ჩანს, თუ სად იღებს სათავეს მწერლის კაცობრევარება. მისთვის ყოველი აღამიანი ძერიტასია იმით, რომ ღვთის ქმნილებაა – „ღვთის კრიმოა“. ღექვე შე „მუშა“ ვკათხულობთ:

„აგრენ წამოგწედა, დაგეჯანა, –
და როგორც კოკა,
შენ, კერ ძო ღვთის ა, არ
დაგინდო დასამსხერეველად“.

ღვთის ქმნილების — ადამიანისადმი ამგვარი მოქცევით აღშეუთხებული ავტორი დაწარმულის მწერარე ღვთილით და ლუსჯელად დარჩენილი ბოროტების ხაზეასმით მოგვაგონებს ღვთის მოსალოდნელ რისხვას და მომავალ მარადიულ სასჯელს ამგვარი სისახტიკის გამომწერელთა მიმართ:

„რახც მაშინ პერსონალი, ყოველი
სიქეა მწერარე თვალში,
ჟენს ღვთილშია იყო დ კ თ ი ს ა
რ ი ს ხ კ ი ს ა ზ ა რ ი“

საგულისხმოა, რომ ღვექის აღრინდელ აუტორიაფებს ეპიგრაფად პერძა სიტყვები:

ვინ გამოსცადეთ, ძმებო, ტანჯვა იმა
გრძნობისა,
როს სჭვრეტ, რომ უუჭათ ხევბა
კერძო ღვთილებისა.“

მწერალს მუშაც, გლეხიც, თავადიც და დაიამბეგიც უკარს, როგორც ადამიანი — ღვთის ხატად და მხგავსად ჟექმნილი და ამიტომ განიცდის როგორც ადამიანთა მიმართ უკადრის მოქცევას, ისე თვით ადამიანების მიერ თავიანთი ადამიანური ღირსების დაკარგვას. ეს კარგად ჩანს „კაცია, ადამიანში“ და ღვექი „ხმა სამარიდომ“.

იესო ქრისტემ „ადამალდა ღირსება და პატივი ადამიანისა იქმნე, სადამდინაც მისდა მოხელამდე ვერ მიმწევდარიყო ადამიანის შეშინებული გონება და გაუდვიძებელი გრძნობა „ვით მამა ზეცის იყავ შენ ხრულიო“, უმოძღვრა კაცს და ამით გვამცნო, რომ კაცი შემძლებელ არის აღსელად ღვთაების სისრულემდე. რაოდენი ღირებადა და პატივი კაცის ბუნებისა ამ ექვსს სიტყვაში, ღვთისა ბაგეთაგან წარმოითქმულში... იღვაწე და ღვთის სისრულემდე შენც შეგიძლიან ახვადე და მიახწიოთ.“ „ესოდენი განდილება და აღმატება ადამიანის ღირსებისა კურ მანამ-

დე არა ადამიანს არ გაეცინა, მარტივული იყა და თითქოს ხვამს კითხვას: განა შეიძლება, რომ ღვთის ხატებამ ღუარისაბიეთ იცხოვოროს? კაცია იყა მაშინ, ადამიანი?

იღია იცავს გლეხის აღამიანურ ღირებებს, რაღაც გლეხი და თავადი, მდიდარი და ღარიბი ღვთის თვალში ყველა ადამიანია და უასედება არა წოდებით ან სიმღიდრით, არამედ ადამიანობით — ნიჟეს აძლევს ზენა კაცს და არა გვარიშეცილობას. თუ როგორი უნდა იყოს ღატაუთალში მართალი ადამიანის დამოკიდებულება, ბიბლიაში კარგად ჩანს მართალი იობის სიტყვებიდან: „რა ვენა მაშინ, როცა აღგება ღმერთი? როცა დამკითხავს, რა ვუპასუხო?“ „განა ვინც მე შექმნა შეცელდი, მანე არ შექმნა იგი?.. თუ ოდებე მეთქვას უარი ღარიბ-ღატაუის სათხოვარზე და ქვრივის თვალები მოღლობინით დამტეხანის? ან თუ მარტოს გამეტების ღეგმა და ობოლს არ ვჭამოს ნეშთან ერთად?.. რადგან მაშინებს ღვთის რისხვა და მის სიღალეს ვერ გაუკიდებდი...“ 〈იბ. იობ, 31. 14-23>.

მაგრამ იღია წინასწარეუ გრძნობდა, რომ არა მარტო თავაღებს შეუძლიათ გლეხების დანაგერა, არამედ, პირიქით, გლეხიც შეიძლება უსამართლოდ და სასტიკად მოეცეცს თავაღს. ეხეც იხეთივე უსამართლობაა. ჰებლიუსტურ წერილში „ნეოთ“ იღია ხავებით მკაფიოდ გამოისხმეს თავის პიზიციას ამ საყითხოან დაკაუშირებით. ეს ის პერიოდი იყო, როდესაც სიციალისტური იღებით შექცილი ხალხის მანა განუკითხავ ბრძოლას იწყებდა. თავაღაზნაურობის წინააღმდეგ. იღია წერს: „მართალია, გლეხეცაც და ღარიბი უფრო მეტად საჭიროულებული, ვაღრე თავაღი, აზნაური, მღვდელი თუ ვაჭარი, მაგრამ განა აქედან ის გამოღის, რომ უველა ესენი ადამიანები არ არიან? მართალია, თავად-აზნაურობამ, როგ-

როცი წილების, როგორც ცალკე ქრებულმა დადა ხანია თავისი დრო მოჭამა, მაგრამ თავადს, აზნაურის ვით ცალკე ქაცი, აღმართობა ხომ შეტჩა და ვინ რას ემართლება, რომ დღეს ქაცი ისე არ გაუვლის გვერდით თავადს თუ აზნაურს – წიბლი არა ჰერას, ან მას ხელებაზედ დორიბლები არ წამოჰყაროს...“ ტ. 5. გვ. 116. ქრისტიანული მორალიან გამომდინარე იღია მომხრევა, რომ ყმა შევიდობანი ვზიათ განთავისუფლებს, მაგრამ ეს არავათ შემთხვევაში არ ნაშნავს იმას, რომ ამჯერად გუშინილება კმამ მოპოვოს დაუმსახურებელი პრივილეგიები და ახლა მან ჩაგრის სხვა. ამის შესახებ პოემაში „აზრდილი“ ვკითხულობთ:

„მაშინ, მაშვრალო, შენც განკაცდები, წარ თმ კულ ნიჭთა კადავ მოპოვებ, სხვას ძირს არ დასწავ, თვით აღმაღლდები, არცის ემონცი და არც იმონ კბ.“

როგორც ვხედავთ, იღიას შემოქმედებაში სოციალურ თემატიკას საფუძვლად უდევს არა სოციალისტური იღები, არამედ ის ღრმა ბიბლიური აზრი, რომ თეთი ხატად და შეზღვასა და შექმნილ ადამიანის ღმერთია თავისუფალი ნება მიანიჭა და მისთვის ამის შეზღუდვა კაცის დამორჩილი ერთგვარი ხელყოფაა ღვთის მიერ ბოძებული უფლებისა. ყმიაბა იღია „დვოის კერძო ადამიანის“ გაუპატიურებას უწოდებს¹⁰. ამიტომ ეცვლება ხახე და გულმი ტკივილი დაულის „გლახის ნამორიბის“ მღვდელის გაბრიელის ხიტყვების გაყონებაზე: „ყმა გახდავარ“.

„მონება ქაცი არ შეშვენისო, ქრისტეა ამის მოწამეო,“ –

ამბობს მწერალი ლექსიში „ჩემი თარიღიალი“. სწორედ აქედან გამომდინარე ქადაგებს იღია თანასწორობას, რომ ღვთისთვის ყველა ადამიანი ერთნაირად

საყვარელი და საზრუნველოვანი სტუმარიც უღლახის ნაამბობში“ მღვდელის ჩამოტკიცებული საკითხები აყველას გველი, – ბატონია თუ ყმა, მე ვარ თუ შენა, – ღვთისაგან ანიშეული ცეცხლი ანითა.“ იგივე მღვდელი გაბრიელს ასწავლის, ხომ სწორედ მოვევასის სიკერძოლით და მასზე ზრუნვითაც მეღდავნედება ღვთის სიკერძოლი. როცა „კაცი ინწიბა, ღვთის კერძო, შენსახით შველი ერთის მამაღმერობისა, შენ კა გულხელდა გრუშილი დაჟურუებ მითამ ქრისტე-ღმერთისათვის მოგიარისებია პირიოდი.“

„ღმერთი მაღალი! – სადაც კა შენი მათლადინი ხელი ურვევა, იქ კვალაფერი საყოველთან ყაფილია! – ამითას გაბრიელიც გადაიდო.“

„ოთარანან ქრისტი“ გლეხებსა და თავადებს შორის ურთიერთგულებობის – ან სიცალური „ხილჩატებილობის“ შესახებ არჩილი ასეთ აზრს გამოაქვამდი: „ჩენ-შეა ხიდა ნატეხილია: ისინი იქით ნაპირას დარჩნენ, ჩვენ აქეთ შერიშერისა ვართ და თვალი ერთმანეთისათვის ვეღარ მიგვიწყდენია, თვალი მართალი და უტყუარი. რად უნდა გვაკირდეს, რომ იმ სიშროეზე კაცს კაცი მარგილად ჰქონია და ღვთის მსგავსებით შექმნილი სახე აღამიანისა ლიანდება როგორც ერთი ტკლამი რამ. ამ დიდ მანძილზედ განა ცოტა რამ არის, რომ უდინო თვალს თვერი შევად აჩვენა?“ როგორც ვხედავთ აღმიანის სახეში აქაც ხახგასმულია „დვოის მსგავსება“. მომაკვდავი გრიგორის ხიტყვებიც კერძოსადმი – „ხატხავით გლოცულობდი“, სწორედ ამგარადვე უნდა გავიკოთ და არა ისე, თითქოს გორგის თავისი სატრუო კერძად ჰყავდა ქლავლი. აკ სწორედ ამ განლობის შედეგად მოხდა მოვეიანებით ის, რომ გულგრილ ქსოში სინაწელის ცრემლებმა მართლაც გააღვიძა ღვთაერთითი ხატება, მიძინებული სული.

სხვადასხვა ნაწარმოებებში იღია აზაეროგზის მოგვაგონებს ღვთის გან-

ჩიხებას აღმაინისაღმი: „ეთი მამა ზე-
ცის, ფაქ შენ სრული“. ეს არის ძი-
რითადი საზომი, რომლითაც წვავს
იგი როგორც აღმაინთა, ისე თავისი
ლიტერატურული გმირების ცხრევე-
ბას.

მიუხედავდ იმისა, რომ იღია კლე-
ხთა ჩაგრას საკებით გაუმართებულად
მიაჩნევს, იგი არც სოციალური ამბო-
ნების მომზრეა და არც იმას ქადაგებს,
თითქოს ბატონის მიერ შევიწროებულ
გლეხს მისი მოკლა ან საზოგადოები-
საგან გარიცეულ იბლებს ძარცვა-კანა-
ლობა ცოდვად არ ეფუძნოდეს.

ურთ ჰუბლიცისტურ წერილში რა-
უკელ ერისთავის შემოქმედების გან-
ხილვისას იღია დასტუნს, რომ მან წა-
რმოაჩინა „მწვავი ჩივილი ყმიბით გა-
უპატივრებულ ღმრთის კერძო აღამია-
ნისა.“ აქ განხილულია ღვევი, საღაც
გლახაკის გახაპორია აღწერილი. იგი
„ჰურის ითხოვს და ქაქ აწყვიან ხელ-
ში“. იღიას მოხსინს, რომ „პრეტი მა-
ინც საწყლის გვლეში ბოროტს არ ატ-
რიალებს, რომელიც ჭაცს ხელს გა-
აღიარებს ხოლმე სხვის ძარცვა-
გლეჯად, ან, თუ უღონოა, სხვის საწ-
ყვველად და საქოლევად. მისს გდახა-
მოხვივარს სწავის, რომ ქვეყანაზე გან-
კითხეა, შებრალება, ქრისტიანობა კი-
დევ არის და ამ იმედით ნეგებულები
კი არ იწყევლება, კი არ პირორობს,
შებრალებას ითხოვს...“ რაც იღიას
ახეთი დამოკიდებულება მოსწონს სხვა
შევრლისა, უნდა ვიუიქროთ, რომ იგი
მის თვალთახედვას ესაღავებოდა და
თუ იღიას მიაჩნდა, რომ აღამიანშა
ბოროტებაზე ბოროტებითვე არ უნდა
მიაგოს, ისმის კათხვა, მაშ რატომდა
შექმნა თავად ერთვარად სამირისპა-
რო საქები: ჭაკო, ზაქრო, გაბრიელი,
ბეფანი და მისი ძმა?

მწერლობის რეალობა უნდა ასა-
ხოს. რეალურად კი ახეთი მეამბოზე
საქებით თანდათან უფრო მრავლებო-
და საქართველოში. ხელოვანმა „ლექ-

იც უნდა გამიხატოსი“, მოვრეული წე-
ზემოთ იღიას სიტყვები. მძღვანელობა როგორებაც
ჩვენა ისინი მწერალმა, როგორებაც
იყვნენ, მაგრამ მოუწონა თუ არა საქ-
ცავიდა, ბედავდა თუ არა მათ შერის-
ძიებაში სწორ ნაბიჯს და რა მოუტანა
თვით ამ გმირებს მათ მიერ აღხსრეულე-
ბულმა შერისძიებამ, ეს ცალკე განხი-
ლვის საგანია.

ფიზიკური მონიათი შეზღუდული ად-
ამიანი სხევებზე უფრო მძიმე მღვიმარე-
ობაშია, რაღაც დიღი საცუდურის წინაშე
დგას, მაგრამ სულიერად მისი დაღუპვა
იწყება მათით, როგორც ის ცოდვის მო-
ნა¹¹ ხდება. იღია რომ თავისუფლებაში
უმეტესად სწორედ ხელის სიწმინდეს,
სულის თავისუფლებას და მონიაბაში კი
ცოდვის ტკივილის გულისხმობებს, ეს ჩანს
თენიაც ბატი ის ს შ ვ ს ა ხ გ ბ თქმუ-
ლი მისი სიტყვებიდან პოემაში „აჩრდი-
ლი“:

„ვერა გაპეტრის ძან მონის წყლელი,
ვინც მონ კბას თვით –
ე მორ ჩი ღ ღ ბ ა.“

როგორც ეხედავთ, ფიზიკურად და
სოციალურად თავისუფლები ბატონიაც
მონა ყოფილა. ეს ხელიერი მონიაბა,
სხეულის ქრისტიანობა დასმენ და „ხულის ემ-
შაკოთვის მიხებება“ არის იღიას აზ-
რით კველაზე დდღი უბელურება, უდიდე-
სი აღამიანური ტრაგედია. იგი თან სდევს
ამქვეყნიური ქოთლდებით განებივ-
რებულ მებატონებაც და მისი სისახტი-
კოთ შერისძიებად აღძრულ ქმასაც.

„ბაქო ფაჩალის“ და „გლახის ნამბიო-
ბის“ გმირები ზაქრო და გაბრიელი გან-
ხილვარებით შეხაბრალისი არიან არა
იმიტომ, რომ ფიზიკურად დაინაგრნენ,
არამედ იმიტომ, რომ ცოდვის გზაზე და-
ღვნენ და ხელი წარიწყმილენ. პოემაში
ეს ჩანს ზაქროს სიტყვებიდან:

„... მაშინ ჩემ თოფმაც გმომიჭვევა
და შევნგრია გელის ფიცარი
იმ ჩემს ბატონისა, ჩ გ მ ს
დ ა მ ღ ვ ვ ვ ვ ვ ლ ს ა,
თ ა ვ ი ს თ ა ვ ი ს დ ა ს ხ ვ ი ს
წ ა მ წ კ მ შ ვ ვ ლ ს ა“

მოთხოვისაში ამაზევე მიკვანიშებს თუნდაც გამრიელის შინაგანი ღელიას და წინააღმდეგობის გამომხარეველი აზრები: „ძნელი ყოფილა, შენი ჰითიმე, კაცისკლის ფიქრის წინათვე გულში გატარება! მეტად ძნელი ყოფილა...“ მე იმ ერთმა დღემ თითქმის დამატრა კაცს, თუ განდა რომ გულში ჯოჯონეთი გაუჩინო, კაცისკლის ფიქრი ჩაუსახე გულში. ეგ ეფუფა სატანჯველად.“ ამაზე მოასწორებს მისი სიტყვებიც: „ვად რომ ბევრა ქვემ მომიტანა მისგან წახალისებული თავმომწონე ბიჭი და აი, ვეღარ წამოუველექი, თორუმ ვინ იცის? იქნება მე შემძლებელი კა კაცობა...“

ასე იღუპებიან იღიას თხზულებების ვმირები, რადგან ცხრილებაშიც მხეგვად ხდება. ბევრი ვერ უძლებს საცდერს. საუსევლისკენ მიმავალი გზა „იწრია“ და „საჭიროველია“ და მისგან როგორც მარჯვნოვ, ისე მარცხნივ გადახვევა ერთნაირად დამტკიცებულია. ზოგს უფურნება და ზედმეტი უფლებები ღუპავს, ზოგს კი ხილტავ და უუფლებობა აცდებს. აეტორს კი უველაზე ერთნაირად შესტკივა გული.

განსაცდელს ვერ გაუძლეს მოთხოვთა „გლახის ჩამხრისა“ ვმირებმა — ჟეპიამ და თამრომაც. მოხელის გულში თავისი უბედურების გამო იმისუნა ბოროტების დაბუდა, რომ გაბრიელს დააღებინა უხასტიყის ფიცი — მოსთხოვა დათიერს მოკველა უზიარებდად.

ბელის უკუდმარისობას ვერ ეწინააღმდეგება ვერ პეპიას შვილი — თამრო. ისიც, თავდაპირველად უნდღიერ მსხვერპლი, შემდეგ თავად ეფურობა ცოდვის მორევები. გლეხი ქალის ამგარი ტრაგოდიული ხედი აეტორს ამ მოთხოვთაბის სიუცუტის გასამაფრებლად საგანგებოდ არ მოუფირებია. ახეთი რამ, როგორც ჩანს, არ იყო ერთეული შემთხვევა და მწერალს ივი განზოგადებული სახითაც აქს წარმოჩენილი პოვმაში „აჩრდილი“ დამონებული გლეხკაცისაღმი მიმართვაში:

„ქალს წაგარითმევენ, ქალს გაპყიდიან, ნამუსს მოუკვდენ შეუბრალებულად,

უბრყვილო გულში ღვარძძლები უკავებულია ნახახშიან, გახდიან ყვავილს უეხქვეშ სათრევლად. უმანქო პირზე შენს ტურფა ქალსა გარეუნა დაახვამს საზარო დაღხა...“

მეოდის ამგარი დაცემა ცოდვაში ავდებს მის მშობელსაც, რომელსაც საყვარელი ასული თავადვე შეზისლდება, პირს უკარისილებს და იტკვის:

„... ნეტავი გვალად, გვალის წიწილად შენ მოძცემოდი, რომ ქვეინის ქელვად, ქვეინის სათრევლად შენ, შვილო ჩემო, არ გაშხდომოდ...“

ასე იწვევს ერთი ბოროტება მეორეს, ერთის დაცემა სხვის დაცემას და რადგან ფერდა ისინი ერთი დიდი სხეულის, ერთი ქვეინის, ერთი საზოგადოების შვილები არიან, ერთი სხნისა და ცოდვით შექრიბილინი, მეურნალობაც საერთო უნდღა, იღიას გენიალურობა სწორედ მიაშია, რომ ეს ჭეშმარიტება აქვს ღრმად შემცენებული და თავისი შემოქმედებით ცდილობს, რომ მკითხველსაც კავებონის იყო.

სარწმუნოებრივ ასტკეტში იღია ჭავჭავაძის თხზულებების შესწავლის ბევრ გაურკვევლისას ახადა ფარდა და დაგვარწმუნა, რომ იღიას შემოქმედების შესახებ სამეცნიერო ლიტერატურაში გაატონებული მრავალი მოხახუება გადახახდია.

ერთ, რომელსაც ეკუთვნის ესა თუ ის შეტრალი, „თავის საქაულით აქაზმინებს, თავის საფერავით აფერვინებს პირებს წოველს ხატს, კოველს ნამოქმედარს შემოქმედებისას, მაგრამ ეგ მარტო სამკაულია, უწრია და არა იყო შინაგანი ბენება ხატისა, რომელიც ამ შემოქვევაში ზოგადია და არა კერძო“, წერდა ჩადა, ასე იქმნებოდა მისი აზრით დიდი მწერლების მიერ აღამინის საზოგადო ტიპები, რომლებიც ნებისმიერი ერის კაცს იცნობდა მეოთხეული. თვით მისი შემოქმედებაც, რომელიც საოცრად ზუ-

სტად ასახავს ქართულ ფოფას, ერთეული ტკივილებს, ეპოქალურ პრიოლეგიებსა თუ სამომავლო იმედებს, ამავე დროს თავისი ღრმა, კაცობრიული შინაარსით

საც მხატვრული ლოტერატურის მრავალსუკროვანი ისტორიას შემძიდებელი მრავალი დიდი ხელოვანი შესჭიდებია, მაგრამ მათიც არ აძირულულა და შეირლები კვლავ და კვლავ უძრუნდებიან, ექვებენ ახალ სიუჟეტზე ქარგებს, სიტუაციებს, სანებებს, სიტქავებს და გამოხატვის სხვადასხვა ფორმებს მათ წარმოასახნად. ბოროტება რომ უნდა დაივისოს, ხიცემის ამაღლებული გრძელება — თვით ასეთი „ანბანური“ ჰქომარიტების ასახვისთვისაც კი შემოქმედებით ძიების პროცესი გრძელდება და ეს სწრაფვა საესებით ბუნებრივება, შეოღონდ ის არ უნდა იქცეს იმგვარ „მოლურ უარმყოფლიბად“, რომლისთვისაც მთავარია ერთადერთი რამ — არ დაეთანხმოს წინამორბედს და, თუნდაც ამისთვის ჰქომარიტებიდან გადასცვევა მოუხდეს, თქვეს აუცილებლად ახალი, კველასაგან განსხვავებული რამ. ამგვარი მიღეობა ხომ საოცრად არ უკარის თვით მოვაბა.

ରୁଗ୍ବୀରୂ ରୁଗ୍ବ ଅନ୍ତିମଦା, ଏହାଲୋ କ୍ରାନ୍ତିକାରୀ
ଫେର୍ଦ୍ର ପାରିଲେ ଏହା ଜୁନ୍ଦା ପାଇଖିଲାନେବେ, ଯିଦି
ମୋଟିରୁଣ୍ଡା, ରୁଗ୍ବ ବିଶେଷ ଏହାଲୋ ଏହାଲୋ ଏହାଲୋ
ଫେର୍ଦ୍ର, କ୍ଷେତ୍ରମାର୍ଗରୁଣ୍ଡା ଫୋକାରୁ ଏହା ପାରିଲୁ-
ଗୁଟ ଫେର୍ଦ୍ର ରୁଗ୍ବିନ୍ଦା ଏହା ଏହାଲୋ-ଏହାଲୋ,
ମାଗ୍ରାମ ମାତା ମିହିରାଲୀ ତାଙ୍କିର ପ୍ରେରଣିରେ କ୍ଷେତ୍ର
ବିଶେଷ ଏକାର୍ଥକୁ, ତାଙ୍କିର କ୍ଷେତ୍ରରେ ନାହିଁଲୁ
ଅନ୍ତର୍ଭାବରେ ଏହା ମିହିରାଲୀର ପାଇବିକୁଣ୍ଡରୁ
ମିହିରାଲୀ, କାହିଁରୁଗ୍ବାରୁଣ୍ଡା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତରେ ଏହା ଏହା

ტული იგი უფრო მიმზიდებდა, ხომ მისახელობი, თაღად შესაცნობი და მდენად სასარგებლო იყოს მკითხველი-საოცის.

ლიტერატურას უდიდესი ზემოქმედების ძალა აქვს. მწერალ გურამ დონანამ-შვილის თქმით, უბრალოდ ძახილი იმია, რომ ბოროტება ცუდია და სიკეთე — „კარგი, არავის შესძრავს. მწერალმა უნდა შესძლოს „ყველშიწამჭერი დაძაჯვრებლობით“ შეასხას ხორცი ამ ნათქვას, წვითა და დაგვით, ბოროტებაზე უეხის დაღვმითა და გასრუბით აღმოაცხოს ადამიანში სიკეთე — „სულის დიადი — უზნებასი წელის გვაიძლო“.¹²

სწორედ ამას ემსახურება იღია ჭავჭავაძის, შემოქმედება. სწორედ ასეთი შემოქმედებითი წევის შედეგად აქცი ამონურეული გულის სიღრმიდან აითვალიერი სიტყვა. ამითომ მიხით თბზულებების ზედაპირეული წაკითხვა და მიკერძოებული განმარტება უკარგავს მათ იმ მშატვრეულ მოქნილობასა და მინარხეობრივ სიღრმეს, რომელიც რეალურად გააჩნია.

იღდიას თქმით: „შორისხელველობა, ღრმულებაზე უფლება მარტო გენიონის ხა-ქმება“. იგი თავის ძლიერ მხრებით ამოი-ტანს, ამიზიდაც ხილმე შის, რაც თა-თონ ცხოვრებაშია“,¹³ მაგრამ მის მიერ დანახული და გააზრიტელი სახორციალო-ბამ უნდა მოიხმაროს — ამაშია მისი და-ნიშვნელება. იღდა უდიდეს მნიშვნელობას ანიჭებდა იმას, რომ თითოეული საღი ანრი ხალხამდე, მყითხველამდე მიეტანა და გაეხადა მისი ცხოვრების წარმართ-ველი, მათირიცნიტირებელი. ღრმა ძილ-ში მყოფი ერთ მისი სიტყვის ორლესულ-მა მახვილმა ერთი კი შესძრა და მოაუ-ხიზდა, მაგრმა, სამწუხაროდ, მცირე ფაშს. ვერც მისმა ეპოქამ და ვერც წევნ-მა საუკუნეში ვერ დაიტან ის დიდი ანრი, რომელიც მას და მის შემოქმედებას ას-ულდებულებდა. ეს „პეგასზე“ მჯდომი ცხენისანიც“ დავაქვეთვეთ, მის მერან-საც შევაცეცეთ ფრთხი, მასაც გავუ-ცდნალოვთ ნათქამი.

ილიას ნააზრეულის სწორად აღქმას უდიდესი მნიშვნელობა აქვს, მაგრამ არასწორად არჩეული აზით. რაიმე დოკ

ხანს ვიაროით, მიზანთან ვერ მოვალო. ამიტომ, თუნდაც ნაგერიანევად, მაინც ჭეშმარიტი გზის ძიებაა საჭირო. ისევ იღვა ასე თხზულებებს უნდა მიუჟაბრუნდეთ, გულისხმიერება მოეწოდოთ და ხელახლა დავიწყოთ მათი გაცნობა. პოეალიტურ ფამან ერთი საუკუნით უფრო მიახლოებულ ჩვენს პოეტაში ამას ძალიან დადი მნიშვნელობა აქვს იმიტომ, რომ

იღვა მოელი შემოქმედებაში ხატატური იყალურ უცომაში გამოიწვევს და ცხელების სწავლებაში წმინდა წერილის სულისკეთებაზე და სწავლებებზე დაუცემებული, მისეული მაღლით მოსილი. „არცა აღანთიან სანთოლი და დაგვიან ქვემე ქვემინასა, არამედ ხახანთლებს ზედა, და პათობი იყო ყოველთა, რომელნი არცედ სახლსა შინა“. (მათე 5.15).

III. მოვალეობა:

1. ი. ლ. ლექსი ადა, თუდ მოვალე...“.
  2. არსებობს აზრი, რომ „ზექრო და კაქ ხალხის ოცნების მატარებელი გმირებია“, <ი. ს. ჩიქვევანი, „რჩეული წერილები“, 1963, გვ. 194.> რომ მოვალი „დიდი დამატებებლისთ არან დაბატული გალექსიანის ლიტერატური წარმომადგენელია“. <ი. ლ. მინაშვილი, „ილია ჭავჭავაძე“, 1995, გვ. 29.> „ნაწარმოების მოვალი სიცემერური ლოგიტა, ცენტრალური გმირის თავადასავალი და მისი ღისარების ერთადერთი მშენელის შევისება აბსოლუტური, იმპერატური კატეგორიულობით შეტყვალების შერისაფბის იღვის სასაჩვებლოდ“. ას. გ. ასათიანის „ილია ჭავჭავაძე“ წიგნში „საცემის პოტენცია“, თბ. 1988, გვ. 157. სხვაგან გაბრიელის შესახებ ასეთ რამეს ვყიდულობთ: „ეს კაცის შეველი ამ წერტილ კომაგდ ხდება და ბორიტების ფალათდ, ცორერგბის ზერგბრიობის დამტკიცებულ და სახოვალოების აჩსებითი პრინციპების მფარეველი“.
  3. გამოთქმულია აზრი, რომ „შერი და შეტრიბა ილია ჭავჭავაძის გავებით, ეს აზრის თვისებები ქართველი პრივატიკორებული კლასისა თავადასაზრიონისა, რომელსაც ქეყანა დაცემისა და განადგურებისაკენ მისკეცს“, რომ „ილია ჭავჭავაძის სტრუქტურში აქცია, აღამიანი!“, „რა ვაკეთოთ...“, „სკუნები“, „აბრინიერები“ და სხვ. დაუნდობლადაა გაყილელი დაუცემული კლასის ზერგბრიობის დაცემულობა...“ <ი. სინ. ზონდუქელი, „ილია ჭავჭავაძის მატარებელი ისტორია“, 1968, გვ. 125, 289.>
  4. გამოთქმულია მოსაზრება, რომ იღვამ მთხოვობს „სამრიობელიზე“ „ყალბი ერთერის მიერ შეურკველო, გრძალადა გლეხის ტრია მოვცეა“. <ი. გ. ჭიქოვა, იტრული
- და პორტუტები“, 1958, გვ. 129.> სხვაგან გვედებით ისეთ აზრს, თოთქოს ნაწარმოების იღვა ას. რომ „ასებული კონწრებლობა არ შეესაცემისგა დანაშაული“. <ი. სინ. ზონდუქელი, „ილია ჭავჭავაძის მატარებელი ისტარებიბი“, თბ. 1966, გვ. 73.>
5. მის. ზონდუქელის იმავე წიგნში ეკითხულობთ: „განლევალის“ მიზნდას ახლობება გა-აპიშელის ცხოვრებიდან განდგომის უაზრობა, როგორც პირადი, ისე საზოგადოებრივი დანიშნულების ფალათით. <ი. გვ. 354>
  6. ის აზრ ვეროვნის დ. რიზონამ. ...კლის „გამომდება“ და კაცს „გალელება“, რაც დავს ას გვალშეულობს, არც ისეთი ახალი მომენტია. უკვე გვაქვს მის მიგალოობის ჩემის კლისიში, მაგრამ ეს ხსნითები... ილია ჭავჭავაძე კი არ შექნა, არამედ განაზოგადა და მას ლიტერატურული რეალიზაცია მისცა“, კვითოლობით ვთხ. „ლიტერატურულ საქართველოზე“ — 1992 წ. 27 ნოვემბრი, სტატიაში „ოთარეანი ჭრივი — ჭრითელი ქალის ზერგბრივი იღვალი“. 7. ი. იღვამს პირადი წერილი კინილე ლორ-თვისებისამიზი, 9 დეკ. 1872 წ.
  8. ი. გა. „ავერიი“, 1888 წ. № 9.
  9. ი. იღ. 1898 წერს დაწერილი სტატია „სახისულიდ“. 10. ი. იღვამ ჭავჭავაძე, თხშეულის ხელ ტომად. ტ. III, გვ. 200.
  11. გამოთქმა „ცოდვის მონაბა“ ბიბლიაშიც გვხვდება. მაგ. ი. პავლე მოცურულის რომავლით მიმართ კლასტოლე (6, 17).
  12. გ. ღონიშვილი, „ლეგორიული ესე პროზაზე, „ორი მოსაზრება“, 1984, გვ. 37.
  13. ი. ჭავჭავაძე, თხშეულებები იუ ტომად. ტ. V, გვ. 120.

ეკა კეითაშვილი

ამავეყიური სიმართლის ქიბეზე

(ღოცვა იღია ჭავჭავაძის პოეზიაში)

„დონე ქვეყნისა ნიშიერი და მხნე კაცა“ — ამობაბდა ვოლტერი. და მართლაც, უდიდესი ტრაგედიას დროს გამოჩნდა საქართველოში იღია ჭავჭავაძე, კაცი, რომელმც გაერთიანდა ქვეყნის სულიერი ენერგია. იგი გვედა დიდი საქმის წამომწყები და ერთს ტვირთის მზიდველი გახლდათ. ზებუნებრივია მისი ძალა და გახათცარი მისი მოღვაწეობის დიაპაზონი — მწერალი და ჟურლისტი, მთარგმნელი, გამომცემელი, წერა-იათხევის გამაცნულებელი საზოგადოებისა და საადგაღმამულო ბანკის თავმჯდომარე. ამიტომ განკუთველია იღიას ცხოვრება და მოღვაწეობა, მისი ხიტება და საქმე ერთია და ერთად ერთისძიებისა — სამშობლოსადმი არის მიმღებილო.

იღიას ღირიკის მთავარი თემაც სამშობლოა, მას უძღვნის იგი თითქმის ყველა ლექსს და ადგილს აღარ იტოვებს პირადი გრძნობებისათვის.

ღოცვის მოტივი თითქმის ყველა ღირიკის პოეტის შემოქმედებაში გვხვდება, კინაიდნ ღირიკა ინტიმური გრძნობების გამოხატვა და ღოცვა კი ზედს უწყობს პოეტს გახსნას სულის ხილობები, მისი იღუმალი შრეები. იღიას არცერთი ღოცვა ხორციელ, პირადულ 6. „მნიობა“, № 7

თხოვნას არ შეეცავს. მხოლოდ საქართველოსთვის ღოცვულობის პიტიი, კინაიდნ მისთვის უცხოა ყველა სხვა საზრუნვა. იგი ხომ ამისთვის მოევლინა საკუთარ ქვეყანას, რათა „ღვიძლი ხიტება ერქეა და ამ ხიტებით გულისტყიდვილი მოერჩინა, დაერთომილი აღედგინა, უნგებშოსთვის ნუკეში მოყფინა და მტრიალისთვის ცრემლი მოეწმინდა“. როგორ ჰგავს ეს სიტყვები ქრისტეს დამომცვრას — „მოწყვლებათა საქმინი ხორციელინი: ჭმევა მშერთა, სემოსვა შიშვილთა, შეწყნარება უცხოთა, მოკითხვა სნეულთა“.

იღია ჭავჭავაძის პოემა „ანრილია“ პიტიის წინასწარმეტყველება, მისი რელიგიური ხილვაა.

მოხუცის სახე ზეციური საქართველოს სინონიმია. სწორედ ამიტომ აედრებს იგი უფალს თავის გაურანებულ სამშობლოს.

„ძლიერი ღმერთი! შენთვის ბრძოლების ქართლისა ძენი, დასაბამილან არ იციან — რა არს მშვიდობა. იქმარე საღმრთოდ შათ პატივნი და ხისხლის ძღვენი, თუ რამ შეკცოდეს — შეისყიდეს ტანჯვით შენდობა“.

ამ ლოცვის შინაგანი წეობა წინიდა ქანიანიკურია და გვაგრძებს საექლეგიათ „ლოცვას ერთია და მაშულისათვებს“.

იღიას რელიგიურ განწყობაზე ამ პრევმის ფინალიც მიგვითოთებს, სადაც უფალი ქვეყნის გადატენის დახტურად შვილეუროვნ ცისარტყელას გამოსახავს ცახე. ცისარტყელას კი სიმბოლური შინებულობა აქვს, რადგან წარდგნის შემდეგ ხოს ღმერითა ცისარტყელა მოვევლის ნაშროვი „აღმოშმას ჩემთა და ქვეყნას შორის“ (დაბადება, თ. 9).

„იღია ხელოვნებასა და რელიგიას შორის დად მანძილს არ ხედავდა“ — მშობლა ქანსტანტიინე გამახახურდია. მ. როლაც, ქრისტიანული ჰუმანიზმი იღიას ეხაჭირება, როგორც სულიერი და ერთეული განახლებისათვის ბრძოლის იარაღი. „ქრისტიანობა მისთვის უძაღლესი მოძღვრებაა, რადგან იღია შაშიში კაცომეულერისასა და სიკეთის საბოლოო გამარჯვების ხედავს“. სიყვარული ქრისტიანობის ქაკუთხედია. ამ სიყვარულისკენ მოუწოდებს უფალი ფოტო ადამიანს — „გვევარდეს ხევა, როგორც თავი თვითი“. მიზრომ თუკი აღამიანი ღვთისურ გზას დაადგა და ზნესრულობისკენ გადადგა ნაბიჯი, იგი ცახა და ქვეყნას ერთიანობ წააღვება. იღია სწორედ ახეთ ზნეობრივ იღვალს გვიხატავს.

.... არამედ მწერს მე, განმინათლება ცით ჩემი ხელი, შენგან ნამცნების სიყვარულით აღმერთის გელი, რომ მტერთავისაც, რომელთ თენდა გელს დახვარი მქრან, გთხოვდა: „შენდე, — არ იციან, ღმერთი, რას იქმან!“

ახეთია იღია ჭავჭამის „მამა ჩევნია“. ლოცვა უწმინდესი და უძაღლესი ყოველთა, ხათქმელი ყოველი წირეაზე და ყოველ ციხაკარზე. პრეტი ლოცველობს იხე, როგორც „ხაღლით ხჯული“ გვასწავლის — „სარწმუნოებითა და ღვთისადმი სახოგით, წმიდა კულით,

გულმოღინედ, სიმდაბლით და გულმოღინედ ლეგით“. „მამა ჩევნია“ ჟორშემთხვევა და შინაარხისაც შეესაბამება საეკლესია ქნიანიებს, კინამდან იღია ამ წინიდა ლოცვით შესთხოვს უფალს, რომ მის სულს მტრის სიყვარულისა და შენდობის ნიჭი უბრძოს. ქრისტე კა გვმომდვრას: „ხოლო მე გულმებით თქვენ კაცვარდეთ თქვენი მტერინი მაწყვევარნი, კეთილი უფალი თქვენს მოძღველი და იღული თქვენსავე მღვევნელია და შეურაცხმელათვის“ (მათვ. 5, 44). ამ მოძღვრებაზე აღხრდილმა პრეტმა საკუთარ თავში იპოვა უძაღლესი ხელი ური ძალა და შეუნდო თავის მტერთ ამით კიდევ ერთხელ გამოწენდა იღიას. როგორც წმინდანის სახე, ვინაიდან ჯვარზე გარეული მაცხოვარის სიტყვები გაიმეორა: „შენდე, — არ იციან, ღმერთი, რას იქმან“ (ლოტა, 23).

იღიას ეს ლოცვა მხელულ სიეტტური განწყობილობის შეღვად შექმნილი ლექტის კა არ არის, არამედ გაცნობილებული, საქმით განმტკაციტული ველრებაა, რანიდან პრეტმა კარგად იციდა, რომ კარნა სახახუგებლი არ იქმნება, რომ კაცმა მხელულ ენის სიქუას ეს ლოცვა და საქმით კა არ აღასრულოს. ვინაიდან თქვენ, ძმინი, ახლა ხართ ქრისტიანინი, გიადენით, რომ საქმით იუცნეთ ქრისტიანენი და არამარტო სახელით.

ქრისტიანელ იღვათავან ილია ჭავჭამის შემოქმედებში განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს მსხვერპლის გალების იღვა. როგორც ვაციო, კაცომერთის ცოლვებისგან დასახსნელად ქრისტეს მიერ გაღიტული მსხვერპლი ქრისტიანობის ცნობრიაული იდეაა. ასეთსაც ზნეობრივ იღვალს უხახავს იღია ჭაროული:

„ღმერთი! თან სღველს უხესერს ბაჟშება, რომ ღვენი იხე არ დაიღიოს, მინამ ტანჯვებისა რევმით თვის ხალხსა ცოტათი მაინც მან არ მოსწმინდოს“.

აქ მამულისოთვის ღოცება და თავგანწირება ღირებულების მიზანით არის გაიგოვებული კინადან როგორც თავად ილა ამბობდა: „ქოროვებმა რჯელი, მე ახალი აღმატებას შეუერთდა ძევლისიგან ჭოვებულება ის, რაც კი რამ ძეირუასა და მცხოვრებს და რაც თავის ღლები არ დაგველდება, მინამ ადამიანი ადამიანი ხის: შეუერთა მამული და უროვნება ეს სამი კრომანტის ღირსი საჯახი ისე ჩაიწერ, ისე ჩაქირვნენ ერთმანეთში რომ რჯელის დაცა საქართველოს მიწა-წყლის დაცვად გარდაიმართა და მიწა-წყლის დაცა — რჯელის დაცვად

ზენტრული მასინ ლაბორატორია უდიდეს საფუძვლად იღიას ლექსის. მაგრამ მხელეობ მიხსრაუება არ კმია, უნდა იცოდა კოდექსი, რა გზით იარი. ეს კაბა კი ბეჭედის ხილივით ვიწროდა და როველი, მიზანი — მაღალურებელი და კუთხილმძინარი. მიწოდი უნდა შეკვეთის ლეუნბის დაძლევა და ამით ხატურიან თავში ჯერულის აღსრულება. სწორედ ამქუცნიური ცური ცურულის ხილივობა „სასტუდიი“ იღიას ჰერი ლოედაში". ხახორების ეპიზოდი აქვს გამოყენებული პოეტს, ეს არის ქრისტეს ლოცვა პეტრამანის ბალში: „და წარვიდა მცირედ და დავარდა პირსა ზედა ოსსა, იღოთავად და იტელიდა: მამაო ჩეკვის უკოთხ შეხაძლებელ არს თანა წარმხედინ ჩემვან ხასუმელი ესე; ხოლო არა ვიდან მე მნებავს, არამედ ვითარება შენ" (მათ, 26, 39). ხახორების ტექსტის ხილივლერი გააზრება იღიასთან ძალიან როველი და ღრმაა, ას „სასტუდიის“ მიღება აღწერულია, როგორიც განვითარებული წამება მისი აუკილებლობა და ამ გზით ღვთავერი მიზანთან მიახლოება.

„ნე მანლობ, ღმერთი, ბედისა
ტრიალს,
ნე ღამეაშაფუქბ ღემონის ფიალხ..
...მაგრამ თე, ღმერთი, შენ ღვიავება
ხურს,
რათა გამოცდა მით პქრინდეს ჩემს
ხურს,

კანკერნენ შენ ხმასთან სურველიდან 100 ლი
და იყავენ ნება, უფალო, შენი!“

ღმერთის ნების ასრულება უდიდესი
მაღლია მოკვდავთათვის, რადგან „მოქ-
ლე კატებიშიში“ გვასწავლის: „იყავ
ნება შეინ, ვითარცა ცაია შინა გრძელა
ქვეყანასა ზედა“ – ამ სიტყვებით ჩვენ
ვთხოვთ, რომ ყოველივე, რასაც ჩვენ
ვაქციობთ და რაც შეგვმოხვევა მოხდე-
ბოდეს ისე კი არა, როგორც ჩვენ გვინ-
და, არამედ როგორც ღმერთს ნებავს,
ამიტომ რომ ღმერთმა უპერ იცის, რა
არის ჩვენთვის სასარგებლო და საჭი-
როა“.

როგორც ზემოთ აღნიშნეთ, იღვა
ჭავჭავაძის ლოცვებში მიწიერთი ზრახუ-
ბისა და ცხოვრებისეულა სურვილების-
თვის აღვიყო არ რჩება. ერთადერთი კა-
მონაცემისად შევიძლოა მივიწიოთ პო-
ეტის ყრიძისისგროვინდღილი ღვერი —
„ჩემი გრინგისგვან განვშორებელო და
ნინავ!“. ეს ღვერი იღვამ თავის დას
ნინოს და საყვარელ ღისშვილს მიუძღ-
ვნა. მი დროს იღვა 15 წლისაა, აღბათ
ამის გამოცა, რომ ეს ღვერი უბრალო
მოქადაკის თხოვნა და ნატერაა. საო-
ცარი ხითბოთი და სუფთა გელით ღო-
ცულობს პორტი საკუთარ ღისშვილის:

„არმანიომანა ისძინოს ჩემი ზრაგვანი,
რომელ გიქარვოს შენი ტანჯვანი,
მაშინ მაღირსოს შენი ნახვანი,
ამ, რა არის ჩემი ნატურანი“.

ათას სურვიალს შეიტანე პოლიტიკ
ლოგიკა-ედიტიკა, ღმერთის შეხთხოვს
იგი ნინოსთვის ყველა ამქვეყნიურ სი-
ეთებს — შევიღობას, საკეთ ბეჭდს, ფო-
ვალ კეთილდღის, ღიანისა და სიამოწერებას.
თავის დასმვილს გიგოს კი წმინდა გა-
ორნებას — ტევზად განმათვასუფლებელ-
ნა და გლობაზა ხელის აღმტყობელს
— აუდიტორს.

„შენსა შვილხა, ჩემს ღიახეწულხა,
გიგოხა,
მაგ ვარდის ქონას, ღრაშის წონას,
გვრიტოხა,
ათახჯერ ჩატტყლოში მის თვალებსა
ცქიტოხა,
და შემწეობას მიხოვის მასა კოხოვ
ვიხოვის მან თეთრი იძოხა“.

ბორიტოან მებრძოლ თეთრით მიახილ
წმინდანს შეაკედრა იჯიამ ბავშვი. ახე-
თი ლოცვა კი სწორედ ქართველი ქრის-

ტიანისათვის არის ნიშანებრული წერტა-
გან წმიდა გორგი საქართველოს მფარ-
ველია და წელიწადის ჭაველი ღლე
მის სახელს ატარებს.

ი. ჭავჭავაძის პოეზიაში არსებული
ლოცვების განხილვისას ჩუენ ნათლად
დავინახეთ პოეტის ჭეშმარიტი რწმენა,
რელიგიურობა, „საღვთო სჯულისაღმი“
ერთგულება. კლელაზე მკაცრი მსაჯუ-
ლიც კი ამ პოეტურ ლოცვებში მერე-
ხელურს ვერაფერს იძირებს.

გვრცელების მინისტრის მიერადი

მარი მაჟავილის მაგალითი

„ახაორის“ 1996 წელს

ქართული კულტურა, კერძოდ კი მწერლობა დღეს მართლაც საკალალო მდგრადი მართვაშია ჩავარდნილი. ეს ყველამ კარგად ვაციათ; აღვიდი დახახახიცაა და მოსავალგზისაც გაცხადებულა მის ჭეშმარიტ გულშემატკიცვართა, უფრო ზუსტად ჭირის სუფალთა თავშეკვებულ თუ გაცხარებულ გამოხსელებში. რას იზამ! ქართულები არც ისეთი წიგნის მოცემა-რელი ვყოფილვართ, აქმდე რომ გვეკრინა და თავსაც ვიწონებდით. ღუშქორიშა ცხოვრებაში გააშიშელა ჩვენი ხულიანი სიღატაკე და ახლა თავის გასამართლებლად უფერობას ვუჩივთ. სამწერლო, უკული მართლაც არა აქა მოსახლეობის დიდ ნაწილს, განსაკურნებით ინტელიგენცია და შერიმელი მოსახლეობა (ამ სიტყვის არსებითი მიმერებილით) ჩავარდა სიღატაკეში, ანუ ვინც ნამდვილი მომხმარებელია წიგნისა.

მოსახლეობა რომ უფეროდ, ანუ უჯამაგიროდ არის მიტოვებული ხელისუფლების მიერ, მეტიც, გაძარცვული რომ არის იმავ ხელისუფლების მიერ, ვინც მოთელი დანახოვი უბრძოშოდ წაართვა, ესეც ყველამ ვაციათ, მაგრამ უფერობა ერთი შეხედვით მაინცდამათნც არ გვეტიფობა. შოუ-ბაზნების მეტწილად მდარე, წამრევნელ სანახაობებში ყოველ საღამოს მარტი ფილმორინიის დარბაზ-

ში 2500 კაცი იხდის 5-დან 50 ლარამდე ბილეთის საფასურის, იმ დროს, როცა მოთელი დღის განმავლობაში მთელ საქართველოში 25 წიგნი არ იყიდება სულ რაღაც 50 თეთრიდან 5 ლარამდე ღირებულებისა.

მაგატარის გველა წიგნიერმა ქართულმა ტაცმა, ასე რომ ემსჯელობ, მაგრამ სტატიასტიკა ზოგად კანონსომიერებებს ავლენს და ერთეულები თუ უმცირესობა, სამწერლოდ, მათში ითქვავებიან. ზემოთმოტანილი მარტივი არათმეტიცემული განკვარისშებით კი მოსახლეობის წიგნისაღმესი ინტერესი თითქმის ნებამდე დაეცა. აյ ხელისუფლებაშ შეიძლება ხელი დაიბანოს (დაბანილიც აქებ), ხალხს თავისუფლება მიეცით, ასეთია მისი ნება და ჩვენ რა ექნათ, რასა გვთხოვთ. კი ბატონი! ხალხმაც თავისი შეცდომა და დანამატები უნდა დაინახოს და თვალიც გაუსწიოროს მას, ბაზარი და სპეციალისტი რომ არ იყო და არ უნდა იყოს ქართული კაცის მენტალიტეტის განმსახლერელი, ესეც ყველამ უნდა შევიზნოთ, მაგრამ ხელისუფლებას ასე იოღად უკრ დავაძანინებთ ხელს.

ქართული კულტურის ამ მდგრამარებისათვის სწორედ ხელისუფლება აუკებს პატებს, პრაქტიკულად იყი აქეზებს და ერკება ხალხს ბაზრობებისკენ თავისი სახელმწიფოურისად და ეკონომი-

კური პოლიტიკით, პარლამენტს წიგნისა და სიგარეტის მნიშვნელობა კერძო განცრინვად ერთმანეთისაგან, მისთვის ირავ-ვა ვაჭრობის საგანია. რაც არ არის მომ-გებიანი, არც არის საჭირო, — აი ჩვენი პარლამენტის ამოსავალი დებულება, დე-პუტატების შიგი არაერთგზის გაცხა-დებული ხმამაღლა. იმას კი აღარ უფ-იქრდებათ, თვით პარლამენტი არის კი „მომგებანი“?

ვისაც მისი ერის, განსაკუთრებით კი ისეთი მანასიათბელების ერისა, როგო-რიც ქართველობაა, კულტურა და განათ-ლება ბაზრის მღვრმატეობით და მოთ-ხოვნლებით გათანაბრებული აქვს სა-ლეპ კევთან, სიგარეტათან, ლუდითან, კო-კა-კოლასთან თუ აშგარებათან, მისი ზა-რალიანობა ქვეყნისათვის საზარელი მასშტაბითაა.

პარლამენტს რომ არ სურს ეროვნუ-ლი კულტურისადმი მისი ასეთი მიღეო-ბით გამოიწვევებით „ზარალი“ გაიანგა-რიშის, ეს გახაგებია, მაგრამ ვინმემ კი-ღეც რომ მოინდომოს ციფრებში გადა-ტანა, განა შეძლებს ამას? ეროვნული კულტურის ფასის გამომხატველი ციფ-რი ხომ ჯერ არ შეუქმნია კაცობრითი-ბას და ვერც შექმნის, რადგან იყო ფას-დაუდებულია!!! მაშ რატომ ვართ აფო-ლილი კულტურისადმი დამოკიდებუ-ლებაში ბაზრის ნებას, მარტო ბაზრის თვალით რატომ ვუკურებთ მას?

სანი ხელისუფლებაცა და მრევლიც არ შეიგნებს იმ მარტო ჰეშმარიტებას, რომ მწერლობა მწერლებს კი არ სცირ-დებათ, არამედ ქვეყნისა და ერისათვის იქმნება დიდი და დაბატული შემოქმედე-ბით შრომითა და ტანჯვითაც კი, მა-ნამ ჩვენ არაფერი ვეველება.

იქნებ ასეთი მდგომარეობა, ჩვენდამი ამჯერი დამოკიდებულება ჩვენივ პრა-ლუა? ეს კითხვა ბუნებრივად უნდა დაგებადოს ფორმი ჩვენებანს. საერთოდ, ნორმალური და ცივილიზებული აღამი-ანისა თუ მთლიანად საზოგადოებისათ-ვის ნებისმიერი პრობლემის ანალიზის დროს ჯერ საკუთარი პასუხისმგებლო-ბის გარკვევა მთავარი და მერქ კი სხვი-

სა. იქნებ დღევანდელი ქართველი მწერ-ლობა თავისი დაბალი დამტკიცებული დაგვითარებული და, უღირსების გამოა ზურგშექცეული? კაღეც რომ ასე იყოს, მით უფრო მართებს გონიერი ხელისუფ-ლებისა და საზოგადოებისაგან ფურად-დება და ზრუნვა.

საქმე კი სულაც არა ასე. პირიქით, თამაშად შეგვიძლია განვაცხადოთ, რომ დღევანდელი ქართველი მწერლობა უკა-დურებად გაფირვებული, მაგრამ საინ-ტერესო ცხოვრებით ცხოვრისბ, ხაყა-ფიერია, ერთგულებს ჯანსაღ ტრადი-ციებს, თავის მოუღლეობად მიიჩნევს ერის სამსახურს, რაშიც თვალისათვის გვარწუნებს მის მიერ უკანასკნედ წლე-ბში შექმნილი ჰეშმარიტად მართალი და მაღალშეხატვრული ნაწარმოებები კველა ქანოში, რისი ერთი კანკრეტუ-ლი დადასტურებაცა „მნათობის“ ფურ-ცებაზე გამოქვეყნებული პროზის, პო-ეზის, ღრაპატურგის, პუბლიცისტიკის ნიმუშები.

ვადრე უშავალიდ ამ მასალის ირგვ-ლივ მოგახსენებდეთ, ერთი რამ კიდევ მინდა ხაზებაშით აღვნაშირ. თუმცა, ახ-ალს არაფერს ვიტყვი, მაგრამ მაინც, ფუძიქობ, საცირისა ხშირად შევასხენოთ ერთმანეთს ეს უბრალი ჰეშმარიტება. საერთოდ, არამარტო თვითმყოფილუ-ბის, კმათვილების გრძნობაც კი ხში-რად ამუხრუჭებს დამაბანის მაძიებელ გონებას და ენერგიას, მითუფრო შეუ-თავსებელია ამგვარი რამ მწერლობისამ-ავის. მისი მიწოდება ხომ აღამანის ზუ-ლიერების ჩანერგვის, გაღვივებისა დ, ზრდის ხელშეწყობას, ხოლო სრულყო-ფილებამდე, თუკი საერთოდ შეიძლება ამის მიღწევა, იმშეღლი მანძილია ათას-წლეულები გახავლელი, რომ მწერლო-ბის მუდმივ მთავარ თვისებად დაუქმე-ნითალებულობის გრძნობა უნდა მივიწინო-თ. ამდენად, მწერლობა ანტაგონისტუ-რში თუ არა, თუნდაც სულ ცოტა ლო-იაღურ მოზოგიაში უნდა იყოს თავისი ღროის საზოგადოებრივ ცხოვრებასთან-ც და, მითუფრო, ხელისუფლებასთან, რაკა „პრიორი“ ხელისუფლება ადამი-

ანის დამორგუნველია, „ქათილი“ — მისი თავისუფალი ნების შემსხურეველი, რომაც შემთხვევაში კი მეტ-ნაკლებად, მაგრამ მაინც ძალადობასთან გაჟის საქმე.

მწერლობის მძაფრი, გამაფრთხილებელი თუ მამხილებელი პათიას აშკარად და ხმამაღლა უნდა ისმორეს. ამგვარი ხმა კი მხოლოდ კანტიკუნტად, უკველ შემთხვევაში, იშვათად თუ გაისმის ხოლმე. ჩემი აზრით, საერთოდ მწერლობა დღეს მაინც ზედმეტად ღრიადლერი და მიმტევებულია, არცუ იშვათად მამებდურიც კი, მიხი კრიტიკული პათიას წარსული ცხოვრების წესისამდის მიმართული. ეს გაღმონამთთ მას კომუნისტური იდეოლოგიის ზეწოლის დროიდან გაღმოსკევა და რაც მაღლე მოიცილებს, მით უკეთ მოიხდის თავის ვალს, მეტადაც იქნება დაუასებული.

მწერლობა ცხოვრებისეულ მოვლენებზე სწრაფ და ცოტხლივ გამოხმაურებას უკრ გაიხდის თავის ღვიძლ საქმედ. ეს უკრნალისტების და პუბლიცისტების ასპარეზია. მხატვრულ ხიტების სხვა აზრი, წინა და განხორცილება აქე. გახული, 1996 წლის „მნათობის“ ფურცლებზე ერ შეხვდებით, ახე ვოქვათ, დროის კარახით დაწერებულ და „აშშატებულ“ ოუნდაც მიმტცი მასალას. წურნალს კვლავ შენარჩუნებული აქცს მისავის დამახასიათებელი აქაღემიური სახე, მაგრამ, ეს მაინც სულ სხვა „მნათობია“. რომ და ვთარება არამოცუ არეალილია მასში, მოლიანად განსაზღვრავს მის შინაარსს. უცხო ადგიმიანი რომ წაადეთხო აღრინდებული და დღვეანდებულ „მნათობი“, უკრაფიით დაიჯერებს, რომ ეს ერთხა და იმავე ქვეყანაში გამომავალი ერთი და იგივე შენალია. კაცმა რომ ფეხას, მართალიც იქნება, ქვეყანაც სხვაა და უკრნალიც სხვაა.

ჯერ მარტი ის რად დირს, რომ აუკრუები რამდენიმე წელია „მნათობის“ კათებას ბიბლიით, ძველი აღთქმით ვაწყებთ. რედაქციამ ამით დიდი ერთვნული და კელტურული საქმე მოიმიქმედა. დასახანი მხოლოდ ის არის, რომ

ტირაჟი უკრნალისა ძალზე მცირებულ უნდა მოგანატებს იმ დროს უკრაფიით „მნათობის“ ყოველი ნომერი თითქმის უკველ რჯაბში შედიოდა. მაგრამ იხვევს დრო ჯობს, მაშინ ბიბლიას ვინ დაგამტდინებდა. ჰოდა, ვიყავით კიდევ მოკლებული ამ დიდ სიბრძნის წიგნს, ურამლისილაც როიათასწლიან კერობულ თუ სხვა კელტურას — ერც მწერლობას, ვრც მხატვრობას, ვრც მუსიკას, ვრც არქიტექტურას და ვრც კრატეტიკას — ბოლომდე ვერ გაიგებ. ჩვენდა საბერინიერიდ, ბიბლია ქართველებს ბეკრად აღრეც გვქონდა თარგმნილი, მაგრამ ახდა ახალი სალიტერატურო ენითაც გვაქს ამეტყველებული და იგი ამით კველასათვის მისაწვდომი გახდა, ამდენად, ქართულ მწერლობის, ქადრურის, სულიერების მკედავადაც და კეთინილებადაც იქცა. მართალია, ქართულია ენამ, სხვა უნებისაგან განსხვავიბით ბეკრად ნაკლები ცვლილები განიცადა საუკუნეების მანძილზე, მაგრამ, მაინც, ბიბლიის ძევლი თარგმანის ტექსტი ძნელად აღსაქმელი დღევანდელი მკათხელისათვის. ახე რომ, დიდად მაღლიერნი უნდა ვიყოთ მთარგმნელისა წვენთვის ამ ბერინიერების მონიშვნებისათვის, ხოლო ვკარი მიხი თუ ცოტხლებული არაა ეს მხოლოდ იმიტომ, რომ საღვთო წიგნების თარგმანები უხახელოდ ქვეყნდება.

გასულ წელს გაუკულმართებული ცხოვრების გამო უაქტიურად „მნათობის“ მხოლოდ ხუთი წიგნი გამოიიდა, თითოეულის გამორმავებული ნომერაცია საქმეს უკრად წააღვანა. მიუხედავად ამითა, საკმაოდ მრავალფეროვანი და საინტერესო მასალა იქნა განთავსებული მის უკრულებეს. აქ კველაფერს ვერც შეეცხობ და არც შეეცხო. ჩემი თვალსაზრისით მთავრის და ნიშანდობლივს გამოირჩივ. ეს ჩემეული ხედვა და შეფასება, რასაც არავთარი საკანონმდებლო არც ძალა და არც პრეტენზია არ გააჩნია და ადვილი შესაძლებელია ბეკრ რამეში სულაც მცდარია.

კი არ განშაცვითურა, უბრალიდ კი არ გამახარა ან დამაღინა, არამედ, ამ ხიტების სრული მნიშვნელობით, გამარტნა მართ მაყაშვილის დღიურში (№ 3-4). მხარეს ძალის, გონის, გრძნობის დღიურები, ასე მოზონა, აქამდე საერთოდ არც შემშვედრია. აღბათ, ამგვარი აღწერა და მთაბეჭდილება იმიტომ მომექალა, რომ დღიურების აუტორი კინებ ხანდაშმული გამოჩენილი ან დაბრუნებული პიროვნება კი არა, ერთი სულ ახალგაზრდა, თერამეტი-ცხრამეტი წლის ქალიშვილია. ამ დღიურების გამოქვეყნებით (რის-თვისაც ულრმები მაღლობის ღირსა ქ-ნ მარია — ნუვეშა მაყაშვილი, დაი დღიურების აუტორისა და „მნათობის“ რედაქტორი) ჩვენ ხელახლა და მოედი სისრულით გავიცანით ჩვენი ერთვეული კმითი მარია მაყაშვილი. აქამდე მხოლოდ ის ვიცოდით, რომ ბოლშევიკების დამპირობლური მე-11 არმიის წინააღმდეგ საბრძოლველად აღმდგრა გულანთვეულ ქართველთა შორის ერთორთი პირველი გომაზიახალდამთავრებული მარია მაყაშვილიც იყო, ვინც დაუყოვნებლივ გაეშურა ფრონტის წინა ხაზზე და, საუბრეულოდ, შეორე დღესვე დაბლუბა კეჯორთან. ესეც ჩუმავ ვიცოდით, ჩვენთვის, კომუნისტური რევიზის ღრის ხმამაღლა ვინ გაძელავდა მისი სახელის ჩენებას. მერე, ის რევიზი რომ დაშალა თავისი მიხრჩნილებით, მარია მაყაშვილის სახელი უფრო უართოდ გახმაანდა. ამ დღიურებით კი ჩვენთვის ნათელი გახდა, თუ როგორ ყალიბდებოდა ეს ნათელი პიროვნება, რომ მისი გმირული თავდადება, თურმე, პატრიოტული გრძნობის იმულისერი გამოხატულება კი არ იყო, არამედ კარგა ხის ნაფიქრი და მომწიფებული გადაწყვეტილება.

„ჩემო გმირო და წმინდანო
გამამხნევე მშობელი!
საშობლო თუ შენ — რომელი, ახ,
ვიტირო რომელი?“

ასე გლოკობდა კატე მაყაშვილი და-ლუპულ ქალიშვილს მისი ტრავიკული

ალსახორულიდან წლისთავზეც ჩამომატებულ ლექსიდ. ამგვარი მიმართული უცისეულად აღიქმებოდა და გმირობის გამამღლერებლად მოხმობილი ჩანდა, მა-გრამ დღიურებით თვალსაჩინი გახდა, რომ ცნება „წმინდანი“ მართ მაყაშვილთან ხახებით კანონზომიერად არის ნახ-მარი. ამ უმანქო ქალიშვილს თავისი თავი ჟეკი გამიზნული ჰყავდა ქვეენის — სამშობლოს სამსხვერპლოდ და პირ-კულსაც საჭიროების ფასს უფყობარდ გახსირა. ტიციან ტაბიეტ მართს დაკრ-ძალვაზე წარმოუდგენელია მეტი მწუხარება... თითქოს სიწმინდემ აკურთხა პირველ უმანქო სისხლით ქართული ფრონტი და ისიც მარიამისა“.

დღიურები შესახიშავი ქართული-თა დაწერილი, ჩანახატები ისე ცოცხ-ლად და ხშირად მხატვრულადა შეს-რულებული, რომ აუკრად ჩანს მწერ-ლური მომავლის ქური ახალგაზრდის პაგალი ნიჭიერება. ერთამაზე ვიტა-ცებით და გხიბლავთ მართს ანცობა, გულ-უბრუკოლობა, ხალისიანობა, მევიბრუ-ლი ბუნება, ქალიშვილური გრძნობების პირველი თაედაჭერილი, თითქოს შემქ-რთალი გმირდავნებაც.

ერთი ასეთი ეპიზოდია მოთხოვიბილი: სახორცი ბაღიდან დილადრინანად სა-პატიო სტუმარ პალლი იაშვილთან ერ-თა და გამოსულებმა, სიცილითა და სიმ-ხიარულით აკლეს თბილისის ქუჩები, მარტო გამცველთა კი არა, ლაგუნიდან წამოცენილ და ფანჯრებში გადმომდ-გრა საცელებიანთა უურადლებაც მიიპ-ჭრეს, ჩაითრიეს კიდეც იმპრევიზიზე-ბულ დღესასწაულში. ამ ბერივაობას მიმსგავსებული სანახაობის სული და გული, ცხადია, პაოლო იყო, ვინაც წარ-მოგვნა იმით დაასრულა, რომ დრო-შით მომავალი ქართული სამხედრო ნა-წილის დანახვაზე ქალიშვილებს იქნის უშეცელებელი თავიულები უფიდა მოახ-ლოებულ ჯარისკაცთათვის დახარიგებ-ლად, მერე მოული თავისი დასით მარ-შით უკან გამჭერა მათ და ხალხიც აღა-ურთოვანა თავისი საქციელით.

აქ ერთი ღარიშული ჩანართი უნდა მაპატიოს ჟიოზეველმა: ჩემს, შეიძლება ითქვას, გარუცილ მეგობარს გურამ ასათაანს მუდამ ვამსგავსებდი პარლა და შეკიდის თავისი აშკარად გამოხატული ქართული პროფილითაც, წარმოსადეგ-გაბითაც, იმერული პეტითაც, გახსნილი ბურებითა და ხალისიანი ხასიათითაც, თუმცა პარლა მხოლოდ მისი პარტნერებით, ბიოგრაფიით, ლექსებით და მასზე გაღმოცემებით ვიცნობდი. ზემოთ მოტანილმა პეზოდმა სულ ახლებურად, ცოცხლად დამანახა პოეტი, მისი დაცემრომელი სიცოცხლის შინა და დაუშრეტული არტისტისში. ჩემდა გახასურად და გასახარად, ამ ეპიზოდში და ამ როლში ცხადად წარმოედგინე გურამ ასათაანი, თითქოს მასზე მიყვებოდა მოხრობელი. რამდენჯერ შევსწორებიარ მის იმპრიოვიზორებულ ხალისიან წარმოედგენებს ჭერებში, ოჯახებში, რესტორნებში და ვინ იცის კადევ სად არა.

როგორც ამ დღიურებიდანაც და სხვა ბიოგრაფიული მასალებიდანაც ჩანს, პარლა იმშვილი და, მე დაუუმატებ, გურამ ასათაანიც (რაც უკვე უშუალოდ და დანამდვილებით ვიცი), ეს რომ შევიწირ მწერალი სადღესაწაულო, საზეიმო, სამშიარელო სიტუაციების და განწყობილებების შექმნის, დადგინის უსაზღვრო უნარით, მოწადინებით, ენერგიითაც იყვნენ საცხენი და ორთავენი საბედნიეროდ განსხვავდული და მარიამ საცხედუროდ აღრე გამოისალმწერ თავიანი სათავეანებელ სიცოცხლეს.

მიუუბრუნდეთ მარო მაფაშეილის დღიურს. იგი საესეა ახალგაზრდული ოცნებებით, სურვილებით, სიხალისით, სიკვარულით... ამასთანავე იგი საესეა იმგვარი გონიერული შევიწირებითა და დასკენებით, რაც თითქოს მხოლოდ ახაგს და გმოცდილებას შეეძლო მოეტანა. კვლა პრობლემა, რაც კი მაშინ იდგა საქართველოს წინაშე, ხელაც ახალი ძალით და ტკაცილით დაგვატუდა თავეს. ეს არცაა გასაკვირი, მაშინაც და ახლაც სა-

ქართველი ახალი, თავისუფალი ქართველურები ბობის გზის დასაწყისში იყო და წრმანილობის მაშინაც და ახლაც თავს ათას განხსაც-დებს გვაწვევდნენ და გვაწვევი ამ გზის გადასაჭრელად. ღმერთმა დაცემულობის, მაშინდელი იმ ახლაც ბოროტებამ იმძლავრის. ერთი კია, ამ დღიურებიდან ნათლად ჩანს, რამ გარდასელი ისტორიებინ ჭიქას მაინც ნაკლებად ესწავლისთ, დასკენების გამოტახას არა ცედლისთ და ადვილად მივიწინევთ ხოლმე სახურეელს სინამდვალედ. გიმნაზიისტება მარო მაფაშეილი უფრო მეტსა და ღრმად ხედავდა ვიდრე ბეჭრი ჩვენთაგანი.

გასაცარია სახელმწიფო უცხოებრივი აწრიებებისთვის ამ უასაკო ქალიშვილის მიერ იმგვარი პრობლემებით დაინტერესება და მათთან მიღებისა, რასაც ღღიში კეცვდებით, ამ მხოლოდ უსრულო ჩამონათვალი პრობლემებისა, რაც ასე აფიქრებს და აწუხებს დღიურის აკტორს: ადამიანის დანიშნულება, ქალის მდგრადირება და როლი საზოგადოებრივ ცხოვრებაში თუ ოჯახში, წიგნი და წიგნიერება, ხილების თავისუფლება, თეატრი, უკლი და მისი როლი ადამიანის და ქვენის ცხოვრებაში, სოციალისტების ნაციონალ-პატრიოტული ელემენტებით შენიბეჭა, ხელო სოციალ-დემოკრატების „ცრუ გზახე“ დგომა, უკრუნაბი და მრავალი სხვა. და კიდევ რაც მთავრია, საქართველოს თავისუფლების პრობლემა, რისი სიმაღლიდანაცაა დანახული და შეფასებული უკლებლივ სხვა კველა და კველაუერი. გასაცარია ის საღი, დაურიდებელი, ბოლომდე გულწრფელი მსჯელობა, რითაც ეს კრისათვის სასიცოცხლო პრობლემებია გააზრებული.

ერთ ნიმუშს მოვიტან სამაგალითოდ, 12 ივნისის ჩანაწერში კეთხელობით: „დღეს დაგვიდგა უბედური ღღე. ღღეს შემოეიდა გერმანელის ჯარი და ქართველები ე. ი. ჯარი სიმღრით დაუხედა... პარალი იყო. მე ისეთი გრძნობა მქონდა, ვითამ ვიდაცა მახლობელს ასაფლავებდნენ... მოუმშორეთ ერთი ბატონი, მო-

ნიბისაგან გვეთავისუფლდით, ეხლა კი ახალი უღელი დაკიდებით. ღმერთო, მამაშეციერო, რა დაგიმავა ამ პატარა ერმა, რომ მოედ თვის ჯავრს ჩვენზე იყრია.

განა დღეს ბევრს გვაწუხებს ის გარემოება, რომ ახლა დახავლეთის საქართვისა და საძრმანებლიუ გახდა ვათომციდა თავისუფალი საქართველო, სადაც ჯერ კიდევ დგას ქბილებამდე შეიარაღებული რუსის ჯარი, ან საქართვის ფუნქრითი ამგვარ პრობლემბზე: იმ „გამნაზისტებას“ კა დაკვირვებდა ის გარემოებაც, რომ ბევრმა ქართველმა ჭაბუკმა სხვა ქვეწებს მიაშერა და „თავისი სამობლო გახასუბედურებლად დაუგდი“ უცხოებს. განა ეს პრობლემა დღეს კალვი უფრო მძაფრად, მეტიც, კატასტროფული საშიშროებით არა დგას? რატომ დაგვინებდა ქართველებს თვით ოცნებაშიც კა სხვის იმდედად ყოფნა? განა ამგვარი განმწყობილება დამდგრადებით არ არის? რატომ უნდა გვყარნახობდნენ დახავლეთელი ექსპერტები თავიანთ ნებას პროლიტიკაშიც, კონიშიძეაშიც, ის-თვი სპეციალიურ ეროვნულ დარგშიც, როგორც კულტურაა? დახმარებასთან და კრედიტთან ერთად მათ თან მოაქვთ თავიანთი შეუნიბლავი თუ შენიდბული იღეოლოგია და ინტერესები, რაც საბოლოოთ ჯამში ქვეწის თავისუფლების შეზღუდვა, სხვისი ნებისადმი მორჩილებაა და სხვა არაუკრი.

ცნობილია, რომ აფრიკული ქვეწების უძრავლესობა უარის მშობს დახავლეთის დემოკრატიის მოდელის სამოქმედოდ პირდაპირ მიღებაშე და თავიანთი რეალობისათვის მოსარგებ პროექტებს იმუშავებენ. ჩვენ რაღა ღმერთი გავიაწერა, რომ კულტურის ბრძანდ გაღმილებაშე ვართ თანახმანი. ეტყობა იმ კრედიტებსა ვართ დახარბებულები, რომელთა მეტი წილი კორემისირებული პარლამენტარებისა და მაღალი რანგის მოხელეების დაუმცხრალი მაღის დაცხრომას ეწირება?

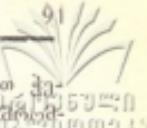
მარი მაყაშვილის შემცირებულ აუქტება და ხლაუცირის ნაცელად ფაფულებულებების სანხით საშიშროება, მაგრამ გონი მაინც სწორად კარნახობდა, კინ იყო საქართველოსათვის სხვაზე შეტი უცედლერების მომტანი. „ერეკლეტ ერეკლეტ რაზედ დაგვლეც“. მართალია, შენც სხვა გზა არა გრინდა. მაგრამ რცხს რად მიგვეცი. იმიტომ, რომ მთელი ჩვენი სიციცხვე უკარიანჯოთ? „ — ისე მისაქვამს ღლიურში მარი, აუციც ამ დამტებულ ურაზამიცი და სხვაგანაც კლავა გვლიცებული აღასტერებს, რომ საქართველოს ფაქტორიად უკანასკნელ მეფეს სხვა არჩევანი არა ქვინდა.

რუსეთის იმპერიის ურთიერთშერწყმული უხეში და ვერაგვულ-შემპარაგა დამპრობლეური პროლიტიკა საჰავილის ღლევანგლიული დადი ხანია გამიტურულია და მართივისაც ცხადშე ცხადისი. ამიტომაც ანალგაზრდული სიცაპხოთ, უკიდურესი სიტყვებით მწიბის: „ვე ერთი ერთი მკონი ისეთი უდმერთო, უცედური, გაუნათლებელი და ღმერთისაგან დაწყებულილი“.

ცხადია, ამგვარ დახასიათებას რცხის ერთისა ვერ გავაზიარებთ, თუმცა კი გვესმის ამ გულდამწვარი პატრიოტის არაპოლიტიკურ ენაზე გაცხადებული დამოკიდებულება მიხის ქვეწის თავისუფლების ხელყოფუ სახელმწიფოსათან. ზემოთმოტანილი ურაზა ერთვევარად უკრნის ჭირის მხილობ, თორემ რუსეთის იმპერიის (და არა ერთის) ქართველთა მტრიბაზე საუბარი არც ახალია და არც განცემებული.

სიმხურ პრობლემათან დაკავშირებით კა უფრო მეტად უნდა ჩავათვასწროს მაფაშეილის ღლიურის უკატობრივება მასალამაც და პათოსმაც, რაჯგუნ ამას დღეს თვალს უცხოჭავთ და ჩასაუცებულმა ვერაგობამ, რცხი, აფხაზი, იხი და ქართველი ნაციონალ-ექსტრემისტებისა არ იყოს, აქაც შეიძლება მძიმე დარტემა მოგვაუქნოს.

1918 წლის 18 ნოემბრის ჩანაწერიდან 1919 წლის 4 იანვრამდე ღლიური

სორისურ პრინცესას დასტრიალებს თავს. ავტორის აღმფორებას არა აქვთ საზღვარი იმის გამო, რომ სომხები თუ კალურად აცხადებინენ პრეტენზიას ჯავაჩეთის რამარიბზე, თბილისზეც კადა სომაზიდ მოქმედებაც დაიწყეს საქართველოს წინააღმდეგ. ამიტომ არცა გახდება აღმფორებას დასტრიალებას თავს.

სომხური ნაციონალისტების ხახვა-
მწიფოურებრივი ამბაციები და თვით მსო-
ულობი მასშტაბის კესანსდური ზრახვე-
ბი უხსოვარი დროიდანაა ცნობილი,
აუგვა დღეს უზრო კერძო თვალსაზ-
რისებად საღვება და ასე ინიდება. მი-
უხვედავად იმისა, რომ ამის გამო ხში-
რად წაიმტკრიას ცხეირი (მაცატივთ, ეს
ჟევახ ხალხური გამოიქვემდი), და ერთა-
ორეულ მართლაც შემჩარავი ტრაგედია
და ატებეს თავს, ექსტრემისტები მაინც
არ ეცვებათ „სახუცეარ ილექს“. დღე-
საც ამზადებნ ჯავახეთის მისათვისებ-
ლად მოძრაობას. სომხეთის ოფიციალუ-
რი პარტიის დატონ განცხადებს და
მწერლების დათავილულ ხიტვებს ყო-
ვლეთის ვერ უნდა ენდოს კაცი. ხომ
ჯველამ კარგად ვიცით, რომ ჯავახეთში
სომხეთიდან ჩასული მწერლების ერთ-
რიგი სწორედაც ამ ძირძეველი ქართული
მიწის მიტაცებისეკებ მოუწოდებს იქაურ-
მაცხოვრებელ სომხებს და ერთი სახე-
ლოვანი დედაქაცი თავის მიმჭერაზე მუ-
ჭებსხეც აფაცებდა მათ. კულტური ამა-
კა თავისი შედევები მოაქვს და ამწიფე-
ბი არ არის მიმართას.

თუ სახელმწიფო ფორმის სტრუქტურების დონეზე ამ თემაზე უძაბოვო საუბარი მიზანშეუწიონელია პილიტიკური ტექტის გაძინი, მწერლებს არაფრინენდა გვიშლიდეს ხელს მტკიცნეული და სახიფათო ტენდენციის წარმოჩენაშიც და მის ხელშეტყობინ მავრითა მხილებაშიც დროა კომუნისტების მიერ დაწეულ ცალყბა ღაყსაბობას შეკობრისაზე მოვაწეოდ, ვიყოთ გვლიცრეულება და მართლები და ურთისების წინაშე და მხილეოდ ამ

გვარ ურთიერთობებზე დავამყაროთ ჭე-
შმარილით მეცნიერობაც და თანამდებობ-
ლობაც, ან უარეს შემთხვევაში გვარ-
კვირთ ურთიერთობებზე და დაუშო-
რიშორდეთ ურთიერთობებში და თანამ-
დებობლობაში ვითარება შეუძლებელები.

„აგრეთვე ადგილი არ ყოფილია თავისუფლების შპლება... რამდენიმე ხელში უნდა გააძროს, გამოსწოვოს უკანასკნელი წევები და რიცა დაუძლეულდება, მერე მიაგდოს... ესკა ჩვენი ცხოველება. მტრობა გაუთავებელია“... აი, რა სამწუხარო დასკვნამდე მიღის თავისი დროის თავისუფლი საქართველოს შემცურე მარო მავაშვილი. სამწუხაროდ, ამგარი დასკრებისკენ გვიბიძგებს ჩვენი დღე-ვანდელი კოთარებაც.

ამიტომ გვერთობს ქართველ ხალხს
შეტანილი და ღონისძიების მოქმედება, რა-
მიც გმირი და წმინდანი ქალიშვილის
დღიურებს კარგი სამსახურის გაწევა შე-
უძლიათ.

ისევ ღრმა სისანულით უნდა დაკმა-
თავრო მარი შავაშვილის ღლიურებზე
საუბარი. იგი ფრთველია ქართველმა, მით-
ულრო ახალგაზრდობაშ უნდა იყოსხოს.
დასხ, უბრძლებოდ კა არ წაიკითხოს, არა-
მედ უნდა იყოსხოს, შავრიამ რიცო-
ცა „მნათობის“ ტიარევ მისერულია,
ფურნალის რედაქციის მიერევ ცალკე
მოიცრია წიგნად გამოცემული გაუყიდვა-
ვაა, განათლების სამინისტროს კა სა-
კალებელელი არ გაუხდას მიხი საკუა-
ხო თუ ლასანოში მაინც სწავლება.

ესეც უმოაგრძესად იმის შედევრის, რომ
საქართველოს ეროვნული პარლამენტი-
სათვაოს სელექტორად მიღახდებოდას, ახალ-
გვიშრდებოდას სელექტორების საზორდო მიე-
წოდება თუ დების სავარჯიშო რეზინის
კვლევა.

დეტალი! წერე მართლა მარტო შენ
იმედად უნდა ვიყოთ და თავად არც ხე-
ლა გავანძრით და არც გონი მოვიკრი-

କେତେ ?
ମାରି ମାଫାର୍ଜିଲାଙ୍କ ସାହୁଲାଙ୍ଗ, କେବେ
ରୁଗୁରୁପ ଫୁରନ୍ତିଥିଏ ଦାଖାତୁଳ ପୁଣ୍ୟରତା
ମିଶେଲୋ ସାଧମେ ସାହୁଲାଙ୍ଗ, ଅମ୍ବାମିନିଲ୍ଲ ରୁ
ରୁକ୍ଷତାଗ୍ରହିଲାଙ୍କ କେରାପେକ୍ଷିତିଥିଏ, ଅଧ୍ୟାତ୍ମିକ-

ლი პარლამენტის შენობის წით რომ იყო, ბოლოშევიცებმა მოასწორეს და კვალი წამაღლეს, რათა ერთგულ გმირობა სახელები დავიწყებისთვის მიციათ. ხა- ბედნიეროდ, ამას ვერ ეწიონენ, მათი სახელები არ დაგვევიწყნა, მაგრამ ეს არა ქმარა, ისინი მარადებამ ყოველი ქართველის გულა და ხსოვნაში უნდა ცოტხლიობონ.

კვრძნის და ვაცა კადეც, რომ ძალაშე
გამაიყრებულდა ამ მიზის ლევანი ზასია-
თის წერილში ერთ პუბლიკაციაზე საუ-
ბარი, მაგრამ კადეც ერთხელ ვიმეო-
რებ, მართ მაფშეილის ღლიარიდან მი-
ღებული შთაბეჭდილება გაუნედებელია,
მისი მნიშვნელობა კი ჩემი ღრმა რწმე-
ნით გაიზიარება.

თეოდორაშ მიპრეანი ცნობილია როგორც აუზახვითის პრიბლემის ერთურთიდანმაღ ჩახვდელი, იმიტენტური სწავლული გესპერტი და მისი დასახუთებული მოსახრებები, თუ ძალით არ იძრმავებ კაცი თვალს და შუბლის ძარღვი არა გაქვთ გაწყვეტილი, შეუძლებელია ან გაიზარით, ასე აქცე, „მნათობის“ ფურცლებში გამოიკვეყნებულ მის ნარკეტიკულ-შეიც. „აუზახვითი — საქართველოა“ (№ 1-2), ასე ჰქევა მის ერთერთ ნარკევის. ეს დასკვნისმიერი სათაური ერთაშემაღლებულიერებს, რომ აქ უფრო საკითხის პუბლიცისტურ-ემოციურ დაყენებასთან კვერცხბა საქმე, მაგრამ სინამდიღლეში აუტორი ამასთან უთად საფუ-

ქელიანად, ისტორიულ ქართველობის უძრავი კულტურული მემკვიდრეობის და სტატისტიკური მასშტაბების მეცნიერების და კულტურული მოვალეობის ქართველთა და აფხაზთა ურთიერთობებშიც და იმაზეც თუ ვინ და როგორ ჩათვალი მათში (და ჩვენშიც) თანდათან, გელ-მოლგოვიდ და ვერაგველად უნდობლივად და მტრობაც. მეორე ნარკევეში, სათა-ურშიერთო დასმულ კითხვას „ვინ მოუკოროც ქართველებს“ (№ 5-6) აეტორი და-უფარავად პასუხობს და ამტკიცებს, რომ ამ ძალას მხოლოდ რესენტი წარმოადგენდა. წერილი ცნობილი ღიატრუატურის და კიდევ უფრო მეტად ცნობილი რესი მოვინის გადასახლის ვადიმ კოჭინივის პასუხისმგებელის და აფხაზთა ურთიერთობებშიც და აფხაზთა ურთიერთობებშიც და იმაზეც თუ ვინ და როგორ ჩათვალი მათში (და ჩვენშიც) თანდათან, გელ-მოლგოვიდ და ვერაგველად უნდობლივად და მტრობაც. მეორე ნარკევეში, სათა-ურშიერთო დასმულ კითხვას „ვინ მოუკოროც ქართველებს“ (№ 5-6) აეტორი და-უფარავად პასუხობს და ამტკიცებს, რომ ამ ძალას მხოლოდ რესენტი წარმოადგენდა. წერილი ცნობილი ღიატრუატურის და კიდევ უფრო მეტად ცნობილი რესი მოვინის გადასახლის ვადიმ კოჭინივის პასუხისმგებელის და აფხაზთა ურთიერთობებშიც უსირცხვებილოდ აფრენევეს ტყვიალებს რესენტი პრესის ურთიერთობებზე.

სამწუხაოლი, ვადიმ კოსტოვან ჩემი
მოსკოვის მსოფლიო ღიატერატურის ინ-
სტიტუტის ასპირანტურაში სწავლის
წლები მაკავშირებს და შეინად ღრიცე-
რთად გვიტარებდა. მეზეც ახაერთხელ
შევხედროვანთ ვადრე ღუგმირეულ ნა-
ცონალისტად ნამოვალიძებოდა. გურ-
აშ ახალიანსა და ოთარ ნიღდასაც მევინ-
ობდა. ქართველებს შემოვენაზრილდა და
შეინად იმერობდა, რა გიშავთ, ცოტანი
ხართ, მაგრამ თქვენს ქართველობაში
ჰქვევა არ გვპარებათ მე კა რუსეთისთვის
მაჭეს თავი გადადებული და დაწესენ-
ბით ვერც ვატვია, რომ რესა ვართ,
ასევე მთელი რესიბათ. თავისი ერთვენუ-
ლი გვნის და ჯაშის ამბავი თავად არ-
ყოის, რა ჩემი სატეივარია, მაგრამ
როგორც პიროვნება რომ უჯაშესა, ფლი-
დი, თვალმაქეც, ბოროტი, ნაძირალა
და ქართველების მომულედაც ნამოიყა-
ლიბდა, ამან პრობლემები გავეიჩინა. თვ-
ისმურას მიბრუანი საფუძლიანად, საბუ-
თანად და დამაჯერებლად ამნელს აფ-
ხაზების ამ დაწირალებულ ჭომას.

თეომიურაშ მიმპრუანის მორიგეო წერო-
ლი „აპაზეგები ანუ „სუანო-კოლხები“
მეცნიერული ხასიათის ნაშრომია, ხა-
დაც ატორი უძღველეს ისტორიულ წყა-

როებშე და ლინგვისტურ დაკვირვებებშე დაჭრილობით აბაზების ტომს წარმომავლობის ახალ მოსახრების გვთავაზობა და სკანურს უკავშირებს, რისი შეფასებისაგანაც არაკომპეტენტურობის გამო თავე შევიკავებ, თუმცა იმის თქმის უფლება კი მაქვს, რომ მე პირადად ავტორის მსჯელობა ღონისძიების და ანგარიშგასაწევი მეჩევნება.

აფხაზეთის ტრაგედია „მნათობში“ მხატვრულ ნაწარმოვებებშიც აისახა. მერაბ მათორიშვილის „საუკუნის ცოდვა“ (№ 5-6) ჰყებრიშე ლტოლულთა ტანჯუს გზას იხეთი დეტალებით აგვიწერს, რომ სიმწრისგან მკითხველს სუნთქვა შეეცვრება. ვა რომ, აյ მხატვრულ გაზიარდებასთან არა გვაქვს საქმე, დაღატის მსხვერპლმა, დევნილმა ქართველობამ სიკვდილის გზა სწორედ ასე გარაზა და უცოდველთა გვამებით მოფინა. ეს ტრაგედია მოთხოვობაში ახალგაზრდა მოძღვრის ფარეზის და დაჭრილი ჯარისკაცის გილოგა საღრააბის თვალითად დანახული. მოთხოვობის მაინტრიგებელი სიუკეტური ხაზი ავტორის ასე აქვს მიგნებული: ფარვიზი და გილოგა საყნის გზაზე თავს არ ზოგავენ და კველა დავრღომილს ეხმარებათ, მაგრამ ახალგაზრდა მღვდელს ეჭვი ღრღნის, რომ ერთი მათგანი, ახალგაზრდა ცისფროთვალება კოვო, ვიხაც თავისი ღირცვანი და საკურთხო ჯვარი დაუტოვა და ვინც გარდაცვლილ მიიჩნევს, ციცხალი უნდა ყოფილიყო. ამ სიუკეტურ და ფსიქოლოგიურ ქარგაზეა ახხშელი მოთხოვობის გმირების, უფრო კი ახალგაზრდა მღვდელის მტანჯველი ფირები და უანცდები, რახაც მის ცხოვრებაში ძირები გარდატეხა შეაქვს.

შეანიჭებული წლების პოლიტიკური დამარისაბირებების, სახოგადოების და მხარეების გათიშულობის, აფხაზეთის ტრაგედია კოთარების ფონია გამოყენებული ნანა ეხვაიას მოთხოვობაში „რა ღრის ე არი?“ (№ 9-10), რომელსაც ავტორი პებლიცისტურს უწოდებს, მეკი სატორულსაც დაუუმატებდი. ამბიცი-

ებით აქსილ პროექტიულ ქაღაქში, რწერულ და სამყაროს ცენტრი რომ პერიფერიული თაობის ურთისებულების მიღვწეოთ ფულებულს, ანუ არაფრისმაქნისობის და ლიზუნებებით თავმოწონებას ერთი განჩინეული სესტი გრიგორ უპირისპირდება ჩუმი, უხმი საქციელთ: ქუჩებს ხევტს და ერთადერთი „განძის“ – ბეჭდის უფლით ნაქირავები მანქანით ქაღაქიდან ნაგავი გააქვს. ეროვნული მოღაწეები და საერთოდაც მოქადაქეები შეურაცხოფილი არიან, რა ღრის ეგ არისო. მოთხოვობა ერთი შეხედვით სწორსახლოუნად შეიძლება მოგვიწვინოთ, მითიურო სათაურის წყალიბით, მაგრამ, ჯერ ერთი, მისი პებლიცისტურის გამო მეტარიცი რამ სულაც არ არის საძრახისი, მითურული, რომ ამ შემთხვევაში აეტორის მხატვრული თხრობის ნიჭიც აქარიად ჩანს.

კიდევ ერთი ტრაგიკული სიმძაფრის ოება, რაც ასე აინტერებს და აღელვებს დღეს გვითხველს, ესაა ბოლშევიკური რეპრისიების მასშტაბები, მისი საშეარაოზე გამოტანა და შებდალული სახელების აღღვენა. 80-იან წლებში, თეთი კომუნისტური რევოლუციის დროსაც კი თითქოს ნებადართული განდა ამ ამბებშე წერა, მაგრამ ეს მხოლოდ თვალის მასხვევად, რევოლუციის კოსმეტიკის მიზნით იყო მომიტებულებული. დადა და შემსახუავი სიმართლე ამ სუკესის დანაშაულისა ჯერ კიდევ ბევრიწილად არ იცის საზოგადოებამ. ფოველი ახალი პებლიცაცია, რაც ამ საქმეს ემსახურება მკითხველის ფურადების ცენტრში ექცევა. „მნათობი“ ამგვარ მასალებს ეს ბოლო ხანია უშერეველად უთმობს ფურცლებს და გამონაკლისი არც 1996 წელი ყოფილდა.

გასული წლის ნოემბერში განუწყვეტლივ იბეჭდებოდა ღალი სულაბერიძის „ცხადისჩმარიანას“ მეორე ნაწილი. ღალი, როგორც ცნობილია, თავად იყო რეპრესირებული გერმანელებთან ტელედ ყოფინისა და მათთან სარედაქტორო-ხალიტერატურო თანამშრომლობის გამო.

აქ მოთხოვთიღი ამბები უაღრესად საინტერესოა, რადგან სრული სიმართლით გამოიჩინება საბჭოოური ბანაკის ტევზა დამსაცირკებულ არააღამისაურ ყოფიას. აქ არის მთელი რიგი ეპიზოდები, თუნდაც ცალთვალი კრიმისი და სხვა მძგვარები, რომლებიც თითქოს პრიზაიკის თატატის ხელითაა დაწერილი, მაგრამ ეს არ არის მთავარი. მთავარია ბანაკის შექმარიავი სულის გახსნა და კიდევ ის, რომ ლადილის მოგონებები ბერის ახალს გვევზნებიან ჩვენს კოლეგებშე, შეტრლებშე, რომლებთანაც მოუწია მას კატორდაში ყოფნა. „ცხადხიზმარიანას“ მეტოვ ნაწილი შეტწილად ავტორის ჰაბუკა ამინჯვიბოან კატორდაში შეხვდრას, მათ დამეგობრებას და შემდგა კაგაცხოვლებულ მიწერ-მოწერას ვომონა. ეს ჭეშმარიტად ამაღლებებელი უკრლებია მამაკაცური მეგობრობისა, რამაც არაამარტო გაამსხვევა და გააძლებინა პატორებს, არამედ შემოქმედებით იმპულსიც მისცა. ამ მოგონებებს ისიც მატებს ღიანებას, რომ ჭაბუკა ამინჯიანის კრითი აღრინდელი, დაკარგულად მინენდის პრიზაული ნიმუშიც გაგაცენი ხაერთოდ, ღიაუმენტური პრიზა თა მეტერაული ღიატერატურა ბოლო ხაჭაბისა, კურორტის სამართლების სახით განსაკურიებით საინტერესო ფანრი ხდება და ქართულ მწერლობაშიც მისი მომრავლება უთური კმაყოფლებას უნდა იწყველოს ჩვენში.

რეპრენისტებულთა თემას ამაგი დასდი რევაზ კურენტისაღიამებ, მაგრამ უკუ სხვა საშუალებით, გამოკვლევების სახით. პირდაპირ შესამურია ის გულმორგინება და მეტადინება, რომლითაც აქებ მას მოიცავებულ მასალები თავისი ნარკოტიკისათვის. „ჯემშელი მწერლის და მწერლობის მუკობარინი“ (№ 1-2), „კალა უნივერსიტეტების ორგანიზაციანი“ (№ 3-4), „არც იანისტრებს ინფორმენ, არც თავისი ერთი ერთჯულებას“ (№ 5-6), „მიიღორალიაში ფოტინს-თვის დასჯილია“ (№ 9-10), საღაც განსაკუიორებული ამბებია მოთხოვთიღი ჩვენს კოლეგებშე, მწერლებშე და ლი-

ტერატურის მკლევარებშე, ჩრდილოებრაიმედებშე, მიხედვ ზემოქმედებშე მტხვე კოგიძერიძებშე, იოსებ მეგრელიძებშე, გივი გამქინილებებშე, იტია პაჭიარიაზე, გივი მაღულარიაზე, თენგიზ ზალაბატანიშვილშე, რომან ჩიჯავაძებშე, ლევან ხაინდრავაზე და სხვებშე, რომლებიც თავიანთი პატიოსანი სახელისა და ერთეული კელტურის სამახასურის გამო არააღამიანურად ეწამენ ბოლშევიკია ჯალაზების მიერ კითხულობ რევაზ პეტრენისილაძის ამ ნარკევებს და გველისამაყით გვეხსება, ეს რა შვილები ყოლია საქართველოს, ეს რა მასწავლებლები გვეკვილა მათი სახით, ეს რა მეკომრები ფოტილან ჩვენს გვერდით. კა, ვაკერიძით, მაგრამ არა ასე ლეტალურად და ასე ლოკუმენტურად, როგორც რევაზ კვერენტისილაძემ გაგვაცნო.

კომუნისტურ რევიმს, რომელმაც 70-წლიანი ექსპრიმენტის შემდეგ, ასე ფაქტა, ჰინო მოგვპამა და მიიცავალა, უამრავი სიმახიური ახასიათებდა, არაურით დანაშაული აქებ ჩადენილი საკუთარი რი თუ სხვა ხაბების მიმართ, მაგრამ ფერდანე საშინელი, რის გამოც დაწეველილი იქნება მუდმივ, ესა მახობრები სისხლაძინი რეპრესიები ძალაუფლებების შეხანარჩუნებლად. ამდენად, ახლა, რეცა, სხვა თუ არაუგრი, სიტყვის თავისეფულება მაინცა გვაქვს, ინტერესი და მოვალეობაც ამ შემსარვევი დანაშაულის გასწინება და გაზირებისა ისტორიულების, ფილისოფოსების, ფსიქოლოგების, პოლიტილოგების, ღიაუმენტალისტების თუ სხვათა გარდა მხატვრული ხიტეების თხტატებებაც არანაკლებ კანინიათ. უკანასკნელ პერიოდში არაუკოთ პრიზაული ნაწარმოებია შექმნილი ხაგანგბოლ ამ თემაში, ამას ვორდა, თაოშმის ფორმის ფოველი გმირი თხზულების ავტორი, რომელიც კი მეოცე საუკრანის ქართულ ცხოვრებას ფართოდ წარმოსახულს, ბენებრივია, გვერდს კი და ამ უკლის ერთს ამ მოწერენებულ ჭრილობას. ცხადია, ზოგიც მეტაცერული ძალის ნაწარმოება, ზოგიც შედარებით ნაკლების, მაგრამ თავად თემა და

მახალა იმგვარი, რომ მკითხველის ხულის უფროიაქტებს, ზიზღლის აღუძრავს კოველუნერი ძაღლდობისადმი, უღრმესი თანაგრძნობით განაწყობს შესხვრპლით მიმართ. ამდენად, შეიძლება ითქვას, რომ ამ თემაზე შექმნილი კოველი შეატვრული ნაწაროები მეტ-ნაკლებად ასრულებს თავის დანიშნულებას. და მაიცნ, კრიფობა უნდა დაუფიქრდეთ იმაზეც, რომ ამ იმურით თემის შეატვრულად ზერელი ინტერეტული ცივის, მეტისმეტ კებბლუატაციას მისი დავალუალა შეიძლება მომდევს და ჩანაფიქრის, მიზნის ხულაც საწინააღმდეგო შედევი მივიღოთ, მკითხველს მისდომი ინტერესი დაუკარგოთ. ამას ზოგადად მოგახსნებოთ და არა ქვემოთ განსახილეველ ნაწარმოქმნით გამო.

ჯემალ ქირია პროფესიონალი პროჭავითი მართვისა, უკვე საკუთარი გამოიცდილებოსა და სტილის მქონეც, მისი ახალი რომანიც „კიბე იაკობისა“, რომ ის ძირითადი ნაწილი გახულ წელს დაიბეჭდა „მნათობში“ (№ 1-6) აეტორის შემოქმედებით შესაძლებლებებს არა სცილდება არც უკუთხესობისა და არც უარესობისაკენ. ამ რომანშიც მოქმედება სწორედ 20–30-იანი წლების რეპრეზიტის ფონზე იძლება და რამორინიშე თავის ცხოვრებას მოიცავს, თემება, უნდა ითქვას, მოცულობით არც თუ ისე დიდია. აქ კველაუკრი გააზრებულია და თავის ადგილზეა — მეგობართა წრე ბაჟ-შემიდიდნენ ჩამოიყენილი ბასიათებით, ბორიტებისა თუ სიკეთისაკენ შილრუკილებით, რაც მათ თანადამონით უკეთებს და აშორებს კორმანებს, ეს კათოლიკოსი იჯახებით მტრობის მიზნებად იქცევა. ახალი რომანების კონტაქტი თუ არა უკიდებები და პერსინაზოდ მაიცნ რელიგიის მხახურიც თათქოს უთუოდ უნდა იყოს და ამ რომანებაც ჰყავს საკუთარი ბერი, რომ „კიბე იაკობისა“ ჩემი მიწით იმ ღიას მხატვრული ნაწარმოება, რომელსაც სრული უფლება აქვს იარსებოს ნებისმიერი სახით, გნებავთ საჯურნალოთი თუ გნებავთ ცარიელ გამოცემით. მკითხველისათვის მხალეოდ სასარგებლო იქნება მისი გაცნობა

ერაგულად მსხვერპლად გალერეაზეც ნებულებრივ ამბად მიიჩნევენ და საჭარებულოება სიამოცნებით სჩაფალი ამას. კეთილინი — დამურობალნი მათი სისახტიკით, კროგვარი მორჩილებით ცდილობენ საბედისწერი დაპირისპირების განულებას, თან კაცებიც თავის ბუნებას დაღატობენ და ბოლო მათი მაიცნ მსხვერპლად ქცევაა. თათქმის ასევე მეორდება ხასიათები, სიტუაციები და შედევები მათ შეიღებებიც. თოლორიაიების მოღვამის ბორიტება და სისახტიკე თათქოს გენეტიკურად გადადის თაობებში და აქნებ ბიკენტის უკანონო შეიღის, მისი ბავშვის მეგობრის ტატანი თოლორას ცოლათ განენილი მართალის (სახელიც მრავლისშეტეველია) სახით მოეღოს მას ბოლო?

ბიკენტისაგან წუმეში ჩაჟღლული, ტევით დაცხრილები ტატანის გვამისან გაიგებს მართალი მისი ნამდვილი გამავნება ცოტილა, დაკავირდება ბიკენტისა და „კიბე იაკობარტალელია“ — წამოსცდება უნებლივდ, შიში თათქოს გადაავიწვა ახლადმორჩენილი მამის საკვარევება გარევონბაში, ვის პირტოტესაც საგულდაულოდ გვიხატავს აეტორი, ბიკენტი რომ ლავრენტი ბერიას ასლია, ამას მართალი, ცხადა, ვერა ხვდება, მაგრამ ჩვენ კი, მკითხველებს არ გამოგებარება და, ჩემი პირადი აზრით, მარტივი, არც თუ მოსაწირი აეტორის სეულით ხერხია. მოუხედავად ამგვარი ფინანსის, მოუხედავად ტაუაბში აზერილი სისხლით და გვაძით დამძიმებული ხერათისა, მართალის ამგვარი რეაქციის წარადგით რაღაც იმედის ხეივი მაიცნ ჩნდება.

კვირის ჩემი ამგარი თუ შეფარული არცუა მაღალი აზრი ამ რომანშე გამოეღანდა. და მაიცნ ხითელის მოსაუენალ უნდა განვაცხადო, რომ „კიბე იაკობისა“ ჩემი მიწით იმ ღიას მხატვრული ნაწარმოება, რომელსაც სრული უფლება აქვს იარსებოს ნებისმიერი სახით, გნებავთ საჯურნალოთი თუ გნებავთ ცარიელ გამოცემით. მკითხველისათვის მხალეოდ სასარგებლო იქნება მისი გაცნობა

სათქმელის მნიშვნელობისა და ეტიკეტის
თხრისის საგანი ისტატურის წყალო-
ბით. მარტივი და საინტერესო სიუკუ-
ტური განვითარება, რასაც არ აძინებს
მოვლენათა სიღრმისეული სოციალურ-
პოლიტიკური ანალიზი ან ფინანსური-
რი კლევე (ცხადია, მხატვრული სა-
მუალებებით შესრულებული) ფაქტო-
მითხველისათვის უფრო მიხალებს უნ-
და ხდით ამ რიმანს.

მთლიანად თითქოს ეს ასეა, მაკრამ ავტორის, როგორიც ჩანს, არ აქმავიუბ-ლებს ამგვარი რამ, ცდილობებს მოზღვად ქეცელი მითისური თუ ფართისმაგრა-ული მეტაფორული ნაკადის და სიმბო-ლიკის მოშეველიებას, ამით კი რომანი-სათვის თანამდებროვე სახის მიცემას. ჯერ ერთი, ეს ხელაც არ არის თანამდე-ბროვე რომანის აუცილებელი ატრიბუ-ტიყა, მეორეც კადეც, კუიქრობ, ამ რო-მანში ამგვარი პასაკები ერთგვარად შე-უთახებდად ჩანს. მხედველობაში მაქენ, მაგალითად, იმგვარი პასაკები, როცა გარდაცვლილი ძლვიბი თოლიორია ზე-მორიგი დამკურებს საკუთარ სიფლავეს, აღარ იცის სად წაიღის თავისი ჟუკვა- კი ბირთები ხელი, მერე კი ძირს დაგ-დგებულ მოკლულ ვირთხაში მოიაკლება, ან კადეც ის გვინილი, სტალინი რომ პირტეტიდან გადმოიდას, ქუჩებში და-სკირნობს, ჩიბუქს აბოლუბა და ანალგა-ზრდებს მოძღვნავს. შეიძლოა ასევარი ჩანართები ვიზნებს აკვარებდეს და მოს-წონდეს კადეც, ჩემში საპირისირა განწყობას იწყებს.

რომანში სხვა სიმბოლიკა უფრო და-
ბეჭდით გამოიყენებული და
დამუშავებული. ესაა კრისტენიზაციის
ფაზისას, რეალური კიბე, რომლის
საუფასოურქსაც ქვის ღოლდებით წილდის
მანძილზე ოწყობს სამ მეცნიეროაგან ქა-
თილი ზნით გამორჩეული გერია კვარა-
ცხელია და რომელმაც მაცხოვნის კო-
რის შიაჟ მდგრა თვეორ ტაძართან
უნდა აივეროს მანცხვარების (ენის გა-
სატეხის სახელია) მოსახლეობა. ამ კიბეს
სიმბოლური დანიშნულება აქვს, რაღაც
მასთან მოსახლეობის მიახლოების შემ-

დევ ქალაქში სიკეთემ და სისტემურ გან-
და დაიხსაღებულოს.

უნდა გამოიერებდე, მე პირადად ძაღლი-ზიანებს სახორცადოების მიერ ამონებმე-ბული ურაზები, წამდაუწუმ, თავის აღ-გაიზე თუ უაღილოდ რომ ხმარისენ ხოლმე. მაგალითად, „ხინათლე გვირა-ბის ბოლოს“. ჯერ ისედაც აუტანელია კველაბაგნ და ჭოველ ვითარებაში, გან-საკუთრებით პარლამენტარებისაგან და ურნალისტებისაგან ამ გაცემიდან ფრა-ზით ჰქოლეცობა, მითუმეტებ, როცა არა-ვითარი ხინათლე ამ დაუსრულებელ გვირაბში არა ჩანს. ახელე ამონებმებულია და ხმირი ხმარებისაგნ გაზეუნებულია თავისთავად შევენიერი ურთიანი, ხიმ-ბოლიკით საჟე ურაზა თონგიზ აბულა-მის ფილმიდან „მონანიება“ — „ეს გზა ტაძრისკენ მიღია?“ ეს ურაზა კუმალ ქირიას რომანში მთელ გამჭოლ ხიუკუ-ტურ ხაზადაც იქცა. ტაძრისკენ მიძავალ ამ კიბის საფეხურების წყობას ეწირე-ბიან ხიკითისაგნ მიღერებილი გმირები.

რამდენადც ვიცი, ეს რომანი ტრილოგიის ნაწილია, რომელიც აქტორს ჯერ არ დაუმთავრებდა და იქნებ ყველა იმ კათხვაშე, რაც ახლა გვებადება სულაც მიიღოდოთ დამაკმაყოფილებელი პასუხი.

ახლა კა მაინც ასე მცონად, რომ მოული ამ სისტელიკებით და ფანტასიაგორიებით ერთგვარი გადატვირთვა რომანისა „კიბე იაკონისი“ იმის მაჩვენებელია, რომ ავტორის მეტი პრეტენზიის მინიჭება სურს მისთვის და ჩემი შენაძენებიც სწორედ ამით არის გამოწვეული, თორებე აქევ „მნათობის“ უურკვლებელევა დამეჭდილი თენციზ გოგოლაძის კულტური მოთხოვთაბა „იაკო და ხანტიაგი“ (№ 7-8), რომელიც არავითარი შენიშვნის სურვილს არ ბალებს სწორედ იმის გამო, რომ ხანიშესული მატრიცეული ქართველი მებაღურის ყოფა, მისი ურთიერთობა ზღვისთან და მარიასთან უბრალოდ, ყოველგვარი მასშტაბურობისა და განსოფადებების პრეტენზიების გარეშე, სითბოთი და თანაურნიობით არის მოთხოვთილი. იეტორი თხრობის სეუდიანი ტონალობით ცდილობს ჩაუვახედოს მისი გმირის სულის სიღრმეში.

7. „მნათობის“, № 7

სადაც მისი მეზღვაური წინაპლეისტოციური
მი, ზღვისაღმი და მარისაღმი ჰქონება-
ცური სიცვარული თავისთვის, უშმაუ-
როც ჩაბედებულა. რა, განა ცოტაა ამ-
გვან სამყაროსთან ზიარება? მწერლო-
ბაში მასტაბებით სულის სიღრმეები
ითომება და არა გეოგრაფიული, გან-
ლაც დემოგრაფიული გარემო.

არჩილ სულაკაურის თბილისურმა ჩანახატებმა, ღროვადგრი რომ იძეჭლება, უკვე პირვე აღარცება. როგორც ქართული პროზის მარგალიტებმა, „მნათობში“ დაბეჭდა ოთხი მოწირო ჩანახატი. კორილე ზღანევიჩს, სამწერაოდ, ცოტა რამ არის წერიში დაბეჭდილი. მაგრამ არჩილ სულაკაურის ჩანახატს, ანუ მოკვებას მასზე ამ მოტივით ქულის წამატება არა სჭირდება. ზოგ სქელტანიან მოწიროაფიაში ვერ იქნება ისე დახატული მხატვრის პორტრეტი და ვერც მისი სული იქნება გახსნილი, როგორც ეს არჩილმა სულ რამდენიმე გვერდზე შეძლო.

ასევე ახლებურად გაუხსნა შან მკა-
თხველს გოგლა ლეიინიძის ბუნება სულ
ორ გვერდზე გაღმოცემელ ეპიზოდში,
„ქალბატონი უხისკინა“ რომ ჰქვია, ხა-
დაც სრულად მარტივ სიტუაციაში ამ
ბუმბურაზი პოეტის განსწვევლილიაც
ჩანს, მისი კოილშეიმილებაც და, რაც
მთავარია, ხანიათის სილადე და ეშმა-
კური მხიარულებაც. „დაიად დატოვე-
ბულ ფანჯარაშიც“ უბრალოდ და საან-
ტერესილ მოვეითხორბს თითქოს უნიტერ
ახალგაზრდულ იონზე. მაგრამ ამ ეპი-
ზოდშიც სულ რაღაც თითო შტრიხით
მეყობარი მხატვრების ზურაბ ნიკარაძის
და დიმიტრი ერისთავის მხოლოდ ურ-
თავერთობები კი არ ჩანს, არამედ მათი
დამცირებულებაც თავიანთი შემოქმე-
დებითხადმა.

არწილის „თბილისკრი ჩანახატები“ შხვალოდ უშეალო მოღონებებშე, ანუ დოკუმენტაციურ მასალებში აკეცულია ეს მარტი იმ მოთხოვნებშე არ ითქმის, სადაც ცნობილ პიროვნებებს ეხვდებით, „ოსტატი და მარტენი ქალიც“ ასევე დოკუმენტური მოთხოვნაა, ყველა ურთად

କ୍ରୀ - ଶୁଦ୍ଧାଳୋ, ଶୁଷ୍ଟାଳୋ, ଶେଷାର୍ଥୁଲାବାନ୍ତି
ଗଢ଼କ୍ଷେଣ୍ଟବା ନାମଦ୍ୱୀପଲାଙ୍ଘ ଅର୍ଚସ୍ତ୍ରୁଲାଙ୍ଘ ତିରିତ୍ୱ-
କ୍ଷେପେତୀକା, ରାତମ୍ଭେଲାତାଗାନ୍ ଶେଷ କ୍ଷେତ୍ରୁ,
ଦ୍ୱାରତକ୍ଷେପେତୀପାଦ ପାଦନିରାମଦିତ, ମାଘରନ୍ତି ତେ,
ରାତମାତ୍ର ଏହି ନାନାକାର୍ଯ୍ୟପଦି ଆପାଲାଲ୍ପାତ୍ର, ମାର-
ତ୍ରୀ ଅନ୍ତର୍ଭାବ କ୍ଷେତ୍ରାକ୍ଷୂରିତି ତ୍ରୈତାଳୀ ଲା ଗ୍ରେନ୍ଡି
ଶ୍ଵେତଲା ତାଙ୍କାନା.

შუნებრითია და უძრავლოებაა ყოველი
ჰემარიტი სილამაზის, მშვენიერების
საფუძველი. ამგვარი მისახრება კაცობ-
რითამ აღრევე შეიქმნა და თავისი ათე-
ულავასრიბით წლის გამოცდილებით გა-
ნიტყიცა. დღესაც უშრავდესობა ამას
აღიარებს, თუმცა მისი რევიზიის მდე-
ლობაც არაერთხელ მომხდარა და ახლაც
ხდება. არჩიალ სულაკაურიც პროზის
მაღლიანად და მისი „თბილისური ჩანა-
ხატების“ დირნებასაც, ჩემი ღრმა რწმე-
ნით, უპირველესად ეს თვისებები გან-
საზოროა.

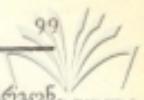
ამ ლირისებებს რომ მეტად ერთგულებდეს მერაბ აბაშიძე, მისი ახალი რომანი „როცა სამყარო სიკვდილს მოგიხსევას“ (№ 9-10), ვეუქირობ, შეატერულად ბევრად მოიგებდა და მისი ზემოქმედებაც მკითხველზე გაცილებით დაიდო იქნებოდა. ცხადია, მნელია იკითხო რომანი პატარა, მომხილავ, ქრისტიანული და ლიტერატურული მნიშვნელობის გარემონაზე, ვისაც ხულიც ასევე მშექნიერი აქვთ, მაგრამ უსიქია დაღურუბის, მძიმე ავადმყოფია. ამ რომანში საქართველო სინტერესით და უცნაური ბიორგანიზმის პერსონაჟებს ჰყონბით, რომელსაც, უკლებლივ კვლას, ამ პატარა კას გამო თათქოს საკუთრივთ თვითის განხაცილები და ტკიფილი დავიწენია. შეუძლებელია მკითხველმა მწვაველ არ განიცადოს აქ დატრიადებული ამბები, რაზეც მწერალი მოვალეობრივის, მაგრამ დროიდადოთ თავად მწერალი კვიმლის ამში ხელს.

ეს მომცრილ რომანი უამრავი ჰატარ-
ჰატარია თავისებან არის შექრული, ზო-
გი სულ რაღაც რომ-სამი ფრაზისებანაც
კი შეღებაა. ჭაველ თავს, რომელმიც
რაღაც ამდევ ხდება, მოხდეს მწერლის

ଏହି କାନ୍ଦ୍ରୀ, ରୋପା ଏହି ସାଂଗାରି, କୁଣ୍ଡଳିରେ
ଦେଖିଲୁବାବିଧାର୍ଯ୍ୟ ଦ୍ୱାରେଶ୍ଵର ମତକଣ୍ଠକୁଳେ
ପ୍ରାଚୀରାଜ ମିଥିକାରୀଙ୍କୁ - „ପ୍ରାମ୍ଭ ନିତିର...
ତେଣୁ, ଏହି ମେହାରକ୍ଷେ ଗନ୍ଧାର... ପାତ୍ରାର ନିର୍ବିର,
କୁଣ୍ଡଳିକୁଳେରି! ଏହି ଗାନ୍ଧିନ୍ଦ୍ରାଜ!“ - ପରେଇ
ଶ୍ରୀମଦ୍ଭାଗବତ - ଗାନ୍ଧିକୁଳିଙ୍କ ଅଭ୍ୟାସରେ, ଗାନ୍ଧିକୁ
ରା, ରାଜୁଙ୍କ ଏହି ଧରନୀ କୁଣ୍ଡଳ ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟ ଧାର୍ଯ୍ୟ
ପରିପ୍ରେସିଲା. ମାତ୍ରାରେ, ରୋପା ଅଭ୍ୟାସର ମିଥି
କ୍ଷାଳେ ଏକିତଥ୍ବକିନ୍ତବ୍ରଦ୍ଧିବିନ୍ଦୁରେ - „ତେଜ୍ଜ୍ଵଳ ଶ୍ରୀମଦ୍ଭାଗବତ
ପାଇବା କାନ୍ଦ୍ରୀରେରେଲାକୁ ମିଥିନିଦ୍ରା?“ - ରାତ୍ରି-
ମଧ୍ୟାହ୍ନ ଶ୍ରୀମଦ୍ଭାଗବତ, ରାଜୁଙ୍କ
ଧାର୍ଯ୍ୟମୁକ୍ତକୁଳରେ ପାଇବା ଏହି ଗାନ୍ଧିକୁଳିଙ୍କ
ନିର୍ମଳୀକା ପାଇଁ ଫାଟାଇ ଅଭିଭାବିନ୍ଦିନ ଆବଶ୍ୟକ.

სხვა მხრივ რომანში მოქმედება წესისამებრ კითხვები, მოელ რიგ ხაინტერესი პერსონაჟებს ვეცნიძით, ყველანი რომანზე განვიყდით ტრაგიკულ ფასალის მოახდენებას. უმანკო, მშენიერი არსება მართლაც იღვებება. გველი ფალ შე მეჯგანება, რომანის სახაური „როცა სამყაროს სიკეთილს მოგისხის“ არ მშერდება თავითმნ და თან ვრცელობით ჭრიაურებულდა, რატომ პერინდა საძირისაგან მიხვდილ სიკლილი აცილებულ ასა... და უცდ მოელი ეს განვიდები მანებულება, რაღაც ავტორი ახალ ხელოვნებრ პასაჟებს მოავაჩოს, რაც კალა მიტარგავს ინტერესს რომანისაღმი. სრულდად უმიტესოდ, შეუწადებლად აკტორის თავიდ გადაწყვეტის სიცოცხლა მოიციროს იმის მოძირავის

და მათ განვითარებულ კულტურულ ძეგლებს, კადევ რამდენიმე ჩემთვის აუხსენდელ სისტემას ნახავს, მერე შევა ამაზარიაში, „მხოლოდ სიკრიტიკული შეკვეთი“ — დასკენის, რისებაზ შეკვეთი, ამას კადარი განვითარებულ გავს.

ბავ, თავად მოგვიყება საკუთარი თვით-
მ კლიენტის ამბავს.

ეს რომელი რომ „მნათობლში“ არ იდოს
დაბეჭდილი, რომლის ხელშესაც დაიდი
ციურებით აწერია № 9-10 1996 წელი,
კვრავინ გადამარტინუნებდა, რომ ამ სა-
უკუნის დამდევის ნაწარმოებთან არა
მაქვს საქმე. ასე რომ, როგორც იტყვი-
ან ეს გაცემილი ჩვენ დაიდი ხანია გა-
ვიარუთ.

„ ქადაგი „ მისერტონულებული ხილვები “ (შიხვე ტექსტიდანა), ხად კოდვე სცენარის თუ პიესის ორალური განხილვა ან ამ განხილვის სცენაზე რეჟისორება, იქნებ ეს სულაც სიზმარია, რაკი ერთხელაც „ნაძღვილმა სიძრაზემ გამოიღია სიზმის ჯებირი და ციცხლში გაახევია სცენა “. მაგრამ სწორედ ამ სიზმის ჯებირის გარღვევის შემდეგ იწყება მოხრობელის, ანუ აკტორის ბრძოლა რეფისორ კადებთან, რომელსაც თავს კი გააგდებინებს, მაგრამ სანაცვლოდ მას სამი ამოცვა. ასე რომ, სიზმრიდან მცინა პირდაპირ ზღაპარში მოვხვილო.

შეერგათ ფურმაბ, ზოგთავის სწორედ აქვთარი გარიყელებები, აჭრილი სახის ნაწარმოებია კულტისახელელი. ფურმა ხის სათქმელის ჰერცელია და ვის ნათელი უფარს და ვის კიდევ ჩამუქებული. სათქმელის თავაღსაზრისით კი შამუქ დოლიძის მოსხრია უთუო აღვიძრავს ინტერესს. რადგან თანამეტროუ კოთარებაში შემომედის ბედზე და მდგრძმარეობაზე დაწერილი. მაკლავ სთავაზონენ ცხოვრების სხვის

თავალით ხედვას, ცდილობენ ჩაუწერონ, რომ „რაც უფრო შეებრძოლები პიროვნებას, მით უფრო მკაიღირებ და ამ უავრებ მას, ამიტომ უკეთესია... ჩათვალით, რომ სულაც არ არსებობს“, რომ მწერალმა „მზეც უნდა მოიტინო შენს სტრიქინებს“, რომ ლიტერატურული „ფორმისაგადი უდიერ მოყრიბაში არ-სებული წესრიგისაგადი პროტესტია ჩაქსოლით“, რომ უძვრებესია „ოფიციალ გადავდებოთ შევი და მივიცეთ განცხრობას“, „ყვავილები შევაყარით ბედნიერი ქვეყნის ცას“. მთხრობელის უკიდურესი იღმფოთება გასაკებია, რადგან ამგვარ რეცეპტებს მას ახალგაზრდობის წელებიდან სთავაზობდნენ და ახლაც არ ეშვებიან (მოქმედება პოსტკომუნისტურ დროში ვათარდება), მის „ირგვლივ არ-სებული უსახიზღვები ფარისია“, ამიტომაც ხერს გაცლა, საკუთარ თაყვან დარჩენა.

მაგრამ კინ დაეყენა? მისი საკითხი
პარლამენტის სხდომაზე უნდა განიხილონ, მოქალაკების ჩამორთმევა სურთ,
რადგან „ორბ. ლეხობის პრინციპ, დღეს
უმწვავის პოლიტიკურ კოთარებაში არა-
რის არის თავის თავითან ყოფნის უფლება, რომელიმე ურაცვიანა ან საზოგა-
დოებრივ მოძრაობაში მონაწილეობის
გარეშე“.
მთხოობელს კი მტკიცებ აქვს
ჩამოყალიბებული საკუთარი მოსაზრება,
რომ „მხოლოდ საკუთარ თავითან ჭოფნა
არის სულის შენარჩუნებისა და ქვეყნის
გადამტკიცის ერთადურითი გზა! რომ რო-
გორც კი შეერწმეული რომელიმე ძალას,
თუნდაც საკუთაოს თა სამართლიანობის
დროშით რომ გამოიდის ბრძოლის კლ-
ჩე, მაშინვე იწყებ ჩაძირას ინტრიკების
ქსელით მოიფრიო ჭაობში, სადაც
ნელ-ნელა დარწევა შოური სიკუთხა
და ბორიტების შერის!“.

მისაღებია წერთვის, მაგრამ ორ რამეს
კერ გავიზიარებ:

კუთხისათვის, ხადათ არ გამდება ჩემი განცხადება იმის თაობაზე, რომ „მნათლის“ უკროლებელ გასულ წელს გამოვქვეყნებული პროზიდან კილაზე მნიშვნელოვანი, ძლიერი, მასშტაბური, მაღალმხატვრული ნაწარმოებია გურამ გვაგების რომანი „ნაციის ქაქეა“. ეხადეკრძალობით ტრილოგიის სახით არსებული, ოუმტა, კუთხისათვის, ჯერ კიდევ დაუმომავრებელი ფართო კამიური ტილოს მქასმე წიგნი. „ხმა მღალადებიას“ და „სისხლიანი წვიმები“ უკკე შეაფასა ქართულმა კრიტიკომაც და, რაც მთავარია, ხასიათობისამაც, როგორც მოიტა სა-

ტირით დღევანდელ დღემდე მოიტანს
თხრიაბას.

განულ წელს „მნათობში“ ერთო პი-
ესაც დაიბეჭდა — „სიზმრების ახენა“
(№ 9-10). ავტორმა მას ღრმადა,
თუმცა ხანგამით რომ განასხვლერული-
ვი მისი სახე და უხაძელებული ღრა-
მა დარჩქეოდა, უფრო ზესტი იქნებოდა.
ქართულ მწერლობაში, მითურით ღრა-
მატურიდამ ნახელული კაცი ავტორს,
გვარი ძირისადაც რომ არ იყოს, ტექ-
სტილისაც შეუძლებარად გამოიცინდა. მ-
გვარი მანერის მქონე უსიტოლოგური
ღრამის სხვა რატატი წევნში ხომ არ
არის და სხვაგანაც იშვიათად მოიძებ-
ხდა.

თამაზ ჭილუძექ პრატიცულად თავით
ს პატებით და თეორიულად კა წე-
რილებით გადაწყვეტა დაცნუნებინა
კვლა, რომ დროიმატურგია შეცრდობა,
კინგებ იქნებ გვლებრგვალოდ გამკა-
რეოს, ამას რა მტკიცება უნდაო. მაგ-
რამ საქმე მაინც სხვაგვარადაა. თეატ-
რი მოღარად და რეკისორი კა განსა-
კუთრებით უკანასკნელი ათწლევლების
მანძილზე თამამად ურვევიან პიესის ტე-
ქსტში მისი გახცეულობისას. მოელი-
სოორიაც კა შეაქმნა მისია, რომ პიე-
სა ნახევარფარიკატია მხრილო, რო-
მელიც სრულყოფილებამდე რეკისორის
და დას მიჰყავს თავისი ესთეტიკური
მჩქამისი შესაბამისად. ამ მოხაზურებამ
და მისმა დანერგვამ ის შედეგი მოი-
ტანა, რომ პიესის მქონებლები მომრა-
კლდნენ, რომელიც უური სხვის ნე-
ბის დამფრთლინი და მიმოედენი არიან. მათ
დაავიწყდათ ან ძალით დაივიწყეს, რომ
უქმედეს დროიდან მოყოლებული დრა-
მატურგია სწორედაც კვლაზე როგორ დ
მაღალი რანგის შეცრდობად იყო მიჩ-
ნოვო.

თამაზ ჭილაძემ შექმლო ამ ტრადიცია
ული აშრისა და რწევნის განმტკაცება
შისი წიგნები, მათ შორის ეს ახალი —
„საზოგადო ახსნა“, სწორედ მწერლობის
თანაც შაღალმხატვრული მწერლობის
კუთხით იღება. ისინი სწორულად აკრი-
სობიარად არსებობენ, როგორც დამა-

კეილებული ლატტერატურულა ნაწყვერერკუცე
ებები, რომელთა სიტყვავირი ქსეჭიჭულების მიხედვის
და სისტემა იძლევანა სრულოფილია,
რომ არავის მოხარუბასა და ჩარკვას
არც საჭიროებენ და არც მოითხოვნენ.

„სიზმრის ახსნა“, ისევე როგორც თა-
ქან ჭალაძის მეტიწილი პატებისა,
ერთი შეხედვით სტატიკური მოგენტვენ-
ბათ. გარეულდად მართლაც ასეა, მაგ-
რამ აյ ისეთ შინაგანი დიანომიგა იქნებს
ძალას პერსონაჟთა სულიერ სამფარიშე
თითქოს შეუმნევლად, ძალდაუტანე-
ლად წელიძის ღრუს, რომელიც ბილის
დამანგრეველ ქარიშხლებად ფალიძე-
ბა. „სიზმრის ახსნაში“ მამა-შვილის
ჭალაძის თამაშისა და თან აუდელ-
ებელ, კრიტ შეხედვით სასხვაოამო-
რისო საყბრის ღრუს, პიესის მკითხვე-
ლი თანდათან თითქოს ერკვევა მათი
გაუცილების მიზეზებში და ამას ახალ-
გაზრდა თაობის დამახასიათებელ გულ-
ცივობას აწერს. მავრამ მწერალი თავა-
სი ღრმა ფსიქოლოგიური წვდომას ა-
მთაბეჭდილებას თანდათან გვიქარწყ-
ლებს და ბოლოს გაკირვებულები აღ-
მოიაწერთ, რომ მოუსრდელო-მოთავსე-
დო შეიღი ბევრად მართალი კოსულ-
თავის ბინა-ბუნაგში განმარტიულებულ
ცხოვრებისაგან დამტორითხალ და მისიგა-
ლიდა ხნის წინ გარიდგებულ, გარეულ-
დად რესპექტაბელურ, სიამდევილუ-
კი უფრუნეს კვირისტ მამათან, ვინ-
საკუთარ მშვიდ, გარინდებულ ცხოვრე-
ბას კველას და კველაფურს სწირავს დ
ას თავის უკამარ ბუნებას ცილისა დ
შეიღის საბედისწერო განსაუღლების ჭ-
მხაც ქი კი და არ დაღატობს.

„ମନୋତ୍ସମିକା“ ମହାକାରୀ ଶ୍ରେଷ୍ଠକ୍ଷିତରି ଆଜି
ହିଲ୍ କୁର୍ରାକ୍ୟାର୍ଦ୍ର ରାତ୍ରିମଧ୍ୟ ପୂର୍ବରେ
ପ୍ରାଚୀନତାକୁଣ୍ଡଳାର୍ ଏବଂ ମିଶନ୍ସ୍ଟ୍ରେଲ୍‌ର ଦ୍ୱାରା
ପ୍ରେସ୍ରିପ୍ତାଙ୍କ ପ୍ରାଚୀନ ଅନ୍ତର୍ବାଦାର୍ ପରିବର୍ତ୍ତନ
କାର୍ଯ୍ୟରେ ଉପରେ ଉପରେ ଉପରେ ଉପରେ
ଯେ „ରାତ୍ରିମଧ୍ୟ“ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରାଚୀନ ଅନ୍ତର୍ବାଦାର୍
ମାନୁଷରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଉପରେ ଉପରେ
ଦାନ୍ତରେ କାନ୍ଦିମଧ୍ୟରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ କାର୍ଯ୍ୟରେ
କାନ୍ଦିମଧ୍ୟରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଉପରେ

პირტოდ, კიდრე პროზაიკისი. ეს მასთან დაკავშირებით გავიხსენ, რომ მისი მაღალი პროფესიონალიზმი მაღალ მოთხოვნილებაშიც მედავნდება. თუ პროზაული ნაწარმოებები, რახაც უურნალის დიდი ნაწილის შევხება ევალება, შედარებით ძნელი შესარჩქვია და აძლენად ზოგჯერ მეტ-ნაკლებ კამპრომისებსაც მოითხოვს მხატვრული დონის ოვალუაზრისით, პრეზია მართლაც საგანგებოდ არის დაწურულ-დახეწილი. და კიდევ, რახაც საგანგებოდ მინდა გაუხევა ხაზი, არნილი ფართოდ უდებს მე „აკადემიური“ ლიტერატურული ურნალის კარს ჰქომიარიტი ნიჭიერებით აღბეჭდილ ახალგაზრდობას მოედნი მათ და სიახლეებით.

ემზარ კვატაიშევილის ახალი ლექსების ორი წევდაა გასულ წელს „მნათობი“ გამოქვეყნებული (№ 1-2 და 9-10), ორთავეჯერ უხევად დაუთმია მისთვის რედაქტიას უურნალის უურულები. არცაა გასაკვირი, იყო იმ კატეგორიის პოეტთა რიგს განეკუთხება, ვინგანაც პოეზიის მოყვარულნი მუდამ მოედნიან ხანტერებით სიახლეებს. ამ ახალი ლექსებით, მე ვფიქრობ, პრეტი არ უმტკუნებს მოილობის მყოთხევლს, თუმცა შიგადაშივ და არცთუ იშვიათად ისეთი ნიმუშებიც გვხედება, რაც უფრო შინაური სავარჯიშოების შთაბეჭდილებას სტოკებს. არც ამშია არაუკრი მოეუღლენელი. თანაბარი ზომის, წინის და ხარისხის მხოლოდ სტანდარტული, ყალიბში ჩამოსხმელი დეტალები გამოდის. მაგრამ ისიც მართალი უნდა იყოს, რომ საქვეხოდ იქნებ შეჩრჩელი ლექსების გამოტანან ჯობდეს.

ემზარ კვატაიშევილის ეს ახალი ლექსებიც თითქმის მოლიანად თავსდება იმ განტიურილებათა და თემათა რკალში, რაც პრეტის შემოქმედებაში უკანასკნელ წლებში თვალნათლივ ჩამოყალიბდა. თჯახური ტრაგედიას მოურნებული ტკაცილით დამტექული, დათბუზული პრეტის სული ამკევნებური არარაობის, ამათების განცდით იყო შექრობილი და სიკვდილის თემა მისი ლექსების მთავრი სავარიაციო თემად იქცა.

ამში მოუღლენელი არაუკრი, არც რაიშე სამრავალის, მათურთული მოწერების ტამისტური პრეზიას 70-წლიანი ეპოქა საედნიეროდ უკვე დამთვრებულია. პირიქით, ემზარის ამ წლების და ამ ხასიათის ლექსები, მისი სათუთა გულისა და მაღალი ნაჭის წყალობრი, აღმანისა და კაცობრიბისათვის ამ მარადიული თემის მგრძნობელობით სახე გამოხატულებაა. როგორც ჩანს ამ განტიურმა თავისი დაღი ღრმად დამწიფის პრეტის უსიქიანს, ასემცაც თავისი ქნა და ეს ახალი ლექსები, „მნათობი“ გასულ წელს დაბეჭდილი, უკვე აშკარად „შემოღომის“ ტონალობითაა შეფერილი. ეს მოტივი და განწყობილება გახდებს თრთავ ნომრის მუბლიკაციებს. ერთ ლექსის აეტორშა თავად დაარქეა „წერილმანები“ და ამ სათურის ქეშ მისი ლექსების მთელი წევდის თავმოყრა შეიძლებოდა, მაგრამ ფურადებას სწორედ ის ლექსები იქცევნ, სადაც ემზარის ხილევის, უქრის და გრძნობის ძალა მოედნი თავისი ხილევით ჩანს.

ლექსიში „გაუჩინარება“ (№ 1-2) პრეტი ასე ლაღად, უბრალოდ იტევის

„წავალ, ასე ნიავი
იქარება ყანაში...“

და ამ მშენიერ სტრიქონებში, თუმცა გასაგებია რა წასვლაშეცა ლაპარაკი, მაიც სიხარული სკევის მარადიული სიცოცხლის გამო. მაგრამ ყოველთვის ამგვარი განტიუბა როდი მოსდევს „შემოღომის“ საფიქრალს, ზოგჯერ მას თანა სდევს „შიში გადაჩეხის“ (№ 9-10).

„თეორიად გადაბერულო,
მოვა ერთი ღამეც და...
ერთხელ, მოკარის ბილიკზე,
ვაპოვ, უეხი აშიცდა.
დაფორულო ღრუბელი
დამეზევვა ძაძებად,
ვინ მიხილავს უფსერულში
დანოქმელს, ძნელად საძებარს.“

ამ „შემოქვემდის“ ფერებსა და განწყობას ათასი ვარიაცია აქვს და მათ შერის კველაზე მუქი, მძიმე და სახეობარმქვეთი მომავლის უძმეობაა. უმნარს ესეც აქვს განცდილი ღვევეში პირდაპირ მინაშენებული სათაურით „არა მაქვს მომავლის იძედი“ (№ 9-10).

„ეინ დამხედავს ხულამიცლილს,
სამისიოდ ვის ცელება,
ნუ მოცემო, ვინ გამოსცემს
ტომებს, ნალაგებულს წლებად,
ფეხს იყოდებს, დაბუდებს
სიბნელე და უშეცრება,
მერეცი გვიან, სასიცოლდ
არაფური შეიცვლება.“

ასეთი უკიდურესი ურმელობა, როცა სახიდებით აღარც შეირეულ მომავალში კველება კაცს, მართლაც თავზარდამცემია, მარტო შენსას კი არა, საერთოდ სიცოცხლეს გერაგება აზრი, მაგრამ ძიმებ ვითარების პერსექტივის კოლეგ უფრო დაბძიშება ჩნდინად სწორედ ჯამთუჩიზლებას, საპირისპირი გრინბის, მოშედების სურეილის გამძაფრებაც უწყობს ხელს და ამგარი კემმაფრანა“ მწერლიობას ჩვევია.

მშენიერია სევდიანი სიყვარულითა და თანაგრძნებით საესე ღვექსი „საჯარი ბიბლიოთეკის ფილიალი“ (№ 1-2), რომელსაც აკტორისა განმარტებაც მისცა — „სტილი“ „მოდერნია“. მართლაც ემსარისათვის უჩვეულო სტილშია იგი შესრულებული, მაგრამ მისთვის ჩვეული ძალით უფრონიაქებს მკითხველს გრინბიებს:

„ძველი, მონუმენტური შენობა,
საკუნის წინ აშენებული.
თეორი, მზეზე გაფიცხებული ქვის
წვივები
(ცხალია, მკერდიად დაბჯნილ
სეეტებს ვაჟლისხმიბ)
ფარავს შიგ მომუშავე გაეთხოვან
ქადებს,
შეხის ქატალოგებს რომ დატრიალებენ.
და ბროლიფით ჩალილი წვივები
უჩურო...
ანელებს გადას გახამებული
ხალათის სიგრძილე,

რეხი ქვის პერანგში გამოიკვეტა შეასრულებული ცხოვრებაში გამოიიყოს
გაეხარელი, დღიდან დღემდე
მიწუმათებული.
ეს ჩუმი კედლომა ერთი მთავარი
ჭირია,
ერთი მოუშეშებელი სატკივარია
ჩემი გამოიჩეულად უიღბლო
საშმილოთის.“

ესიაც კა ღია ბიბლიოთეკის უმუშავია, შეეძლებელია ამგვარი თბილი, ღრმა თანაგრძნობა არ განეცდა მოუფესეს, მომსახურე ბიბლიოთეკარებისადმი, ვისი ცხოვრებაც მართლაც ამ ქვების პერანგში გამოიკვეტა“. ბროლიკით ჩათლილი წვივები, აღრე რომ უხურდათ, აქვთ ჩაუჭინათ, გვალიც ახლა ქნების ნაცვლად მხოლოდ მომატებული წიგნისაგან უბაგუნდო, მაგრამ შემორჩათ საოცარი კუთილი განწყობა წიგნების მოცავისულთა მიმართ და ძველებური გულმოლგინებით მსახურებენ თავისით უკეთილშეიმიღეს საქმეს. ამ ლექსის მოცავინებები ამითორიაქა და თვალწინ დამიდგნენ ჩემი ტრილი და ქელი ბიბლიოთეკარი ქალები, რომლებიც იხე ცლოლიაჲებიან და თავს ველებით წიგნებს, რიგორიც ბაღების აღმზრდელება ბავშვებს. ამ ქრისტ სევდიანი სურათიდან ღვექსის ბილოს ავტორი იხეთ განხილებულ აზრს გვთავაზობს, რომ სევდიანი განწყობილება ტრაგიკული განცდათ გვეცელება: „ეს ჩუმი კედლომა ერთი მთავარი ჭირია, ერთი მოუშეშებელი სატკივარია ჩემი გამოიჩეულად უიღბლო საშმილოთის“. არ ვაცა, დაკილი შესაძლებელია კილაზე ასე ძლიერად არ მოქმედოს ემზარის ამ ღვექსის, ჩემზე კი წარუმლები შეაბეჭდილება დატოვა.

მე გამადიორუა, რომ პოეტმა ასეთი თბილი და მერძნისიბიარე ღვექსის გვერდით დაბეჭდა „წიგნების თოახია“. ემზარი საერთოდ ცნობილია რიკორიც „წიგნის ჭავა“ (მებატიონს ეს გაურცელებული არალიტიკურული გამოთქმა), მასი წაუკითხავთ მკონა არაფური დარჩენილა, სიყვარულით სულ თან დატარებებს წაინკპს ასტრომ მესამეშა მიხედვან

გამოთქმა „წიგნების მაღარი“, მაგრამ მერე, როცა წავაჩყდი პოეტურ ურაზებს — „ვისი ტენის“ (მკითხველის, გვ.) წებოვან, შემჭვარტდედ ხვეულებში გაიცლია“, „ცველა იმათგანი (ავტორთავანი, გვ.) ბერე მიწაშია სათითაოდ ჩამდინარ-ჩატექპნილი“ და სხვა მისთანანი — ჩემთვის აუსხნელი დარჩა ამ ლექსის დაბადება. რამდენადაც ვიცი, ამ გვარი ნატურალიზმი და, შეიძლება ითქვას, ანატომიზმი თანამედროვე დასავლურ მწერლობაშია მოძალებული, მაგრამ ღირს კი მისი გადმოინოვა ქართულ პოეზიაში? ეს სხვებმა გადაწყვიტონ თავისთვის, პარადად ჩემთვის კი ქართველობისად გარკვეულია და პასუხიც ერთი მაქვეს: სულაც არ არის სახურველი.

„მნათობის“ პირველსაც ნომერშია დაბეჭდილი მურმან ჯვებურიას პოემა „ვეტერინე ჭავეამე“, სადაც ისტორიული არამარტო რეალიება, არამედ აქსესუარებიც ფართოდ, ხატოვნად არის წარმოჩნდილი, გახსნილია სული იმ ეპოქისა. ნაწარმოები ავტორისთვის ჩვეული პოეტური ისტატობითაა შესრულებული, მაგრამ მაინც გამიჩნდა ეპევანი კითხვა, რასაც გადაჭრით პასუხი ჩემთვისაც კი ვერ გავიცი: ამგვარი ეპორი პოეტური თბილებები პროზის დომინირების ეპოქაში ცოტა ძველმოძურად ხომ არ გამოიყენებიან?

იზა ორჯორიკიძის ლექსების კითხვა შე პირადაც ცოდნულოւოს და სიამოუნებას მანიქებს. დარწმუნებული ვარ თორიგინალური სულაც არ ვარ. ამჯერადაც მომხიბლა მისმა ნათელმა, წრფელი გრძნობებით სახეებ ლექსებმა „მნათობის“ (№ 5-6) რომაა დაბეჭდილი. იზას არა სხვევაა გრძნობების მინქმალვა. ვისაც და რასაც არ უნდა ექცევოდეს და როგორიც არ უნდა იყოს ავი, სიყვარულით თუ სიძლიერით, იმედით თუ ეპევათ, ხალისთა თუ წეხილით, სისასტიკითა თუ ლიმიბიერებით სავეს, პოეტი თავს მოვალე დოლის მკითხველის წინაშე ბოლომდე მართვილი იყოს. ეს ამ ახალ ლექსებშიც ცხადლივ ჩანს. თუ არა ამ თვისებით, სხვა ვერაურით აიხს-

ნება მისი პირველიც უსაფაფრულული ხის „წემი საბრალი, შემუდაბულებული“ ბოეტი დაუნდობელია საკუთარი თავისა და სხვების მიმართაც. უთერიდ მამაკაცური გამოხატვა ცის კიცხვისა, დაურიღებელი და მკუახე. სხვათა შორის, აქვე ურთი უსათაურო ლექსი, სადაც თავადაც აღნიშვნას ამას:

„როცა მაქებენ,
ვაჟებაცობას მიქებენ მედამ,
მაძაგებენ და
მიწუნებენ სწორედ ქალობას!
გამელიმება ნაღვლიანად —
არ მივარს ხურდა,
არც ამ უკაცო
საქართველოს შევთხოვ წყალობას.“

დაბა, მცახება და დაურიღებელი იზას ლექსი, განსაკუთრებით მაშინ თუ ვინმე ქვეყნის წინაშე იჭრება კაცობაში. ამ ურთოლეს წლებში, სამწუხაროდ, ბერმა, როგორიც იტყვიან, ვერ დააჭირა გამოიდა და პოეტი ქალიც არ უჩემდება ამას. ასეთი ლექსები „ო, ეს ბელნძები...“, „შენ რომ კაცი იყო...“ ურთი შევდავი კაცის შესახებ“, „შენი წარსული...“, „როთ განსხვავდებით...“, „აგანგებისაგან“..., რომ ჩამოვთვალე, რაღაც ბევრი გამოვიდა გაბრანებული ლექსი, თუმცა იზასავან ამგვარი განწყობა არავის გაუკვირდება. მაგრამ აქვეა სხვა იზა თრჯორიკიძეც — ლირიკული, მეგობრული, თქვენ წარმოიდგინეთ, ნაზი და გარინდებულიც კი: „უდროოდ განწყიდ სიყვარული...“, „წემი საბამო“, „წვიმების განსხვება“, „გაუგზავნებული ბარათი“, „გუშინ მინახულა კაცმა...“ და სხვა.

უფროხი თაობის პოეტაგან კიდევ გამოვარჩევ მარი აბრამიშვილის ლექსებს (№ 7-8), მათ შორის კი სამს: „... და დაბა დღენია...“, „გამოველ გარეთ...“, „არ მივარს...“ აქ პოეტის თხრატობაზე ნაკლებ მსურს საუბარი, რაკი აეტორი საქმიად ცნობილი პროფესიონალი. ცურის იმ განწყობილების ხასგაბმა მინდა, რასაც ავტორი გაღმოვცემს. ქორგანწყობილებანი პოეტი იშვიათია. საიდანაც არ უნდა იღებდეს

ওঁ শিবার্থন্ধৰীক ইম্পেরিয়াল্স, মিসি ডামেন-
কার্লেক্ষুড়েডা স্ট্রুলাঙ গান্সেক্সেগুড়েলাঙ
শেইস্কেডেডা গান্সিনকার্তেক্সেলেক্স, মার্গুরি অ-
নিউয়া স্কেণ্সিসা রাঙ মেরুলেন্সিসালেডো গুরু-
ক্ষেত্রে উন্দু সেবন, এবং মেরামতিশ্বিন্দুরেডা
মারে অ অরামিশ্বিলোক্সেলো লেফ্জা মিসি
ক্ষেপ্তনিস উলুক্সান্দুলো প্রতিক্রিয়াসা,

„ნემი რეველის ნაირუენ შინდლირუნე
სევდა ბალახივით ბიბინებს“...
(„არ მიგვარას“)

გვერტვის დღი და მართლაც ნაირუერთა პოეტის სევდაცა და მისი მკედავი იძულებიც თანამედროვეობას მიწროებულ აკტორისათვის. მითვერტებს, როცა ეს უკანასკნელი მაინცდამაინც დიდ იმედებს არც სამომავლოდ აღძროავს. პირიქით, თავისი ერთფეროვანი დუნე დინებით გვერთის სევდას და ამას დასასრული არ უჩანს.

„დოლარის ფლენი...

და დიან დღული.

და წარელენ დღენი ასე, ამგვარად...
ხვალ ეს საწუთო განგების ხელით
დაიწყებს ბრუნვას ვითომ

ԵԵՉԱՀՅԱՆԻՑ?

კითხვა როტორიკულია, ს კეფსისი –
დაწმუნებულია. აქედანაა ის სევდაც,
რომელიც „ბაბინებს“ ამ ღერძში –
„და დამან დღვნია...“ და არა მარტო ამ
ღობისში.

ՀԱՅՈՒԹՅՈՒՆ ՀԱՅՈՒԹՅՈՒՆ

забыть прошлое.

— მარტინ გორგაძე.
დოკუმენტისათვის, ცაში მხებ არ ჩას, —
რომანტიკოსის მაქანი მე ბერება,
რეალობაა, რაც მკლავ და
მტანჯავა.¹²
(— მარტინ გორგაძე)

მაგრამ აქვეა სხვა უსათაურო ღერ-
ხი:

“առ մոյզարև և օքքալուս և եղբա
լայլիսնո
(իշխան մարագ պայծազ յըս զարտ!)
ռամբան և սովորաց մակար և մաքար,
մասն ամենուրագ ջմլարուցան!
Շայիս իշխանութեաց ամայական!

ვით ლოდი სატაძრე, 040106520
პოტენტის ხინუცი და მვალია, უსილებელია
ჩემი თბილისი ტყველებში დაკაწრეს,
შანი ლაშაზი ძალიან!

რა, განა სხვა აეტორია? არა, ესეც
მართ აძრამიშვილია და აქ გახაეკირი
არალურია, მოზებდავად იმისა, რომ მე-
ტოსმეტად მაყირული, მიეღიანი ტონა-
ლისისაა, წყარო ამ პოეტისეული სკუ-
ლისაც და სიხარულისაც მისი ტყვევე-
ბით დაკარისული ქაღაქი და ქვევნა. სწორედ
მათზე და მათ მომავალზე ფიქ-
რით არის გმირწეული მტანჯველი
გრძნობებიცა და უკითხესის მოლიდა-
ნიც, ურთიცა და შეირჩე განწყობილებაც
კი პოეტის მთავარ პირიციას გამოხა-
ტავს. ეს პირიცია მოკლედ ასე ითქმის—
სამშობლოს სივგარული და სამსახური
და იგი პარველივე ნაბიჯებიდნ მოსდევს
მართ აბრამიშვილს (ურიცო არ იქნება
გვაიხსენოთ, რომ სწორედ ამისათვის
ეწამა იგი ბოლშევიკიურ საკონცენტრა-
ციონ ბანაკებში ჯერ კიდევ მაშინ, როცა
სულ ახალგაზრდა იყო).

და მაინც, განული წლის „მნათობის“ უკრულებიდან, საერთოდაც, ჩვენს ღი-ტერატურულ ცხოვრებაში ძლიერ მთა-ბეჭდილებას ამდენენ, პარველ რიგში თავისი უწყევლობის გამო, ასე ვთქვათ ახალი თაობის ლექსიბი. ექვემდებარება მიერა, მაგრამ როგორია ეს სიახლები, მათს დრომა განჩხრება და მსჯელობა სპირლება, რისთვისაც რაედ შინიშვნელოვანი პრიცეპება, უნდა საგა-ნებოდ იფიციროს და იმსჯელოს შეტრა-ლოთა საზოგადოებრიობამ. ცხადია, ხა-ლიტერატურო პრესის ფურცლებშეც უნდა გამართოს ამის შესახებ სჯა-ბასი და ამ საქმეში, მე თუ მეოთხავთ, მთავარი სიტყვა ახალგაზრდა მწერლებ-მა და ლიტერატორებმა უნდა თქვან, რა-დგან მათ უშო შეუძლიათ გავეონ თა-ვის თაობის მაძინელა პოტიბის.

ეს ახალი პრეზიდი „მნათობლები“ დაღ-
წე სამნტერესო სახელმძღვანი და ლექსე-
ბით არის წარმოდგენილი. ამ ავტო-
რებს ხელმისამართ თავისი ფიქრისა

და გრძნობის ნებისმიერი სახის ღერბით გამოხატება. არ ჰყავანან იმათ, ვინც ვერლიბის იმიტომ შიძრითა, რომ ტრადიციული ქართული ღერბის მიხევის დაუძლეველი აღმოჩნდა და ამ ახლად-სიცოცხლემინჭებულ ფორმაში დაიმედა თავის იოლად შეფარება.

ედა გრძნაშვილის „ლაშარონი“ (№ 9-10) ღერლა გაბურის „წმინდა გორგის ხატითან“ (№ 1-2), ზახა თვარაძის „კობრა“ (№ 7-8) იოტისილენა ეჭვაც არ ტრავბენ, რომ მათ აკრიტიკებს რაიმე სიძნელე შეიძლება შეუქმნას რითმაშ და შეტრიმა, შშევნირო ღერბებია, სადაც პოეტთა განწყობილების გაღმოცემას ხინჯი არა სდევს. და მაინც ეს აკრიტიკიც და სხვებიც, რომელთა მაღალი ნიჭირება ხრულიად უდავოა, უფრო თავისუფალ ღერბებს ეტანებიან. კეთილიც და პატიონანი, ვის მოუვა თავში ახრად ამის გამო არამცუთ გაქიცხოს, თუნდაც შენიშვნა გამოიჰქვას. მაგრამ, ეფიტონი დამეტანხშებით, რომ ამ მოვლენის გააზრება კი საჭიროა. გიგა სულაკაური მათ შორის ასაკითაც უფროსი უნდა იყოს და შემოქმედითაც უფრო სამოვალიბებული და ცნობილი. ამდენად უფრო გამოკვეთილიყაა მასში ახალი ტენდენციები. მისი სტიქიაც თავისუფალი ღერბია, ოღონდ ამ ფარგლებშიც არის განსხვავება და ეს ნათლად ჩანს „მნათობში“ (№ 3-4) გამოკვეთნებულ ნიმუშებში. „ცხოვრება ჩემთ...“, „1923 წლის რეა“, „ახტარა პიტა ახლდა მოერალ მაძას...“ თუ გიზიდავეს პოეტის მნიშვნელოვანი სათქმელითაც და მისი გამოხატვის სინათლითაც, ღერბები „შენა ხარ...“, „გემბა კვერცხის ნაკუჭში“, „ბიძია ხორცი...“ „ჟო, უკოთქსო...“ ჯერ სასიმოვნოა გაკვირვებენ მოელოდნებული, რაღაც უცნაური მეტაფორებით, სრულიად ახლებური, ძნელად ჩასანედომი, ან სულაც ჩაუწვდომელი პოეტური აზროვნებით, მერე კი ისკუთი შეგრძნება გერბისათვის გერბისათვის, რასაც ზედად რატონის პოეზია ქვერცხურებას, რასაც ზედად რატონის პოეზია ქვერცხურებას.

ნი გაურკვეველი ძალით გაჯილებუნ და ასე გადმოკვემენ თუ გადმოუწირებულ ტის განწყობილებას.

მისი ვრცელი ღერბის „მოვინებების მოღვეულები“ კიდევ უფრო განსხვავებულ ხახიათისაა და იმ პოეტურ ნაწარმოებთა რიგს განკუთხება, რასაც ზახა თვარაძემ ღერბის — მანიუსტი, თუ ღერბის — პოეტური ტრაქტატი „დამიწებული ღერბის“ (№ 7-8) უძღვნა, რომელის სათაურიც თავისისავალ მიგვანიშებს აკტორის პოზიციაზე. თუმც ძალზე ხანიტერებით ამ და ამგვარ ღერბებში პოეტურის სმენა, მაინც მებადება კითხვა, მეტისმეტად ხომ არ არის იყი დაახლოებული პოზასთან, იმდენად, რომ ცოტაც და თითქოს ზღვარიც წაიშლება.

დახოლოს, „მნათობში“ დაბეჭდილი წვიად რატიანის „გზა, რომელიც ქალთან არ მიღის“ (№ 3-4) ჩემს გაყირვებას უსახლევრისა ხდის. ამ ვიტრუსზული პოეტური ისტატობით შექრულებულ „ამერულ პოემას“ (ასე თავად უწოდა აკრიტიმა, თორუმ მე ამ უარის კურგანებაზღვრავდა) იხევ მნატერულ სამყაროში გაღაეფარით, რომელიც აქამდე უცნობი იყო ჩენენთვის. იყი უფრო ტრადიციებს დამყნილ ნაცოფს ჩამოჰვას. ამგვარი აზრი შეიძლება იმიტომაც გამიჩნდა, რომ ზედად პირდაპირ ბრწყინვალედ თარგმნის დასაცალერ პოეტურ შედევრებს, უფრო კი ინგლისური ენიდან. თუმც კულაბდილად რომ ვთქვა, ჩემთვის ჯერ კიდევ ძნელია იმ უცნობებით გარკვევა, რასაც ზედად რატონის პოეზია ქვერცხურებას,

დახასრულ, ჩემი ამ გრძელი და, აღნათ, მოსაწყენი წერილის გამო მინდა ბორიშიშა მოვუხადო შეითხველს და განვაცხადო, რომ ის თუ მაინც დამარტინუნებლად გამოხატებ, რომ „მნათობის“ გასული, 1996 წლის ნიმუში დიდად ხანიტერებით, რითვისაც ამ მძიმე პირობებში მომუშავე რედაქციას ჩვენება გაუდმიშურებულ შადლობა ეკუთვნის, ნამდვილად კმაყოფილი დავრჩები.

გრადა ახლოდან... ნებთა სიმოჩიდან

ოცდაათ წელზე მეტი გავიდა პაპქე-
მის — გოგლა ლეონიძის გარდაცვალე-
ბიდან. წელთა გადასახედიდან უფრო მ
შევთრად, რელიეფურად ჩანს მისი ბუ-
ნება. ძალიან დიდი გული ქრისტი. უკ-
ვარდა სიცოცხლე — მისი ყოველი გა-
მოცემინება. რჩებოდა შეაბეჭდილება,
რომ გველა და გველაური უკვარდა;
აშერა მტრებიც კა:

„მე გველა მიყვარს,
მე გველას კოცნი,
ცრემლის და მელის დამანთხველთა!
და მჯრა, გველას ერთად მიგვიყვანს
საშობლის ცვეხლი

საკურთხვევლთან.“

წყვნა, ბოლმის ხანგრძლივად გადა-
ნდება არ შეეძლო. უკვარდა სინათლე,
კაშკაშა, მშიანი ღლე. სახლში გველა
ნათურას აანთებდა ხოლმე:

„აველაფერი ჩანჩახებს სიყვარულის
ხარჯითან“

ხაქართველო მისთვის ნათლით იყო
მოსილი:

„მოსჩანს ხაშობლო, ივრის ვაზები,
ჩოგორც ხასათლე განაღებული!“

უკვარდა ღილა, „დიდა, რომელსაც
ნიჟარტით ეზიდებიან ჩიტები...“

არ უყვარდა სიბნელე, თოვლჭყაპია-
ნი, სევდიანი ღლები:

„რა მარგალიტს ვეძებდი
წალერლინილთა ნანქქრეში?
რა ხევლას, შემოღვიშის
ჩამოცრემლილ ფანჯრებში?“

მატარებლით მგზავრობისას აუცი-
ლებლად სათელს წაიღებდა ხოლმე, —

„გვირაბში რომ გავიცლით, ავანთებო.“

მთელი არსებით სძულდა სიკედილი.
ამიტომ ვერ იტანდა ნაღირობას.
ზარავდა ნანაღირევის დანახვა. ერ-
თხელ ვეითხე, თუ რით ჯობდა
თვეზაობა ნაღირობას; მიპახუხა: „თვეზე
თვალი არ ეხუჭებათ...“ თუმცა მე არ ც
მისი თვეზაობა მინახავს. ერთი შემთხ-
ვევა მახსოვეს. ხუთი წლისა ვიფავი, ზა-
ფუხულში ქაშხეთში ყაფნისას შინ და-
ბრუნდა, რამდენიმე თვეზი დაუჭირა;
ცოცხლად მოიგვანა წყლიანი კასრით,
მეორე ღლეს ისევ მტკარში გაუშვა.
იქვე ქვიშებთში ჩემთვის საჩუქრად მო-
ყვანილი და ერთოთავად ტახტის ქვეშ
შეუკედლი კურდღლიც გამაშებინა
ტყეში.

გოგლას ხშირად მოქერნდა ჩემთან
ჩიტებიანი გალიები (იმ ხანად ბაზრებ-
ში რომ იყიდებოდა), მაგრამ არ მაძღვ-
ვდა მათთან თამაშის უფლებას; სასწ-
რაფილ გამაშებინებდა ხოლმე, თან
მეუბნებოდა: „გული ნუ გწყდება, ჩი-
ტები დაგლოცავენ.“

დაშახასიათებელია, რომ გოგლას ბა-
ლზე იშვაითად დავაუდი ზეპარქში;
ვერ იტანდა გაღიაში დამწევდებული
ცხოველების ცქერას; ხოლო ცირკში
არახოლეს არ წაუყვანიარ, — „იქ
ცხოველებს აწვალებენ.“

პატარაბისას დედ-მამამ ცირკში
წამიდევანა. როდესაც აღმოჩეულ
რგოლზე ქებრა მათრახის ცემით გადა-
ახტენს, გვილი ამინუყდა და ავტორდი.
გოგლას ეს რომ უამბეს, გაიხარა, —
„ნამდვილი ლეიტინებაი“. უფრო გვიან,
ექვსი წლისა რომ ვიფავი, მიამბო: „ინ-
დუქტორი ერთი კაცი ცხოვრობდა — ბუ-
და, რომელიც სიარულის ღრის სელ
ფეხქვეშ აფურებოდა — ჭიანჭელა არ

გაჰქველიტოი; შენც უნდა ეცადო, ვერე იცხიეროთ". კიდევ უფრო გვაინ, რა წლისა ვიქენებოდა, წენეთში აგარაქს რომ აშენებდა. ეზოში ხრეშხე ლითიონის ღიადი ფირფიტა იღო, რომელზედაც ბავშვები დაუხტუნაობდოთ. ფირფიტის ქვეშ კი ბავშვები ბუდობდნენ. დაგვინახა და დაქვეყნით მკითხა: „მანდ რას შერებით?". უკასუხე: „ბავშვებს ვჰქველომეტეთქი". ეს ერთადერთი შემთხვევა იყო, როდენაც ნამდვილად გამიბრაზდა, გაგლისებით შემომძახა, „ეხლავე ჩამოდი მანდედან, შე მურტალურა". დადგვით შემიძლია ვთქვა, არასოდეს არაერთი ამაზე მეტად ჩემგან არა სწევნია.

გოგლა ზოგჯერ თავის თვეისებებს დაუმსახურებდა და მიმარტებდა ზოლშე, ზოგჯერ აღმართ მართალიც იყო, ერთხელ ხელში აყვანილი ვეჭირე კიროვისა და მანაბლის ქუნების კუთხეში, ჩვენს ხახლითან; აღვესახდრე აბაშელი და, მცირი, შალვა აუხაიძ შეეგებედრია. კოგლას უთქვამს, „ჩემმა შეიღამეოდნა კარგი სიძლიერები იცისო". ამის გაგონებისთანავე, უთხოვებულად, სიძლიერა დამიწიყა: „ტალიღების ქეპანა ჩიტკით („ჩიტკის" ნაცვლად) შემოვალდე". ხიცილი დამაყარეს. ამის მეტად აღარას-დროს მიძღვნია. კოგლა კა იმერებდა: „ნამდვილი ლეონიძეა, ხათრი ვერ გაგვიტეხაო", თანაც „ქალიღების ქეპანას" მეძახდა ხოლომ.

ხუთი-ექვესი წლისა ვითავო. ნიკო მუხ-ხელიმევილის საძირი წლის იუბილეზე სატვეს სატქმელად მიძავალ კოგლას ბება ტანისაცმელს უწესრიგებდა, კოგლა კი თვეღებდა. მეტ გადავწყვიტე ჩემი ხარჯი გამეღო მის გაღმამაშებაში, ავალე სამელნე, კალმისტარი, შემღევ ბამბაც და მისი ჭაღარა თმების შეღებეა დავიწევ. კარგა ხანი ვიმუშავე, როდესაც ბებაინების კინიღლა კალაში ხელიდან გამაგდებინა. კოგლა სასწრაფოდ წააყვანეს აბაზანისაცენ ღიადი წარიკაბით, ის კი თავს იმართლებდა: „ისეთი მოწადინებით მაახალგაზრდავებდა, რომ ხათრი ეედან გავუტეხეო". კოგლამ იმ სა-

დამოს დამსწრე სახოვადოს უფროული არცა თავისი იისფერი მეტებული მარტინის კიდევ უკანას უკიდური არცა უკიდური. მეორე მსაფლიო იმის დამღეცს ჯერ კიდევ ჩემს დაბადებამდე, სრულიად უცნობ ქალს ჩვენთან სახლში მოვუყვანია თავისი თორმეტითი წლის ქალი შვილი და ბებიასთვის და გოგლასათვის ჩაუბარებია. წერილშვილიან ქალს ქმარი იმში დაკარგვიდა. ეს ქალი შვილი — გული ჩიტიმვილი თითების ათი წელი, გათხოვებამდე, ჩვენს ოჯახში იზრდებოდა. კოგლა მას შეიღვით ექცირდება; წერა-კითხვა ასწავლა, წიგნებს აკითხებდა. გელის თავის მხრივ ჩემს აღხრდაში მიუძღვის წვლილი.

პატარაასაბისას გამუდმებით ხაევთარ თავიან თამაშით ვიფავი გარისული და ვერაფრით ახერხებდნენ შეაღღისას ჩემს დაძინებას. ვაბეზრებულები შეტყოდნენ ხილშე: „ახლავე დაიძინე თორმეტ გვედანი კაცი მოვა ან არადა „მიღილი იონერს" დაუკანებოთა". ამის გამოწინ კოგლას უთქვამს: „მე რომ მითხრან ახლავე დაიძინე თორმეტ „ჩემას" გამოვუძახებთ, საერთოდ როდესმებ დამეძინება?"

უხომო იყო კოგლას ხიცეთ. შეძლება ითქვას, ფრეველგვარ ჩვეულ წარმოადგნას აღმატებული. მას ყოველდღიურად, ვძმერებ, ყოველდღიურად, უნდა სციდნოდა შეიღებს, შეიღიშვილებს, ძმისშეიღებს, დისშვილებს რა პქონდათ სადიღად, რა უჭირდათ, რა ულხინდათ. თუ ყოველდღიურად, არა, დღეგამიშვებით მაინც უნდა მიერანა მათთვის სურასა-ხანოვანები. დღესაც ბევრია ამის მოწმე. რაბლისაში კაზრდილს კარგად ახსიერდა დედის მძების — გელისამვალების დაბარების მაღლი. ლევა პირში არ ჩაუყადოდა, თუ იციდა, რომ კონტეს უჭირდა.

სიყვარული საოცარი იცოდა. თახაში გვერდზე ისე ვერ ჩავიღლიდა, რომ არ მოგალერესებოდა, არ დატექშიტე, ან არ გაბეჭმერებოდა. ღედანქეს „პანტას" ეძახდა, მე — „პანტურას", „ბიჭო კოგიას", „პრაკულას", „უიომეს" (დედასწერი შინაური სახელიდან — ფიხო).

ერთხელ ჩემთვის თურმე აკცნის არტა-
ხები აქსხნა, ცოდნა ეგრე დაბმულით
და კინაღმ გადმოცემარდნილებარ. იმ ხა-
ნაღ, როლებაც მამის თჯაბში, ქაუთარა-
ძების სახლში (ახლანდელი ლეო ქა-
მელის ქუჩაზე) ვცხოვიაბდი, ფოველ-
ლდე უნდა მოსულიყო ჩემს ხანახაღდ,
აცულებლად ხათამაშობი (უფრო
კუან წიგნები) უნდა მოუტანა და ხახე-
ირნოდ წავეცვანე. მეტყოდა ხოლმე
„ტატა“, ხახეირნოდ წავიდეთ, და მეტ
„ტატა“ შევარტები. მის ზარს რომ გავი-
გდეთ — ჩქარი-ჩქარა და ხანგრძლივად
რეცავდა — ხელში აფანილი, თვეზივით
შეკურითხალდებილი თურმე და მოული
ტანით წინ წავიწერილი; ერთხელ დედა-
ჩემს ხელიდან გაესხლტომლი და ძლიერ
დავუჭრივარი. ხუმრიბით „უპარიზეს“
მეძახდა, სულ სახლშია დამწევდეულით.
თუ აკტომანქანით იყო მოსული, მდინა-
რე დიღურახახთან მიყვავდი ხოლმე,
რკანის ხილის ქვეშ; სახეირნოდ კა —
ჟრეს ბალში. თუმცა არ უკავნდა იქ
სიარული — „წინათ აქ სახაულით იყოთ“ —,
იტყოდა და მოიწყენდა. ბალისენ მიმა-
ვალ გზაზე, ორ ადგილის ეზოებში ძა-
ლლები („უ-უ-უ-ები“) შეგულებოდა, გა-
მვლელ-გამორელელებს რომ უკავნენ.
როლებაც ახეთ აღდიდს მიუკალივდე-
ბოდით, ქუჩის შეორე მხარეს გადამ-
ყავდა და იმ მხარესაც, ძალიანი ეზის
ჭიშკრის დანახვისას — ისევ უკან გად-
მომყავდა ხოლმე. როლებაც მის მიზეზს
მიხედა, ბევრი იყონა. შემდეგშიც ხმა-
რად იხსენებდა ამ ამბავს და სიცილით
დასხენდა ხოლმე: „ფრთხოლი ლეონი-
ძია, შშიმარა არ გვიროთ“. ა

უკოლაში რომ დავიწევ სიარული,
უკიდ არენ პრეტს“ ან „ჩენ ისტორი-
კოსს“ შეძახდა. ჯერ კადევ სკოლაში
წასკვლამდე „ავანსაღ“ ლექსი დამიწერა:

„ზოგი ბავშვი ანნისლია
და უწრდელიც ზოგა ...
ბინძური და შეუნავი,
ლეჭია და ლოკია,
ზარმაცი და უქარა.
განა დასაზოგაა?“
მე მიყვარს სულთა ბავშვი

გრინირი რომ პეტიონი,
ხელვის ხეთანები
ხელ მისენ რომ მოქწოდან,
ნიჭიური, ნახწევლი,
ზრდილი, ხეფთა
ვინ არის ხავერდელი? —
ჩემი ბიჭი გოგია!“

ურიცეული
შილებითიანი

დაწყებითი კლასების მოწაფე „უშვე-
ბელი“ ხელშე საოჯახო კლდის გაზეოს,
სახელწილდების „ულვა“. ერთ-ერთ ნი-
მერში „გამოუქცევნდა“ კოგლას მიერ გა-
ზოთახალმი „მძღვნილი“ ლექსი:

„ბაზალი „ლევას“.“

„შე მაისის შევანეა
და ძინდერების ღელვა,
ვინ განეთო დაძიჯლაბნის,
იმას კრულვა-წევდა!“

ბიჭი გოგიას პაპალა.

ძალზე გაახარა ჩემს შეირ თოთხმეტი
წლის ასაკში დაწურილმა დექსმა „უშ-
ქორმა“, ალბათ, თავისი პატრიოტული
პათოსით, თუმცა, შექებისდა მიუხედა-
ვად, საპრეტო მაინცა და მაინც არ წა-
ვაძებებოვარ. წემი დაბადებისას კა, სა-
ფიქრებელია, სულ სხვა იმედები უქ-
ნებოდა. იმთავითვე მანუქა თავისი ურმით-
ნის ლექსების რეცელი, წარწერით:
„ბიჭი კოგაბა უკადენი ამ რკავლის პა-
პა გაორგი ლეონიძე, 13 ივლისი 1945,
ტულიანის“. იმავე ხანებს განეცხულება
კოგლას მიერ დახატული ლეინის პათო-
ლის ეტიკეტი, წარწერით „შშენიერია
და ტბილი ღვინის! ბიჭი გოგია. ხაწერ-
დი უკვემიას, ხელოლიაში. ხოლოლაკის
ქ. № 6.“

გოგლა ხაქმალი კარგად ხატაულა და
ლეჭაჩემს ხატეის ნიჭი ეტყობა მიხეან
პერიდა გამოიყოლილი.

უფრო მოვავანებით, ზედა კლა-
სების მოსწავლეს — „სტუდენტს“ მეძა-
ხდა, თან დასტენდა ხოლმე „სტუ-
დენტ პაილებერგსკოგო უნივერსიტე-
ტა“. აუხდა კიდეც, უკანასკნელ წლებში
პაილებერგის უნივერსიტეტის ინსტ-
იტუტებში მომიწიდა მუშაობა და მოხ-
სენებების კითხვა.

ხშირად „არქეოლოგის“ მექანდა, რაც მიკითხულა, რადგან მაშინ არქეოლოგია ნაკლებად მიზიდავდა. თუმცა მისი სიკლულის შემდევ დევლი ისტორიის ხევარულმა არქეოლოგიახთან მიმიღვანა. როგორც ჩანს, ჩემზე უკით ხედავდა ჩემი ცხოვრების გზას:

„გამოყენებითი ქვიშაში ძვლები გაღიქცევან უცად კალმებად დახწერენ ქართლზე ათასწლობით...“

თვით ისტორიისადმი სიცვარული გოგლამ ჩამინერვა. ვენის წლის ასაკში ხანგრძლივად ვაფავი ავად. ხალამო ხანს ჩემს ხაწოლთან ჩამოჯდა. წყალი ეთხოვე. ღამალუენის და თან მიამხო: „წინათ, ჩვენ, ქართველები შორის სამხრეთით — კაპადოკიაში ვცხოვრილით, ხეობი გვერქეა სახელად და ღრუბად არწივი გვერიდა. ის ქვევანა უწყლო გახდა და იქადნ წამოიედოთ. სწორედ მიმომ არის, რომ წყალს ქართველები ჯერ პატარებს ვწერდით და ვმიმობთ, რომ „წყალი უმცროსისაა“ — პატარები რომ მაინც გადარჩენილიყვნენ. სხვა ხალხებს ასეთი წესი არა აქვთ. ამითვე არის გამოწეველი ისიც, რომ მხოლოდ ჩვენს ენაზე პქედა, „წყალიბას“ — წყალიბა, ანუ „წყლის მიწოდება“.

მოხუსხულივით უცხმენდი — ჩემი ცხოვრების ძირითადი საქმე უკე გადაწყვეტილი იყო:

„აქ დაბინავდო ახალ კერაზე ხევის ქვეყნიდან მოხული ხალხი, გამოქროლილი ფრთიან მერანზე, გამოტეორცნილი მრისხანე ტალღით. ხშირად მისი გზა სისხლნადინარი ძლიერ ქარიშხალს დაუბორება, ბრძოლით დახტოვა შეამდინარე, დაღისის პირი, კაბადოკა.“

გოგლა ძალზე მმაფრიად განიცდიდა დიღებული მეხეთის დაცემას; სიცოცხლის ბოლო დღებებამდე ტარ-კლარჯოთის ხილვაზე ოცნებიდნა:

„იხე დავერდი, კედან ვნახე ტბეთი, შატბერდი... ვერც არტანუჯი, რშეკი, ხახული...“

როდის მოუკა მათ გაშარებული კედან კემთხვეი მესტერი საწმინდე, ხადაც გმინავენ ძველი ღოლები, ხადაც ანრდილი მამა-პაპათა შემოგებახიან: თქვენ გაღოლებით!“

1996 წლის ივნისის დასაწყისში, ტაო-ქლარჯოეთში ყოფილისას ძლიერ მივაკვლიერ ართვინისა და ტბეთს შეკორდას წინაპართა სოფელს—ლეონიძეებს, რითაც დედამიწის, ნესტიან ლეონიძის, დანატორაზი თხოვნა შეკარგულება. სოფილის ხახელითებაა ნიოლიშვ მაპალეხია — (თურქულად ნიოლიძეთა უბანი). თუმცა გასულ წელს უთურქულმა აღმინისტრაციამ მას ახალი ხახელი „არდიჩილი მაპალეხის“ (თურქულად „ლივის უბანი“) შეურჩია. მეცხრამეტე საუკუნის რეკებზე სოფელი „ლეონიძე“ და „ლიონიძე“ სახელწოდებითაა აღნიშხული. ვრთა ციცქანა სოფელი (ხელ რამდნინდე კომლა) მთაწერა გაშენებული და ხაძებითა და ფიჭვებით არის გარემოცული, მენიშნა, — გოგლამ თავისი ეზო წენეთში ხელ ხაძებითა და ფიჭვებით გაავსო. სტუმრებს უკირთ ხოლმე, გარუკახელ კაცს უიჭვები ეკრე რამ შეკვარაო:

„მოვანე შრიალებს ფიჭვივით. დაუსწეულებელ თხერაში, ამოდის კახტა ბიჭვივით ცისკარი ახალ ჩიხაში.“

კახეთი გოგლას მაინც ფერდასგან გამორჩეულად უკვარდა:

„მე შემოვედ კახეთიდან, თან შემომვე მისი შექი, მე საეხე ვარ ივრის ჯანით, აღაზანის სიჭაბური!“

ოღონდ ტეთხურიაბას, კერც კახურსა და კერც კრანიარს, კერ იტანდა; როდესაც გადაჭარბებულებულ ხასს უსცამდნენ მის ქახელიაბას, იტყოდა ხოლმე-კერ გაუგიათ, რომ მე მარტო პატარებულის ან კახეთის პირტი კი არა ვარ, არმიდ სრულიად საქართველოსით“.

საქართველო მისთვის ფერდასგან იყო, ფერდაზე და ფერდაუერზე აღმატებული: სულიერი რამ, თუ უფრო დეთის დარი:

„როგორც თრაგულს კასპიის ზღვაში
არავის ჩქერი მოეწყვერება,
ნაპირის ასკდება დაჭრილი ქვაში,
დე შევეღძონ მეტრიდ წყლელებმა, —
ისე ვისწრაფვი შენდა, მარადდე,
მამული, დაჭრილ ხელისკეთებით,
მომეც ბინა, გინდ შენს შარაზე,
კინდ შენს წინწარმიც კა
დავეტევა.“

თუ კი რომელიმე სახე „ნატერის ხე-
ში“ აკტორისებული თვისხებების მატარე-
ბელია — ეს ჩირებია. ჩირები — იგივე
გოგლაა, იღლინდ სხვა დროსა და სხვა
ვათარებაში.

„ბავშვი ისე არ გაეტირება თავის დე-
დას, როგორც ჩირები მისტიკოდა ხა-
ქართველოს წარხელ დიდებას... — ვაი,
ფრთხოებილი არწივი! ბოლომოშ-
რილი ხოხობი! ვაი, ქართლი, ხაქარ-
თველი!... ვერ მოეხსრო ხახურილარის
გაცხადება, ვერ იხილა ხამშობლი გა-
ციხეროებული; არ ვდინას თავისი
ქვეხისა და ხალხის კარგადოფინის
ხიხარელი... და მე მიყვარს მისი ხე-
ლის ჭალარა ეგვეილი...“

გოგლას უქანასკენელი ღვექის „ახლ-
ოს მოიწი ხამშობლის გველი!“ ბერე
სტრიქონებია:

„შე წემი წილი
ნაურქევი სარქმელს —
იხიც ხამშობლის მოუწილადო.“

დავითი მისივის „ნათლის მხედარი“
იყო, თამარი — „შებლი-ასპირიზი“, ილ-
ია — „შებლი საქართველოსის.“

იღლია ძალუმად იყო შეკრილი მის
არსებაში. გახაფეხულობით, სამსახურის
შემდეგ ძალზე ხმირად მიღიოდა ხოლო
მე ხაგურიმიში, იღლიას ეზიში. უქან
გაძირდებული წიწამურთან აუცი-
ლებლად აკტომანქანას შეაჩერებინებ-
და და მოვარის შექეც, იღლიას მკლე-
ლიბის აღგილზე თან წამოლებულ დვი-
ნის მე, ხეთა-ექვეხი წლის ბავშვი, წამა-
ქევინებდა ხოლმე, — „მისგან უფრო
მიუვარა!“

უბახტერებილ შებლზე წყლელის რომ
და გამურითხილდები
შთამომავლობას, —
ნუ შეგვიცოდებ, ახლოს გვაჩვენე,
დაგეწვას, დაგვდაღოს, ცეცხლი
შევინთოს!
დავემხოთ მის წინ,
— რა შეგვანერებს —
შემდეგ ანრილმა შემძა შევინდოს!“

ხალცარი ნათელი სცვდით იყო ხი-
ლმე დამუხტული საგურამისა და წი-
წამურმი. თათქოს ხელ უფრო უახლო-
ვდებოდა იღლის მისტერიას:

„ამდევებია ნათელი
და ის მინათებს არქსა,
კერცხლიდან გადახატული
შესაღარისი მოვარება.
გულის დამჭრელი, დამლეწი
კის ეპოვებ დახაღარება.
ღღღღღღღღღღღღღღღღღღღღ
ამ გულის გამკვეთრება...“
(„საგურამის მიწწერში“)

ძალიან უყვარდა იღლის კაკლის ქვეშ
ჯლობა — იღლის საყვარელ აღგიღლას;
იღლის სახლის აივინდან გადახელვა. მე
კილვ ამ ღრის იღლის გაუკანილ წყა-
როს ევთამაშებოდი. მე წყარისთან მი-
კლიოდი სტუმრად, გოგლა კი დიდ ხე-
ვდაში უფლიმოდა:

„მაგრამ არ სძინავს სამარის
წყლელებს,
კაუნტელ ძელების სცვდას
არ სძინავს...“

თემუა ზოგჯერ შხრებში გამოსუბო-
და და ოვალები გაუბრწყინვებოდა ხე-
ლმე. თათქოს ხევდასთან ერთად იქ იმ-
ედიოთაც იმუხტებოდა:

„შენ გიყვარდა ხმა შტერკეისა
და მოსკვარი კლდილან თერგი,
შენ მირს დაგცეს უოთოლივით,
და მთახავით წამოლექი!“

ენიოგამიცუმებელი სცვდით მოცული
გოგლა ხევაგანაც ხშირად მინახავს. ამ
ღრის თვითონაც ჩატერტლილი თუ-

თუნს ეწეოდა ან მარჯვენა ხელის ცერსა და საჩერებელ თაოს ხშირად-ხშირად ისრესდა:

„მოკეპარება კეტეივით ღექსი გულზე დაგადებს აღმასის ტორებს, გაავლებს კლანჭით ხიხხლიან ნაღარს თმაში — ჭაღარის კინულებს ხტოვებს.

ამითა ხრება ტირილში სული და ფახვიანად გაიტკორცება!“

განხაუთორებით მახსენდება წყნეთის აივანზე შორეთს გამცერალი და გარინული:

„ვაი, რომ ერთხელ დაგრეკავს, და მერე შეერთავს ქვიშას! წავა ღექსი და წაიღებს ახალგაზრდობის ნიშანს...“

ერთხელ ვერ მოვითონი და ვკითხე: „რაზე ფქროს-ძეოქი“, ხმაწარმმეულმა მიასცება, — „რომ გააზრდები, თუითონ გაიგეოა:“

„მე ვარ პოეტი, კვირული ვარ ნიაშორი, შეგვიანებულ ტრამვაების ყრუ never more“-ი

„...ხად უნდა წავიდე, ხად გაგნიავდე? წამოიწია და მდეარით ითხოვა: მინდონს გადამანებდეთ... ქვემოთ, კანახებში გადაუაწეული სოფელი მოჩანდა, შორს, ლერწ-ლილისტრად დაბურული მოვაი, ზედ შავად შეღანდეული ციხის ნაშალი... იღგა ღუთაებრივი სიჩუმე... ბუნება შეერთხმებულივთ. მენ ჩადორდა, ბრილის ნიაფი შეეთმაშა მომაყდავ გუთნის-დედას...“

გოგლა ლეინიძე საღამოსანს, მხის ჩახელისას გარდაიცვალა 9 ავგისტოს, მიხი პოეტური გზის დაძლიერების, მამის მეგობრის, ვაჟა-ფშაველას გარდაცვალების დღეს (ძველი ხტილით):

„მთაზე ირეში კვდებოდა... ბრენავდა, რქაზე დგებოდა, ხარბად პხედავდა ხეობებს, ხიცის დამმარცხებოდა...“

ირშის კვირილის ნახმდებორულება ხეობებს ეხეთქებოდა. შემცული მხე ჩადიოდა წითლურად, ამოსელა ვეჭვებოდა... ნამავალი მზის ნაბრწევენი თვალებზე ებეჭდებოდა, უძახდა ვაჟა-ფშაველას, ბრენავდა, რქაზე დგებოდა...“

ჩემი დაკვირვებით, გოგლა მაინც დამაიცი ხშირად არ მიიძნებაფლა პატარძეულისაკნ. მისი მეტმონარე სული ვერ უძლებდა იქ მოზღვავებული ხევდის ნაკაბს:

„მე ვრთა ძველი სახლი მიყურებს მუნჯ მოჩეცივით ჩუმად მღიმარი... მისი ბუხარი გულს გამიხურებს ქონავს სარგელი ცრემლით

შეკვიმარი.

რას მანიშნებს და რას მომავინებს ან რად მაშინებს სიჩუმე მისი? დამდნარ ღლების სევდით მაღლენებს ძველი სიზრების მეჩვევა ნიხლი.

არ მინდა ჭიქა შევაჯანჯლარო, არ მინდა დავმრა მოგონებანი, შეაქმა ყორანმა საღლაც დამჩხალოს და ამიშალოს ძველი ვენებანი. შეეყურებ ძველ სახლს... ვა მის ფანჯარას

არ ეხლებიან ცელქი მერცხლები, ეზოში ბევრი ვარდი დამჭერანა და სინაულით ჩამოვეცლები...“

ეს მკეთრი გარდატეხა გოგლას განწყობაში, რა თქმა უნდა, დედის სიკადის უქავშირდებოდა:

„აქ მარწვენე წასულს დედა მეტებდა, — მე ახლა აქვა დავებებ დევას — ვანც მზიან მაისს მოირკეცდა, იმ მაისივით ვეღარც მას კედავ...“

ახლობელთა გაღმოცემით, პატარა-ობისას დედას გოგლა წისქვილში გაუგზავნა; ძალზე დაუგვაინაა. როდესაც შეწუხებულმა დედამ წისქვილში მიაკითხა, დაინახა, თუ როგორ სულგანაბედი უსმენდა მოხუცი მეწისქვილის

ზღაპარს. ეს „შთაგეჭდილებები“ უნდა იყოს ასახული „იურიის ღმისი“ სტრიქონებში:

„სოჭი, მეწისქვილვე, ერთი ზღაპარი. ხეჭი ნაღლიანი ძველი ქართლივით, ან აზნაურის ქალზე კიმღვრილი... დარიალიდან გადავარჩნილი ხაშარეთისკენ მისცერავს წერო...“

დეონიძე გარცელებული შეხედულებებისადა მიხედვით იყო ძლიერი, ოძახიანი, დაუდეგარი, მძგრამ მხრილოდ ახლობლებმა ვიცით, თუ რაოდენ მორიდებული და გულწვილი იყო ამასთანავე. არახოლეს არავის შეაწეხება. გამიგონია, ბაყვაობაში სტუმრები რომ მოიცილოდნენ, გოგლა სიმორცხვისაგან ან მავითის ქვეშ დაიმაღლებოდა, ანდა ეზოში ხებს შეეფარცხოდა ხოლმეო.

გოგლას მეტამორფოზა გამოიწვევია მის ერთ ეცავედ შეხედრას ცნობილისტორიკოსთან, მის გასწავლებელთან სახელიერო სემინარიაში, მოხე ჯანაშვილთან. აღრე ტანატოლის, სიმორცხვისაგან წერდი მოხრილსა და მუდამ თავზაღუნებდ გოგლას ქუჩაში გადაპყრია მოხე ჯანაშვილი, რომელსაც შეუჩერებია და საფულეულით უჟქეამს: „შენს ასაკში კაცი მზისაგან გაღალებული სულ ზეცას უნდა შესტეროლეს, მიწას კა არ უნდა ჩატყურებდესთ“. გოგლა ხშირად შემახსერებდა ამ ამბავს მოხრილს როცა დამინახებდა. გოგლასავით შეც შორიულ თანაბეჭმი ვამაღებოდო, უკე არცაუ მოდლან ბავშვი, სტუმრების დანახვისას, და ეს კიდევ ერთი ხაბაი იყო, რათა ჩემთვის „ლურიძე, ნამდვილი დურინიძე!“ დაგახა.

თერმე თავის დროზე მოუმტნდად კლიდა კავაშვილის შექნას, რომელიც მას არ ეფოლა; სახელიც კა პეტიონი მიხეის შერჩეული — თერმურაზი.

„მაღდაშენ გვარგვინს თემურაზ და ჭაჭაპეკ.“

თავვანს სტემდა ფეხლა ქართველ მეუსე, განსაკუთრებათ კა, კინც სამშობლისაფის თავდალებული იყო:

8. „მნათობა“, № 7

„ორი პურპური შე მაპრმავებს სტრიქონულ ჯერ არტმარ რექტორის და შერე ბეჭებედ არწივებით ბაგრატოვინი.“

გოგლას ბაჟველიბიდანეე თავი ბაგრატონთა ერთგულ ქვეშეერლომად მიასწინდა. კარგად მახსოვე მისი მონაცემი აღექსანდრე ბატონიშვილის შესახებ. წერებლე მას განსაკუთრებით ეცოდებოდა:

„ერეკლეს სახელს ნორები უსათუოდ იხვრით დაატანდა ა, ბერავ, ბაგრატონი!“

მეხამე თუ მეოთხე კლასში ვაქნებოდა გადასული, რიდესაც ზაფხულში, წყნეტში გვეხს ერთა ბერი უდენტი თავის ვაერძოლიან, ჩემ თანაელასელ, გოგისთან ერთად. გოგლამ როიოდ ბოთლი და მცირე ვახშამი ეზოს ბოლოს მდგარ მაგიდასთან ჩამოიტანა. ისინი მუხააუს შეუდგნენ; მე და გოგი იქვე ვეძილაობდით. ჩ. მოძნელდა. უბათ მომებმა გოგლას ნათეამი, ისეთი ტემბრითა და სიმძლავრით, რომ შევკრით და ჩვენ მისამართით წამიდახილად მივინიე; სხვა არაუერი მათ საუბრიდან მე არ მსმენა. გოგლა ამბობდა: „ხაწყალი, მეუე კრეკლე, როგორ მოატყვეს, როგორ წერდა აღაათ როდესაც მიხედა, თუ რა ხევდრი ელოდებოდა ხაქართველოს...“ და დასძინა: „რა დადი მაღლი იქნება, როდესაც საქართველო განთავისულება, ვანე მიეიღეს მის საფლავთან და ჩასძახოს ეს ამბავი“. მაშანე გაღაეწვიატე თუ კი საქართველოს განთავისულებას მოეკენებოდა, შემესრულებინა გოგლას ეს სურვალი და თვით მის საფლავთანაც იგივე გამემურობინა:

„მინდა ვივიდო ქვეყნის წამლები, რათა შევესწრო იმ დღის დანახვას, როს მომდახოლენენ შთამომავლები: — იცოცხელე, გოგლა, შენ ჩენენთანა ხარ!“

გოგლა შინაგანად ვერ ურიგდებოდა საქართველოს დამოუკიდებლობის დაკარგვას:

„გადაპობილა თაღი შუაზე
და ხავს კადელზე გააქვს ბიბინი...
შუაღამისას ისმის უცერივ
ტანაბურიანი კაცის ქითინი...“

ექვსი წლისა ვიქნებოდი, როდესაც
სახლში მოიტანა საქართველოს სსრ
ახლადშექმნილი დროშა, სუფრასიან
ღვიანით დაღვიცა და თან დასძინა: „რაც
უნდა იყოს, მაინც საქართველოს დრო-
შათ“:

„მაგრამ არ ლპება გმირთა დროშანი,
მამულისათვის ღვაწლის ნათელი.
საღლაც ცრემლებით ნაზარისშეაღ
მათ ჟავო მოზარე ღამე-ნათვევი.“

ძველი და ახალი საქართველოს ტკი-
ვალები მას სხეულზე იარებად აჩნდა:

„რახის ჭრილობებს ტანზე ვითვლი,
როგორც ვავიღებს,
ქართლის თავადი და პარაზის ღიღი
ტრიბუნი.

მიუვარს ღროშები საქართველოს
გამოცვანილი.
შე — ჩემი გვარის ღამერობაში
გათეთობული.

ოცდაერთი წლის ტრაგედიის შემ-
დევ დაწერილ ღვექში „ვაჟები“ კოგ-
ლა უიმედობას ჰყავს მოლიანად მოცუ-
ლი:

„მაგრამ ავია ბედის ტრიალი.
შენი ვარსკვლავიც კოფილა შედარი.
ვერან დაღამქრე შენ დარიალი.
სისხლი შაახი მსუქან კედარებს.

და ხავირების სხები გერგიონავი
შექვიდრის გელი აღმარ ტოკას.
თეხლო! ვველაზე ნაგვირგვინარი,
გადავეფარა სიკვდილის ტოგა!“

1921 წლის მარტში ბათუმიდან ტუე-
ლისში გამობრუნებულ ჯარისკაც კო-
გლას თავისი თოვეი ზორბარების მახლი-
ბლად მდ. ვერეზე იმხანად არხებული
ხიდიდან გადაუდია, მტერს რომ არ
დაწერილოდა. კოგლამ ზუხტი აღვილიც
კი მაჩვენა ხიდზე მაშინ იქ ჯერ კიდევ
მდგარი ფასკუნჯის ქანდაკების გვერ-
დით.

„გმინავს წარსული ხანჯალ-განმირილი
მისი ხალები მომტკიცებული ვინ მომაშოროს ქველი აჩრდილი,
ღვებს შორეთიდან ვინ შეძღვება?“

ამ გულს ხიმლერით კლდეს ვინ
მიახლის,
ვინ დაშტა ხევდა განუკერნებლი?
ღამეწარ ღრიაშების,
ღამეწარ იაღქნის,
ღამეწარ ვარდების
შივვარს ხურნებლი...“

ოცდაერთი წლის ბრძოლების გმი-
რებს გოგლამ ლექსი მიუძღვნა:

„განხეოს, ტაბახმელავ,
ბრძოლები გმირული
და შეკრდი მრავალის
შენთვის განგმირული...“

ქალებო, შეამქათ,
მათი საელავები,
საქართველოსათვის
ვინც დაღეს თავები.“

ბებია ამ ლექსს გატარის თანხლებით
დამტკიცებულა ხილშე. მას ძალზე კარ-
გი სძინა და ხასიათის წმი ქირნდა და
გოგლაც ხშირად თხოვდა სიძლერას.

გოგლას ძალზე უკარდა ხაგალიბლე-
ბი. კლდესის ისე ერ ჩაუვლიდა ჩუ-
მად ჰიჯაკის შიგნით, გველიან პირუე-
რი არ გადაეწერა, ერთხელ მითხრა
„ბავშვობაში საქართველოს კათალი-
კოსობაშე ვაცნებისძირი, მინდოდა
კვიფილიდებავით გირიგი ბრიოდა“.

რა თქმა უნდა, უკარდა ქართლ-
კახური მრავალხმიანი სიძლერიბი, ქუ-
თაისური სიძლერიბი, განხატუონებით —
იშხნელებითა. ერთხელ მახსოვეს, მოუ-
წონა პოლიტექნიკური ინსტიტუტის
ჯაზის მიერ თრიმიცდათან წლებში
შესრულებული სიძლერა „გაზაფხული“,
რამაც მე ძალიან გამასკვირეა. ოპ-
ერებიდან უკარდა ბიზეს „ქარმენი“.
ინოვილებიდან მე მგრინ მხელოდ
„ჩაპავე“ პერნდა ბოლომდე ხასახი. ჩა-
ბნელებულ კინოდარბაზებში ვერ ძლე-
ბდა. თეატრი უკარდა და სშირადაც
დაყავდი ხილშე, ძირითადად ერთე-

ნულ-პატრიოტული ხასიათის სპექტაკ-
ლებში.

გოგლა სახმელებიდან მხოლოდ დვი-
ნოს სცაძეა. არ უკარის კონიაქი და
არაფი და არც მე მირჩევდა. ათიანი წლე-
ბის დამლევეს თურმე კონიაქით ძალზე
დამორჩიალა და ხახლში მოხულს კუი-
რიდი დაუწევდა: „მიშველეთ სოციალ-
დემოკრატები მკლავნი!“ სოციალ-
დემოკრატების ვერცხლი ფრთას უკა-
იტანდა. თანაცხრისნიბლა ნაციონალ-
დემოკრატებს, ისევე რეიგორი იმდროი-
ნიდელი ეროვნული ინტელიგენციის
დიდი ნაწილი. სკოლას რომ ვამთავრე-
ბდი, გოგლამ მაჩუქა ნაციონალ-დემოკ-
რატიული პატარა, თხელი, გაყვითლულებურცლებიანი პროგრამა,
მკონი გრიგოლ ვემაპელის მიერ შედ-
გენილი; თან გამამართხილია, — „არავინ
გინახოსთ“. მეც კითომდა კონსპირაცი-
ობათვის ჩადებული მქონდა ეს პროგრა-
მა ასევე გოგლას ძირი მოცემულ ზურაბ
ავალიშვილის წიგნში „საქართველოს
დამოუკიდებლობა“. შემდეგ ეს წიგნი
ამხანაგმა გამოიმართვა სხვისთვის მი-
ხაცება; როდესაც უკან დამიბრუნა,
პროგრამა მახში ჟეკი ადარ იღო. ასე
დაუკარგე ჩემი დაუდევრიბით გოგლას
სახიფათო წლებს გამოტარებული პრო-
გრამა.

დვინო გოგლას ვერ ერებდა. მოვრა-
ლი ან ფეხარეული საერთოდ არ მინა-
ხავა. შეზარხოსმებას იმით ვატყობდით,
რომ უყრი მხარული და ხმაურიანი
ხდებოდა. შეიხედავად იმიხა, რომ დევი-
ნის დალევა ბევრი შევძლი და კანწხაც
ხშირად გამოიყენდიდა ხილმე, სტულდა
ჩაის ჯაებით ქეიფი და კოველთვის
ხაზგაბით შეზიშნავდა, რომ ჩაის ჭი-
ქით ჩაი უნდა დაიღიოს, ხოლო დევინის
ჭიქით — დვინო.

საქართველოს სადლეგრძელოს და
ისიც მხოლოდ საგანგებო შემთხვევა-
ში იღიასეული ხის ჭიქით სცაძა —
ჩენი ოჯახის გველაზე ძეირუახი რე-
ლიქვიდით:

„ოლქა,
ოლქა,

შე ლიახეზე
დაგინახე წამით,
შიგნიდანვე გამომწვარი
შარტობის შხამით,
შიგან-შიგან დახლეჩილი
შრეებად და კეცად,
კორანისგან ჩაყვითლი
ხეო, კროო ბეწვა!“

ერთ-ერთი სადლეგრძელოთი — „გოგ-
ლურათი“—ისქემოდა იმ ჩენი თანამემა-
მულე ახალშობილთა სადლეგრძელო,
ვინც დაიბადა წევედების მსელელობი-
სას.

გოგლას იმდენად დეინის სმა კი არ
უყვარდა, რამდენადაც სუფრასთან მო-
ლენა. ის სუფრა, რომელსაც გოგლა
ესწრებოდა, გამოიწეული იყო ძალზე
საინტერესო საცნობით, მშაარულე-
ბით, ცეკვა-ხიმლერით, კეთილი განწყო-
ბით. გოგლასეულ წევედებებს შექვე-
ულთათვის ძნელი ხდებოდა სხვა, რო-
დინარულ სუფრებზე სიამონების მი-
ლება.

საჭმლის მიმართ გოგლა დიდი მოთ-
ხოვნილებით არ გმიოინტერდა; უცა-
რდა თევზი, ხინკალი, ლობით, ნიორი,
„ლედას ჟური“, კამერის მაწონი და გა-
ნსაკუთრებით ინდაურის თეთრი ხილი-
ცი, რომელიც ძალზე იშვიათად თუ
ერგებოდა, რაღაც ყოველთვის ცდი-
ლიადა ახლობლებისათვის დაეთმო.
მეც თევზე მთლიანად გაღმომილებდა
ხოლმე და თან დიდი ქაფიფილებით
მეკითხებოდა: „ხომ კარგია? რომ მო-
გწონს?“

გოგლას ზარავდა სუფრაზე შემწვარი
გოგის დანახვა, ამობდა: „ჩვილ ბავშვებ
მაგრონებით“. არადა ერთხელ დაღაჩემს
მამამისის გარდაცვალების შემდეგ უობ-
რებს, რომ თითქოს და ერთ, თავის დრო-
ზე „პროლეტიკულტერ“ პრეტს ეთქას:
„გოგლა ისეთი პატრიატი იყო, საქარ-
თველის ერთ შემწვარ გაუჭიში გაცელი-
და“. რეიგორი ჩანს, ყველა თავისი ხა-
კუთარი ფასეულობის შეკალიბან გამო-
მდინარე მსჯელობს სხვებზე და ხშირად
ამით არ იმდენად სხვებს, რამდენადაც
საკუთარ თავს ახასიათებს.

ბუნებრივია, რომ სწორედ ის პირ-
ნი ყველაზე შეტან ჟეფინგბერნის გვა-
ლის, ვინც, თავის ღრმაზე თავად აძუ-
ლებდა მას გარემოებით კამინიმისები
ეძებნა ხავეთარი და ახლომდებრის რჯა-
ხთა გადასარჩენად. დღესაც მისი ხა-
ხელის დამცრიბას ღამისებრ მათიცე
სულიერი ნაშივნი ითავებზე წამოსმე-
ლი პატიოსანი თვლებით და მომვევე-
ბული უცხოური ფილტების ჰერცეფრა-
ნიორებით შექმნილი წიგნებით ხელდა-
შვერცებულით. გარდა კა წერია:

კონტაქტის სამშენებლოს კურსის მცხველის ხელი მიეცვად მრავალი სისტემისა ბლოკისთვის შეინარჩუნა:

„მეტრის გავიღებავ, გავიღუძები,
არ მოინატრებ სეტევაშიც ხაფარის;
ან მათთან ურთად დავიღუძები,
ან ჟელს შევტაცებ კარსკვლავთა
ოფარებ...“

არც ჰერმანიტი პოეზიის მიღწეული და
ის კინძელ ნამდვიდა პოეტის უსური ცეს
რიგად:

“**အခြား** အခြေခံမျိုးလွှာ အနာဂတ်ရှိစွာ၊
အခွဲလွှာ အနေး မီးကြောင်း လျှော့ခြား၊
မျှ စာဖို့၏ ပြုခဲ့လွှာ လုပ်မှုပြုရာ၊
ဒုက္ခလွှာ ပြုလေ့ရှိ လာနာ ဖို့
လျှော့ခြား”

ერთხელ ზედგეტად გათამაშებულის
ხუმრისით შემოძირია: „შენ ეტყომა არ
იცი, რამხელა პოვტს ელაქტაკებით“;
შეც იხტიაბრი არ გავიტეხე და ხუმრი-
ბითვე შევეკითხვა: „შენ უფრო დიდი პი-
ტი ხარ, თუ გადატერინი?“ უკურად
ხერულიად ხერით ხულად მიპასუხა:
„გადაპტიონიც ლიდი პოვტმა, ძაღლე
ფაქიზი პოვტური ბუნების, პოვზის
გვლია“, შენე იხვე, ხუმრისითვე დახ-
მინა: „შენ მე ვერ ნუ მიყვრებ, მე ლი-
მი ვარ, ჩემს ფასს მხოლოდ ჩემი ასი
წლის იებილებჲ გაიგებო“; კირი-
ვის ქუჩას ლეიინიძის ქუჩა დაერქმევა,
ხოლო წერებიში ჩემს ხახლში მუზეუმი
რომ იქნება, ქათარაძეების ხახლში
(ჩემი მეორე ბაბუას – აკალემიკოს პე-
ტრე ქათარაძის აგარავი ვოლოს ხა-
ხლის მეზობლად დგას) მუზეუმის აღ-
მინისტრაციას ექნება ბინაა“.

არ შევარდნა სიტყვა „ბაბუა“, მე „პაპა“-ვართ, ამხანძლა, თან დასტენდა: „აბა საღ გაგიგიათ, ვინმეს ეოჭეას „მა-მა-ბაბუათავა“.

କ୍ଷେତ୍ରମାର୍ଗରେ ଶେଷଜ୍ଞଙ୍କ ତ୍ରିତାକାନ୍ତର୍ଗ୍ରହ
ପୁଣ୍ଡର. „ଏହି ଦିକ୍ଷମାର୍ଗ“ ଅଧିକରଣରେ, ଲୋଳି
ପର୍ମାଣୁମୂଳକରେ ବୀରବୀରା କେନ୍ଦ୍ରମୁଁ, ଖାତିର
ପାନିନାଥଙ୍କ ମହିତରାଳୀ: „ଲୋହିନୀଦ୍ୱୟ, କୃତ୍ତିବ୍ରା
ଦିକ୍ଷରେ, ଶେବେ କା ଗୈନାଉପାଲିଯେ!“ ରାତରିକ୍ଷେତ୍ର
କାଳମ୍ବ ମିଶ୍ରମାର୍ଗରେ ଓ ମାତ୍ରିନିର୍ମ୍ଲେଲି ଗ୍ରା-
ଗ୍ରାଦାଳ ବିନ ଗ୍ରାତ୍ମାର୍ଗରେ, ଏହି କେନ୍ଦ୍ରରେ କିମ୍ବା
କ୍ଷେତ୍ରର ଏହି ଗ୍ରାମରେ ଓ ଆ ପ୍ରକାଶକ୍ଷେତ୍ରରେ
ଗ୍ରାମକାନ୍ତର୍ଗ୍ରହ ପ୍ରତ୍ୟେକରେ କେନ୍ଦ୍ରମୁଁ: ଏହାପାଇଁ,
ଦେଖିବ, ମିନଦାତା!

“Նորացներաւ զատումը մերօւս անց լուսակաց տաք և դա օրիգության է: Աշխատ և սպասարկություն է այս վար, Ծիկի մու այս արշակունյաց եղեաւ” աելութեց-
ւա զարժմանը մասին բարձրաց մամեռ առաջարկություն է առաջարկության ներքության մեջ:

გრაფიკას იუმრია ფაზვლთვის თბილი, კეთილმოსისურნე იყო, თუმცა არც სარკანიშითა თუ ირინიას ნიჭი აქლდა. გამოგონია, რომ ერთ-თავის დროს გრიგორი მრინასის საქმიათ გრძელი სათაური ქქრინდა, გადაუწყვიტა ამ სათაურის შემოქმედება და თავშეერილ მწერალიათვის შეფირვლია: „ისეთი სათაური ვრ შევარჩივ, რომ თან მოკლე იყოს და თან ძველ სათაურიში ნახხევნები სამიხლიც“ იყოს შინაარსიობრივად ასახულია". გრაფიკას სხარტად მოუკია: „მატი-ბუტი“ დაარქივირი.

მართალია გრაფიკას სიძულვეილი არ სწორდა, მაგრამ იყო გმილიაკლისებიც; როდესაც ვინე უღირსხე ძაღიან განრისს სედებოდა, იტყოდა ხოლმე: „ჩეკისტი“, ნაძლევდა „ჩეკისტი“ ანდა რუსულად: „ა... იციასე“; სხვა განება არ იცოდა. მუშტააღის ბაღში სეირნობისას იქნებოდა როგორი იყოს ძეგლის თუ მოკრავდა თვალს აუცილებლად დასცულებოდა ბმაღაბრად „თუ-თუ-თუ“, აღმა „(თ)ფურ ეშმაქსო“. ასე მაშინ აქვთ თებდა, რილესაც რაიმეს წააწყვეტილა სივრცილთან დაკავშირებულს. ერთხელ იქნებოდა მუშტააღის ბაღში ყოფნისას, არ ვიცი ხემტობით მითხვა თუ სერიისულად: „შენ რომ აქ პატარა მატარებლიათ ხეირნიბო, ეს რენიგზა ირჯონიკიშემ ხაქართულოს მიწების დაიმობის საფუარუად მიიღო რუსეთისგანო“. მსგავსი განწყობა ქქინდა გრაფიკას რევოლუციის სხვა „ბელადების“. მიშართაც, სტალინის გარდა; იმედი ქქინდა რომ მისი სახელი ქართველობას გამოიაღებოდა ერთოვენდი ნიკილიშვილის მიმიქ სენი დახაძლევად. სტალინი გრაფიკასთვის გარკეცულწლად იღდასთან ხელში დილით მისული ყმაწვრილი პოეტი იყო, რომელსაც ბედმა არგუნა ქართული გრიგორის უწყვეტი განვითარების ერთორთი რეოლი ყოფილიყო:

„სივაკრეფილი მშე ნაღის,
გარსკვლავმაც შეიჭახჭახა...
მშე ნაღის...“

მშე ნაღო ამორა...

უწინო დიდი და ნახიახა!“ ირკოცული შესულებითია

სტალინს გრაფიკა არასოდეს შენვეღრია, მხოლოდ ერთხელ იმისშემდგომ წლებში სხვა მწერლებთან ერთად მიუკატიერათ ქრემლში, მაგრამ სტალინის შეხვედრის მოღლობისში სახტემროდან აღრე გასული ბეგნისტურ მაღაზიაში შესულა და ისე გაუტაცნაა იქ მიჰლევალი წიგნების ფურცელას, რომ შეხვეღრისებრ დაგვიანებით მისულა და, რა თქმაუნდა, აღარ შეუშევ.

როგორც ცნობილია, გრაფიკა დიდი ბიბლიოფილი და სიძველეთა ჩინებული მცოდნე იყო. ოცდაათასან-ორმოცამ, წლებში ღიტტრიატურის შეზეუშემში შეშაობისას ფრევლაირად ებმარებოდა მძიმე მდგომარეობაში ჩავარდნილ ძალა ქართული რეგანების მთავრიმავალი, რათა მუშევრისათვის გადაცემულ უძვირფასებს მასალებში მაქსიმალურად შესაძლებელი თანხა აეღიათ, რის გამოც არაერთი უსიმორენება შეხვედრია. გარდაცვალების წინა არებში, თათქოს მოახლოებული აღსასრულის მოღლილობით, გრაფიკა ცდას არ აქვებდა რათა მიკვრია ნინოწმინდის ტაძრის ეზოში ჩამარხელი წიგნსხაცვისა და თემურ ლექგის მიერ თბილისის არხერცისას საპარაფანდში გაზიდული საშეფრი ბიბლიოცეკისათვის.

იმიტოცდამთან წლებში გოგლა თანაუგრძნილდა ზეად გამსახურდიას, მერაბ კოსტავას და მათ მეცობრებს და მათი განთავისულების საიხოენელად კონსტანტინე გამსახურდიასთან და სხვა ქართველ მწერლებისან ერთად ვახლდა ვახლდ ძეგანამეს. იმ ხანებში ვაგლა ხშირად შეუძნებოდა: „ხომ ხედავ, ბრძოლით არაუკრი გამოღის, სამობლის ცცაც შენი ცოდნით და საქმით ემსახურო, თავისუფლებას კი დრო მოიტანს და მაგ დროისათვის უსილ იყოთ მზად“. იმ სიტყვებს – ღრუ როცა მოუა – ხშირად იმეორებდა ხოლმე:

„თუ დღეს ხარ ისე პატარა,
როგორც საკარღლელ ჯავალი,

თვავი, დრო როცა მოვა,
ხანჯალი ამოგდევებიღი!

(„ჰატარა ქართველი“)

ეპევი არ ეპირებოდა, რომ საქართველოს
თავისუფლებას მოვესწრებოდა:

„მე შვილიშეიღთა მბრწინავ

თვალებში

ვჰერიტა დიდი მხე საქართველოს...“

არ უკარდა სკოდაში რომ დავდოთ
და ხშირად დფილობდა არ გავეშვი,
ამბობდა ხოლმე: „ნეტა იქ კარგი რა
უნდა ასწავლით“. სახლში დარჩენილს
უამრავ წიგნს მაკითხებდ ხოლმე სა-
ქართველოს ისტორიაზე, მათ შორის
1917-1924 წწ. გამოიცემულება, თან
შიშობდა ხიფათში არ გაცხეულიყავი.
ტრავმირებული იყო ოცდაწევდმეტში
უფროსი ძმის, ცნობილი მექინიკობრო-
გას, ლევან ლეონიძის დაღუპვით, რო-
შელსაც პატარძებულიდან თბილისში
ოცდაწევდა წელს დიდი შეიარაღებული
რაზმი სამოცუკანა სამშობლის დაცვი-
ლებისა:

„მე არ დაქარგავს სამშობლი,
სეღ ვახსომები ლევანი,
სანამდის საქართველოში
იწურებოდეს მტევანი...“

მეორე მსოფლიო ომის დროს კაცებ-
სიიდან შეა აზიაში ცერმანელთა გადა-
სახლებისას, გოგლამ უდიდესი ძალისხ-
მევითა და საქართველოს მაშინდელი
ხელმძღვანელის, კანდიდ ჩარგაიანის
დაბარებით, შეძლო ლევანის მიერ ვე-
რსანიიდან (ვისბადენიდან) ჩამოცვანილი
მუდღის, მარია პოფქანისა, და მათი
ორი მცირებულოვანი შეიღის უკანას-
კელ მომენტში დახსნა. ამ ძმის გამო,
იმდენად დიდი სულიერი ტრავმა მიე-
ღო, რომ ერთ დამეში მოლაპანად გაჭარა-
რავებულიყო.

ახელე შეუხორცებელ ჭრილობად აწ-
ნდა მის სელს მეუღლის, უფერთა გეღე-
ვანიშვილის, ძმის, ავთანდილის, და-
ღვეპა 1924 წელს. ავთანდილი, ცნრა-
მეტი წლის, მოხდენილი აღნავობის,
უნივერსიტეტის სტუდენტი, ქუჩაში

შემოწმებს დროს დავკავშირენათ „ტრიუ-
მუს თავის და გადასახლის მიერთებულ-
სას გარეთ გამოსულის კადებთან შე-
ჩეხებია ვინე მორიზოვოვი, რომელსაც
უკან და სამუდამოდ შეუძრუნებია ხიტ-
გვებით: „сразу видно что не чистой
крови.“ საბედისწერი გამოიდგა ავთან-
დილისათვის არისტოკრატული იერი;
ოჯახში მისგან მხოლოდ მეტების ცა-
ხიდან ჩემად გამოგხანილი პურისაგან
გამოიძრწილი კოჭი შემოგვრჩა, ზემო-
დან ამოტვაფრული წარწერით „დე-
დას...“

„თქვენმა წამებამ გული დახერა,
და უთქვენობა ვით არ მემნელოს,
თუ დაინობ ვანწი ვერ გასხველა,
ცრემლით ავავხებ თქვენს

საღლეგრძელოს!“

ძალზე გაიხარებდა ხოლმე გოგლა
თუ ჩემს ხელში მიის სელიერი ძმების,
ცისფერყანწელთა, წიგნებს დაინახავდა.
ბოლომდე თავი ამ ორდენის წევრად მი-
აჩნდა:

„რა ლექსი გინდა ჩემი ღრიებავ,
გამაგებინე, რა ლექსი გინდა,
რომ არ მომეცი მე მუკლორება,
ანუ წეალი მახვი მე გამოწმინდა.
რად დამიგრიხე ხორჩხ საბელი,

და ფრთაში წელელი რად გამიჩინე,
რად აქცევენს კაჯნს აბელი,
რომ ერთი ძმაც კი არ შემიჩინე!“

გოგლა სამშობლის უსაზღვრო ხიფ-
ვარელს გვინერგავდა, ითხოვდა ამ ხიფ-
ვარელის უთევდღიურ განსხვეულებას
საქმეში. უმთავრესად მიაჩნდა, არ ჩამ-
ქრალიყო თავის უფლების მოპოვების
სურვილის ცეცხლი:

„იმ ხმლის ნატეხი
ნახე, მოზარევე,
მარაბდაში რომ გადამსხვრეულა;
მოჭრილ ძუძუთა სისხლს ეზიარე,
რომელშიც ერის ცრემლი რეულა.
არ გიტონია შოთას საფლავზე? –
იქიდან ლექსი ამორჩევდა!
ისევ გრძელდება „ქართლის
ცხოვრება“,
ერთი ფურცელიც არ მოხეულა!“

კრძან ნაღირაპის მომსრბებები

საკუმინერელია, მაგრამ ფაქტია, როდესაც კოლაუ ნადირაძის შემოქმედებას განიხილავთ, სამწერაოდ, ნაკლებად ან სრულიად არ ამახეილებენ ფურადებას პრეტის მოთხოვებებში, რომლებიც შესანიშნავ მოთხოველია გვავლინება ატრიტი, და, რაც მთავარია, ეს მშვენიერი პროზაული ქმნილებანი ერთგვარი გასაღება დაირიკისის პოტეტირი ბუნების, მისი პიროვნების შესაცნობად. მავე დროს, მთავარი საკუთხესლადა გადმოცემული ჩენი საუკუნის 20–30-იანი წლების ქართული სახელმწიფო მართვის წევობის თავისებურება, ეპოქა თავისი ყოფით, საზოგადოებრივი აზრის გამოვლენით, მიერთებული თბილის თავისებური კოლორიტთ.

„მოხეტადის მიგრება“ — ასე ეწოდება მოთხოვებას, რომლის მთავარ პერსონაჟად ავით პრეტი წარმოვევიდება. იშვიათი ცხოველმფოფელობით გვიხატავს კოლაუ ნადირაპე თავისი თვალით დანახულ და განცდილ სამფარის, რომელზეც შემდეგ მოხეტადებ ამბიბინებს და ამით მიგვანიშნებს, რომ ას მოთხოვებილ ამბებს არცთუ უმნიშვნელო აღვილი უკავია მის აფირისებულ ცხოველაში და ამიტომაც გადაუწივეტია, მითხევლისთვისაც გამნა ისინი.

რეზისაველის გამზირის აღწერით იწყება მოგონებების უკრცელი და აქ-

ვე აუტორი თავისებური სარკაზმით გვიძლავნებს თავის დამოკიდებულებას იმხანად არსებული სინამდვილისდრი.

„რესთაველის პროსპექტი — თბილის ღერბია, მისი სიმშევინირვე, მკლორურისა და თანამედროვეობის მაჩვენებელი, გარდა ამისა, ის თბილისელი საზოგადოების სანავარდოა. აქ კეთილება ფოველივე საქმე აქ იწყება კარიერა აქ ნაღდება უცალზე ურველყვარი ნიჭი აქ წედება საქართველოს და მხოლელის პრობლემები სადიღლის ჭამის და პაპირისის წევის დროს... და ბოლოს, აქ იხეკეჭ ხახელს და უფლებას — დაიკავონ ბინა, იყოლიონ საკუთარი, მხარეული და განებირებული ცოლი, რომელიც ბავშვის ყოლას სკამტიტერად უკრუბს, სისტემატურად, ჭაველ შაბათს იყოთხს მანიკურს, ხელი ზაფხულისთვის დაუინებით სააგარაკოდ წავდას მოიხიოვს.

მთავარ ქუჩასთან დაკავშირებულ „ამ მნიშვნელოვან“ ამბებთან ერთად წეთხოვთაში ჩენს თვალწინ გაირემონებინ ადამიანებიც, რომელთაც უცალუნბაში ცხოველება სულის უბადრუკაბად ქცივით და ხელთ მხილოდ დამცირებული, დაბეჭებული ადამიანური ჭოფადა შეიჩინათ. მათი სულის სიცარიელის გამოსააშეკარვებლად პრეტს მხილოდ რამდენიმე წინადაღება სჭირდება: „აქ (რეზისაველის პროსპექტზე — ც. ბ.) პრულობენ უფლებას ატარონ პორტ-

უკლი მაშინაც კი, როდესაც ის არა-ვათარ საჭიროებას არ წარმოადგენს. ააცურონ თვალი უდინს, ან ცუდად ჩატულ ნაცნობებს, რომელთა მდგრად-რობა არ ხდის ხავალდებულოდ მათ ცნობას და არ იწევეს ხახეზე თავაზიან, კულისმოსაგად ღიძილის"...

მაგრამ, როგორც თვალი, კორაჟ ნა-დირაძე აღინიშნავს, მას არ ხურს თა-ვის ყურადღება ამ კატეგორიის ადა-მასნებზე შეაჩეროს. როგორც მისი მო-თხოვობი მოწმობენ, ავტორს დაბალი ფენის ადამიანების, ბედისაგან ჩაგ-რულთა ცხოვრება უფრო აღელებს.

თუმცა ჯერ იმ ხასის თბილისს შე-კავშირთ თვალი, მოხეტალის მოვო-ნება რომ გვისურათებს:

„მე მირჩევინა თბილისს მკელი ნა-წილი, რომელსაც „აზიური“ პერია, გვე-უბნება ჩვენი მოხხოველი და აქვთ სა-ნაცნულს გამოიტქვამს იმის გამო, რომ ძევლი თბილის დღითიდელე იცვლის ადრინდელ სახეს, „თანაბათან ანგრევებს და ამ სანგრევებს თან მიაქვს თბილი-სის თვაისებური და განუმეორებელი სახე“, რომელიც მას ასე უყვარს.

მაგრამ მის გულს ისიც ახარებს, რომ ჯერ კიდევ შეიძლება „დაინაბირ ნამდვილი სახე თბილისისა – ივრ-ნორ მისი ორიგინალური შევენიერება, დაიჭიროთ გარდასული დროების სურ-ნელება და ალალგინო იცნებაში მისი, საუკუნეებში გაფანტული ცხოვრების რომანტიკა, ტებილ და დამათხობელი, როგორც ძევლი დვანით“.

ამ რომანტიკის სული და გული ხომ ძევლა თბილისს დაკლაქნილი ქუჩე-ბია, აეტორის თქმით, ძევლი არქა-ტიტურის თავისებური უცნაურობით, ფრთასტრუ თემაზე დაწერილ დეკო-რაციების მთაბეჭდილებას რომ იძლევან..

საერთო, გადამწვარი, გახუნებული ფერი ქმნის მთლიან კალირიტს, რო-მელსაც ნარიყალას ხახეანი ქვებია, თეთრი და საუკუნეების სიმძიმით მიწა-ში ჩასული სიონი, პირუში მეტები-

და აბანუქის გოგირდის სუნი ასრულე-ბენ ისე, როგორც ვიწრო წერტილის მა-მავალი აქლები, გაუკისძილი ხიახები, გამხმარი ხილი და სპარსელების წით-ლად შეღებილი წერ-ულვაში და მო-ლუნელი ფრჩხილებია“.

აյ აღწერილ, — ქალაქის იმ ვეზო-ტიცერ მხარეში, თბილისის ულარიძე-სი ნაწილი ცხოვრისბ, — გვიცება მო-ხეტიალე და ჩვენს ყურადღებას იმ დე-ტალებშეც შეაჩერებს, რომ აქ ჯერ კა-დევ არსებობენ ძველი ქართული იჯა-ხები, „რომელიც თანამედროვე პირო-ბებში ახერხებენ პატრიარქალურ ცხოვ-რებას, ძველი ადამია შენახეთ“.

„ისევ სიმშეიდე მენატრება უარყო-ფალი, და გამარაძებით მინდა ჩემს თაქ გავაწნა სილა!, — წერდა კოლაუ ნა-დირაძე 1918 წელს ერთ თვის ლექს-ში — „ცხოვრება ჯიბებში ხელჩაწყო-ბილი“. პირტის ამ გულისწირომის მა-სუნებს რამდენადმე აგვისხნის თბილისის საღვარში ახლახან მყრალი ვაკინლან გადმოსული მგზავრის ნათქვაში, რომ-ლითაც ერთგვარად საინტერესო შტრი-ხებით ძერწავს მოხეტიალე თავის ავ-ტოპორტულებს, მეტად შთამბეჭდავასა და დაუვიწყარს. ამ აეტოპორტულებს გზადაგზა¹ კიდევ უფრო დაუვიწყარს ხდის მოთხოვები „მენავთ“ და „ნა-დირიბის ღრის მოყოლილი ამბავი“.

არაერთხელ გამიგონია ხანდაშმული პირტის საუბარში — „ჩემისთანა აწე-წილი ცხოვრება კაციშვილის არ პქო-ნიაო“. როდენ ნიშნულია მოხეტიალე ჭაბუქის მოცონებაში ამგვარი სიტყვე-ბის გავონება: „ჩემს დაულაგებელ ცხოვ-რებაში მე ყველაზე ცოტა ხას თბი-ლისში მიცხოვითა... ამ ფრაზებში — სიტყვები — „აწეწილი“, „დაულაგებე-ლი“ ხომ აღვილად მიგვანიშნებს შე-მოქმედის მღელვარებ განკულილ ცხოვ-რების გზაზე. მოუსესმინოთ ისევ მოხე-ტიალის ნამხობს: „მე არ ვანიობ, მე ვაგონებ იმ დროს, რომელიც თბილი-სის გარეთ გავატარე და ვრწმუნდები, რომ არაფერი დამიკარგავს...“

მე უფრო ჩემს თავს, ხოთველს და მარტოობას კერძოუნდი. ამაში არის თავისებური მშენებელება”.

კოლუ ნადირაძე, ისე როგორც მისი სანუკვარი საძმოს წევრები, ხოთველს უბიდან მოხული კაცი იყო. ხინტისა და სიმშეიდის განცდაც იქნება პეტნა გამოყოლილი, რისი ღრმა კვალიც დამდალ ელი მოელ მის ნათელობის მიროვნებას და, რა თქმა უნდა, ამევს პოეტის მშენებერი ლექსების წიგნსაც.

• 1917 წელს დაწერილ ლექსში „შემოდგრამი იმერეთის ხოთველში“ ასეთი მსუე ფერებით დაწერილ ნატურმირტით შემოგებებება პოეტი და ხელაშლილი შესძინელივით გვამებს შემოდგრამის სურნელითა და ნექტარით, კველა იმ საკუთით, რაც „ნაზი სკეტჩმბრის დღეებს ახლავს: ხეხილის სურნელი ოთახებში. ლელვი და ფურძენი, შემწვარი სისინდი, ბია და ატამი, ბუხართან კიცის მჭადების დამატებობელი ხუნა... ამ შემოდგრამის ზემახე პოეტს არ შეუძლია არ მიმართოს გველის-ხროებსაც:

თქვენ შეკვარებულნო, იკარეთ
დარღვები,
დატოვეთ ქალაქი, ეწვიეთ ხოთველი!
მოგელით სიწმინდე, მინდვრები,
გარღვები,
იხილავთ მწერვალებს და მიწას –
მშობებს...

აეტომობილების ღრიალი, მაწვინის, ნაშირის, კვერცხებისა და ხილის გამყიდველების კვირილი, ტრამვას ზარის ხშება – ასე ხედება ქალაქი მოხეთდალი მგზავრს.

ვინ არის იგ? – პირველ ყოვლისა, ცხადია, ეს კითხვა იღვიძებს ჩვენში და ისიც აი, როგორ აქმაყოფილებს ჩვენს ბუნებრივ ცნობისმიუვარეობას:

– მე არავინ არ მიცნობს, მე ყველასათვის უცხო ვარ. არავთარი დარღვე და ჯავრი მე არ მაწუხებს. მე არავისთან არავთარი საქმე არა მაქა!

სამაგიეროდ არც არავის ჩემიან. მაგალობრა ღმერთის! მე მდიდარი აზერული მაგრამ, რაც მაქებს, საქმიარისა იმისათვის, რომ შემშეღავთ არ მოკვდე და ქუჩაში ღამე არ გავათავ, რომ წლის ნაშრომი ჩემი იყვლით ნაშრომი უშლი ჩემს ჯიბეში დევს, ვის აქებს უშლება, დამიშალოს თავისუფლად კისუნთქო, კუცქირი შეხებს, ხალხის ხაბეებში ხელებჩაწყობილმა – უდარდელმა ღამიღალოთ?! იცით, კადვე რას ნიშავე თავისუფლად სუნთქვა? ამ პასუხისმგრავის ისევ მოხეტიალეს მოვესმინით:

– მე შემიძლია გაეწერდე ერთ ალაგას და მოელი დღის განმავლობაში უშმირო ქუჩის მოძრაობას, უფარი პურის მარცელები ბუღურებს და მტრედებს, ან უპატრიონო ბავშვებს დაუურიგო მოელი ჩემი უფლი, პურის ყიდვა რომ შეძლონ. ყველივე ეს მე შემიძლია და არავის აქებს ნება დამიშალოს, მისაყველურის, ან დატეინოს.

მე შემიძლია გაეწერდე ხიდზე, ვაცქირი მტრარის, შემდეგ ნელნელა ვიღო უული და კური წყალში („ოულით ნაშოენი ფული“) უკანასკნელ გროშმადე, რომ მერე ვითხოვო რამოღნისე კაპიკი პურისათვის და ისევ დავპრენდე ხახლში. თუნდაც ფენშიშველი, რატომაც არა?

რაოდენ ბუნებრივად კიწყმის მოხეტიალის გველის სიწმინდით განცობილი სწრაფვა სულისა იმ შეგონებას თუ ვეღრებას, X ხაუკუნის ცხობილი ქართველი იმნოდის იოანე მინჩის საგალობელოში რომ კითხულიმა: „ვაღვიძებდეთ, უწყინოსოდ და ვაღოცედეთ დღე და ღამე მარადის, და ნუმცა მივეპივთ ზრუნვასა საწერორისა საქმეთასა... რამეთუ ვითარება სიშიარი, ამაო არის ყოველივე, ზრუნვად ხორციელო“.

განა პოეტის ეს თავისებური სულის საგალობელი არ შეკვაბს ჩემს „შერიგების“ ავტორის შეკვეთის შემთხვევაში სტრიქონებს?

၁။ သဒေတာ အမြန်ရှိ၊ ဒေတာ ပြုသလိုပေး
မြောက်ချုပ် စီရွှေ့လှစ်၊
မဲ့ကောင်းလ ဒါ မဲ့ကောင်းလ စိန်မာရာ၊ ဒါ
ကျော်ကြာ ပြမာပါ။

მოთხოვიბის სიუკეტი სრულდად უბრალია: „მომენტურა აბილითის. მომინდა მეცნობრების ნახვა“. ეს არის და ეს. პირველ რიგში მცხავრი დამინავებაზე ჩრუანეს, და ისიც სიმხის ტერტირას მეცნეობით, იღრუხალიმის ქერაზე პეულობს თავას დროებით ხაცხოვრისს.

შაგრამ, ვიდორე ლდაფაფის კარტბს მი-
უაღებით, აცტორი მცირე თბილისურ
სერთოშე მიაქცევს მიათხელის კუ-
რაოლებას:

— ტანძორიჩილ სომხის ტერიტორიას
მოქადა, განუწყობული ანაფორით მე გვდად
შეკრეპილი წევრით და ფართვ შავი
თვალებით მოედა თბილისი ცენტრს. ის
ცნობილი მაკლერია. თავისუფლების

ମେଉଦାନି ମିଳି ମେଉଦାନ୍ତିରୀବାଦିଙ୍କ ଆଶ୍ରମିକାଙ୍କା,
କୋଣାର୍କ ରେ କୁମାରନ୍ତର କାମ୍ପିନ୍ଦିରୀରେ ମେଲ୍ଲାମୁହୂର୍ତ୍ତରେ
ଉଦ୍‌ଘାଟନା ରଥାକ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି।

მაკლურის პორტრეტითიც: მაგრამ ეს პორტრეტი არ იქნება საგველავგველად ჩარჩოში ჩასმული (თუმცა ზოგჯერ ახეთზეც შეკირებს ატრიუმი კურადღებას) იგი ისატება გველგან - თბილის ქუნძბში, ნიადაგ ფუსტუსის ღრის, ადამიანებისა მის ურთიერთობაში, თავისი საქართველობით, რომელსაც იგ, მუნდანაურებულად გმხასურება; მის თვალებებში, რომელიც ყაველმხრივ ასახავს თბილისის შეკიდრთა თავისებურებას და თვით ქაღაქის იმფარინდელ კლონობის:

„ան (Առմեսօն Քյորթիշը - Ա. հ.) մեղադր քահելուցոնքը լցուած առաջու և կայմեց, և առաջպատճե առ մութքայուածեա. Մյութքանակն լապարայու լիրու զայրածնե գաճախերու առայ և լա զալմուազանց և պատմեն մուզամարայք. Արակեցեն եղանակ ու առա տատու վայրա Քյորթիսօն կուօյք երեսն և սաքչուա զամշալուածե լորժեածնա աւաշառնեն.

თუ ვინმე მის ახლოს გამერდა, ის
დელავს, მორიდებით ქადებს შუშტარს
მეღლავში ხელს და ხეხა ალაგას მიძ-
ფავს სალაპარაკოდ.

მოქალაქეებთან აქ გამართულ ტერიტორიას დაბლოკში ახალი ინდიანი მაკლურის მთელი ფსიქოლიგიური სურათია დახატული, პატარა, მაგრამ საოცრად ყოვლის ძროშიც ცველი სამყარო, რომელ შეც სომხის ტერიტორიას ინტერესები, მიხი ფრივლდღიური ფორაა დღწერილი, იმ შეარე, თითქმის უმნიშვნელო და ბანალური, მაგრამ ტერიტორიასთვის ისე აუცილებელი და მნიშვნელოვანი ამბეჭით, უროშილისთვის მისი სიცოცხლე წარმოიუდგენებულია. ამაში, როგორც მოხეტალის მოგრძებიდან კვებულობით, თუმც ჩევნი მგზავრიც ღრმად არის დაწინუებული და მასთან ერთად, ცხადია, მკითხველიც, რადგან მონათხოვის იმთავრობულ გენებლავს და

კუნძიდავს საოცარი სისადავით, გელ-წრფელიბითა და დამაჯერებლიბით, ამიტომაც მყარიდება ღრმა ინტიმი ავტორსა და შკათხევებს შეირის. დამაჯერებლიბა და ბუნებრიბიბა ერთი უმთავრესი თვისებაა კოლაუნ ნადირაძის მოთხრობებისა. ამასთან, მისთვის დამახსასიათებელი მარტივი, თავისკარა, ხატოვანი ქარისული ენით იგი სიტუაციების ხატვის საუკეთესო ისტორია. ეს სიტუაციები ნათლად გვიჩვენებენ, თურა ღრმა ფსიქოლოგიური განცდებითაა დაკავშირებული ამ მოთხრობების ავტორი გარემოსთან. მის ირგვლივ არაუკრი არ რჩება შეუნიშნავი. მის უკრალდებას იყერობენ თვით უმნიშვნელო საგნებიც კა, რადგან ეს საგნები კიდევ უფრო ეხმარებაინ ავტორს ნათლად გაერკევს იმ სინამდვილეში, რომელითაც ივა ცხივოზებმ, შემოხვევამ შეახვედრა, უფრო ღრმად ჩაუკვირდეს იმ ადამიანთა ფოფას, შეიცნოს მათი სულიერი სამჭრილ, რომელთა შერისაც იგი იმყოფება. რაც უფრო წერილად გვიამბობს მოხეტიალე მის მიერ ნახულსა და განცდილება, მით უფრო სრულყოფალად და დასამახსივრებლად წარმოინიდება მისი ფსიქოლოგიური პროცესს, რომელიც ღრმად გვრჩება მეხსიერებაში და იმ ტკივილებაც წარუსდელად გვიტოვებს სულში, ასე მომეტებულად რომ არგუნა ცხოვრებამ მისი მოთხრობის პრისანავებს — გრიგოლიქას, არეშანას, მოხუც დედაბერს, „რომლის შედარებით, ავტორის სიტვით, დონატელის, „მოხუცი მარია მაგდალინელი“ ან რიდენის „ბებერი ქალი“ კარგავენ თავის ექსპრესიას“.

კოლაუ ნადირაძეს სწულად არ ზღუდავს დროის სიმცირე, რომ იმ ადამიანების ცხოვრება, რომლითაც ახევ დაიტევებული, სწულად წარმომინას. როგორც მწერლისა და ადამიანის ანტერესებული, სწულად წარმომინას. როგორც მწერლისა და ადამიანისა ამ ინტერესს ეკვივო, სწულად წარმომინას.

ადამიანთა — ყოფილ პლატფორმებს. უპირატესად სწორედ ისინი ექცევანი შემსრულდების არეში. ოუმცა თავდამსარელად, კრისის შენედვათ, შეაკრიობს კიდევ მათთან შეხედრა.

ეს-ეს არის მოხეტიალეობა დატოვა
მყრალი და უსუფთაო ვაგონი...

ქუელი, ორსამოთულდიანი სახლი იერუ-
ქალღძის ქუჩაშე... პლავაფის ქარები
გამოიარეს. ვიწიო, გარუკულდი კარე-
ბი იღება და შეგდივარი ტაბური ბეკუ-
ლი თბილისელი წერილი მოვაჭრე სი-
მები მოქალაქის იჯაბში, რომლის
მორთულობა ასე წარმოიგვიდგინა —
საშუალო, ოდნავ ბნელი, დაულაგებე-
ლი როახი. ნივთები უთაებილოდ ყრია
ერთომეორებულებული ქარის პირ-
დაპირ ვიწიო ფანჯარაა, თოთქმის ქუ-
ჩის ქაუენილის სისწორებულებული რომელ-
შიც გამვლელების მხილოდ შეცელად
და მკერდი მოჩანს. დიდი, მრგვალი
მაგიდა საკურავი მანქანით შეა თოახ-
ში. ძეველებური ზის საწოლი, აუარებე-
ლი მუთაქებით და ბალიშებით მორთუ-
ლი, კედელზე სიგრძით მიღვმჟღდი...
ფანჯრის გვერდით, ქუთხეში, დიდი,
ჭრელი ქაღალდის ვარდებით შეცელად
ხატი კეიიდია. მაგრამ ხატის გარჩევა
შეუძლებელია ხიშავის გამო...

საწოლის თავზე ჩამოყადნულია ვი-
ღაც უზომილ ფართო მხრებიანი და
მსხვილი ულვაშებიანი ქაცის პოზტრე-
ტი, რომელიც მუჭას ოდენა თვალებით
უძინოდ იყერება ზევიანან. შეავ, ხუთ-
სართულიანი „ქამოდი“ და რამდენიმე
სეამი ასრულებს ოთახის მიწყობილო-
ბას.

ამ, ის ერთ-ერთი სადგური, სადაც
იბათვაძე მოტივითავთხ მოაღვანა.

აქ აღწერილი ითახისა და ოჯახში
დამკავდრებული უსიაშოვნო მღვემარე-
ბა იმთავითევ მიგავანიშნებს, რომ აქ-
ურისა მოხეტიალეს არაფერს სასიძომოე-
ნის არ ჰპირდება, მაგრამ ის ამის შე-
სახებ ჯერ არაფერს ამბობს, რადგან
მის გაონებას ძირევს გასაციარი ცო-
ცხალი პორტტეტი, რომელსაც იშვია-

ათი ისტატობით, თათქოს უკრაინის ფალით გვიხატავს მოხეტიალის ენის კოლაუ ნადირაძე:

„მე დაცაკვირდი შევებში ვამოწყობილ არსებას და შევერთო: ჩემს სიცოცხლეში არ მენახა ამაზე უფრო უშნო ქმნალება. ეს იყო განხანიერება სიმანჯიანს, რომელსაც ისეთივე განციფრებაში მოძევს აღამიანი, როგორც არანცელებრივ სილამაზეს. მე ვერ წარმომედვინა, თუ სიამდვილეს შევძლო ისეთისარიად აღამიანის დამცირება და ისეთი არსების შექმნა.

წარმომდგინეთ მუშაოსოდენა, შევებში საცურული ქაღა, წელში მოხრილი, კუზანი, გვერდშე თავშოქცეული, რომლის სახეზე ერთი თვალის ჭავდა უპერითლად ჩამოხეულია და იცრუმლება. ეს თვალი თქვენ ირიბულად გამზერთ და არ იხმრევა.

დამჭერარი, შავი წერტილუბით დაუტარული ლოცვები, წინამოწყვეტილი, წვერიანი და გრძელი ბაღნებით შემოსილი ნიჟაპი, რომელსაც ზევიდან მოღუნული ცხვარი დამყურებს... მოუმატეთ ყოველივე ასა ჩივე, რომელიც მის წერილ კისერს აჩინა და სულთქმას უშლის“.

ამ უცნაურ პირტეტს თუ ბედის განგებას მეტყველებაც და სახრული შესაფერასი მოუხადავა აქტორშია და ას პირტეტიანა და უწეველო გარემოთი გამოწეველი თავისი სელიერი მღელვარება რამდენიმე კათხაში ვაგვაცხადა:

„...ნუთუ ამ ჯოჯოს (სახელს არც არქმებს) შეიღები ჰქავე? გავითიქრებე და უწებურად ტერტერას გავხედის ცალ გვერდშე თავებამილი იჯდებამზე და საკრავი მანქანის ბირაბოს უსეამდა თათხ.“

სად მიმიუვანა ბედმა — ვფიქრობდი მე, როგორი იქნება ჩემი ცხოვრება თრი თვეს განმაელობაში ამ საბოთან, ამ სახლში, სადაც სიმანჯე და სიღარიბე ასე უცნაურად შეერთებულა? ნუთუ ყოველდღე ეს თაბაზი უნდა ვა-

ვიარო, შევხედო ამ მახიწაულფლების და ვისმინი მისი ხა? გეგული გვებ ჯობებს, სულ დავანები თავი და წავიდე?“

მაგრამ ამ მოუღოლონელობით გაოგნებულ მოხეტიალეს ცნობისწადილი სძლევეს, დარჩეს აქ, მათ შორის, გაცონს, როგორ ცხოვრობენ ეს ადამიანები:

„არა, ვნახოთ რა იქნება! — გაგვანდობს იგი თავის ფიქრებს, — განა ჩემთვის სულ ეზოთ არ არის, სადაც არ უნდა ვიყო, ცხოვრების აუცილებლობაში ხომ არავითარი წინასწარი განხომვა არ არსებობს!“

ამ სახლში დრო თიაქმის განერებულია. და ეს კარგიძიდანვე, სახლში შესვლამდეც უკვე იტრმიობა. აქ ჩევულებრივი ფოფული არ ცხოვრობენ.

ისე მიტბრუნდით ძველ, ცისფრად შეღებილ ირსართულიან სახლის აღაფაუთან:

„აღაყაფის კარები გავარეთ, გვიყვაბა მოხეტიალე, — ვიწრი გარუკელი კარების წინ ჩემი წინამდლოლი შექრდა და ურთხილად ზედიზედ სამჯერ დააკაუნა, არავითარი პასუხი.

— ვა, სძინავთ? — წაილაპარაკა შან და ხელმეორედ უფრო მაგრად დააკაქუნა...“

ეს გაყინული დრო, საოცარი ურმტრიანა თანადანან აღვიძებს მოხეტიალის ცნობისმოგვარეობას, წერილანი დღევაბი კაღვა უფრო აღრმავებს აქ ვამეფეხებულ სიჩუმეს:

„მეორე ღღეა, რაც ჩემი ოთახიძან არ გამოვსულევან: განუწყვეტლივ წვამს... დაღმმდა... გაორთქლილ მინებში ქენა ღანდურად მოჩანს. დასახლისი როახში სიჩუმეა.

გაეგბარია ჩემთვის ჩემი შეზობლების ცხოვრება. ბევრი რამ მე მაფიქრებს. ღეღაბერი მუდამ კარტს შელის და აღბათ, თავის თავს, ან თავის შეილებს ბედს უკითხავს.

საშინელი სანახავია, როდესაც ის საღმიეროით, ვიღწე სულ ჩამოღმდევ-
ბოლეს, მრგვალ მავიდას უზის, და მის
წინ გამლილ გარტებს ყორანავით ზე-
კადან დაჭრუებს. კარტები გაშავებუ-
ლია დროით და ჭრებით...

მასი ქაღალდები არუშან, საყრდენ
მანქანას უზის და თავნაღუნელი კე-
რავებს.

ხათობით სხედას დედა და ქაღალდე-
ბი ერთ თათხში ჩუმად. მდუმარებას მხოლოდ საკერავი მანქანის ხრიალი,
დახველების ხმა, ან სკამის ჩაური არცევებს.

სიჩუმე სახრისებულახავით დადგა.
ყოველი წელი ტყიასხავით ჩამოშმიდა.
თათხში გაჩერება შეუძლებელი ხდე-
ბა...“

აქ გამეფებული სიჩუმე ერთგვარ
პარტიტურად აღიქმება, რომელიც შეკე-
თრად გახაჩავს არუშანას, მისი მიზი,
გრიგოლიკას და მათი მოხუცი დედის
უხისარელი ცხოვრებას, რის მოწა-
მვი მოხეტალე გამნდარა დედაბურთან
და გრიგოლიკასთან, მრეცხავის ქალი-
შვილთან, ზოთახოთ, დიალოგის მეშ-
ვრიბით, აგრეთვე, საკუთარი დაკვირ-
ვებითაც. ბერი რამ შეიგრძნო და გა-
ნიცადა, მიზონაც ამითს თავისუფ-
ლების მოედანშე, ღვინის სარდაფში
გრიგოლიკასთან შეხვედრის შემდეგ
მოხეტიალე:

„თბილისში ყოფნა დამიმიდა. იქ-
ტომბრის მწიფე დავები, უდალი მო-
დალელი მზე, ლურჯი, დამაჭრებული
ცა, ხეინის სურნელით ატბორებული
ქუჩები და თავისებური შემოდვიმის
ჰარი, ბროლისფერი და მართია, ყო-
ველივე ეს მანატრებდა სოფელს და მა-
რცხებდა მის იქრისფერ დილებაზე,
როგორიც და ბერინიერებაზე.“

მიმდინარე კახვის ნახვა“.

მიხეტაცებას მოიხრობიში უკრძალე-
ბას იპტონს ხასიათების ხატვის თავი-
სებური ხტილი. უცნაურია, მაგრამ არ-
ის რადაც საოცრი მხევესება ამ იჯა-
ხის წევრების ხახათებს შორის, მაგ-

რამ ეს ხახიათები ნაცელდად ხიახლების წარუ-
ხელისათვის, კიდევ უფრო ამინტებს მათ, შემო-
მეტიც, უფსერულს აჩენს მათ ურთი-
ერთობაში, რაც შეაურად გამოიხატვა
ქიდეც გრიგოლიკას. ტრაგუდითი. და
ისევ ისეთი უშეალობითა და ბუნებრი-
თითი იკვრება მოცონებათა კამარა, რო-
გორი სამარისებური სიჩუმითაც და-
იწყო მოხუცი დედაბრის კარების
ზღურბლიან:

„ოთახიდან უეხაქრეცია გავედ, —
ამთავრებს თავის მოცონებას მოხეტი-
ალე, — კარები ჩუმად მოვიხურე. უა-
ხანებულად კალებზე ჩამოკიდებული
სურთი მომხედა თვალში. ხახე გამუ-
რელი იყო ღამით და აღარალერი მო-
ხანდა. დედაბრის ლუდღული შეწალა-
ზურგს უან სამარისებური სიჩუმეა.
გრიგოლიკა მოიკლეს. არუშანა ქმარ-
თან გაქცა... საცოდავ დედაბრის მხო-
ლოდ თავის სიმახინე, მარტორია და
ხილარიებ დარწმა“.

მოიხრობაში კოლაუ ნადირაძე კად-
რიბივით გამოატარებს წევის თვალწინ
მოხეტიალე მეზავრის მიერ განცდილ
დღეებს — ბერით სიმხის იჯახში დატ-
რიალებულ უბედურებას, კახვის მაღ-
ლიანი ბუნების სურათებს, აღავერების
ტაძრის დაღებულებას და იმ ილიოურ
სამყაროს, რომელსაც მოელი არსებოთ
შესტრუფის ეს მოხეტიალე.

მოიხრობაში ბერი დაუკინეტერი მო-
მენტიდა, რომელიც მოხეტიალის თხორი-
ნით, ან პერსონაჟებთან მიხი დაბლო-
გის მეშვეობით გაღმოიცემა. და, რაც
მთავრია, ერთიც და მეორეც საუკი-
თესოდ გამოკვეთს ავტორის ხელის-
კუთხებას, — ადამიანისაღმი გულისხმი-
ერებას, თანაგრძობას, მისდამი რწმე-
ნას, მიხა, როგორც პიროვნებისა და
შემოქმედის, ხიცოცხლის არსს. ნათ-
ქეამის ნათელსაფოთუად ეს ირი დეტა-
ლიც იმარტებდა.

შემთხვევითმა გარემოებამ მოხეტი-
ალე მოელი არსებოთ უნებლიერ მია-
ჯაჭვა სრულიად უცხო დამინიჭებს,
რომელთა ხახლი სინელე მოიცავს.

კველაშე დადი უქერუტება, რაც ამ
ოჯახში სუვენი, ის არის, რომ მათ არ
ხვერთა ქრომანეთია. გრიგორიძეიც და
მისი დაც, არუშანაც, გაზიარებულია
სიყვარულშიც. ამ აღამიანებში დაწლ-
ველია სულიერი კავშირი. ამ ბუნდო-
ვანი ყოფის მსხვერპლი ხდება კადეც
გრიგორიძე. თავისუფლების მოედანშე,
დეინის სარდაფში, მცირე ჰურიბა გრი-
გორიძესთან მოხეტიალეს ბევრ რამეს
აობს:

....უკანასკნელ სიტყვებზე კრიფტლი-
ქა ძლიერ გაწითლდა და გვერდზე კუ-
რება დაიწყო. ოკლუბმა საშეაღმ გა-
მომეტებელება მიიღეს. შეკატევე, რომ
მის მტკიცენ ხაკონებს შევეხე. მან თა-
ვი ჩაქინდრა, ამოიხსენება და ოვალები
აფრიებდა. მე შემცირდა ეს მოვრაღი,
საბრალო, კონტრაბანდით მოვაჭრე ბი-
ჭი, რომელიც ალბათ, გამდიღლებაზე,
სიცარულზე და უანგარო ალერსზე
ოცნებიდა თავის პატარა დაკოლია
გვლილია...” .

შედამებისას აღაურდობიდან დაბრუნებული მოხერტალე თავის ბინის ქარს შეაღებს. ოთახში მხოლოდ სიწუმე შეიძება:

— სად წიგნდნენ? სად გაქრძნენ, ვფიქტობდო. და ჩემი თოახის კარში გასაღები გაუყვარო. კარის გაღება ვერ მოვასწორო. უღრინო ქვითნი მომებამა და თოახის ბეჭედ კუთხეში რაღაც შავი გაინძრო. ვერ წარმომედგინა თუ თოახში ვიზებ იყო. შეკრით და ურთ აღავას გაუშეშდი. რაღაც უხდევრების წინათლისძლებამ გაიფრთხო.

— ვინ არის მანვ?

არაეკიონარი პასუხი.

— ენი არის მანდ? — თითქმის დავით-
ვარი მე და ერთი ნაბიჯი წინ გადაედ-
გო. კუთხეში ხელმეორედ რაღაც შა-
ვად გაიძინდა და ალექსალტელდა. ჩემ ვი-
ცანი.

— დედი, ეს თქმინა ხართ? შევექი-
თხე და დამშვიდლებულმა ამოვითქვი სუ-
ლი.

— მე... მე... მომენტის დროის
ხა.

— ଦେଉଦି, ତା ଫାଗ୍ନମରିବା, ତା ମୋହଦା? ଆଶନଟି ପ୍ରାକ୍ତରିତ. କୃତକେ ମନ୍ଦିରାଳୟ-
ରୁଦି. ଉପରେମେରିବା ଅଭିଷାଙ୍କ୍ରୀତ. ଏହି ନିଜାଚିନ୍ତାର
ଅନ୍ଧରୁ ଦା ଦେଖିବା ଯାତ୍ରାକୁଣ୍ଡି ଦେଖିଲୁବା.

— მითხარი, რა მოხდა! რად ხდე ეკ-
რე?

- მე... ჩემი შვილი... გრიგოლიკაი...
- დაიჭირეს თუ რა?

— ჩემი შეიღო... მნე... მნე... გრიგო-
ლიქაძი აღარ მფავსა, მნე... გრიგოლიქაძი
მომიკლეს...

— ხად, ვან, როდის?

ადამი აქვს და ტინილის მაგიერ მშრალი სლოვანი მაისმის”.

మే ఈ క్వెయానా సెంగ్వెలోనో ఉపాంగా-
ట్రేకింగ్, డాక్షుబ్రోమెండ్, క్రొల్ఫెండ్-
ల్చింగ్ నీచ క్వెర్కుఫోం, వాటార్కుస్ లోన్-
న్యెట్స్ దా సిమెన్ట్స్ మ్రాన్జాస్ స్క్రీఫోస్".
ఈ గాంభీరంగాంధోం ట్రేక్స్ క్రొల్ఫ్యూ నాడో-
రొప్ప అాక్సో సాఫ్ట్ట్రెంపెంట్రెంట్స్" దా ఎంగ్
బెసింగ్ గాంభీరంగాంధోం, రొప్ప మిం మా-
ట్రెక్స్ క్రొల్ఫ్యూలోండ్.

ამგვარი შეკრძნებები მძაფო განც-
დებს იწვევს მასში და მოხეტიალის
ენით გვევხმნა:

„სინუმე სახრით გვედრასავით დადგა, კო-
ველი წუთი ტყვებასავით ჩამოიძინდა.
თოახში განერება შევდებედი გა-
და...“ მის სულს თავისი უფლება სწავ-
რია. გველი სინათლისაკენ მოუწეს და
პოვლობს კილეც მაღლიანი გაზომი-
ცის ქვეშ, სურს მოეფეროს „მკრლ-
მაღლიანისა და ბარაქიანს“, აღავრიდის
ტაბარს, — „ქაშტოის გვირგვინს“.

ავტორით კონტრასტულად ფერებით მარტინი სიმძალით ხარტავს გარეშე ხანამდევილეს. ფერები ერთ-ერთი აუცილებელი კამპინენტით მიხსოვის ფიქცილობური სურათის შესაქმნელადაც რახაც არაერთხელ მიმართავს. ფერებთან ერთად იყო იშვიათი ღამეატრიბუტი ინგისების თავისი სტატუსით. მინავან მოწოდების

და ამით მასთან ერთად მკითხველიც შევდას გრძნობს.

მოხეტიალე, რომელიც თავისი დანახობით ღრუებით ტოვებს ხოფელს და ქალაქში მონატრებულ თავის მეურნეობით შესახვედრად მოიღწეოს, უკვეული გარემოში აღმიჩნდება, მაგრამ აյ დახადგურებულ უმზობას ის თავის ხათუთ ხელს, ნამ განცდებს შეაგებებს, თუმცა ამაზე ძალაან მუწელ მიღვანიშვნებს მხოლოდ რეპლიკის ან ორიოდე შეკითხვის მეშვეობით.

გრიგორიაქას მძიმე სულიერ ტრამვას აკტორის მხილოდ ერთი ფრთა მოხდევს:

- საცოდავი გრიგორიაქ!
- მშვიდობათ ზორა. მაშ, შენ გრიგორიაქის არავერი იცა? მართლა? მაგრამ გრიგორიაქს რომ ბევრი ფული უშორა? მაშინ?..."

მამისაძმი შიძღვნაში, რომელიც კოლაჟ ნაღირაძის ლექსებისა და მოთხრობების წიგნს აქვს წამდლარებული, უკოთხელობთ: ....შენგან გავიგდ, რომ შეფრთვრები, ხელს ხიმშვიდეს ჯურიან თვალები, თუ მათ შეაჩეკ ჩემირად უექირონ ცის უძირო ლავერდა..."

მოხეტიალის მოგონებაში კიდევ უფრო შეაფილ და მრავლისმეტყველად გაიფლერებს ეს აკტორისეკული თავდაჭრილობით, მაგრამ ერთგვარი პათეტიკურობით შეფერილი სიტყვები:

"მე იხევ მარტო ვარ, თავისუფალი, იხევ ჩემს თავს კეკეთვინ, მშვიდობა კვლას!.. მოკეთესაც, მტრისაც.

იმერეთში ახლა უფრო თბილა, იწყვბა შრომის და ნაღირობის სეზონი: ქარგია, როდესაც იღამიანს შენი სამშებლო გაქვს, შენი კუთხე და უბრუელი მართალი გველი.

კარგია თუ უდარელმა და ბელნიურმა ბავშვობაზ შეგვასწავლა — შერიც კუმზირით ხილუელი და სიკვდილის და ღიმილით ჩავასევნოთ თვალები ცის უღრუბლი, უძირო ხილომები".

— ეს სათაური ღირსეული შემოწმების ნადირაძის, ერთი მიღწევა ნაღირაძის არის სათაური, — წერდა ვალერიან გაურინდაშვილი 1920 წელს განეც „პოეზიის დღეში“ კოლაჟ ნაღირაძის ლექსითა ქრებულის „ბალდაზინის“ გამო.

„შელავებში მახრინიბს შე ვიწრო კვალი — აკნიანი და ცოდვებით მოვალეობა...

ლექსი გავარდა უკრძარასევით და ზედმეტი აღელებება გამოიწვია ფილისტერთა ბანაქში. მოხედა ეს ლექსი პავხაში (შალვა დაღვანის „გუშინიკველიანი“), როგორც უუტურისტული ქურითიში. გამოიწვია პაროდიები...

ვალერიან გაურინდაშვილს აღნიშნულ ციტატა მომჟავს კოლაჟ ნაღირაძის ლექსითან „აკნიანი ქალაქი“, რომელშიც იმქანიდები ქუთახისის ხახე საოცარი ხილუელი წარმოგვიდგება. ამასთან ერთად, ამ ქალაქის იშვიათი „მხატვრის“ ძმაფრი განცდები, გამოწვეველია თავად-ახნაურით უაზრი, უქქაუტური ფოტით, რასაც კოლაჟ ნედორადე „აკნიანის“ უწოდებს. აი, როგორია ამ სურათის დეტალები — აკნიანი ქალაქის ხახები:

„ქალაქი — მრეში და ფალბი;
ქუნებში — სახლები უქბილოდ
დაღრუებულები,
ქეჩები — სახადით პირდაჭმულები;
ღამე — ზურნა, ტაში, არღანით
გაგიშებული...“

პოეტი ამ ქალაქის მკვილრია:

„მეც ამ ქალაქში დახევირნობ,
უცხო მხედარი,
ჩემ წინ შეშლილებს გაუმართავთ
თითქოს პარადი,
ჩემი ოცნება იხევ წმინდა რჩება
მარადი,
ოცნებას ჩემსას ეხიზრება ხეება
დრო ნეტარი!

ამ ლექსით გამოწეული შთაბეჭდილების ანარეკლია ის სინეტიც, რომელიც ითხებ კრიშამეილს მიუძღვნია კალაუ ნადირაძისათვეის.

ახალგაზრდობისდროინდელ ამ ირი პიეტის თბილი ურთიერთდამოკიდებულებას ახეთივე განწყობილებას შეავებებს საქართველოს სამორთეული კალაუ ნადირაძე და მოცონების ფურცლით ასე მოეფერება გარდაცვლილი თანამოქალამის, თბილისის მომღერლის ნათელ ხსოვნას:

„ქვირფასო სიხო! შენ ხომ იხეთი კაცი იყავი, რომელიც შეუძლებელია ამ უკანონებ მას, ვისაც ესმის, თუ რა არის მთელი არსებოთ სცეტაკი ადამიანი, სუფთა და მთელი. ვისაც ესმის, რა არის პიეტი მთელი მისი არსებოთ, რომელსაც ნამდვილად უკარს და ნამდვილად ტკივა პიეტი, რომელისთვის „წმიდათაწმილაშ მშობელი მიწა, მშობელი ხალხი და თავშესაწირავ ღვთაებად მიაჩნია ენა მშობლიური!“.

„დაუკიტარო სიხო! მე აյ შენზე დაგვაინტერდი ნეკროლევის წერას როდი ვამირები! მე მხოლოდ გამახოთ შენ-მა ლექსმა (მცირენი კაცი დაკრისი) და იხვევ დამანახა შენი ხახე, შენი კეთილი გვლილინ, შენი კეთილ ხახეზე ვავი-ლივით გამლილი დიმილი, იხვევ მომახ-მენინა შენი თავისებური წაქითხვა ლექსისა, რაც ახე მისწოდა ქართველ ხალხს!“ (კალაუ ნადირაძე, რაც ლექ-საღ ერ ვოქი, 1984, გვ. 52-53).

წერი გავლენა რომანტიზმით და პარნასელებთან არის გადაჯუმეული, — აცხადებს ერთ-ერთ ინტერვიუში ბატონი კალაუ. ამ ახრის ერთვარი ილექტროილებაა ამ ლექსის დასასრულიც:

გვიანი დაშით, როცა ქალაქს სიჩუმე ქარგავს,
შევიპარები ფეხაკრეფით მე ნემს
ოთახში.
აქ შარტოობა ციფა ხელით დაიჭურს
ნემს თავს.

და არ შშორდება, თან დამშეცვეულებულ მდემარტჲ ნათელ შემა:

ამ ლექსებად გაწყობილი სტრიქონების სევდა და ტკივილი კალაუ უფრო მეტი სიმძაფრით აქვს პიეტის გამოხატული მოთხოვისაში „ნაღირისის ღრის მოყოლილი ამბავი“. მაგრამ ვიღრე საკუთრივ ამბავს შეეხებოდეს, თავდაპირებულად თავადაზნაურია შემორჩენილ ტაქებს, ამგვარ ნაშთებს ასურახხატებს მოთხოვისა ავტორია:

„ახლაც დაინახავთ ქუჩებში ჩევნი თავადაზნაურისის ნაშთებს, რომელიც ათავისუ წლის წინა თავის თავს, უფროდ ქართველი ხალხის სიამაგელ თვლილენ.“

ცხოვრების ცალებადობაშ გამოხტაცა მათ ახეთი წარმოლენება თავის თავზე და მიაშორა ვიწრი წულა-მესტებთან, ფერად ჩიხებთან და ზარნიშით მოჭედილ არალიან ერთად ის უსაზღვრო ამპარტავნება, გაყინწერილ მეღდურობა, რომელიც სულიერ სიცარი-ცლებთან ერთად მათ სცეციფურ თვა-სებას შეაღებნდა.

იმათ ახლაც შეხვდებით ქალაქში დაახლოებით იმავე ღრის, როგორც წინათ — ცოტათი უფრო სხვანაირად ჩატარებს, ცოტათი გამხსრებს, თითქოს შეშინებულებს, მაგრამ იხეთივე შინაგანი ღირსებებით, როგორც წინათ.

ბერი რა შეიცვალა მათ ცხოვრებაში, მაგრამ სულიერი ცხოვრება მათი დარჩენა სახეებით უცვლელი და შეუწილენს.

ძღიეს გამოიცხობთ რომელიმეს მათ შერის ახლაც წულა-მესტების და ჩიხების ნაცვლად მათ მოხავეს „კორპერატივის“ შევი ფეხსაცმელები, გადმოშეცნებულები შერელები და „მეტიკულ ბაზარზე“ შეძენილი ხალათები“.

მოთხოვისა, რომელიც „ნაღირისის ღრის მოყოლილი ამბავია“. გადმოცემული, 1927 წლით არის აეტორის მიერ დაიარირებული.

აქ უსური საინტერესო იქნება გავის-

სენოთ ცნობილი მწიგნიობრისა და საზოგადო მოღვაწის, ზაქარია ჭიჭინაძის ერთი პატირი წიგნაკა, სახელმომარცვლიდან „ქართველი მრეწველი“ – გორგი დავითის ძე ქართველიმვილია”.

უგიორგი დავითის ძეს თუთილისის მცხოვრებ ქართველი შესახებ მეტად გული სტკოდა, ხწუნდა მათს დაქვეითებაშედ, მათს უძლურებას და არარაობას. ყოველთვის მწუხარებით უმწერდა განსკვნებული და ამბობდა, რომ ქართველი თავიათ მამულებს მარჯვნივ და მარცხნივ ფანტაჟის ისე, რომ თითონაც არ იციან რისთვის, ვისთვის და რათა?! ყოველთვის მათ ხელიდამ ცელებათ მუცლის, თამაშის და ქეთობის გამო. რამდენი დიდი გვარის ოჯახი დაცი ცხედის თავადების მეობებითა, იტერდა ხოლო. სადაც აქამდე მათი სახლების ტახტები ხალიჩით იყო მოფურილი, იქ მის მაგირ ფარდაგებიც დარი არისოთ“. (ზაქარია ჭიჭინაძე, გორგი დავითის ძე ქართველიმვილი, 1904, გვ. 5).

აქეთ ურიგო არ იქნება, ერთი თბილისებრი თავადის სახლშიც შევიხდოთ, – ეს ვალერიან გუნიას კომედიასტერობის („ვაის გავეჭარუ, უის შევეჭარ“) ქრო-ერთი მოქმედი პირის, თავად რომელ შეარაშენიძის რეაზია.

კონია შარაშენიძეს მევალები იწუხებენ. იგი ყოველ ხმის გაგონებაზე აურთხილებს მოსამსახურე ბიჭებ, ნიკას, – უთხერი, ქნაძი შინ არ არისოთქო. თანაც მარტო დარწენის შიშით მრწის – „პრისტავი ხიმ არ მოხუდა ავეჯის ახაწერად? – შეწუხებული ამბობს კონია თავისთვის. აქეთ ნიკა ჯავრობს კნაძის ბრძანებაზე: „ნიკა (მარტო) ფურ შენ ხაქმებ, ყავა დაღვი, მერუ რაზედ დაგდა, ცეცხლი არ უნდა? ისე ხიმ არ აღდუღდება? ერთი კუთა, ნაბშირი არ გვაქს, არც ჩირ, მარტო წყალიდა გვაქს, ფური მაგისთანა ბატონობას კი რა კუთხრა...“

9. „შნოობა“, № 7

ეს კომედია-ხუმრობაც 1893 წელს უკარის გამოქვეყნებულ „დრამებისა და ქართველი დიეგის“ წიგნშია შეტანილი. ამას მოკვება დიდი ქართველი პროზაიკოსის, დავით კულიაშვილის შესანიშნავი მოახრინა „სოლომონ მორბელაძე“. ამ დროიდან მოყოლებული ქერწავდა ქართველი სიტყვის დიდისტატი იმერეთის „კულაბზიერა ანსაურებს, რომლებაც მისივ სიტყვით, არავერი გააჩნდათ და მანც თვის გემოუნდას და უწინდელ ამაყობას არ ივაწყებდნენ“. ასეთი მეტამორფოზის ბით „მისრალებდნენ“ ეს მაღალი წოდების მოდგმისანი დაღმაცალ გზაზე და ამ სახითვე აისახებილენ კადეც გზადაგზა ათეული წლების განმავლობაში სცენასა თუ შხატკორულ მწერლობაში. ცხადია, ამ თემას ვარც კალაუ ნაფირაძე ერ აუხვევდა გვერდს, რაღვან იმერეთის უბეში გაზრდილი და დავატკაცებული თვითი იყო მხილეელი იმ სურათებისა, ასეთი ცხოველმყოფელობით რომ გვახილვა თავის ბრწყინვალე ლიტერატურულ მემკვიდრეობაში.

ამ კანტექსტში უმჯობესია თვით ერთ-ერთი მონადირის – ლევანის საუბარს მოცუხმინოთ, რომლის პირობაც, ცხადია, აეტორი გვამბობს:

„ეს დაივაწყებთ, რომ 12-13 წლის ვეფავი, შესამე კლისის მოწაფუ, კეწავლობდი რუსულ გიმნაზიაში და ცხოვრილდი ნიკოლოზ მცორის რუსეთის ერთ-ერთ გუბერნიაში, რომელსაც ქუთაისის გუბერნია ეწოდებოდა.

ქუთაისში მე ვხედავდი ახორანი ტანის ვაკეცებს ჩიხებში გამოწყობილო, დარბაისლურ მიხვრა-მოხვრით, ზრდალებს, თავაზიანებს, რომელთაც გრე შეკრიდათ ლაპარაკი, ცხენწე ჯდომა და იარაღის ტარება. მე მიხარიდა მათ ქუთაში დანახვა, მათ აბლის გავლა, მათ ტანჩატულობის და იარაღის მორიცხებით თვალიერება, მათთვის სალაშის მიცემა. გუშინდელ დღესავით მახსოვეს ფერადი, ტანწე შემომჯდარი ნოხები, მოჭედილი ქამარ-ხანჯალი,

ძეირუახი საცეკვები და წელშე ჩამოკიდებული რევოლუციერები. ჩემი თუნება ხედავდა მათში რაინდელ საქართველოს ანარევის, ჩემი გმირის და ვაჟკაციობის მატარებლების, რომელთა გვლიძე არ იცის შიში, უკანდახევა, ღალატი, რომელიც, თუ საჭიროება მოთხოვდა მათგან, დაუფიქრებდა შეკვირებულების თავის ქვეფანას, თავის ხელის...“ ლევანის სიტყვებში თვალისწილივ ჩანს, რომ ამ ძაღლი წილებას თავისებური ესთეტიკური სილამაზე შემოქმედდა იმჯამინდელ ქვთაისის ფორმდღირულობისი, თავისებური შენ და ლაშამი ყანიერადა თვალსაზრისითაც, თუ კინგავთ აღმზრდელისითი თვალსაზრისითაც და სტრიქინებშიც ცხადად იგრძნობა აკტორის სინაკელი, თუ არა შექმნილი გარემოება, ეს შეკვირები მოლექა საქართველოს ახე რიგად არ ჩაიშლამებოდა იმ ფუქსიავატური ცხოვერის მდინარეებაში, რომელსაც ახე დაუსწლობლად მიპქონდა მათი სულიერი და მატერიალური სიმდიდრე. სწორედ ამ განწყიბილებას გამოხატავს აქვე ლევანის სიტყვები ამ მაღალი წილების მიხარით:

— ჩემს ბაჟშეურ გვლის ხურობა, რომ ისინი ყველაზე კარგი, კვლეული ლამაზი და ჰელიანი ადამიანები არაან მოედს ქვეყნაზე. ზოგიერთ მათგანს შე ვადარებდი ტარიელს — ზოგს ურიდონს, ზოგს ცოტნეს, თორნიაქს და ვინ იცის, კიდევ ვის!

...მე მინდა ვთქვა, რომ ცხოვერება, რომელსაც ქუთაისის თავაღაზნაურობა ეწეოდა, ერთადერთი გამოხავილი იყო, ჩემი ფიქრით, ამ მდგრამარეობიდან, რომელშიც ის იმყოფებოდა...“

მოხაუპერთა თება მირითადად იმურელ თავადებს შეეხება და მწერალი აქ უხვი ფერებით ხატავს იმ მრავალსახვან პორტრეტებს, ახე ღრმად და წარუშლელად რომ ჩანჩხნია მეხსიერებაში. ხაუპარში გზაღაგზა ამ ფერთა ტონალობას ის მთამბეჭდაობა ემატება, შინაგანი და ღირსებითა და ვაჟ-

კაცობით რომ ამშეკრებს სტატუსურულების ხახებს: შესულებისა

მასხეოვს, ერთხელ რომელიდაც რესტორანში ბანკეტი იყო გამართული გუბერნატორის თანაშემწის რესერვში გადავისის გამო. ამ ბანკეტს ქუთაისის ხაუპეტები სახოგადოება დაეხსრო. კრო-ტრომა დამსწრებ, რესერ ჩიხევისაგანმა, შეურაცხოვილი მიაყვნა რომელიადაც თავაღის; მან შეურაცხოვილი ხილის გარცებით უპასუხა და, როდენაც გაღალულმა ჩიხევინიქმა რევოლუციის ამოდება დაპირა, თავაღმა მეორე ხილით დახუცა ის, ხილით თავის იძრდებასათვის ხელიც კი არ უბლავა ამის შესახებ დადი მითქმა-მოთქმა იყო ქალაქში.

როგორც შემდეგ გამოირკვა, — ჩიხევინის ცუდად მოუხსენება ქართველობა.

ამ ამბავმა რელებამდე მოატანა და ჩვენი სტუდენტობა ძლიერ ააღელვა, — თქვა კიორგიძე.

— ახე თუ იხე, თავაღის ახეობა მოქცეული ერთობ კვახიამოუნა და გაგახარია. მე კაცნობდი მას და ამ ამბის შემდეგ დიდის მორიგებით და პატივისცემით კუხიდიდ ხილმე ქუდს.

ნადირობის დროის მოყოლილ ამბებში მნიშვნელოვანი იდგილი უჭირავს ოსმალეთის ბრძოლის ისტორიას, ქუთაისურთა მონაწილეობას ამ ირში.

— მე მახსოვე ხალხით გაჭირდილ ქუთაისის ბაღი, ქუთაისის ქუჩებში, — უამბობს კიორგი მეცობრებს, — სხვებთან ერთად მეც ჩავწერ მოხალისეთა რაზმშია და მოუთმენლად უელილი იმ წევს, როცა წავედევანონენ ბათუმში მტრის წინააღმდეგ, მაგრამ უბეჭდურება იმაში მდგრობრევიბიდა, რომ ამ სულიერ განწყობილებას, რომელიც ჭიკელ ჩვენითაგანში იყო, არ ჰყავდა მასიური გამომსარეობიდან, რომელშიც ისიციატივას მისთვის მტკაცი ხახიათი მიღება. ჩვენი ჯარი, რომლის ინიციატივას მისთვის მტკაცი ხახიათი მიღება. ჩვენი მას შეიძლება ეს სახელი ეწო-

დოს, — შეღვებოდა ცუდად შეიარაღებული ახალგაზრდებისაგან, რომელთაც აკლდათ საჭმელი, სასმელი და ფრაველივე ის, რაც საჭიროების წარმოადგენს ოშიშ.

დისციპლინას ჩვენ თავად კემნიდით ნამდვილად კა ის არ არსებობდა. ხელმძღვანელობის ურჩავლესობა მხოლოდ იმაზე ფიტნიბდა, რომ რამე მოყეარა. ამას ისინი „ქაუს“ ეძახნენ. მიუხედავად იმისა, რომ აღნიშნული საკითხის თაობაზე საუბარს ურაგმნტული ხასიათი აქვს მოთხოვიაში, იგი უთუოდ შნიშვნელოვნი უზრუნველი ამ იმის ისტორიისათვის, იმგამინდელი ქართული სინამდვილის წარმოწენისათვის.

მეგობართა საუბარში კინოკარიერა ბივით მონაცემები ხურაოვნი, გონიერის თვალი ისევ ქუთაისის საზოგადო საკრებულოს — ეგრეთწოდებულ „კლუბს“ გადასწვევდება:

— ჩემთვის მეტად ძნელია აგიტიროთ ის მღელვარება, — გვიამბობს ავტორი, ამ შემთხვევაში ერთი მონაცირეთაგანი, — რომლითაც მე კლუბის საუკეთენოთ ავლიადო. მე მიკეირდა, უპირველეს ფოლია, თუ რად არსებობდა ახლა ეს კლუბი, რად იყო ის გვინდი განაღებული და გამობარი. ვისთვის წარმოადგენდა ის საჭიროებას, როდესაც ქვეყანა ასეთ განსაცდელი იყო და კოველ წევში შეხაძლებული იყო მომხდარიყო კატასტროფა?

კარი შევაღე. თამბაქოს კამლში კვითლად ბჟეზტაუდნენ ჭერიდან დაშვებული ჰალები. მწვანე მაგიდები ფაქტასწირებრ იბობებს პავლენენ და მით გარშემო იღინენ რაღაც ადამიანის შეგავისი ფანტომები, რომელთა სხეული თითქოს შევანე ფაფისაგან იყო გაკეთებული, სწორედ ისე, როგორც ეს ჩურდალანის სურათებზე მინახავს...

...მე საჩქაროდ შემოვბრუნდი და ჩქარი ნაბიჯით გავეშვრე კარებისავე. უკან დარჩა თავადების სიცილი, თამ-

ბაქოს კვამლი, მხიარული სახუმშეტატიშვილის რტის შრიალი.

არ მანსონი, როგორ ჩამოვედი კაბეჭე, როგორ მოვედი სახლში. ჩემში ეკცრად რაღაც გაწყდა. მე თითქოს ვიღები სილა კამაწნა, თითქოს ვიღაცამ გათელა ჩემი ბავშვური სიცარიული, ჩემი ბავშვური იცნება".

ზემოთ მონათხრობი და აგრეთვე ის პოეტები სტრიქონები, აშკარად მიგვანიშნებინ, თუ რა მძაფრი გრძნობებით, განცდებით, სულიერი ტკივილებითა და ჭაბუკრი ვნებებით იყო დაკავშირებული პოეტი თავის საკვარელ მარად სათავეანებელ მშობლიურ ქალაქთან, — ქუთაისთან.

როცა კოლაუნ ნადარაძის პრიზაულ ნაწარმოებებშე ვსაუბრობთ, შეუძლებელია არ აღნიაშნოთ 1930 წელს დაწერილი მისი საუკთხესო ნარკევი „ხათაულია“, როგორმც პოეტისათვის დამახასიათებელი თხრიბის თავისებური ხიბლითა წარმონენილი ქუთაისის ხილუტები, განახლებული ქალაქის ცხოველების რიტმი. პეტრე ჰაბუკიანის შესანიშნავი პიროვნება, მისი ფახლაუდებული ღვაწლი სათაულის გადირაბის, დინიშვარის ნაკვალევის აღმოჩენაში, ჯიმასტარის ტავე, თავისი თვალწარმტაცია სანახაობით, თავისი განუზომელი სიცარიული და თადვანება შემობლიური ქუთაისისადმი.

„რაც ღვეხად ურ ეთქვა“, — ასე დარწევა კოლაუნ ნადარაძემ 1984 წელს გამოცემულ თავისი პრიზაული ნაწარმოების კრებულს, როგორმც მოთხოვნებით ერთად პოეტის მოგონებებია მოთავესებული.

ერთხელ, ქალბატონიშა ნორამ საუბარში აღნიაშნა, რომ ბატონ კოლაუს ახასიათებდა სათაურების შეცველა თავისი ქმნილებებისათვის. ასეა მოცემულ შემთხვევაშიც. 1971 წელს გამოცემულ პოეტის „ერთორმეულში“ აღნიშნულ მოთხოვნას „მოხეტიალის მო-

გონება" ეწოდება, ხოლო უფრო გვიან-დედ, 1984 წელს გამოქვეყნებულ მო-კონებათა ქრებულში, „რაც ლექსალ ურ ვოქვი" (რომელშიც ამ სათაურების ქვეშ გაერთიანებულია აგრეთვე მოთხოვიბიც), „მოხეტიალის მოურნება" დასათაურებულია ასევარად – „ობილი-სის კონტრაბანდისტები".

„დამის სიჩემები თავის გაფაჩუნე-ბაც ისმის, მეღლი საწოლის ჭრიალიც და საკუთარი გვლის ჩლუნგი ცემა-ც-

მოლუნებულ გონებაში, თამაჯოს მსუბუქი კამალივით ჩნდებიან და ისევ ქრებათ დავწიყებული სახეების, ამბე-ბისა და დღვების მოგონებები, – ხან ვრომინებს მოშორებულინა შერთალი, – ხან ავადმყოფურად მეცერინი და კლ-ასებრ სწრაფნა", – ასე წერს კოლაუნიანიაძე მოთხოვია „მენავთესოან" დაკავშირებით, – აქვე მინდა გავიხსე-ნო პოეტის მონათხრობიც:

„ობილისში, ჯაფარიძის ქანაზე, ხა-ლი მე კისოვრისტდი, მახსოვს, ერთი პოლკოვნიკის რეაზი ცხოვრილდა მე-თხე სართულზე. ამ გრეჩილ კიბეზე ხშირად დამინახავს მენავთე, რომელ-ხაც ამ ქუჩის მცხოვრები გიხპარას კედანდით. ერთ ყანებან ზამთრის დღეს გასპარას საფეხურებში ფეხი დაუიურ-და და კიბილან გადმოვარდა. ეს მო-მენტი იყო ბიძგი იმისა, რომ დამკრია-მოთხოვია „მენავთე".

ვისაც კოლაუნიანის მოთხოვიბე-ბი წაუკითხავს, მისითიც ნათელია, რა-ოდენ ისტატიბით ძერწავს იგი პერსო-ნაჟთა სახეებს, მხატვრისათვის დამა-ხასიათებული როგორით სიმბორიით აღი-ქვამს იგი მის ირგვლივ არხებულ გა-რემოს. პოეტს არ ვინელება, თუნდაც კელმის ერთი მოსმით აღწერის სუ-რათი, აღსავს თავისი ცხოველმცოფუ-ლობითა და სისადავით, ძალდაუტანებ-ლობით: აფავარზე წვიმის ხმაურიან ერთად გაიხმოლა ნედლი შეშის შიშინი

და ლუკელთან შიძინებული შემდეგნაი დროგამოშვებით ხენშა". ცეცული მისამართი

რამდენი ტკივალი, სკელა და სინაზე ახლავს გასაოცარი ნიჭიერებით აღ-ბეჭდილ სურათებს კოლაუნიანის შესანიშნავ პოემებში – „ბალადა შოტ-ლანდიელ ცეცხლფარეშზე", „1905". შრავალოთ შორის განსაკუთრებულია და ღრმია ემოციურიათ გამოიჩინება სურათი პოემაში – „ბალადა შოტლან-დიელ ცეცხლფარეშზე", რომელსაც პირობითად შეიძლება „მოლოდინი" უკროლოთ.

მაგრამ როგორი შმიძეც არ უნდა იყოს ამბავი, რაზედაც გვაიმობოს იგი, არა-სდრის არ ცდილობს მუქ საღებაების შიმართოს. პირიქით, უფრის ღრმიალ რიც დაგავიტქრის დამონებულითა და შშიერ-მწერულვალთა მწარე ბეღზე, მათ შმიძე ყოფას ის ნათელი ფერების ფონ-ზე წარმოვიდებუნს, პოეტური გამოშ-ხაცებულის ამ თავისებურ მანერაში მქაფიად ამოიცნობა ზიზლი, პროტეს-ტი მტარვალთა მიშართ, უსამართლო-ბისაღმი:

— ხამი შილიონი
აგდა მტკვრში,
ვერ ბეღავს თავი
ახწიოს ზევით
და გაახილოს
ხიაშით თვალი.
ზეცა კი არის
ისეთი ღურჯია,
ისეთი სუფთა
და გამჭვირვალვ.

(„ბალადა შოტლანდიელ
ცეცხლფარეშზე").

წერს იგი და ამ სტრიქონებში აშკა-რად კერძონიბ მის გალიისტკივილსა და თანაურიმნობას ბეღერულთა მიშართ.

მაგრამ რა მოუღერაზეც არ უნდა წერდეს ის, ვისწელაც არ უნდა მოგ-

ვითხობდეს, მისი იშვიათი ზელწერა მუდამ მიგვანიშნებს, რომ იგი უაღრესად ჰქმანისტი პოეტია. ამიტომ არის, რომ კოლეჯ ნადირაძის პერსონაჟებიც არაჩვეულებრივად ფაქტიზო სულის, ხათუთი განცდის აღმიანები არიან. ამის ნაფელხაყოფად საინტერესოა გავიხსენოთ ერთი მომენტი, როდესაც იგი მენავთ გასპარას წარსულ დღეებშე მოვათხობს: „გასპარას აგრძელება იმავე ზაფხულის დიღა, შეიძლება ყველა დიღაზე უფრო ცისფერი, მერცხლების

ფრთებით გაფერილი“.¹ მხოლოდ ერთი სათუთა სულის მოძრაობას და მაღალ მოქალაქეობრივ გრძხობას, ღრმად ადიმიანურ ბუნებას შეუძლია შეას ამგვარი სტრიქონები:

„— მე ვტირი, როცა სულდგმული
გმინავს,
და საწყალ პირუტკებს ხელს ეუხვამ
თავზე“.

(„1939 წელი“).

ნანა პიპაბიძე

პროტერი სატირა გაზე „მიერის“ ფურცლებზე

ქართული სატირისა და ოუმორის შე-
ხასწავლად უთუოდ საგულისხმოა იმ
შასხალის გათვალისწინება, რომელიც
მოთავსებულია XIX საუკუნის ქართულ
პრესაში, როგორც შეითხებდა მოეხსე-
ნება, XIX ს. ქართულ პრესას წარმარ-
თავლენენ გაზეთი „ივერია“ და უკრალი
„საქართველოს მოაშებე“, რომელიც გა-
მოიღოდნენ მათივე დამაარსებლის, ქარ-
თული ერის ხელისა და მინამდობლის,
იღია ჭავჭავაძის რედაქტორობით.

როგორც ცნობილია, „ივერია“ ყო-
ველდღიური გაზეთის სახით გამოიდიოდა
1886 წლიდან. ამ გაზეთის გამოსკელა
შიძენებულოვანი მოვლენა იყო ქართველ-
თა ცხოვრებაში. იღიას დიდი სახელი
ჰქონდა მოხვეჭილი და, რასაკეირებელია,
ახალი „ივერიადან“ ბევრსაც მოვლოდ-
ნენ. „ივერიაში“ ეს მოღლობინი გამართ-
ლა, საუკეთესო ქართველ მწერალთა თა-
ნამშრომლობის მეოხებით ერთბაშად
წასწია წინ ქართული ლიქერატურა და
სიციცხლე შეიტანა ქართულ საზოგად-
ოებრივ ცნოვერებაში.

„ივერია“ დაუფარავად ემსახურე-
ბიდა ქართველი ერის გამოღვიძების
საქმეს. ამაზე მივგანიშნებს გაზეთის
№ 167 მოთავსებული ალექსანდრე და-
რჩაშვილის სტატია, „სსუუ!.. არ გააღ-
ვიძოთ! სძინავს არსებობისათვის ბრძო-
ლით დაქანცულს ქ. ჭორეთს. სძინავს
სახელოვან გმირთა საკანებ... სძინავს მა-
შულის სადიდებლად, თავისულების,
ერის და რჯულის დასაცემად ამომწ-

ედარ, გმირთა სისხლით გაფლენთილს,
მრავალგზის გამოხილუებულს!...

იძინებ ქართლის გული, ქართლის დე-
დავ, დავითის და თამარის დადგების შა-
რაკანდედით მოხილი ქალაქი! საკმარი-
აბრძოლები, საქმარი სისხლი დაიღვარა
შენს მშობლიურ გულზედ,... იძინებ
სსუუ!.. არებინ შეუკრთოთ მიღი! ნანა,
ტკბილი ნანა, კუმღეროთ ჩვენს მარჩე-
ნალს.

ნანა, ჭორეთის ქალაქი, — ჩვენ
მოგივლით, გიპატრონებთ,
მაშერალი სარ, დაიძინებ, თუ რომ
ვაჭებით ცოცხლები.

სძინავს... როგორი დამშვიდებით, მო-
ხენებით ჰქონიავს! რა სამურად ზერი-
ნავს:

ნანა ქალაქი მაგალითო,
ქართლის თვალი და მშენება,
დაიძინებ, თუ კი რომ გსურს
საუკუნი განსვენება!

აქ, მართალია, მძაფრი სატირული კა-
ლო არ ისმის ძილად მიგდებული მამუ-
ლის მისამართით, რადგან იგი უბედურ,
სისხლისაგან დაცლილ საქართველოს
მიმართავს. მოუხედავად იმისა, რომ აკ-
ტორი მას დამცინავად „ჭორეთის ქა-
ლაქს“, „მარჩენალს“ უწილებს, სტატი-
ოლის უფრო ცრემლშერეული დაცინვა
იკრძალისა, ტირილიანია მისი დაცინვა

კიმიტომ, რომ მისი საშობლო უკეთოდ—
შობილები ხალხის სახელოვან გმირთა
საკანეა, მამულიშეიღია ხისხლით გა-
პორჩიერებული და დევნილოთა დედა-
შვილურად მიძღვია. ჟებლისტის სწა-
ლია ახეთი სატირული მიღვიმით გა-
მოაფხისლოს მართლაცდა მაშვრალი
სამშობლო, რათა ეს ღროვამითი განხვე-
ნება მარადიულ ძიღმი არ გადაჭრა-
დოს. დარჩიაშვილის „შიშს“ დადა აკა-
კი დანგვიშილ სტრიქონებში გამოიძრწილ
ოპტიმიზმს უპირისპირებს:

არ მოგედარა!.. მხოლოდ ხინავს
და იხვევ გაიღვიძებს!..
ვინც შენატრის იმის ხიკვდილს
უმალ მასვე დამიწებს!

იმდროინდელ საქართველოს ვითარე-
ბაში, ბენებრივია, რომ ყურადღება, უ-
პირველეს ყოვლისა, უნდა მიქცეოდა ქა-
რთული ეროვნული ხანის შენარჩუნებას,
და მის შემდგომ განმტკიცებას ამ მი-
მართულებით კა ერთ-ერთი მთავარი იყო
ქართული ენის საკითხი და „ივერიაც“,
ხეჯითად ხეამს ამ ხაკითხს ქართულად
მეტყველების აუცილებლივის შესახებ,
ქართული ენის დაცვა მას ქართველო-
ბის, ქართული ქადაგურის შენარჩუნე-
ბისა და განვითარების წინაპირობად
მიაჩინა. „ივერიამ“ თავისი ვულისწყრილი-
მა მიმართა იმ ქართველებისადმი, რო-
მელნიც ქართულ ენაზე შეტყუელებას
გაურჩან, ანდა ბილწავენ მას. „ივერია“
აღუშფილობია, „განცალკევების პატი-
ოტის, შეგრელი აშორიდას“ ქადაგე-
ბას — მეგრელი ენის შშობლიური ქარ-
თული ენიდან გამოყოფისა და შექმნის
შესახებ.

გახსოის ერთ-ერთი აქტორი თანამ-
შრომლის სტატიაში, რომელიც წერდა
„სანოს“ უსევდონიმით, გაკიცხულია
აშორდება და მისი თანამირახრენი; „სა-
ნო“ მათ „გუნდს“ დამცირავად უწოდებს
„შეაურ კაუნებს“ და „განცალკევების
პატიოტებად“ ნათლავს. იგივე „სა-
ნოს“ უსახურო არ დაუტოვებია ქართ-
ველი ერის მოძღვა, უსხიო ერთონების
პიროვნებათა შიერ ქართული ენის შე-

ბილწვა, შეურაცხულება და მისი წერტილურება
ლის ენაზე შერაცხვა: ... მაგ უკავშირის
რუსიაველისა, რომლის პოტოციაც
თვის მოიწონებდა თვით დანტესა და
მიღწეონის სამშობლონი, — ამისთანა
ენას უწოდოს ვინძემ ძაღლის ენა! მა-
შინ თავის ენა ხომ დათვებისა, ვირები-
სა და ხევა მდაბალ მხეცების ენაზედ
უფრო საცოდავ ენად უნდა ეღიანული
იმ ხელმძღვანელ შეურაცხმულებს.“

განეცით „ივერია“ გაბედულად იღაშ-
ქრებდა იმ ვაი-ქართველების წინააღმ-
დებაცა, რომლებიც არად ავდებდნენ შეო-
ბლიურ ენას, დამატირებდად მიიჩნევ-
დნენ ქართულად მეტყველებას და უპა-
რატებობას ანიჭებდნენ არამშობლიურ
ენებს. აქედან გამომდინარე მისი სატი-
რული იხარი დღდა ენის მოდაღატე, ჩინ-ორილენების მოუვარულ ქართველ
მოხელეებსაც ხვდება:

დედა ენას დაღატობს,
გამცემელათ თოვლება,
მაგრამ ვინ გამტყუნებს,
ჩინებს გმსახურება,
იხვე შეღა-კულობით
იქინვა ყველახთანა
და არ დახდევს თუ მითი
წაპილწა მოღად ქვეყანა.

სამშობლოს მოღალატეზე კიდევ უფ-
რო შევავედ, მაგვილსიტყვაობის მძაფრი
გამოვლენით, აკავიდ სატირული ტარან-
ტის ძალა გვაგრძნილი ლექშით „ლამუ-
რა“, საღაც საბედისწერილ გაისძის
ღამურას გაფრთხოებისა, ჭირი მიუვა კაზხება!“

განსაკუთრებული იერიში მიიტანა
„ივერიამ“ გაჩინირენიცხიბით ქართველი
არისტოკრატიული საზოგადოების ერ-
თ ნაწილის გატაცების წინააღმდევ:
„ივერია“ კაცხავს იმ ქართველებს, რო-
მელნიც ჩინოვნიის მუნდირში გამოწ-
ყობადნი არაფრად თვლიან ქართულ
ენას, მეოდან ერს, გმიბენ მამულსა და
კროკენებას.

„ტანზე მუნდირი, თავზე — ქუდი, ტუ-
ღები — კაქრიდა, ღილი კაცია, — ღაიჯე-
რეთ, — ჩინოვნიკია.

მის სატრუფეალო მარტოლენ ჯამა-
გირა, თბილი აღგილი, კარგი ჯილდო,
უფროსის ქება! ამის გულისოფვის არ და-
ზოგავს ძმას და შეგობარს, გაპეილის ერ-
ხაცე დაპეტობს მამულს და ეროვნებას.

ჩინ-ორლენებში, მან გასცეალა პატიო-
სნება, დაპეტო მამული, დაპეტო ერთ და
ეროვნება, ცდილობს უფროსებს ემსახუ-
როს, რითმე აამოს, მოძმე დასჩაგროს,
მის დაწაგვრით ჯილდოც შილილი... ჯი-
ლდო... რად უნდა მეტი ჯილდო, განა არ
ქმარა, რომ ქუჩა-ქუჩა დასეირინობს, რო-
გორც ბატონი, ტანხე მუნდირი, თავზე
ქადა, ქუდზე — კაკარდა, — დიდი კა-
ცია, — დაიჯერეთ, — ჩინოვნიკია!...

... შრომისათვის მას დარჩა ჯილდოდ
ტანხე მუნდირი, თავზე ქუდი, ქუდზე
კაკარდა" „ნ.ნ.“.

გაზეთი „ოვერია“, რამდენაც კი ეს
შესაძლებელი იყო, გაბედულად იღამქ-
რებდა ეროვნული ინტერესების მივიწ-
ების წინააღმდეგ, თავისი სატირის ქარ-
ცეცხლში ატარებდა ზემოაღწერილ ქა-
რთველის ტიპს და მოითხოვდა ქართუ-
ლი მებრძოლი ხელის დაბრუნებას ქა-
რთულ სხეულში, ეროვნული საქმიანო-
ბის გამოცემება-გაძლიერებას.

თავისთავად საგულისხმოა ის ფაქტი,
რომ XIX ს-ის 60-იანი წლებიდან
ცრუკატრიათიშვილი ქართული სატირის
ძირითად თემად გადაიტარო. ამ ხანის ჩვე-
ნია მწერლობამ, და, კერძოდ, სატირია-
ზოვალ ქვებას, ადამიანის ყოველ მოქმე-
დებასა და სიტყვას, ყოველ საზოგადო-
ებრივ ღინისძიებას მომავლის თვალით
შეხდა. შეესაბამობა სიტყვასა და საქ-
მებს შრომის საზოგადოებრივ უცხველებას
წარმოადგენს და ამას ესხმის თავს ქა-
რთული სატარული უტრნალისტიკაც-
განსაკუთრებით საზიათოდ არის ჩათ-
ველი ამძაგვარი მოვლენა, როდესაც
საქმე შეეხება სამშობლო ქვევნის მდგო-
მერებისა. ამ საფუძველზე აღმოცენებულ
ამ დროის ჩვენი სატირის „ოვერიოლშიბი-
ლეს თემატიკურ სახეობას“ — ცრუკატ-
რიათიშვილის წინააღმდეგ მიმართულ სა-
ტირის, ვაღში არ დარჩენია გაზეთ
„ოვერიას“ რედაქციაში მოღვაწე ქარ-
თუელ პუბლიციისტთა სატირული კალა-

ში. მაგალითად, აღვეწსანდრუქ ეჭვწერაში
კიდი ღვექისი „მევრიარმიშვილში ჩატანული არ
ის ცრუ მოღვაწეებს და უარისევლებს,
რომელთა სიტყვა და საქმე ერთმანეთს
არ ემთხვევა.

„თავადიშვილი ბრძანდები,
მაგრამ არ გარეხარ თავადა, —
საქმეს გაურბი, სიტყვა კი
მიგინანს ხმალ და ფარადა!“

ფარისევლის ეშმაკობას კი —
„ვერ ამჩნევს ერთ, უგრუნი
და ხაზოვალ მოღვაწედ
გიხახატს დაძრმავებული.“

ამ ღვექისი აეტორს გარევეული პირი-
უნებაც ჰყავს მხედველობაში, მაგრამ სა-
გულისხმო ისაა, რომ მისი მხაშველობა
სცილდება „პირიონული სატირიას“ ფარ-
გლებს, რადგან ცრუპატრიოტის ზოგად
ტიპს გვიდგინებ.

როგორც ცნობილია, ამ თემას ძალიან
ბევრი ითხეულება მიეძღვნა. ამ მხრივ
განსაკუთრებით დიდია ო. ჭავჭავაძისა
და აკ. წერეთლის დამსახურება.

აკ. წერეთლი აქტორი თანამშრომე-
ლი იყო გაზიე „ოვერიაში“. ღვექიში „რა-
ცხა“ (ჩვენებური ლხინი), რომელიც
დაიბეჭდა № 177 „ოვერიაში“, სატირუ-
ლად გვიხასიათებს იხეთ აღამანის, რო-
მელაც სამშობლო მხოლოდ გაშლილ
სურაზე აფინება:

„იხსენებენ სამშობლოს,
საქმე მამულიშვილებსა
და იმავე ღრის სამტროდ კი
აკრატენებენ კბილებსა.
აგრენ პატარა კაცუნა
აღიდებს ხარისხოვანსა...“

აკაკის თქმით, ამ „პატარა კაცუნებში“
მაშინ იღვიძებს პატრიოტული კრძონია,
როდესაც მათი „ნაციონალური მაღა კუ-
ჭეში იღვამს ხამეფო ტახტსა“.

1889 წლის 4 თებერვლის „ოვერიაში“
გმოცემებულ ერთ პოლემიკურ სტა-
ტირიში იღვა წერის: „ბეზღობა ძველი-
ძეელი ხელობაა და ტკუილადა პროავტ

მაგ ბებრუებანს «იიბლიუჩენიე»-ს სამკაულოთ, ეცება ძველი ახლად გავიყვანოთო. წინათვე ვართ გაფრთხილებულნი, რადგან ნათქვამია:

„ბებერსა, ხახბლილ მორთულხა,
უფრთხილიღ, მოუწილეო“.

და შემდეგ: „ტყუილად მომცდარა გა-
ნუა, რომ მაპეზღარის ქერქს იძრიბს და
«იიბლიუჩენიე»-ის ზეწარში ეხვევა. ტყუ-
ილად კი არ არის ნათქვამი;

„რა გონდ რომ ქრისტ შეიძროს,
გვალი ავრეოვე გვალია.“

მაბეზღარა და ქემძროში პიროუნებე-
ბას საზირულ დახახიათებას გვაძლევს
დ. თომაშვილიც ლექსში „ასპიტის გრ-
დება“ (ცუკლენი ჯაშუშპი)“. ასეთი ად-
ამიანები, ილაახავთ მასაც გველბად
ჭყავს მონათლულება:

გველბა სოჭეა გველანიძე:
სხვა რიგად მიცემს გულით.
ბნელეთის ნებას ვასრულებ
მისივე მოციქულიო.

ქვემძროშელობით, უშიშრად
მე ვასავსავებ ენასო,
და მნელად თუ ვინ გადურჩეს
იმ ჩემ გეხლიან კენასო.

დიახ, იღია და მისი „ივერია“ სა-
ტირულ მახვილს არ იშურებდა ჯაშუში
ადამიანებისათვის ლახვრის ჩასაცემად.

„ივერიის“ სატირული თემატიკა მრა-
ვალუეროვანია, რომ შევერიბოთ ის სა-
კითხები, რომელთაც „ივერიის“ სატირა
სხვადასხვა დროს შეხებია, ერთბაშად

წარმოვეიდება იძლრიაინდელი უწესებელი და
დაუბრივიც ცხოვრება.

„ივერია“ დაინტერესებულია იმით,
თუ რა გაეთდა ჟეპანასწევლ ხანებში, რა
ნაყოფი მოიტანა რესერვის საქართვე-
ლოს შეერთებამ, „ივერიაში“ განხილუ-
ლია სწავლა-განათლების საჭიროების,
სიტევის თავისუფლების მნიშვნელობის,
მშობლიური ენის დაცვის და ჩვენი კუ-
ლტურული წარხულის შესწავლის სა-
კითხები.

გარდა ამისა „ივერიაში“ გამოხატა სა-
ტირული დამოკიდებულება მიმღინარე
საზოგადოებრივი მოელენებიდან არჩევ-
ნებისა და საბანეო საკითხებისადმი.

„ივერია“ დიდ ინტერესს იწენდა აგ-
რეოვე ისეთ საყოფაცხოვრებო ვითარე-
ბისადმი, რომელსაც განსაკუმრებული
საზოგადოებრივი მნიშვნელობა ქვერდათ:

სიტევაზე საგანგებია მსჯელობის საგა-
ნი გახლდათ შექრისამეობისა და პრიტე-
ქციას, უპასუხისმგებლობისა და საზო-
გადო ინტერესების მივიწყების მტკიცნე-
ული საკითხები.

გახეთ „ივერიის“ ეპიგრაფად წამდლ-
გარებული აქვს მშენიერი სიტყვები:

თავი ბულბული პერნა,
უვავი რის ვარდსა იმუვის,

იმ აზრისათვის, რაც ამ სიტევებიდან
გამოსჭვივის, იღიას გაზეთს არასოდეს
უღალესტია. მისი აზებობის მოელ მნ-
ძილზე, იგი ყოველთვის ებრძოდა „ევა-
ვებს“, რომელთაც თავი ბულბულად მიჰ-
ქონდათ. ებრძოდა ბასრი კაღმით, ბრწყი-
ნეალე კონებით. „ივერიის“ სატირა მი-
ძღვნილი იძლრიაინდელი ყოფა-ცხოვრე-
ბისადმი, საზოგადოებრივი მოელენები-
საღმი, პიროვნებებისადმი მკაფიო და
მკეთრია. არ დაუკარგავს აქტუალობა
და დღესაც ეხმიანება ჩვენს ყოფას.

რევაზ ავალებისიძე

საქართველოს მნიშვნელოვანი 1917–1997

(მთავარ მოვლენათა კრონიკა)

1917 წლიდან

საქართველოს ლიტერატურული ცხოვნების წარმართვას 1917 წლიდან იწყებს ამ წელს, ოქტომბერში შექმნილა „ქართველ მწერლითა კავშირი“.

მხგავს თრივინიზაციის შექმნა მანამდეც მოიწადინეს, მაგრამ 1908 წლიდან თბილისში, ჟებდილიცისტისა და კრიტიკოსის („ზანგი“) გრიგოლ რუხილაძის თაქმულობრივით არსებული „ქართველი სიტყვაქაზშელი მწერლითის საზოგადოება“ (რომლის საბჭოში შედიოდნენ: შიო არაგვისპირელი, იარობორი ევლოშვილი, კოტე მაკაშვალი, სამხოო ყიფინი; საბატოო წერილი — აკაკი წერეთველი) ჩასახეთიანავე ნაგანი აღმოჩნდა, რაღდანაც მის სამოქმედო ასპარეზად წესდებით გათვალისწინებული იყო არა მოედი საქართველო, არამედ თბილის და მისი გუბერნია, ხოლო საქმით, 1917 წლამდე, ამ უარგლებიც, გარდა ნაწარმოებების კათხვა-განხილვისა, ამ საზოგადოებამ მხოლოდ ბეხიკის (1912), იოსებ გრიმაშვილის (1914) წიგნისა და სალიტერატურო კრებულ „გრიდებლის“ სამი წიგნის (I და II — 1912, III — 1916) გამოცემა მოახერხა.

საქართველოში უკვე გრძნობდნენ, რომ დადგა „ქუმშირთა და კომერატორთა სანა“, რომ „ჩვენი დრო კოლექტიური

მაღის და კოლექტიური მოქმედების დროა, რაც უნდა ნიჭიერი იყოს თავთვეული ადამიანი, ის შეუკავშირებლად სხვის დაუხმარებლად ფონს ვერ გვაა“; რომ „არ მოგვეპოვება ისეთი დაწესებულება, რომელიც ხელმძღვანელობას უწევდეს ერთს“ (ეკვთიმე თაყაიშვილი, სიტყვა „კავკასიის სამეფოსნაცვლის ქართველთა კულტურულ-განმანათლებელ საზოგადოებათა კავშირის“ რწმუნებულთა კრებაზე, „საქართველო“ 1916, № 82).

1917 წლის 27 თებერვალს (ძ. სტ.) რუსეთში დაემხი მეფის ხელისუფლება, გაიმარჯვა თებერვალის რევოლუციამ, რასაც ქართველი ხალხი, მისი მწერლობა იმედით შევება — იქნებ რესემის იმპერიალიან თავი დავითხმათ. გალაქტიონ ტაბიძემ ლექსით „დროშები ჩქარა!“ გამოხატა თავისუფლების წყვირველი („სოციალ-დემოკრატია“, ქუთაისი, 1917, მარტი, № 1), გორგა ქუჩიშვილმა კი ლექსში „აღდგომა“ („თეატრი და ცხოველება“, 1917, 2. IV) ქართული სახელმწიფო გრიფის აღმოჩნდების რწმენა გამოთვევა (გასაბჭოების შემდეგ იყო-ციალური კრიტიკა პარეველის თეტრისტის რევოლუციის მისაღმებად ასაღებდა, მეორეს — „საქართველოს“ სახელწოდე-

ნით, 1921 წელს დაწერილად და საქართველოს გასაბჭოებით გამოწვეულ აღტრიტოვანებად).

იწყებოდა საქართველოს აღორძინებისათვის ზრუნვა.

ამ ხანებში „საქართველოს მწერლებმა საჭიროდ დაინახეს ერთ თრგანიშაციაში მჭიდროდ შეკავშირება და საზოგადო. ასპარეზზე ძლიერი თრგანიშაციული მოქმედება მწერლის სფეროში“ (ი. ტ. სრულიად საქართველოს მწერალთა კავშირი, „გალაქტიონ ტაბიმის ფურნალი“, 1922, № 3).

რუსეთში თებერვლის რევოლუციის გამარჯვებით გაჩინილმა იმპერიიდნ თავის დაღწევის იმედმა ქართველ მწერლებსაც შეასხა ფრთხები და, რამდენადაც გახაფირი არ უნდა იყოს, პირველი ნაბიჯის გადაფეხმა იმ ხამწერლი სკოლის წარმომადგენლებმა მოიწადინეს, რომელებსც ამბობდნენ: მათ მხოლოდ პოლიტიკური მიზნისათვის აინტერესებითო. ამ, ამ მწერლებმა — ცისფერყავნებულებმა, მეორე რიგში გადახწიეს რა თავიანთი მწერლურ-შემოქმედებითი პრინციპებით გადაწყვიტეს სხვადასხვა მიმღინარეობათა მწერლების ერთ რჯაბად გაერთიანებით ერთხათვის იმ გადამწევტ გამს შეკავშირება-შეკრის, გაერთიანება-გამოწლიანების მაგალითი მოეცათ და ამის თაობაზე რუსეთის იმპერიატორის დამბობის შეძლებ სულ მაღალ, ხ აპრილს გაზე თ „საქართველოში“ ხმამაღლა განაცხადეს თავიანთი ერთ-ერთი ღიღების, პოეტ ტიციან ტაბიმის პირით:

„მამულიშვილი და მოკალაქენი..“

დღევანდები დღე და ორივე ეს სიტყვა გავაკავებს.

სხვა დროს არ გვიონია საშუალება არც შეერთებისათვის და არც ხმის ამოღებისადაცის.

დღეს ეს შეხაძლებელიცა და აუცილებელიც.

ომის გამოცხადებისას ქვეყანა მოიარა გერმანელ მწერალთა და მეტნიერთა ქედმაღალმა მოწილებამ. მოპირდაპირეთაც უპასუხეს თავიანთი ღირსების შეგნებით.

ერთი ხელი მწერლისაში ღამარაც ურთიერთების ქიბეს.

არავის არ აქვს მეტი უფლება უწინ სახელით გამოსხვლის, ეს მწერლების საღმრთო მოვალეობაა.

თქვენ,

ვისაც გაწვალებით საქართველოზე უაქცია,

ვინც იტანჯორით მისი სიწმინდის შესახახად,

და გვივარდათ საქართველო უფროის ყალბაშისა, რაც წარმატებია და არამარატი, თქვენ ხალხი დაგივირებთ, რადგან თქვენ უწინაც სჯეროდა.

ეს ნდობა არის ერთადერთი და უდიდესი საჩიქარი უნგარიობისა და სიწმინდისათვის ქართველი ხალხისაგან.

დღევანდებმა სასტიქმა იმისა გამოაწინა, რომ არ არის სატყვა უფრო წმიდა და ძვირფასი, როგორც სიტყვა „სამშობლო“.

კეთილშემიღილი საფრანგეთი, რომელის დეკადანს შე ასე უცვარდათ ამდენ ხანს ლაპარაკი, ეხლაც ემაგალითა მისგან უკვე დაკალებულ კაციპრიობისა. სამახაზე მეტმა ფელაზე ნიჭიერმა პოეტმა, მწერლებმა და შხატერებმა დახდევს თავანთი სიცოცხლე საფრანგეთისათვის არასის და სხვა თხრილებში. საფრანგეთი უკვე შეეწია იმ აზრს, რომ რომოცდაათი წელი მისი მწერლობა ამის გამო იქნება გამწევ კრიზისში.

მონობაში დაბადებულ და აღზრდად ქართველებს გვეძლევა ღლეს საშუალება გავიმეოროთ წინათქმა, რომელითაც მემატიანე იწყებს „ქართლის ცხოვრებას“ და რომელსაც გრძელ ისტორიულ ცხოვრებაში ამართდება ქართველი ერთ:

— არავის ვეუმოთ, არცა ვემონთ გარეშე ღვთისა დამბადებლისა...

თავის უფალი და ბეღნიერი საქართველო — ჩევნ შეგვართებს.

დღეს, როცა ქალაქიდან ქალაქად, ხოულიდან ხოულიდად დადგინდან აღბათ სხვადასხვა პარტიის წარმომადგენლება და ერთი ხნის ნებისყოფას ანელებენ კერძო ჯგუფებ თუ სხვა მოთხოვნათა შერევით, საკირთი მათ წინ უსწრებდეს ქართველ

მწერლების შეკრთხებული ხმა, რომელ
შიც ფრთხილი ჯგუფობაზე მაღდა მდგარი
ქართული აზრი გამოითქმება.

დღეს, როცა ხალხში რიგდება ალბათ
უფალავი ფურცლები და მოწოდებები,
საჭიროა იყოს მოწოდება ქართველი მწერ-
ლების, მოყვარული გულით და ნიჭიე-
რი ხელით დაწერილი ეს მოწოდება
მონახავს ხალხის გულს.

ბევრია კიდევ სხვა, რაც მოითხოვს
შეკრთხებას და ქართველ მწერალთა ღი-
გის დაარსებას. ეს ალბათ ქრებაზე გა-
მოჩნდება.

„სიტყვაკაზმული“ და „ქართველ მხა-
ტვართა“ საზოგადოებანი, და ოუ ისინი
არა, ქრისტ საინიციატივო ჯგუფი მწერ-
ლების იკასრებენ ამ საქმის დაწერებას.

დიდია მოვალეობა, რომ იყოს იპვი
ამის უარყოფის...“

და, აა, 1917 წელს, ცარიზმის დამხო-
მიდან რამდენიმე თვის შემდეგ, 8 ოქ-
ტომბერს (ძ. სტ.), „ქართველ ხელოფან
მწერალთა“ კონფერენციის მომწვევი
კომისიის (კრტე მაფაშეილი — თავმჯდო-
მარე, კონსტანტინე აბაშისპირელი-გამ-
სახურლია, შალვა დალანი, პატლი ია-
შვალი, ვარლამ რუხაძე, ლეო ქაჩალი) მეცადინებით შეიკრიბა ქართველ მწე-
რალთა პირველი, დამტუშებელები ყრი-
ლობა.

შესავალ სიტყვაში ყრილობის თავმჯ-
დომარე კ. მავაშვილიმა ამაღლევუბლად
გადმისტება საქართველოს მძიმე წარსუ-
ლი, შეძღვებ აღნიშვნა: XIX საუკუნეში მე-
ფის რუსებმა მოლად მოგვათავა, ახლა
ტირანია დაქმხო და ჩენეს საქმებს მი-
კრედიტორი, ბოლოს ილაპარაკა ლიტერა-
ტურის დანაშენებაზე და მწერალთა
ერთ თჯანად შეკავშირებაზე: „ერიდ-
ნე დანაწილებით, დაქაქევის მხამს! ნუ
შეუუშინდებით ჩენენი არსებულ და-
ტერატურულ მიმართულებათა სხვადა-
სხვაობას. ჩვენ კვლეანი ძიების ხანაში
ვართ. ვეძებთ ჭეშმარიტებას და შევ-
ნიერების მწერვალებს. მიზანი ერთი
გვაქვს, მხოლოდ მიღდივართ საძებრად
სხვადასხვა ვშით. ეს მიზანი გვართებს
ჩვენ“ — საქართველოს სახელმწიფო ლი-

ტერატერული მუზეუმი ასტრიდ 5748-ს
შილური იმუს

როგორც ვხედავთ, ქართველი მწერ-
ლები XX ს. დასაწყისში ბევრწილად
ერთს გერთიანებისათვის მაგალითის
მისაცემად შეკავშირდნენ.

მოუხედავად იმისა, რომ ბედმა ცხოვ-
რება რუსულ კომუნისტურ იმპერიაში
გვარგუნა, ჩვენი ეროვნული შეგნება გვა-
რიანად ვაღვიძეთ და ვამაღლეთ და ამ-
ისთვის უპირველესად შოვლისა ჩვენს
მწერლებს უნდა უვამაღლოდეთ. მაგრა იმპერიას ნერვების დრომ რომ მოაწია,
ზოგიერთმა ჩვენგანმა დაიციტა ის და-
დი მისია, რასაც ადრე ჩვენი საუკუნეში
მწერლები უსახაედნენ თავიანთ შემოქ-
მედებით ორგანიზაციას, და თავად გა-
მოიყოდა მწერალთა კავშირის გათიშვის,
უფრო მეტიც, — დაშლის მოთავედ, იმის
მიუხედავად, რომ 90-იანი წლების მწე-
რალთა შემოქმედებითი თჯანი ბევრწი-
ლად შეიცვალა და აღარ იყო ძევლა
მწერალთა კავშირი, მითუმეტეს — სა-
ხელმწიფოს მირჩილი ლიტერატურული
დეპარტამენტი.

მაგრა დაუუბრუნდეთ მწერალთა ფო-
რუმს. ყრილობამ 8-15 ოქტომბერს იმუ-
შავა, დააფუძნა „ქართველ მწერალთა კა-
ვშირი“, ფარული კენჭისტრით აირჩია
მისი საბჭოს თერიოტეტი წევრი: კ. გამ-
სახურლია, სამსონ დალანი, შ. დადიანი,
პ. ასული, პავლე ინგორიშვალი, დ. ლი-
ხელი (დავით ხელიაშვილი), კ. მავაშვი-
ლი, ა. პაპავა, გრიგოლ რობაქიძე, ტ.
ტაბიძე, ლ. ქამხელი და დამტკაცა შ.
დადიანის მიერ შედგენილი წესდება.

„უნდა ითქვას, რომ მაშინ რუსეთშიც
არ არსებობდა მწერალთა კავშირი, იქ
თითქმის ნახევარი წლის შემდეგ მოხდა
მისი თრგანიზაცია“ — ტ. ტაბიძე, მწე-
რალთა კავშირი, „რუსიკანი“, 1923, № 13.

შევნაშნავთ, რომ ეს იყო არა საერ-
თოდ მწერალთა, არამედ მხოლოდ „რუს
მეცნიერება“ კავშირით.

რა ლიტერატურული ჯგუფები გააერ-
თიანა ქართველ მწერალთა კავშირმა?
აქ ცხადია, საინტერესოა ამ მოვლენის
თანამდებობის მოწმობა. როგორც ცის-

ფურფანწელთა ერთ-ერთი ღილერი ტ. ტაბაძე წერდა („რებიცანი“, 1923, № 13), „ომ ღრისაც ქართული მწერლობა დაკავშირდა იყო ბერ ჯგუფებად, კველაზე მემარტხენე ჯგუფი „ცისფერი ფანწების“ სრულიად უარყოფდა კონსერვატორულ მწერლობას, მაგრამ ორგანიზაციული მიზნით ერთვნული ინტერესის დაცვისათვის, ეს ჯგუფი მოხვდა მწერლობა კავშირის როგონიაზორთა შეაგუდში და კავშირის დაარსების დღიდან იცვას ამ პრინციპებს“. (ჯგუფებზე ცნობების მოწოდების გარდა აյ კადაც ერთხელაა ხაზგასმული, რომ მწერლობა კავშირის შეიქმნა „ერთონული ინტერესების დაცვისათვის“).

დამუხმარებელ ერთობაშე პ. იაშვილმა წამოაკიდა წინადაღება რესტავრაციის ძეგლის აკებება და ქართული ხელოვნების ხადებას წარმოადგინდა ერთობაშე დაცვითი დღის გამოყოფილია.

კრისტიანმ ხაბჭოს დაავალა ეშვამდგომდა ქალაქის გამკერის წინაშე, რათა ჰეტროგრადიდან გაღმოსევენდული იყო გრიგორ აბაშიძის (ხ. დადიანის წინადაღება), რუმინეთიდან ბესიკის ხეშტი (ტ. ტაბაძის მოსახრება), ხოლო კოლოინის პრისტერტს დარქმეოდა რესტავრაციის ხახელი (კ. გამსახურდიას ახრი).

ჩვენი მწერლების ეს პირველი ფორუმი მოქალად ქართულ ეკლესიას მისი ავტოგენუალიის აღდგენისა (1917. 12. III დკ. სტ.) და სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქად კირიონ II (სამაგლიშვილის) კურთხევის გამო, ხოლო მოწოდებით მიმართა ქართველ ერი:

„სრულიად საქართველოს მწერლობა პირველი ყრილობა მხერვალე საღმიათ მოგმართავს შენ, ქართველი ერი, და მოგმიროდებს იხსნა შენი თავი ხანტრძლივი ტკუნებისაგან, გაცოცხლი შენი ენა, აღადგინო შენი უფლება, რაინდობა და კუთამშობლი სიამავ და ჩვენც მოგვეც საშუალება ღირსეულად შევახრულოთ ჩვენი წმინდა მოვალეობა შენსა და უსაფაროდეს სამშობლოს წინაშე“ – „ილიონი“, 1917, № 53.

1917 წლის 22 ოქტომბერს, ქართველებულებრივიალობა კავშირის საბჭომ კუმშიძის მიერთა მოუტი კ. მაკაშვალი, თავმჯდომარევ ინიციატივის მიხანგვად ას მოადგინდევ – შ. დადიანი – „სახალხო, საქმე“ 1917, № 86; „საქართველო“, 1917, № 234.

ქართველ მწერლობა კავშირის წესდება, რომელსაც ხელს აწერენ შ. დადიანი, დავით კოპალი (კოპალევშეილი), კ. მაკაშვალი, გრ. რობაქიძე, ტ. ტაბაძე, გრინტი ქიქოძე, ლელი ჯაფარიძე, – რეგისტრირებულია ნოტარიუსებან 1919 წლის 20 ივნისს (ლხცხა, 8-1-1-ფ. 1-3-ლიტერატურისა და ხელოვნების ცენტრალური სახელმწიფო არქივი, ფონდი 8 (საქართველოს მწერლობა კავშირი), აღწერილობა I, საქმე I, უზრუნველი 1-3).

ქართველ მწერლობა კავშირის შექმნა იყო ერთერთი უმნიშვნელოვანების ნაბიჯი ჩვენი სახელმწიფო იურიდიკურის აღხადვენად, ქართველი შევნების, სულის, კულტურის, ხელოვნებისა და მწერლობის ახალორიზინებლად დაწყებული ბრძოლის გზაზე, ნაბიჯი, რომელიც მოუვა ქართველი ერისათვის შეტან მნიშვნელოვანი აღრინდელი როგონიაზორადან წესებულებების (ქართველი შორის წერა-კითხვის გამარტივებულებელი ხაზოგადობა, თბილისის თვატრის სამუდაბო სტუნის – დასის ფორმირება, ქართველი ღრამატებული-ფატრალური სახითვაღორება და ა. შ.) საქმიანობას, რუსეთის მმპრის ნერვერი გამოწვეველი ერთვნული აღმაღლების ტალღაზე ამ წელს (1917) თბილისის კონსერვატორიის გახსნას (I. V) და რასაც მომავალ, საქართველოს დამსუქილებლობის გამოცხადების წელს, მხარს დაუშენებულების სხვა, არანაკლებ საყურადღებო დაწესებულებები და მოულენება.

1918 ტელი

26 იანვარი (ძვ. სტ.) – დავით აღმაშენებლის ხელშის ღლებ გაიხსნა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი. საქართველოს ამ პირველ უმაღლეს საწავლებულებები და მოულენება.

იწვეოს დაქციების წახაյითხავად, უფრო მეტმა კი იქ მიიღო უმაღლესი განთლება და განიმტკიცა ეროვნული მუხტი.

26. V — გამოცხადდა საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის შექმნა. ამ დღეს დაიწყერა ო. გრიშაშვილის ლექსი „საქართველოს ზაღიი“ („სახალხო საქმე“, 1918, № 242):

მიყვარდა ტუჩი! — და შევიძაგვი,
თუთ ალექსანდრ კი ვატყვი უარხა,
რად მინდა ყარდი! რად მინდა ბაგე!
დღეს საქართველო ჯვარს იწერს,
ჯვარსა...

და შეც დაქოცნის სხვა ანგელოზი
და შეც დელიდან დამეუფლება
თავისუფლება საქართველოზი
და ჩემი ლექსის თავისუფლება!

ამ აღყროოვანებასთან ერთად ქართული მწერლობა გამოცხადებული თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობის დაკარგვის შიშაც იმთავითოვ გამოიხატავდა:

„ჩენ დარ დაიდი ისტორიული ხანა და საშეილიმელი შეცდომას ვერიდნეთ, მითუმეტეს, როდესაც გავლენიანი პროლიტიკური მოღაწენი გვყვანან.

შაბათმან ბარათაშვილის, დაიდი მოურავის, ლევან ხულმდებლის და სხვათა მისთანათა შეცდომები აღარ უნდა განმეორდეს.

ჩენ გვჭიროა არა ირაკლი მესამე, რომლის წინა მოსახელემ რუსეთის იმედით ქართველებს კელი გამოიხსრა და საქართველო პირობის დამრღვევა რუსის გენერალ ტოტლებენის წინაშე წამომირჩა, არამედ აკაცი მეორე, რომლის წინა მოსახელემ თავისუფლადი საქართველოს აღდგნა გვიგაღობდა.

ამას მოითხოვს ქართველი ხალხის განცხადარების აუცილებლობა.

ქართველი დემოკრატიის ღირსეული ბეჭდადიც ამ გხას უნდა დაადგის!“ (ექიმი შტოქმანი — ი. იმედაშვილი, აკაკი მეორე თუ ირაკლი მესამე? „თვატრი და ცხოვრება“, 1917, დეინობისთვის 15).

ი. გრიშაშვილის „ამონქაბრენებული“ („ეროვნა“, 1918, 20. ქქ) კარგდების საწუხარმა წარმოშვა:

ვიხაც ზელი გავუწოდეთ,
კინც კი გელით შევაცვარეთ,
ვველა მტრულად გვეიძება,
ვველა გვლანძლავს შინ და გარეთ
ეპ, არავინ არ დაგვინდო,
არც არავინ გაგვიტანა,
ვინც კი მმობა შემოვეუტა,
ვველამ ზურგში დაგვცა დანა.

— „შ. რუსთაველის ეროვნულ-ხალხოსნერი და სახივაჭილებრივ-თემოსნერი ჯაფუ-პარტიის“ კამიტეტმა დააღინა: ხახაძლის ქუჩას და ერვენის მოვალეობის ეწოდოს რუსთაველის სახელი — წერდა ამ პარტიის უკრნალი „რუსთაველი“.

ეტიფიბა, საქართველოს მწერალთა დაშეუძნებელი ყრილობის და ამ დაღვენილების გამომახილი იყო ის ამბავი, რომ 1918 წლიდან გოლოვინის გამზირს რუსთაველის სახელი ეწოდა.

— ვინაიდან მწერალთა ქავშირმა ვერ შესძლო გაზეთი ან ეროვნალი გამოიცა, მწერლები იძულებული იყვნენ ქრისტიანულები დაერსებინათ, ამათვან უპარველეს ყოვლისა აღსანიშნავია უკრნალი „პრომეტი“, რომლის სარედაქტორი კოლეგიამ (აკაკი შანიძე, აკ. პაპავა, იოსებ კიფშვირი, კ. გამხანურლია — რედაქტორი) პირველ ნომერში განცხადა:

„არახოდეს არ ფაფული საჭირო ჩეკის დიდი და დინჯი ფურნალი, როგორც დღეს. დღეს ეყრდნა საფუძველი ჩვენს ახალს პროლიტიკურ შენიბას, დღეს კედავ იწყებს ბრუნვას ჩვენი მოვლი საუკუნის გამზადლიბაში შეჩერებული სახელწიფო ერგობრივი ცხოვრების ჩარჩი, დღეს უნდა დაადგის განახლების გზას ჩვენი კულტურა, კულტურა, რომელსაც თავისებური, ქართველი სახე აქვს და რომელსაც მრავალი საუკუნე უმარტივებს ზერგს, დღეს უნდა გამორთელდეს გამწერლის ჯაჭვი. და ასეთ დროს, რომა ახე სწრაფად იზღვევა ძველი კულტურული

პოლიტიკური ურთიერთობა და მის აღ-
გიღიას ახალი მკაფიობრივია, განჩრანებული
ტაბის უზრუნველის არსებობა ჩვენ აუცი-
ლებელ საჭიროებად მიღებინია. „მომ-
ბის“ შემდეგ რიგითაც სალიტერატურო
და სამეცნიერო უზრუნველი არა გვქონია.
ამ ნაკლებ შერძნებიდა ქართველი ხაზი-
გადოება ქარგა ხანია, მაგრამ პოლიტი-
კურმა ბრძოლის ისე გამატაცა და ჩით-
რია იყო, რომ არ იქნა და არა, რომ ეს
ნაკლებ რიგორმე შევეხსებულიყო. და ჩვენ
გვინდა შევავსოთ იგი. კალტურული მუ-
შაობა ერთი ისტორიულ ცხოვრებას
კანკურენციად უნდა ხდევდეს თან. კაცო-
ბრიობის კალტურული ჭირნახულის კა-
ლის ის კრი შემძლებეს კველაზე მეტს,
რომელიც თვით ჰალიტიკური ქარისხა-
ლის დროსაც ხელს არ უშევს კალ-
ტურულ საქმიანობას“.

— ამ წელს გმორევიდა აურეოსე უზრუნ-
დები თბილისში: „რუსეთევდო“ (რედ. —
გამოცემა. — ვეკვი დვალი, მხოლოდ 3
ნომერი). ქუთაისში: „აისი“ (რედ. —
ლალი მაჭავარიანი, № 2 — 1920): „წი-
ნიკელის ემბლემა“ (გამოვეცი ბეჭედურა-
დო — წერს ნიკოლოზ ჩანავა აუტომობი-
გრაფიაში).

11. IV — რუსთას არმიის უკანდა-
ხევიას თბილისში დარჩენილმა გაზეთ
„რუსეთი სლოვოს“ კორეპსონდენტმა
კავკასიის ფრინგჩევ აქტეისტური პე-
ტენიის ერთ-ერთმა თვალსაჩინო წარმო-
მადგენელმა სერგეი გორილევცის 1911-
14 წლებში პეტერბურგში არსებული პო-
ეტების გაერთიანების მიხედვით დაარ-
ხა თბილისური „პოეტების საამერო“ და
გმოსტური ამ ჯგუფის პირველი კრებული
„აქტე“ რუსულ ენაზე, აგრძელე რედაქ-
ტორიობდა უზრუნველ „არსის“ (გამოცემა. —
ანა ანტ. ინიცისკადა).

„პოეტების საამერო“ ატარებდა სხდო-
მებს. ეს საამერო დაქტიორიუმის, გმო-
ფენების, ბავშვთა შემოქმედებისა და
ძველი თბილისის სექციებთან ერთად
შედიოდა კლუბ „არტისტებიურიში“. 25.

XI — კოლოების გამზირის № 12-ში გაიხსნა „ფანტასტიკური დუ-
ქინია“.

— რესელ ენაზე გამოვიდა აურეოსე
უზრუნველები: „უზრანტი“ (რედ. — უზრუნველ
კორნევი), „ფენიქსი“ (რედ. — უზრუნველ
ტი იური დევინი): აღმანახი — „უან-
ტასტიჩესი კაბანიკი“.

1919 წელი

— „დილება ქართველი ერის დად
სულის, ქართველი ერის თავისუფლე-
ბას“ — დავით კლდიაშვილი.

— გრ. რობაქემი კ მაჩაბლის სალო-
ნში კათებულის თავის პირველ პიესა-
მისტერიას „ლონდა“.

— შეკრალთა ტავშირმა ამ წელსაც ვერ
მოახერხა გაზეთის ან უზრნალის გამო-
ცემა. ისევ და ისევ ჩვენმა ერთ-ერთმა
უძინველებმა და უმოავრესებმა ლიტერა-
ტურულმა დაჯგუფებამ ცისფერიანწელ-
ებმა შესძლეს ქუთაისში გამოცემლობე-
ბიც — „კირჩხიძის“ და „მეონებე ნია-
მირუბის“ — დაუარსებინათ სანდრი ცი-
რკების თათხოვნით და უზრნალი „მეო-
ნებე ნიამირუბიც“ გამოცეცა ვალერია-
ნ გაურინდაშვილის რედაქტორიათით
(1922-დან თბილისში გამოიიდოდა).

— ქემიანიშვილი მიზეზის გამო
შეკრლები ყოველ შემთხვევას იყენებდე-
ბენ ბეჭედითი რიცხვის დასაარსებლად.
ეს კარგ ჩანს ამ წლის ასრილში ამი-
ურკავებაბის კოსტერატიონთა კავშირის
მიერ გამოცემული „შეიძლ მნათობის“
სარედაქტო კოლეგიის განცხადებიდან
(უზრნალის № 1):

„რომ ჩვენი ქეყნისათვეს ერცული და
ფართო შინაარსიანი პერიოდული
ირგვლივ საჭიროა, ამაში ეჭვის შეტანა
შეაძლებელია.

მეორე მხრივ, ვინ არ იცის თუ რა სი-
ძნელებს წარმოადგენს დიდი უზრნალის
გამოცემა საზოგადოთ და ჩვენს ღრმული
განხადულობით.

ამ დარგში მრავალმა ცდამ, რომლებ-
მაც ჩვენს თვალწინ გაიარა, დაგვარწმუ-
ნა, რომ მხოლოდ მღიერ საზოგადოებ-
რივ დაწესებულებას შევძლო ეყისრა ამ
საჭირო, მაგრამ სამნელო საქმის მოგ-
ვრებაა“.

ამ უკრნალშა შეითქ ნომრით (ოქტომბრით) დამტავრა არის გორა, მაგრამ მაიც მოახერხა გამოიეკეცენებინა ჩვენი მწერლობის რამდენიმე მნიშვნელოვანი ნაწარმოები: ნიკო ლორთქისტანიძის „ერთი ღამის ეპილოგი“, „ძლიერი სული“, ლეო ქაჩილის „შევლელობა კონტაკორაზე“, პალიო ამშეილის „წერილი დღისა“, პოლიკარპე კაკაბაძის „ხამი ახელია“...

— შეორე ასეთივე უკრნალი იყო ამ წელს გამოიტანილი „ციცარტფელი“ (№ 1, დეკემბერი). რეინიგის მუშა-მოსამსახურით პროფესიულის ცენტრალურ გამგეობასთან არსებული ჟულტურა-განათლების კომისიასთან ერთად მწერლების აღკქსანზე აბაშელის, ივანე გომართლისა და ოძღვის მუშის (ხელისმონ თავაძე) პროფესიული ისტატილით გაძლიერებულია ამ უკრნალშა შედარებით დადგხანს იარსება (შიხი გამოცემა შეწყდა 1921 წ. № 14-ით) და გამოაქვეცნა შ. არაგვისპირელის რომანი „გაბზარული გელი“, დ. კლიდიაშვილის „ბაკულას ღორიები“, ნ. ლორთქისტანიძის „ჭამთა სიავე“, ლ. ქაჩილის „ესკალადე“ და „იშვიათი შემთხვევა“...

— თბილისშეივე გამოიდა უკრნალები: „თოლაბულასის სანტურელი“ (რედ.-გრიგოლ ციცელიაძე, მხოლოდ თრი ნომერი, დაგველილიან აღნანიშვია გრიბაძის ღვევები: № 1 — „შემოგომა „უმანეო ჩასახვის“ მამათა სავანეში“, № 2 — „ანგელოზის ეჭირა გრძელი პერგამენტი“), „კრონისის სარქ“ (გამომც. — ტერენტი გრანელი ლიტერატურ ქ. განენილაძესთან ერთად, თრი ნომერი); რუსულად: ყოველკიმირულად ჩაფიქრისა დი „4^{1/2}“ (თბილისის გეოგრაფიული განედის მიხედვით, მხოლოდ ერთი ნომერი).

— იყო კერძო გამოიცემლობის შექმნის ცდაც: ქუთაისში — „აქ-სიმ-ქარიზი“. სახელწოდება მიღებულია ახალგაზრდა მწერლების სახელების — აკაკის (ბელიაშვილი), ხიმონის (ჩიქოვანი), კოლაბას (ჩახავა) პირკველი მარცვლების შეერთებით. ამ გამოიცემლობის შესძლო დაებეჭდა მხოლოდ ერთი წიგნი — კიტა აბა-

შიძის „ევოლუცია სალუტოფერულუმანისა საერთაშორისო მე-19 ჰუმანიტეტებისა“

11. VI — ხიციცხლების ისე წამლავდა თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობის დაკარგვის შიში, რაც ასე გამოხატა ქართულმა მწერლობამ ლევან მეტრეველის სიტყვებით („ხოცალ-ფედერალისტი“, 1919):

„დღეხაც შეშტოოთებულია საქართველოს ხელი.

რას მოახწავებს?

ნუორ საქართველოს ბედი განსაცდელია!

მხოლობის ძალთა შეჯახებაში საქართველოს არ ეშინია ღირსეული წილი დაიღიოს.

მხოლოდ მას ეშინიან — პატარა წილი და სანთელივით სხვის ხატს არ შეასწებს.“

16. VI — ქართველ მწერალთა კავშირის ხაბჭომ დაადგინა („საბალხო ხაქმე“, 1919, № 550):

1. გაუგზავნის მეორიანლუმი მიავრიბას მწერალთა ფონდის დაარსებისათვის („ქართველ მწერალთა კავშირში“) მთავრობას წარუდგინა მეორიანლუმი ქართველ მწერალთა მდგრძმარერიბის გაუმჯობესების შესახებ. თხოვლის № 1 მიღორის — „თეატრი და ცხოვრება“, 1919, № 9).

2. გაიხსნას მხატვრული კლუბი რესტორან „ანონაში“:

3. გაიგზავნის მწერლები ევროპაში.

28. VIII — ქართულ კლუბის ბაღია და საზაფრულო დაბაზში მოწყვილ ქართველ მწერალთა პირკველი დღეობა.

— 1919 წელს ქართველ მწერალთა კავშირმა ქალაქის გამგებიბისაგან შეიძინა რესტორანი „ანონა“ (არტისტული საზოგადოების, ახლანდელი რუსთაველის თეატრის ქვემთ საგარდურისი), მოაწყო იქ ქაუკ, კლუბი და უწოდა „ქამეტრიონი“ — „საქართველო“, 1920, № 46; „კომუნისტი“, 1921, № 236; „აბაზრიონი“, 1922, № 4.

„მწერალთა კავშირის საბჭომ ათი სხდომა მოანდობა, რომ კაუკსათვეს დაერქმია სახელი. იყო აუარებელი წი-

ნაიადება კველა პოეტის, მაგრამ შერი-
ცება არ მოხდა.

უკანასწელი კრება გაიმართა „ნაკა-
ლულის“ რეზაქციაში. მწერალთა კავ-
შირს მაშინ არ ჰქონდა თავისი ბინა.
„ცისფერი ყანწელი“ პოეტები განერღ-
ნენ „ქიმერაზე“. იყო წინადადება „ქი-
მერეთის“ – პ. იაშვილი, „ქიმერა“ – ტ.
ტაბიძე. გაიმარჯვა წინადადებაში: „ქიმე-
რითის“ – სიტყვა აღეცელია ვალერიან
გაფრინდაშვილის ლექსიდან – ტ. ტა-
ბიძე, „ბარიკადი“, 1922, № 5.

„ქიმერითის“ ოთახები ურესკელი
პრინციპით მოხატეს ცისფერანწელია
მეცნიერება მხატვრებმა: სერგი სული-
კიშა, ლადო გუდამელმა, დავით გაკა-
ბაძემ, კირილ ზაბანვაზმა, პოლონელმა
მხატვარმა სიგომზენდ ვალიშვილებმ.

27 ლეკებერს „ქიმერითის“ გაიმარ-
თა ქართველ მწერალთა პირველი საღა-
მო, ხოლო კვირას, 28 ლეკებერს კავე
სახეობით გაიხსნა, რასაც ესწრებოლნენ
ინგლისის (ოლივერ უორლორი), პოლ-
კოვნიკი გასკელი), ბელგიის, ფინეთის,
მთიელთა კაშპირისა და სხვა მისიათა
წარმომადგენლეპი, საგარეო საქმეთა
მინისტრის ამხანგი ნიკოლოზ ქარცა-
ვაძე, დამფუძნებელი კრების წევრები,
გენერალიტეტი, გაზეობის რედაქტო-
რები, მწერლები, მხატვრები.

– „სამშობლოს განთავისუფლებას სა-
ხალხო თვატრების განვითარება მოჰყეა“.
– გასულ წელს ჩენია ხელოვნებამ წინ
წაიწია განსაკუთრებით სამუსიკო და-
რწმი. დაიღვა სამი იპერა: დ. არაყიშ-
ვილის „ოქმულება შოთა რუსთაველზე“,
ზ. ფალიაშვილის „აბესალიმ და კოტე“
და კ. ლილიძის „ქეთო და კოტე“ – „ოუ-
ატრი და ცხოვრება“, 1920: № 1.

ეს შობდა შესაბამისად 1919 წ. 5 და
21 ოებურვალს და 11 ლეკებერს.

კველა ამ მუსიკალურ ნაწარმოებს,
ისევე რიგორიც 1918 წ. დაღმულ იპერა
„ქრისტინეს“, საფუძვლად ქართველი ხა-
ლხური პოეზია, მწერლობა კლო.

10. „ნითობი“, № 7

1920 ველი

ურარცხული

შესაბამისობა

15. II – კილევ უფრო განგაშიანად
იწყებოდა ახალი წელი და ქართველი
მწერლობაც მისი ერთერთი წევრის ი-
მდეაშეიღის პირით შშობელ ხალხს
მეტი პებლიცისტურია სიმაფრიით მოუ-
წოდებდა – „ძალშიც იღხიზღვე“ („ოუ-
ატრი და ცხოვრება“, 1920, 15. II):

„წევნი სახელმწიფო უკვე ჩენის ხა-
კუთარ ძალ-ღონეს მიღებულა, ხოლო ხა-
ლხმა, ერმა იგრძნო და განიცად თუ არა
ეს დაადა მოეღვნა? თითქმის არა!

დღეს თითოეული ჩენებანი, ჩენი ქვე-
შინის ჭიათული ერთგული შეიძლი, რა ხე-
ლობის, წოდებისა და ხესისაც უნდა
იყოს, ძილშიც უნდა უხილოებდებს, ნა-
ჯისრ საქმეს მთელის არსებით ასრულებ-
დეს, წმინდა შრომით მეცნიერება-ხე-
ლოების ტაბარს ამშენებდეს, დაუცხ-
რომელი მუშაობით ქევნის ღოვლათსა
ჰქმიდეს, რათა ქევნა ჩენი გაბრწყინ-
დეს ცოდნით, ქენებით მოღონიერდეს,
ნიჟითერად წელში გაიმართოს, ზე წა-
მოდგეს და მხეს თეალები გაუსწოროს.

ამის მაგიერ რას ეხედავთ?

საზოგადო დაწესებულებანი აიღეთ:
გაუთავებელი ღაპარაკი...

სასწავლებლები – ან ცელლუტობა,
ან მეცნიერების მიმაღვინვანი არშიყობა, ან –
ას, ერთი ელექტრი ჩაქრებო, რომ...

დროის ღაფახება ხომ სრულიად შეტ
ბარებადა მიწნეული.

რაც ჩენის ხალხს შეუძლიან, სამწუ-
ხარის, დღეს მის მეათედს არ იჩენს.
თითქოს უმეტესობას უქნარისის სენი
შევერაო, – მინდერის მშრომელი, ქარ-
ხნის მუშა, მოხელე, მასწავლებელი თუ
მოსწავლე მხოლოდ გარევნელად ასრუ-
ლებს თავის მოვალეობას, ქეყანა კი
იფიტება...

ვაი, იმ ქვევნას, საღაც პატიოსანი და
ბეჯით შრომა არ ბატონობს... ვაი იმ
ხალხს, ეინც მუსაითი შრომის წმინდა
რევლში არ ბუღარის საქეყნო ღოვლა-
თის შესაქმნელად, მეცნიერება-ხელოვ-
ნების ასაყვავებლად.

ჩენინ თავი ჩვენ მხოლოდ მაშინ მოგვყენება, როცა თითოეული ჩენგანი თავის მოვალეობას პირნათლად შეასრულებს...

და აქტუან მოცუწიდებთ ჩენინ ქავნის კველა კრთველ მუიღს, ვისაც საქვენი ზრუნვა წმინდა მცნებად მიუჩნევია და სამოღლოს თავისუფლება მხოლოდ ცარიელ ბერად არ უჩინს...

ძილშიც ითხისძლე! — აა, რას ჩაგვაძის ჩენინ დრო!

3. III — სახელმწიფო (ოპერის) ოეტრში გაიმართა გ. ტაბაძის საღამო.

4. IV — გაიხსნა ქართველ მწერალთა პერიოდის ურალობა (I სხდომა — ქართველ კლუბში, II — 6. IV. „ქიმერიისში“).

ქ. მაფშვილის სიტყვადან: ბერი ვარაუჭრი გავაკეთო, რაღაც მძიმე წლები კვედადა. უსახსრობის გამო ბეჭვდათ ირგანოც კერ დაკარისეთ, დაბმარებისათვის მივმართოთ ზოგიერთ პირსა და სახორციელებებს, მაგრამ მხოლოდ ქართულმა კლუბმა გვიძლენა 8 ათასი მანეთი, „რეილიაც საკმარისი არ იყო განხილას ერთი ნომრის გამოცემისათვისაც იქ“.

მწერლებმა გააქრიტიკეს დამოუკიდებელი საქართველოს მთავრობა დაბმარების გაუწევლებისათვის.

ყრილობამ შეცვალა კავშირის წესდების ზოგიერთი მუხლი, კერძოდ, „ქართველ მწერალთა კავშირის“ ეწოდა „საქართველოს მწერალთა კავშირი“, გააუქმა აგრეთვე კავშირში დიტრატურის თანამეტრინობა მიღება — „ფორმად შეუძლებელად დატრატურისა და სახორციელოს წელისტების კველა თანამეტრინებელთა მწერალთა კავშირში მოთავსება“ — განაცხადა ა. აბაშელმა — ლხცხა, 8-1-1-4.

ყრილობამ უარყო მწერალთა კავშირში უკრნალისტებისა და პუბლიცისტების მიღება, აირჩი საბჭო, რომელმაც თავმჯდომარეობა ხელახლა მიანდო ქ. მაყაშვილი.

საბჭოს დაევალა შეეღვინა აეტორთა უფლებების დაცვის წესები, ეზორუნა პანიკონის მოსახურობად, მუშავმას შესაქმნელად და ა. შ.

მეორე ფრილობის დაღუშინებულებულების მიერთდა პირველ ყრილმასტებულის მიერ წამოცენებული წინადაღება ქართველი ხელოუნების საღამების უდიდესობის გრაფიკის დღის გამოყოფის შესახებ: ტრაბიძის წინადაღებით დაწესდა ქართველ მწერალთა ზეიძი — „პოეზიის დღე“ კოველ 7 მაისს და ამ დღისათვის ამავე სახელწიოდების კრთლოւრული განხილის გამოცემა.

7. V — გაიმართა პირველი „პოეზიის დღე“. ქუთაისში ამ ზეიძის გამართვა მიენდო 6. ლორთქისტანიძეს, ფირშა — ააბაძის (მიხეილ კონტრაპეციი), ჩოხატაურში — ია გალაძეს, უკვდიდში — ლ. ჭავჭავაძეს, თელავში — ბეგლარ ახოს-პირელს.

თბილისში ეს დღე აღნაშნეს სახელმწიფო თეატრში, ქართულ კლუბსა და მუშათა ცენტრალურ კლუბში. სახელმწიფო თეატრში გამართულ პოეზიის დღე-სახელწიულები შესრულდა დიმიტრი არაყიშვილის მიერ გ. ტაბაძის სიტყვებში ხაგანგიბოლ ამ დღისათვის შექმნილი „პოეზიის პიმინი“, გმრთვიდა კრთლოւრული განხილი „პოეზიის დღე“.

ასეთი განხილი 1921-24 წლებშიც გამოიცა საქართველოს მწერალთა კავშირის საბჭომ, აგრეთვე მწერალთა კავშირის ბათუმის (1921, 1922) და ქუთაისის (1922) განყოფილებებმა.

გასაბჭოების შემდეგ ერთხანს პოეზიის ზეიძიც მართებოდა, 20-იანი წლების ბოლოს კ. „მოხდა ისე, რომ საქართველოში, ქვეყანაში, რომელმაც მხერების პირველმა დააწესა პოეზიის დღის დღესახელწიული და გამოცემა განხილი, კრიმინალური სხვათა და სხვათა გამო გაწყდა ეს ტრადიცია“ — „ლგ“, 1957. № 47.

ეს გარემოებანი იყო 1921 წელს ხაჭათველის დამოუკიდებლობის დაკარგავა, კომუნისტური ხელისუფლების მიერ ფოველივე ერთველისა და ძევლის დათოვენების პილიტიკა.

მეაცრი, ტრაგიკული 20-30-იანი წლებისა და მეორე მხეოფლის იმის გრიგალის გადავლის შემდეგ, ჭრილობების მოშეშებასთან, პილიტიკურ ამინდში

დაბობასთან ერთად, 60-იანი წლებისათვის თანახათან მიძღვნენ, რომ ქვედასა და უკუგებულში ცველაური არ იყო ხელაჯრავი.

მაგრამ, აი, უთაბა და ბედის დაცინვა, პოეზიის დღვესასწაულის აღსაღვენად იმათ მაგალითს მოუჩემეს, ვინც ჩენებე გაცილებით გვაიან შემოიღო ეს ხეიძი და პირველიაც კი დაიჩინა, მაშინ როცა პირველად სწორედ საქართველოში დაბადა ეს დღვესასწაული. ამას პ. იაშვილი 1922 წლის 7 მაისსაც უხვამდა ხაზს („ტრიბუნა“, 1922, № 209): „მე არ ვიცი კიდევ სხვა ქვევანა, საღაც არჩეულია პოეზიის ზემინისათვის განსაკუთრებული ღღე. პარიზშა მოიგონა ღღე კველა ხელოვნების“.

სხვათაშორის, „მხოლოდ პოეზიის ღღის“ ღღეაც ჩენში დაიბადა: „ახალი მწერლობის კავშირს საჩუქრად ჩემი პირექტი მსოფლიო პოეზიის ღღის“ — წერდა იქვე პ. იაშვილი და განაცრძობდა — მინდა მოქმარითო პოლ კლოდელს: პოეტების მსოფლიო კონგრესი მოიწეოთ, იქნებ თბილისშიც, თა შექმნას პოეზიის ღღე მსოფლიო პოეტებისათვის. შეიძლება 7 მაისს, „რაღაც ჩვენის წინადაღებით საქართველოში პირველად დაარსდა ღღე პოეზიისათვის. შეიძლება ეს იქნეს ღღე შექმნისა დაბადებისა“.

ასე იყო თუ ისე, 1960 წელს აღხდეს პოეზიის ღღე, მაგრამ საქართველოს დამოუკიდებლობის გახსენების შეშით ზეიძის მაისის თვეში გამართოს მოურიდნენ.

რესთაველის იუბილესთან დაკავშირებით 1966 წლიდან „პოეზიის ღღეს“ „რესთაველის ღღეს“ წწლებს და აქედან მოყოლებული ეს ღღესასწაული წლითიწლობით ფართო ხასიათს იღებდა, ვიდრე არ გათქვიოს და დაიყვანეს აკადემიურულ მომრავლებულ რიგით რაიონებს დღეობაშვე და ბოლოს კლავ მისცეს დაკიწევდას...

1964 წელს კრებული „პოეზიის ღღე“ გმირიდა და ამის შემდეგ ხან ახეთ კრებულს ხელმძღვანელ ხან — განეთო.

— მაგრამ დაუცხოუნდეთ შეფოთიან 1920 წელს, როცა ერთი მხრივ აღტაცე-

ბას გამოიტქვამდნენ დამოუკიდებლობის უზარესობაზე შესაბამისად გამო:

„საქართველო აღსდგა!“ — ღღეს ეს
სიტყვა ითქვა
და აზვიროდა ხალხი, შევბით
დანაშაული,
შორის გასტყორცენა სევდა, გულს რომ
აწვა ვით ქვა
და ჭაღარა ბელადს უსძენს განაბეჭდი.
(პ. რეხაძე, „ციხანტულა“,
1920, № 4).

მეორე მხრივ კი ქართულმა მწერლობამ მისი ახალგაზრდა წარმომადგენლის გირზი ღვიანიძის გონიერით კარგად განცემული რა უცელურება მოპქონდა ჩრდილოეთიდან მომავალ ახალ იდეოლოგიას („ნაციონალისტი“, 1920, 3. X):

„ინტერნაციონალი კულტურა შევინარე ვეშაპივით მოუქნება, მას დამოუკიდებლი კულტურა აბრახებს, ნაცია — აღვა და იმეგა კულტურის, — უარყოფილია“.

— გამოსხივას იწყებს (და თითო ნომრით ამთავრებს) უცრნალება: თბილისში „ტუილისი“ (რედ. — იყანე იოსელიანი), „ბაღდადის წერილის“. ბათუმში: „ელამი არღექინი“ (ნოემბ.).

— ბათუმში „29 ავგისტის საქრემული დაბაბაზში გამართულშა ხაღმისმ დაღდალი ხალხი მიიზიდა, ღვექსები წარმოსაქეს ტიციან ტაბიემ, გრიგორ ცეცხლიძემ, სანდრო ჩაჩიკაშვილმა და სხვება“ — „კლდე“, 1920, № 71.

— „გმომცემლობა ქართული ბეჭედით ამხანაგობისა შეუდა წიგნების გამოცემას“ — „თეატრი და ცხოვრება“, 1920, № 23.

1921 ცელი

(გახაბჭოებაშვე)

7. I — პოტების ერთმა ჯერუმა საკონკრეტოდ წარმოდგენილი ლექსისათვის „პოეზია უპირველეს ყოვლისა“ („ერთობა“, 1920, № 204) პ. ტაბიე

„କୋର୍ଟେବ୍‌ଦିଳିର ମେଲ୍‌ଗୁଡ଼“ ଗାନ୍ଧିରାକୁଠାର୍ଜୁକେ („ରିପା“, 1921, 87). ଅଥ ଲ୍ୟାଙ୍କେଶ୍‌ଵିଦୀ କୌଣସିରାର୍ଥ ଗାନ୍ଧି-କ୍ରାନ୍ତିଲ୍ଲାଙ୍କ ଗାନ୍ଧିରା ଯେଉଁ ମେଲ୍‌ଗୁଡ଼ ରୁକ୍ଷରୁଣ୍ଡିବି – „କାହାକାରିତାକୁଳରେ ଉପରିଗୁଡ଼ୁକେ ଫୁଲିଲାବି“ ମାତ୍ରରୂପ ନାହାରିବାକୁଳରେ ହେବାର ଗାନ୍ଧିରିଗୁଡ଼ ଗାଫରିଲୁହାରେ ଯେଉଁ – ମେଲ୍‌ଗୁଡ଼ାକୁଳରେ ଏବଂ ମାରା, ରିମ୍ବଲ୍‌ଦିଲିର ଅଥ ନିର୍ମିତିକୁଳରେ ଲ୍ୟାଙ୍କେଶ୍‌ବିଦୀଙ୍କ ଅନ୍ତର୍ଭାବରେ ପାରାଯିବି.

21. II - „ერთობაში” გაიხმა პოეტ
ვასე ტუქჩიშვილის (ჩოხელაშვილი)
განწირული ხმა: „გაძარჯვება ან სიც-
ლობა”:

სიხსლის გრიგოლი სუნთქავს შენს
ქუნებს,
დედა თბილისო! ღრიალებს მტკვარი,

ბრენდის, ბობოქვითან მტერი კარზე მომდგარი.

კატასტრული გარემოული შეიქმნა...
თევზრულის ამ ტრადიციულ დღეებში, 24-ის დამის, უწელისუფლების „თბილის აქტებისაგან გადარჩენაში ხდება-ლითონ როლი შეისრულა ქართველ შეკრალთა პატარა ჯიშუშმა პირები პარლამენტის მუსაურისით“ (თევზრულის დღეების მონაცილე აღნუქსახლის ბარა-მიძე, „თბილისი“, 1989, № 118). პარ-ლამისთან ერთად იყო შეკრალი ლევან შე-ტრაველი, აგრეთვე გალაქტიონ ვაშაგა-ძე, რომელიც ჯერ კიდევ 1923 წელს, სხელ კვალზე დახტვდა ამის თაობაზე მოვინოვდა „რევოლუციის მატანები“. სავად პარლამ 1937 წელს 27 მაისს, ძრამატულად მიმდინარე პრეზიდუმის სხდომაზე ოქა: უმთავრესად ბესა და-მინაძის გავლენით დაურჩი თბილისში კახაბერიაშვილის დამკავ-ლითონ როლი შეისრულა ქართველ შეკრალთა პატარა ჯიშუშმა პირები პარლა-მის მუსაურისით“ (თევზრულის დღეების მონაცილე აღნუქსახლის ბარა-მიძე, „თბილისი“, 1989, № 118). პარ-ლამისთან ერთად იყო შეკრალი ლევან შე-ტრაველი, აგრეთვე გალაქტიონ ვაშაგა-ძე, რომელიც ჯერ კიდევ 1923 წელს, სხელ კვალზე დახტვდა ამის თაობაზე მოვინოვდა „რევოლუციის მატანები“. სავად პარლამ 1937 წელს 27 მაისს, ძრამატულად მიმდინარე პრეზიდუმის სხდომაზე ოქა: უმთავრესად ბესა და-მინაძის გავლენით დაურჩი თბილისში კახაბერიაშვილის დამკავ-ლითონ როლი შეისრულა ქართველ შეკრალთა პატარა ჯიშუშმა პირები პარლა-მის მუსაურისით“ (თევზრულის დღეების მონაცილე აღნუქსახლის ბარა-მიძე, „თბილისი“, 1989, № 118). პარ-ლამისთან ერთად იყო შეკრალი ლევან შე-ტრაველი, აგრეთვე გალაქტიონ ვაშაგა-ძე, რომელიც ჯერ კიდევ 1923 წელს, სხელ კვალზე დახტვდა ამის თაობაზე მოვინოვდა „რევოლუციის მატანები“. სავად პარლამ 1937 წელს 27 მაისს, ძრამატულად მიმდინარე პრეზიდუმის სხდომაზე ოქა: უმთავრესად ბესა და-მინაძის გავლენით დაურჩი თბილისში კახაბერიაშვილის დამკავ-ლითონ როლი შეისრულა ქართველ შეკრალთა პატარა ჯიშუშმა პირები პარლა-მის მუსაურისით“ (თევზრულის დღეების მონაცილე აღნუქსახლის ბარა-მიძე, „თბილისი“, 1989, № 118).

1921 წლის
(გახადჭოების შექმნა) დღის
თვეში გადასი

25 — თბილისში ქამუნიკატები შემოვადინებინ. რესის ჯარს შემოყოლილი ამ ქამუნისტების, ხამაღლავებიდან გამომდევნალი აქციური ბრუნველებისა და მე-11 არმიის ხალდათების მიტინგზე სიტყვა წარმოადგენდა და ექსპლიციტურად „ახალ საქართველოს“ წარითაშობა პ. იაშვილმა. ეტერიანი, გაიხსენა შევრენება: დათვი რომ მოვერიონი, ბაბა დაქამახვი.

დამყარდა ხაბჭითა ხელისუფლება. დაიწერა ქართველი ხალხის დიდი უძრავ-
ლებელის გლოვა. ჯერ თავისუფლები-
სათვის დატველია, მათ შორის პოეტ
ქ. მაგაშვილის ქალიშვილის, მოწყვალე-
ბის დის მარც მაყაშვილის დატანიება
იყო საჭირო. და მათზე ღვესებად მოთ-
ქვამდნენ თხებ მჭედლაშვილი („წითე-
ლი პარასკევა“) და რაფაელ გვერაშვი-
ლი („მარც მაყაშვილს“), რისთვისაც ორივე
დასაჯეს: პირველი ხასალათობრივი შე-
ტეხში წააკისრიალეს, მეორე აიძულებ-
ლებსისათვის დაწერის თარიღიდ 1920
მიწირა...

ასე დაქტებდა დაშტექებვა და შერისხევა
წყვნს მწერლობას და ამიერიდან კრთალ
მიმღებდა ახალი ცნოვრება, რეპრესი-
ტი და კოლეგა.

— მიხვდა რა პროცესუატის ღრუ-
ძით შემოსული ქართველი და რეხის ბე-
ლმენი კაბი და მათი მშენებ-ტიტული
რუსის ჯარისტაცია მათვას სახურველ
ასუკების სახახლებს და ფავენის, —
3. იაშეილმა 25 ოქტომბერი შეკიბა
ცნობილი მწერლები, ხელოვნების მოდ-
ებასა და აწერები და ეს დელგაცია საქართველ-
ის ახალ ხელისუფლებას — რეკომი-
ნარეგდა თხოვნით — დაცი სარიჯამი-
ლის სეული სახახლე მწერლებსა და ხე-
ლოვნების მუშაკებს გადმივაკრა და
ართველ ხალხს კამისახურებით.

სულ მაღლე საქართველოს კჲ ცენტრალური კომიტეტისა და რევგობის დადგენილებით ქართველ შეწრლებსა და ხელოვნების შემაკებს გაღაერთ ქვემოთ მოყვარული მექანიზმის დამტკიცების აქტით ხისტარიას. მე-

წარმის, სახოვადი მოღვაწისა და შეცენატის დ. სარაჯუმიშვილის ეკული, 1905 წელს მის მიერ ხერგივის ქუაზე, № 13, აქენებული ხახლი — ლხცა, 8-1-151.

მარტი .

1 — ახლადგადმოცემულ სახახლეში გაიძარია მწერალთა და ხელოვანთა კრება „ხელოვანთა სახახლის“ დამრსების თაობაზე — „კომუნისტი“, 1921. № 3.

3 — ახლადგადმოცემულ სახახლეში ისევ გაიძარია მწერალთა და ხელოვანთა კრება, რომელზეც საქართველოს რევულის წარმომადგრენების შალვა, კლავაპ ილაპარაკა მთავრობის პილიტიკაზე კულტურისა და ლიტერატურის დარგში და აღნიშვნა: საბჭოთა ხელისუფლება იცავს და უზრუნველყოფს ნაციონალური კულტურის განვითარებასთ. პ. იაშეილმა კრებას განცემადა რეკერმდა ეს ხახახლე ჩეკინ გამოიყენათ.

ხახლის ეწოდა „ხელოვანთა სახახლე“ და იქ განლაგდა 2 მარტს შექმნილი „ხელოვანთა კავშირის მთავრი კამიონტეზი“ (მწერალთაგან 3 წევრი, მსახიობთა, მხატვართა და მუსიკოსთაგან — 2-2 წევრი), რომლის თავმჯდომარედ აირჩიეს მწერალთა კავშირის ხელმძღვანელი ქ. მაყაშვილი, მთავრილება — აგრეთვე მწერალი გრ. რობაქიძე. — „კომუნისტი“, 1921. 5. III; „ლომისი“, 1922. № 2.

ხელოვანთა სახახლეში განლაგდა აგრეთვე მწერალთა და ხელოვანთა შემოქმედებით კავშირების ხელმძღვანელი ორგანობი.

21 — პ. იაშეილმა ხელოვანთა სახახლეში წაიგითხა მოხსენება „რევოლუცია და საქართველო“ — „კომუნისტი“, 1921. 30. III.

— ეროვნულ სამხატვრო ხალერეასთან (ყოფილი დიდების ტაძარი) რესთაველის ძეგლის საუფელის ჩატანა კოდვნა მიტინგი, რომელიც გახსნა კომუნისტმა უუნქციონერმა, პროლეტარეულმა მწერალმა სილიასტრი თორნიამ; რევოლიტის სახელით ფილიპე მახარაძემ თქვა:

„მიუჟედავდ იმისა, რომ რესთაველი არ იყო პროლეტარეული პოლიტიკური მიმდინარეობის მანიც უნდა მისაღვები იყოს კველა და მუშისა და გლეხისათვის. ჩეკინ კლდის მიმდინარეობის შესახებ იმისა, რომ ჩეკინ ვაფასებრ შრომას იმ პირებისას, რომელიც მუშაობდნენ კულტურისათვის.“

მაღლ გამოცხადდა კონკურსი ძეგლის პროექტზე — „კომუნისტი“, 1921. 24. VIII.

აპრილი

15 — საქართველოს მწერალთა კავშირის შეამდგრილობით მიმართა მთავრობის მწერლების უზრუნველყოფის თაობაზე — ლხცა, 8-1-5.

— განაცხულიდან ცისფერფანწევლითა თაოსნობით იწყება ზრუნვა ხელოვანთა სახახლეში პირზის აკადემიის გასახსნელად, რასაც მწერალთა კავშირის საბჭომაც დაუკირა მხარი, ამ საქმის თაოსნები ასე ახაძეთებდნენ პირზის აქციების შექმნის საჭიროებას: „საქართველოში ღლებ სრულებით არ არსებობს ღლების კულტურა. არიან პირტები და ამასთან სახელიანიც, რომელიც სრულიად მოკლებული არიან ცოდნას ღლებისას“. „აკადემია იქნება ღამილარატორია ღერებისა“ სადაც დამწერნა ან ახალგაზრდა პირტები ისწავლიან ღლების ტექნიკას” — „პარიკადი“, 1922. № 4.

შეღვენილი ქრისტიან კრისტიან და ღამილარი გვემდა.

19 — ზემოხსენებული კონტიგენტისათვის განკუთვნილი პირები შოხსენება „პირტები ნოვალისის“ წაფიქითა გრ. რობაქიძემ („კომუნისტი“, 1921. 27. IV). ამას მოვა პ. იაშეილმის მოხსენება „არტურ რემბო“ („პირზის ღლე“, 1921. 7. V).

24 — „კომუნისტში“ (№ 44) დამპეტიდა ტ. ტაბაძის სტატია „ანალოგიები“. აღიღები სტატიიდან: „როგოსაც კვერცხიდან იძალება ახალი არსება, თუნდაც ქამის წილილა — მაშინ ინგრევა კვერცხის ცა, მხოლოდ ბრძები ვერ შედავენ, რომ ცის დანერევა ახალი ცხოვრებაა“.

„ინტელიგენცია, რომელიც გაიგებს ერთის მისწრაფებას ასე — ყოველთვის შეასთან იქნება და რევოლუციას ცეცხლია არ უნდა აძრიშავებდეს მის თვალებს. თუ რუსეთმა იწოდა იდეა მსოფლიო სოციალისტური რევოლუციის, სკართველო პირველი მატარებელია აზიას რევოლუციის“.

• მოვლენათა შექმდებომა განვითარებას კონკრეტურება შეიტანა ტ. ტაბიძის (ისე-ვა როგორც საერთოდ ცისფერყანწევლების) ამ მემარტხენალ შექმდებობში.

26 — „კომუნისტები“ (№ 45) დაიბეჭ-
და კექინი პეტრეეს „ინტერნაციონალის“
ახალია, სიკეთ ფაშისტული ისეველი თარ-
გმანა — იუციცალურად მიღებული ტე-
ქტები.

3-10

7 - გამიმართო პოეზიის ღდევასხმაული. გამოვიდა საქართველოს მწერალთა კავშირის ურთილროვნელი გაზეთი „პოეზიის ღდევა“, № 2, ტ. ტაბიძის მოწმობავე ქურილით, რომელშიც ნათქვამია: აეს ქერივ 7 მაისია, რაც პოეზია თავის ღდევა იხდის“.

თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობის დაკარგვით გამოწვეული ნაღველი იყრძნობოდა ამ გაზირში დაბეჭდილ უმტრეს ლექსებში: შალვა აჯანიძე „გამოსახოვარ მონოლიგში“ მოთქამდა: „მაწვალებს სიტყვა უანდამატო და საქართველო გაქრული ჯვარზე“, ხარისხონ ვარდოშვილს (ნიკოლაიშვილი) „უცარი ავრინა“ დამართა — „ახეთი იყო უცარი საშიშროება, სტიროლა მწარედ საქართველო“, ალექსანდრე აბაშელიც წეხბა: „მარავანდედ კარგება პიტის სახელს, ვაძმე! პქრება პოეზიის წმინდა სასოლელი“, ლეტუ ჟერელსაც (დამიტრი ხოშტარია) „სიკვდილის სახება“ ერევნა, რაშიც ის უთვოდ 25 თებერვლის მოლინებს გულისხმობს...

မာဂုဏ်မီလှပါ ဘာဝါမိန္ဒာ မြို့၏လျော်စီး
နံပါတ် - ဒေသရှင်နဲ့ ကျော်လှိုင်မြောက် အား-
ဖြူစွဲ ပြောကြပါတယ်၊ အားလုံးကျော်လျော်စီး ဤကြော-
င်မြောက် မြောက်မြောက်ပါတယ်။

օշենո

12 — თბილისის ოპერის თეატრში
გამომართა გ. ტაბიძის შემოქმედების ხა-
დამო — „ქოშკნისტი“, 1921. 14. VI.

oxygen

3 - „კომუნისტიში“ დაიბეჭდა სარვე-
დაქცია წერილი „პროლეტარიატის და-
ქტატურა და ქართველი კულტურა“.

330 b.C.

1 — გამოვიდა პროლეტარულ მწერა-
ლობა ღიტერატურულ-იუმარიასტულ
კურნალი ფესტივალი". რედ. — ხანდორ
კული (ქერიძე), შხელლებ კრითიკოსები
— „კურნისტი", 1921. 31. VII.

5 — ს აქართულოს ს სი განათლების კომისარიატთან შეაქმნა აკადემიური ცენტრის მთავარი სახელოვნო კომიტეტი, რომელის ხელში მოექცა ხელოვნების ცენტრადა დარგის მოწყობა და ხელმძღვანელობა რესპექტუალის. ეს იყო სახელმწიფო უწყება. ამის მიუხედავად ამ კომიტეტის შემადგენლობა შედგა მწერალთა კავშირის საბჭოსთან შეთანხმებით. მთავარი სახელოვნო კომიტეტის ღიატერატურულ სექციას ხელმძღვანელობდა ა. აბაშელი (კალეგაში — ვ. გაფრინდაშვილი, გრიგორე რუხილაძე); სათეატრო სექციას — შ. დადიანი; ძველი და თანამედროვე ქართული მწერლობის გამოცემის კოლეგიაში შედიოდნენ ია ეკალიძე, გ. ტაბიძე, ი. გრიშაშვილი, შ. აფხაძე; ცუცულეთის მწერლების კრებულის გამოცემის კოლეგიაში — ლ. ქაჩაბეგი, პ. იაშვილი, ილა აღლაძე; ხალხური პოეზიის შემხწავლელ და სისტემატი მომცვან კოლეგიაში — დავით თერთლისპირელი (ჩხეიძე), ვ. ტუქისიშვილი; ხელოვნებასა და ესთეტიკას — მოსხენებათა მომწყობ კოლეგიაში — ალექსენდრელი, მიხეილ აბრამშვილი; საქართველოს ბუნების ესთეტიკურად შესწავლისა და სალოტერატურო მოგზაურობათა კოლეგიაში — ტ. ტაბიძე, გ. ლეონიძე; პოპულარული საჯარო ლექ-

ციების მოწყვეტილ კოლეგიაში — იმიღოა-
ტე ვართაგავა, ს. თავაძე, ი. ფიშევანიძე;
ქართველი ქლასიკისტების მონოგრაფი-
ულად შემსწავლელ კოლეგიაში — პ. ინ-
გორიავა, ვ. კოტეტიშვილი, ს. ფირცხა-
ლავა. მთავარი სახელმწიფო კომიტეტის
მდივანი იყო შ. აფხაძე — „კუმუნისტი“,
1921, 24. VIII; „ტრიბუნა“, 1921, № 7.

ოქტომბრისამდე — ხელოვანთა სასახ-
ლეში ბიბლიოთეკის მოსაწყობად მწერა-
ლობა კავშირის საბჭოო შეიძინა პ. თუმა-
ნიშვილის ხელი წიგნთა აუგის ნაწილი
(ბელეტრისტიკა) — ლხცხა, 8-1-5.

ოქტომბრი

9-12 — მიმდინარეობდა საქართველოს
მწერალობა მესამე ფრილობა, რომელზეც
მოიხსინეს მოხსენებები:

1. „რაბისი“ (ხელოვანების მუშაქთა
პროფესიული კავშირი) და მწერალობა
კავშირი — ა. აბაშელი;

2. ქართველ მწერალობა ნაწარმოებე-
ბის გამოცემა — ტ. ტაბიძე, ვ. კოტეტი-
შვილი;

3. ხამევრნელ საკითხები — არჩილ
რუხაძე.

რეზოლუციაში აღინიშნა: „მწერალ-
ობა ყრილობა საჭირო ცნობას მიეცეს
შემცირდა კავშირის უფლება თვით ჩაუ-
დგეს სათავეში მხატვრული გამოშეტე-
ლობის საქმეს, რისთვისაც შეამდგრმ-
ლობს რეპსებრივის მთავრობის წინაშე,
რომ მიეცეს მას სტამბა და სხვა საგა-
მოცემლო ტექნიკური საშუალებანი“.

ყრილობამ მწერალობა კავშირის თავ-
შედოւმარედ ისევ ქ. მაფაშვილი აირჩია.
ახლადშექმნილმა საბჭოო ჩამოაფალიდა
პრეზიდიუმი: ქ. მაფაშვილი (თავმჯდო-
მარე), ი. გრიშაშვილი, ლ. ქიანელი
(თავმჯდომარის ამხანაგები), ქ. გამსახუ-
რიდია, გ. ტაბიძე — ლხცხა, 8-1-10-1;
„ტრიბუნა“, 1921, 26. X.

ამათ გარდა საბჭოში შევიდნენ: ა. აბა-
შელი, ი. აღლუამე, ია ეკადამე, ს. თავა-
ძე, ვ. კოტეტიშვილი, არჩ. რუხაძე,
ტ. ტაბიძე — „პრავდა გრუზიი“, 1921,
12. X.

— ვინაიდან გარკვეული მიზეზებრინაუცი
ბჭოში კერ მოხვდა პ. იაშვილის შემოწმების
პრეზიდიუმში — ტ. ტაბიძე, საქართვე-
ლოს მწერალობა კავშირის გამოცემი შე-
რღვების ნაწილი, ძირითადად ცისფერ-
ყანწელები, საბჭოლიან გამოვიდნენ ვ.
კატეტიშვილი და ტ. ტაბიძე, — და გა-
ნაცხადეს ახალ მწერალობა კავშირის ვა-
რაცხებთა — ლხცხა, 8-1-5-15; „ლომი-
ხა“, 1922, № 2.

23 — ხელოვანთა სასახლეში გაიმარ-
თა ახალი მწერლობის კავშირის დამ-
ფუძნებელი კრება. ცისფერყანწელთა
სახელით კრებას მიესალმა პ. იაშვილი.
მოხსენებით „სრულიად საქართველოს
ახალი მწერლობის კავშირის რეზოლი-
ულის შესახებ“ გამოვიდა ტ. ტაბიძე,
კრებაშ აირჩია საბჭო და პრეზიდიუმი:
ვრ. რობაქიძე, — თავმჯდომარე (ბუნე-
ბრივი იყო თავმჯდომარეობა მიენდოთ
XX საუკუნის ქართული მწერლობის
ერთ-ერთი განმახლებლისათვის), პ.
იაშვილი, პ. იაშვილი, ვ. კოტეტიშვი-
ლი, ტ. ტაბიძე — „ტრიბუნა“, 1921,
№ 58, 76; „პარიკარი“, 1922, № 4.

ახალი მწერლობის კავშირმა დაიწ-
ყო „ესთეტიკის საღმიღობის“ ჩატარება
(ამ საღმიღობზე „პრეზიდის აქადემიის“
პრეზრამით გათვალისწინებულ ზოგი-
წორ მოხსენებასაც კითხულობდნენ): 14.
XII — „ქადაგისანის“ მცირე დარბაზში
გაიმართა ტ. ტაბიძის („ჩვენი სეზინი“)
და გ. ლეონიძის („ფანწელების გერალ-
დიკა“) მოხსენებები, 1922 წელს — ვაკა-
ფშაველის საღამო (4. II. მოხსენებე-
ლი — პ. იაშვილი), გ. ლეონიძის მოხ-
სენება — „ქართული მესიანიზმი“ 12. II)
და ა. შ.

27 — ქართველების ერთი ნაწილივით
სერვო ამაღლობელიც, როგორც წყალ-
წალებული ხეებს, ისე ეპიდემიდა ქარ-
თველი კომუნისტების მიერ გასაბორებ-
ის პირველ ხანებში ხშირად გამოირებ-
ულ ფარისევლურ მტკიცებას — დამოუ-
კადებულობას ჩვენც უზრუნველყოფით
და ამიტომ ამბობდა: უკელაფერს მოვა-
თეთ, თუ ეს ასე იქნებათ:

„ქართველი გლეხი მჭადის ნატეხით
მოილენს თუ საქართველოს დამოუკა-

დებლობა ფაქტია. კართველი მუშა მე-
თოხედ გორგანება პურს ღოლინთ გეა-
ლება, ხარატოველის ღამოცუკილებლობა
თუ „წყალობაა“ — „ტრიბუნა“, 1921,
27. X.

600000

22 - „კონსულისტები“ გამოქვეყნდა გაცნებადება: „დარსება საქართველოს პროლეტარულ შეწრალთა ახორციელის სახისათვალის ბიურო ჩაწერა პოლიტ-განათლების მმართველობაში ს. კულ-ათ.“

24 — საქართველოს მწერალთა კავშირისა ხელოვანთა სასახლეში მოაწყო პირველი „ლატერატურული ხელშაბათი“: პ. გამსახურდიაშ წაიკითხა მოხსენება, „ხტოფან გეორგე“ — „ტრიბუნა“, 1921, № 84; „ლომიხა“ 1922, II, № 1.

25 — საქართველოს რეკომის დადგენილებით თბილისის სახელმწიფო დრამის თატრის მიეკუთვნა შოთა რუსთაველის სახელი — „კომპინისტი“, 1921,
26. XI.

ეს თეატრი ქართული მწერლობის – ჩვენი დრამატურგიის, ინსცენირებული ბელეტრისასტრიქისა და პოეზიის სცენაზე ხორმუსასმის გზით ქართული მხატვარული სიტყვისა და ქართული იდეის მშენებარე პროპაგანდისტი იყო და არა-ა.

თელავი

I — ნატურლა მეორე „ლიტერატურული ხელმძღვანი“; და ქამბელი — „ქრისტული ლიტერატურის გზები და მინება“ — „აფრონისტი“, 1921. 2. XII; „ლომისია“, 1922. 8 I.

17 - ხელოვანთა სასახლეში ს. ორა-
ნიძის, ს. უკლის, რაედუნ გაღაძის თაო-
სნისძათ გამაპათა პროლეტარიულ მწე-
რალობა ასიცაურის დამუჟმნებელი კრე-
ბა. შესავალი სიტყვა — ს. უკლი. მოხ-
სენება — რ. ქალაქი, მისაღმება — ცის-
ფრენულწელთა წარმომადგენელი ტ. ტა-
ბიძემე (პროლეტარიულ კალტურის „მომა-
ცვის უზნადამზნით“ უწევდა), ლუქსების

კათხვით გამოვიდნენ: ს. ჭავჭავაძე, რამა გა-
ცელი (ძეგლებიძე), სევასტიუ თევრიძე და ქ.
ს. თოლიძა, ავანთე ლისამელი (ხო-
მერიძი) — „კომუნისტი“ 1921. 20. XII.
იწყება პროლეტერისტულების გაბატო-
ნიბა...“

25 — „క్రమశుద్ధికింతశే” డాయల్డ్రెఫ్లా న. వా-
గ్రేసిల్స కెర్చార్తింగ „ప్రణాల్యాత్మార్థుల్స పొర్-
హింగా”. మాసిం నాటక్వామిం: „న్యూబ్రిం మిశానోం
షైస్టింగ్లా డా గాదమాల్యూ న్యూబ్రింగ్లై ఎన-
ప్రెప్పుల్స మ్బాట్యూర్సుల్స క్యాల్యూబీసా ఎంబుల్
మిల్చీప్ప్రెస్టాటాట్యూస డా శైస్టామ్బెర్లులాం పిక్యూటి-
ష్యూల్యూబ్రెహింగా, రుమెంటిం ఉన్డా ఎప్పాప్రోట్-
స్టోప్పుల్స క్రిప్పుబోసెర్చుర్ కాథోర్మాటాబ్దాస.

କ୍ଷେତ୍ର, ପ୍ରାଚୀନ୍ୟରେ ପ୍ରାଚୀନ୍ୟରୁ ମୋତ୍ତେବେଳେ, ଶ୍ଵର୍ଣ୍ଣାମି, ରାଜମହାତ୍ମା ପ୍ରାଚୀନ୍ୟରେ ପ୍ରାଚୀନ୍ୟରୁ ମୋତ୍ତେବେଳେ ଅନ୍ଧାଲ୍ଯାଶ୍ରମଦା, ଅଗ୍ରନ୍ଧମୁଦ୍ରା ଏବଂ ଅନ୍ଧାଲ୍ଯ କ୍ଷେତ୍ର ପାଇସ୍ଥ ଶ୍ରୀପ୍ରାଚୀନ୍ୟରେ ମୋତ୍ତେବେଳେ ଉପରମିତ, ମହାରାଜୀ ଅମ୍ବାଙ୍କ ଦୂରତ୍ବରେ ଆମ୍ବର୍ତ୍ତିକାଲ୍ୟବେଳେ, ରାଜୀ କୁମାର ମାନ୍ଦିନ୍ଦ୍ର ଏବଂ ଅନ୍ଧାଲ୍ଯର ନାମଭାଗରେ ମୋତ୍ତେବେଳେ, ରାଜମ୍ପ୍ରେଲ୍ୟିପ୍ ଦ୍ୱାରା ଆମ୍ବିକିର୍ଣ୍ଣିତ ନିର୍ମିନ୍ଦ୍ର କ୍ଷେତ୍ରରେ, ମାଲ୍ଯୁମିନ୍ ଆମ୍ବିକାରୀରେବା ଏବଂ ଗାନ୍ଧାରୀରେବା ପାର୍ଶ୍ଵପରିପ୍ରେଲ୍ୟିକିର୍ଣ୍ଣିତବାଟ୍”.

30 - "კომუნისტში" დაიბეჭდა ს. თა-
ლავაძის წერილი „პროლეტკულტის
აარნების გამო“.

31 — გაიმართა საქართველოს პრო-
ცეტატულ მწერალთა ასოციაციის სა-
რთო კრება. საორგანიზაციო ბიუროს
ახელით მოხსენება გააქტა ს. კულტა.
რებად განხილა და მოიწონა ღრიუბი-
თი წესდება, რომლის მიხედვით ასოცია-
ციის წევრებად მიიღებოდნენ მუშა-
ქრებულები და მუშათა წრიდან გამოისუ-
ლო ინტელიგენტები, არჩიეს ასოცია-
ციის მუდმივი გამგეობა: ს. თოლია
(თავმჯდომარე), ს. კულტი (თავმჯდომა-
რის ამხანავი), ი. ვაკელი (მდგანი), რ.
ლიაძე, ი. ლიხაშვილი, ტ. სეანიძე, აგ-
ოზვი ა. აკოფიანი — „კომუნისტი“,
922, 3, I.

პროლეტარულ მწერალთა ასოციაცია
ექმიჯნა საქართველოს მწერალთა კავ-
არს.

— დექტერში ჩატარდა მწერალით
შემიღება „ლიტერატურული ხეთშაბა-
ვის“: ქ. ვამსახურდა — „თომას მანი“,
შანიძე — „ქართული კრიპტოგრამა“,
ლაა ნაკაშიძე — „ეროვნული შემოქმე-

დება"; კოდა აძაშიძე — „ტრაგიკული შხარეები ქართველი შემოქმედებისა“, დამიტრი უზნაძე — „ნიკო ბარათაშვილი“ — „ლომისია“, 1922. I. I. № 1.

— ახორციულებდა რა თავის დანაპირებს — „ჩარიოს და ჩაბას ქართველ პროლეტარიულ მწერლებთან ერთად პოეტურ შემოქმედებით პროცესში ქართველი შუმები, რომ საერთო კოლექტიურ ძალით შექმნა პროლეტარიული პოეზიას ქართველი ახალი სახეები, ფორმები“ („ქურა“, 1922. № 1), — პროლეტურისტის ასოციაციამ 1921 წლის ბოლოს შექმნა მუშათა სტუდია — „კომუნისტი“, 1921. № 245.

— ხელისუფლება და მისი ნებისმიერი პროლეტწერლები ხელ უფრო შეტად უტევდნენ თავისუფალ მწერალთა კავშირს. ამ, რას ამბობდა ამის თაობაზე იმ დროს მწერლების შუაგულში მდგრადი ა. პაპავა (მცირე უწყება გრიგორ რიონძეიმისათვის, „ქავეპათონი“, პარიზი, IX. 1964, გვ. 29–30):

„განათლების კომისარიატი, ბრინჯიშვილის და ბოგდატრევის შემთაურობით სასტიკად გვიტავდა და ჩვენი კავშირი კომუნისტური მწერლების სათარემოდ უნდოდათ გაეხადათ. დატრიალდა უცლის მეთაურობით მათი სკეტირით.“

მაგრამ მტკიცედ, შექრული დაუხვდა მათ მთელი ქართველი მწერლება და მეტრილი საქართველო.

და ამ, აյ სიმტკიცე გამოიჩინეს გრიგორ რიოლ რიბაქიძემ და მისმა შევობრება პ. იაშვილმა, ტ. ტაბიძემ, ნ. მიწიმშვილმა და სხვებმა, რომელთაც „შემარიგებელი“, ცოტა უცნაური და ჩვენივის მიუღებელი პოზიცია დაიშირეს და თავიდანკვე თანამშრომლობის გვეზი აიღეს.

კველა ამათ გრიგორის შემთაურობით ჩაგონეს ხელისუფლებას, რომ მწერალთა სიმაგრის აღება მეტად ძნელი საქმე იყო და ბევრ რამეში დამთმობა სჯო-

ბდა... და ორანჟელაშვილ-ელიაშვილის ურჩევისაში მისტერიას უწინდება“.

— დედქმდრის ბოლოს თბილის მისტერიას ტარდა ცისფერფანწევლითა კონფერენცია. 3. იაშვილის მოხსენება ემდენა „ცისფერი დანწევის“ ხეთი წლის (1916–1921) შეშარიას, ტ. ტაბიძისა კა — ცისფერფანწევლითა ტაქტიკას. კონფერენციაში მიიღო რეზოლუცია. — „ბარიკადი“, 1922. 7. I. № 4.

— მწერალთა კავშირის ერთ-ერთმა მთავარმა ჯგუფმა, რომლის შემოქმედვბაში ძირითადი იყო ეროვნული მოტივი, ტრადიციული მხატვრული ხერხების ერთგულება და რომელსაც ამის გამო 20-იან წლებში, მწერალთა საერთო თჯაბიდან ახალი მწერლობის კავშირის გამოყოფის შემდეგ აკადემიური მწერლობის ჯგუფი (ახორციაცა) ეწოდა, — გამოსცა ყოველთვიური სახელოორნო-სალიტერატურო უფრნალ „ხიმალის“ პირველი ნომერი. ფაქტოცერი რედაქტორი — ა. აბაშელი, თანამშრომლობდნენ: ლ. ქამბელი, დ. შენგელაძა, გ. ჭაბიძე-ოლი, ხ. ვარდაშვილი, თბილი მუშა (ხ. თავაძე), ვ. რეზაძე. გამოიღოთ 1922 წლამდე.

— გამოიღდა ახალი მწერლობის კავშირის გაზეთ „ბარიკადის“ პირველი ნომერი ტ. ტაბიძის რედაქტორობით.

წლის განმავლობაში.

— დარსდა სახელმწიფო გამომცემლობა — სახელგამი (ფაქტიურად შეშარიას შეუდგა 1922 წელს. შედარუბათ ჩამოყალიბებული გვემა შედგა შეთლილ 1926 წელს. — ბარინ (ბართლომე) ბიბინიშვილი, სახელმწიფო გამომცემლობა საქართველოში, „დამკრელი გაზეთი“, 1930. 18. V.

— ტ. ტაბიძისა და გ. ლეონიძის რედაქტორობით თბილისში გამოდის კრებული „რევოლუციის პიეტები“.

— ხალხში ზეპირად კაურცელდა ი. გრაშვილის დექსი „ახალ ხელისუფლებას“ (ანუ „რუსული ჩექმა“).

ავანგადი პასარიალი

კრისტანთინი ღილის წერილები აღმოსავლეთის ეპარქიაში

(ცაფუვებული „კრისტანთინი ღილის ცერვების 0101“)

2,45. მალე, შემდგომ ამისა ორი კანი იქნა გამოგზავნილი: ერთი, რომელიც კრძალავდა ქალაქებსა და სოფელებში ძეველთავან მომდინარე ს მამარცხევინ კერძომსახურებას, ქანდაკებების აღდგენას, მისნობას, სხვა ფუჭ საქმიანობას და, საერთოდ, კოველგვარ მსხვერიშვირებას. მეორე, რომელიც აცხადებდა სამლოცველო სახლების აღმართება, ღვთის კელესიების სიგრძესიგანის გაზრდას, თითქოს იმ მომავალი დროისათვის, როცა თითქმის ყველა დამიმინიჭა დაუახლოვდება ღმერჩოს და მრავალმეტითანობის სიგიჟეს შორის განაგდებს. მეფე ფიქრობდა და წერილობით მიმართოვდა აღგილობრივ მმართველებს, რასაც მისი ღვთისმოათბა კარნაზობდა. კანინი შეიცავდა იმას, რომ ხარჯების გაცემის მიმართ არ ყოფილიყო შეზღუდვა, არამედ თავად სამეცო საგანძურილან ესაჩებლათ ყოველივეს მოწყობისათვის. ყველა ადგილობრივი კელესის წინამდოლებს მისწერა იგივე, რითაც მე დამდობატივი და ეს პირებელი წერილი პირა. დადა მე გამომიგზავნა.

2,46. „ძლევამოსილი კონსტანტინე დიდი სებასტიანი კესებიოსს უძვირფასესო ძმა, მხსნელი ღილის

თის მსახურნი ღლევანდელ ღლემდე იდევნებოდნენ პოროტი ნებისა და ტირანისაგან. დარწმუნებული კარ და ზუსტად ვიცი, რომ ყველა კელესის შენობა ან დანგრეულია უყურადებობისაგან ან უსამართლო ღვევის შიშით შეუფერებელ მღვმარებობაშია. ამა კა, როდესაც თავისუფლება მიერიქა მას და უზრუნველყოფით განვებითა და წევნი მსახურებით ის გველე შეაპი განიღევნა საერთო მმართველობიდან, კვიჭობობ, რომ ყველავათვის ნათელი გახდა ღვთის ძალა და ის, ვინც ან შემით, ან ურწმუნობით რაიმე შეცოდებაში იყო ჩავარდნილი, შეიცნ არსებული და მიერიდან კეშმარიტსა და მართალ ცხოვრებას შეუდგება. რადგან თავად ამდენ კელესის წინამდოლობა, იცოდე და სხვებსაც შეახსენე, ვინც ადგილებზე წინამდოლობენ, ეპისკოპოსებს, ხუცესებსა და დიაკონებს, რომ შეუდგნენ კელესიების შეუნებლობას — ან არსებული აღადგინონ, ან გაზარდონ სიციდეში, ანდა, სადაც საჭიროება მოითხოვს, ახლები აავინ, მოითხოვ თავად და დანარჩენებმაც შენი პირით მოითხოვონ ყველაფერი, რაც უკილებელია მმართველებისაგან და კვარების აღმინისტრაციისაგან, რადგან

მათ ნაბრძანები აქვთ მთელი შონდო-
მებით და ემორჩილონ თქვენი მაღალ-
ლირსების სიტყვებს. ღმერთი იყოს შე-
ნი მფარველი, საყვირელო ძმა".

სწორედ ეს მისწერა ყველა ხალხს,
მათ, ვინც ეკლესიებს წინამდობლობდა.
ხალხთა შმართველებს კა შითოთებული
ჰქონდათ, რომ მათთან შეთანამდებით
ემოქმედათ. ამგვარად, ეს ბრძანებუ-
ლებები დიდი სისწრაფით ხორციელ-
დებოდა.

2,47. მეფე კადევ უფრო მიისწრაფ-
ოდა ღვთისმოსაბისაენ და მისი წი-
ნაპერების მიერ მჟაცრად და ცული კრ-
პიმისახურების ცდომილების მამხალე-
ბელი სწავლება დაუგზავნა სხვადასხვა
პროვინციის მცხოვრებლებს. დიდი
მცენერებულებით შეაგრძებდა ქვე-
შევრცმებს, რომ ყოველთა ღმერთი
და თავად ცხებული მისი აშერად
ერიარებინათ მხსნელად. და აა ეს წე-
რილი, მისი ხელით ნაწერი, რომაული
ენიდან გადმოთარებინი, აუცილებ-
ლად მიმართა, შევიტან მიმდინარე
თხრობაში, რათა ყველა იდამიანში იფ-
იქროს, თითქოს თავად მეფის მოწო-
დებს უსმენს საკუთარი ყურით.

2,48. მეფის ეპისტოლე ყოველ ეპარ-
ქიას.

"ძლევამისილი კონსტანტინე, დიდი
უგაბატონი აღმოსავლეთის ეპარქიე-
ბის მცხოვრებლებს.

ყველაფერი, რაც ბუნების უმთავ-
რეს შენონებს შეიცავს, საქართვისა
იმისათვის, რომ ყველამ შეიგრძნოს
ღვთის განვებისული მზრუნველობა.
არავითარი საჭოშემონ არ არის მათ-
თვის, ვისი გონიერაც ცოდნის სწორ
გზაზე მიდის, და ასე საღი აზრია და
თავად ხედვის ზუსტ წვდომას. სწორ-
ეს ღვთის შემეცნებას ერთადერთი
ლტოლვით ჰქონდარიტი სათნობისაყნ.
მიტომაც ყოველი გონიერი აღამიანი
არასოდეს არ დაიბნევა, როცა დაინა-
ხავა, რომ მრავალნ მისდევენ მის სა-
წინააღმდეგო შეხედულებებს. სათნო-
ების მაღლი უსარგებლოდ დაიმალე-
ბოდა, რომ მათი ცხოვრების უკუმა-

რობა და უგუნურება არ გამოიტანა უცა-
ბულიყო მათი ბოროტებით. შემცუდებების
სათნოება შემცულია გვირვეინით, ხო-
ლო სამსახურის უზენაესი ღმერთის
ვანიადებს. მე კი, ყველა თქვენთაგანის
წინაშე, რაც შეიძლება ნათლად, ჩემი
საკუთარი იმედების აღიარებას შევ-
ცდები.

2,49. „წინა თვითმეურობელთა მიმართ
მე ვაუცხოვებული ვაყავი მათი ვი-
ლური ზეობის ვამო. მხოლოდ მამა-
ჩემი იცავდა სიმშეიდეს და ყოველ
მის საქმეში გისაკირველი სიტრთხი-
ლით მხსნელ ღმერთს უხმობდა. დანა-
რჩენებს კი, არ გამინდათ საღი გონე-
ბა და სათნოებაზე მეტად სისასტრიკი-
თების ზრუნავდნენ და უზვადაც კვებავ-
დნენ მას. იმავდროულად ამაზინჯებდ-
ნენ კვეშმარიტ სიტყვას. მათი ბორო-
ტების ძალა ისე აღწევდა, რომ ყოვე-
ლაც ერთად — მშეიღობიანად მოწეს-
რიავბული საღვთო და საერთო საქმი
მათი მიზეზით შინომების ქარიშხალ-
ში გაეხვია.

2,50. სწორედ მაშინ თქვეს, რომ ა-
ორიონი არა აღამიანის პირით, არამედ
რაღაც გამოიკვაბულიდან და ბრელი
ჯურმულიდან წინასწარმეტყველებს.
თითქოსდა მთელს ღედიმიწაზე მცხო-
ვრები მართალი აღამიანები ხელს უშ-
ლიან მას, რომ სიმართლე თქვას. და
ამიტომაც სამუქადან ცრუ წინასწარ-
მეტყველება მომდინარეობს. ამას ეთ-
ანხმებოდა თმაშეწილი და სიგირით
შეპყრობილი მისი ქურუმი ქალიც და
აღმიანთა უცდელურებას დასტირდა.
მაგრამ ენახოთ, თუ როგორ დასასრუ-
ლობდე მიაღწია ყოველივე ამან.

2,51. აზლა შენ, უზენაეს ღმერთს,
ვისმობ: მშინ, როდესაც სრულიად
პატარა ბავშვი ვაყავი, გაეიგო, რომ ის,
ვისაც პირველი აღვილი ეყირა რომა-
ელთა თვითმეურობელება შორის, სა-
ცოლავი, მართლაც საცილავი, სულით
შემცდარი აღამიანი მის საკურველ-
მტვილთველებს შორის დიდი მონდო-
მებით კათხულობდა, თუ კინ იყვნენ
სინამდევილეში ამ ქვეყანაზე მართალი

ადამიანები? და ერთხმა შემწირველთაგანმა უპასუხა, რომ ისინი, ცხადია, ქრისტიანები არიან. მან ეს პასუხი თაფლივით გადაყლაპა და დანაშაულთან საბრძოლველად გამოვონილი ხმლები უმწიველო ღვთისმოსაობის წინააღმდეგ მიმართა. და მაშინვე უბრძანა მოამზარდოლებს, რო უახლესი წამების იარაღები გამოიერონებინათ და ამისათვის მთელი მათი გონებამახვილობა დაევაბათ. მაშინ ნახავდით, თუ როგორი თვითონებობით, განუშვილელი სისახტივით, ყოველდღიურად ორგუნებოდა დიდებული ღვთისმოსაობა. გონიერებას კი, რომელსაც მტრებიც კამიაგებრნ პატივს, ლრებისიავან აგზებული მოქალაქეები არატრად ავდებდნენ. როგორი ცეკვლი, როგორი წამება, და როგორი წამების იარაღი არ იყო გამოყენებული ყოველი კაცის მიმართ, განურჩევლად ასაკისა. და აი ამ დროს ნამდებილად ტიროდა მიწა, ხოლო ყოვლისმომცველი ზეცა სისხლით შელებილი გოდებდა; თვით დღე ამ სანახაობისავან სამგლოვიარო სამსით იმოსებოდა.

2,53. ბარბაროსებმა იმ დროს ჩეენგან დევნილნ შეიღარეს და კაცომიყვარულად ტყვეობაში დაიცვეს. ახლა კი ამაყობენ, რომ არა მხოლოდ ისხნეს ისინი, არამედ მათი ღვთისმოსაობის უშიშრად განხორციელების საშუალებაც მისცეს. და ახლა რომავლთა მოდგმა სირცხვილის ლაქას ატარებს. ეს მოხდა მაშინ, როცა რომავლი სამყაროდან განდევნეს და ბარბაროსებთან გააქციეს ქრისტიანები.

2,54. თუმცა არ საჭიროა მათი დატირებისა და მთელი სამყაროს საერთო დარღვის კიდევ გახსენება? საბოლოოდ ამ სამარცხენო საქმეთა ჩამდენებმაც სამუდაბო სასერელად აქერონტის უფსკრულებაში დანთქმულებმა, სამარცხენოდ დაასტულეს თავითონ სიცოცხლე. შინაომებში გარეულებმა არც ნახელი, არც ტომის თვისი არ დატოვეს. ეს კე მათ არ მოუკიდოდათ, რომ პითის სამისნოს ამ მკრეხელურ წინასწარმეტყ-

ველებას ცრუ ზემოქმედებაკაზურუქებინიდა. შემცვევამოვა

2,55. ახლა შენ გიხმობ, დიდო ღმერთო, იყვა მშეიღი და მოწყვალე შენი აღმოსავლელი ხალხის მიმართ ყველა გპარქის წინამდობლს, დროის უკუღმართობით დათბუნებულს, ჩემი მეშვეობით შემიერი განკურნების ამჟალება უპონე. და ამას არა უსამართლოდ ვითხოვ შენგან უფალო უოელთა, წმინდათ ღმერთო. შენი მითითებით წამოვიწყე და სისრულეში მოვაყვანე განთავისუფლების საქმენი. ისე, რომ ყველგან შენს ბეჭედს ამოფარებული, გამოჩვებულ სასა წინ მიუკოდვოდი. თუკი საღმე ხალხის საკეთილდღეოდ რამე საჭიროება მოითხოვდა, მტრის წინააღმდეგ მიყდიოდი და შენი სიქველის გომასწავებელ ნიშნებს მიყყებოდი. და სწორედ ამიტომ შემოგწირე შენ ჩემი სული სიყვარულითა და შიშით წინდადა შეზავებული: რადგან სახელი შენი მიყვარს წრფელი გულით, შენს ძალას კი პატივს მიეკვებ; მისი მრავალი დამაღალსტურებელი ნიშანი გამომიჩინე და მით უფრო განმტკიცე ჩემი რწყენა, ჩემი საკუთარი მხრებით შევდექი შენი უწმინდესი აახლის განხალების სამარტეს, რომელიც მათ — საძლველთა და უწმინდურთა მიერ უაზრო ნერევით იქნა გაჩანაგებული. 2,56. დიდი სურვილი მაქსი, რომ შენს ხალხში შინაომები დაწყნარდეს და მშეღობა ჩამოვარდეს, ჩენი საერთო სამყაროსა და ყოველი აღამიანის სასარგებლოდ. მორწმუნეთა დარად მინდა, რომ შეცდომილთაც შიოლონ და გიხიბრობისა და წიწყნარის სიამოვნებით. რადგან ერთად ყოფნის ეს სიტყბოება მათ გომასწორებასა და სწორ გზაზე დაყენებას შეძლებს. ნერავინ შეავიწროვებს სხვას: თვითოულმა, რასაც მისი სული აირჩევა, ის დაიკვას და მას მისდომის. საღად მოაზროვნენ კი უნდა დარწმუნდნენ, რომ მხოლოდ ისინი ცხოვერებენ წმინდად და სუფთად, კისაც თვავად მოუხმობ, რომ შენს წმინდა სჯულ-

დებებს და ეყრდნოს. მთო, ვისაც განდევნილება სურთ, და კერძოდ თავიანთი ცრუმეტყველების ხელი. ჩვენ კა გვიქვეს შენი კეშმარიტების უბრძანინავლის სახლი, ბუნებით რომ მოგვმადლე. ჩვენ მითოვსაც იგივე გვინდა, რათა საერთო თანხმობის მეშვეობით სიინც მისწვდნენ ამ სიხარულს.

2.57. არც ახალი და არც უჩვეულო ჩვენი რწმენა. ჩვენ გვკერა, რომ სწორედ შეს მეტე, რაც სამყაროს მოწყობა შესრულდა, შენ მიუთით, თუ რა თაუვანისცემა შეგურის. კაფათ მოგზავა კა მრავალი სიცრულით შეცდომილი დაეცა. ხოლო შენ, იმისათვის, რომ უკეთურება კადევ უფრო არ დაცემულიყო, შენი ძის მიერ, შემინდა ნითელი გამოაბრწყინე და ამით კველის საცარი თავი შეასხნე.

2.58. შენი საქმენი ემიტმებიან ამას: შენი ძალა გამოგვისყიდის და მორწმუნებად გვაქცევს; მზე და მოვარე თანაზომიერად მოძრაობს; არც ერთსკლავებს აქვთ უწესრიგო კასმიტრი წრე-ბრუნვა; დროთა ცვლა თავის კანონებს ემორჩილება; მიწა შენი სიტყვით გმიყარდა; ქარი დაწესებული კანინის მიხედვით მოძრაობს; მოვარდნილ წყალთა სისწრავე მისი მოღვნის სიუხვითა განპრობებული; ზღვა თავის ნაპირებშია მოქცეული და რასაც არ შეხედები მიწაზე თუ ოკეანეში, ყველაფერი ეს შექმნილია რაღაც საოცრად და სასარგებლოდ სახმარად. ეს ყოველივე ნებითი გადაწყვეტილების მიხედვით რომ არ იყოს გაეკეთებული, ასეთი სხვობა და მრავალ ძალთა განაწილება ყოველ სიცოცხლესა და საქმეს დაანგრევდა. ისინი ერთმანეთა შეებრძოლებოდნენ და აღამიანთა მოდგმის საშინელ ზიანს მიაყენებდნენ. მით უმეტეს, რომ უხილავდ მოქმედებენ.

2.59. დიდი მაღლობა შენ, მეუღეო ყოველთა, დიდო ღმერთო. რამდენადაც სხედასხვა საქმით აღამიან შეიცნობა იმდენად უფრო მყარდება ღვთის სიტყვის სწავლება მითოვის, ვინც მწორად

აზროვნებს და ნამდვილ საჭიროებულება ზრუნვეს. მაგრამ ვინც თავის მუცხვილებას უშლის ხელს, სხვას ნუ დააბრა-ლებს, რადგან მურნალი კველას ცხადად გამოუჩნდა. და ნურივინ მიაყენებს ზიანს მას, ვის უბიშობისაც საქმენი ემიტებიან. ამიტომ, თუ ჩვენ — ადამიანები ცხადად განვაშორებთ სის დის უოველივე მის საწინააღმდეგოს, მაშინ კველანი გავერთობანდებით მომადლებულ სიკეთეში ანუ კეთილ მშეობიბაში.

2.60. მაგრამ რა რწმენასაც თვითოვე-ული მიიღებს, იმ რწმენით სხვეს ნუ შეაწებებს. და რაც ერთს უნახავს და გაუგია, იმით დაექმაროს მოყვასს, თუ ამის შესაძლებლობა აქვს. და თუ არა — გვერდი აუარის. ერთია უკიდავები-სათვის ბრძოლის ნებით თავის თავზე აღდა და მეორეა, სასჯელის ქვეშ იძუ-ლება. და რაც ვთქვი, ამით ბევრად უფრო შორს წავედი, ვიღრე ეს ჩემს წყალობას ჰქონდა მიზნად. მაგრამ არ მინდოდა, რომ კეშმარიტების რწმენა დამემალა, განსაკუთრებით იმიტომ, რომ, როგორც გავიგი, ზოგნი ამბობენ, თითქო ტაძრები, წეს-ჩევულებები და ბნელეოთის ხელმწიფება გაუქმდებულია. მეც სხვებთან ერთად ვიღწუობდები ამას, რომ ულვოო ცლუნებით გამოწვევიული დაურკვებელი უჩინობა, საერთო სწინის დასაბრკოლებლიდა, სულებში არ იყოს ესოდენ ღრმად ჩაბულებული“.

ძველი ბერძნულიდან თარგმნა

ლელა პატარიბაზ.

მთარგმნელისაგან

ოთხი წიგნი „კონსტანტინე ღილის ცხოველის შეხახებ“ ესეები ექსარიელმა დაწერა კონსტანტინეს გარდაცვალების ახლო ხანებში. დაახლოებით 338 წ. ესები როგორც მეფესთან დაახლოებული პირი, ზედმიწევნით კარგად იცნობდა კონსტანტინე ღილის მეფის სახელის შეკრისებული სახელის მიხედვით. შეკრი არა მის ამ თხზულებაში თავად მეფის მონათხრობის საფუძ-

ბაზ უფლებებში დგება და სახელმწიფოს განსაკუთრებული მშრუნველობის შევე ექვემდება. ამ კანონის ძალით ქრისტიანებს არა მარტო სამლოცველო სახლების აგების უფლება შეიცით, არამედ ყველა კრისტიანისათვის თუ სახელმწიფო უწყვებას დაევალა, რომ ყოველგვარი, გამოსახული თანხის გარეშე დაებრუნებინა ქრისტიანებისთვის კრისტიანილი ქრისტიანი, რომელიც ჩამორჩმეული ან თუნდაც ნაყიდი თუ ნაჩექარი ჰქონდათ.

შილინის ედიტის გამომცემელთა — კონსტანტინეს და ლიკინიუსის შეთანხმებული მოქმედება დიდხანს არ გაგრძელებულა ახლა ერთმანეთის პირისპირ დაგა რა ბანაკი: დასავლეთია და აღმოსავლეთის. იმპერიის დასავლეთ ნაწილის მცყრობელი კონსტანტინე კუისარი მოელო იმპერიის გაერთიანებას დღილობს, ხოლო ლიკინიუსი კონსტანტინეს პროჭისტიანულ პოლიტიკას იმპერიი აღმოსავლეთ ნაწილში ქრისტიანთა დევნა-შევიწროვებას უპირისპირებს. ეს დაპირისპირება საბრძოლო შეტაკებითა და კონსტანტინეს გამარჯვებით დასრულდა 324 წელს. ევსები კესარიელი კონსტანტინეს ამ სამხედრო წარმატებას სასტულომიქმედი ჯერის ნიშის ძლევაში ხედავს. სწორედ ამის შემდეგ გამოქვეყნდა ის კანონი თუ მიმართვა აღმოსავლეთის ეპარქიებისადმი, რომელიც ქრისტიანულ კლელსის სხვა რელიგიებთან შედარებით პრივალეგირებულ მდგომარეობაში აყნებს და ფატრობრივად სახელმწიფო რელიგიას სტატუსს ანიჭებს. დანგრეული ეკლესიების განახლებას, მათ ზომითა და მოცულობით გაზრდას და ახალი ეკლესიების აგებას ამიტობით სახელმწიფო კისრულობს. თავად იმპერატორის მრწამსიც სრულიდა დაუფარავად მედიონება: ის უფალა მიმართოს როგორც ლრმად-მოწმეს ქრისტიანი, ხოლო წარმართობის კი „მრავალმეტობიანობის სიგრძეს“ უწოდებს.

ამ წერილისა და „კონსტანტინე დიდი

ცოცხლების“ სხვა ცნობების შექმნების რეალ გამოიყენეთ პრეველი ეპისტოლების აღმშენებლობის პროცესი ქართლის სახელმწიფო, „მოქცევას ქართლისამაში“ და „ქართლის ცოცხლებაში“ დაცულია ცნობები იმის შესახებ, რომ ქართლში ორი ელჩობა გამოიგზევნა კონსტანტინე კეისრისაგან. პირველად ჩამოეყიდნენ „მლდელი ნათლისლებისათვის“, ხოლო მეორედ კონსტანტინემ „წარმოგზავნი მლდელი და ხურინი ფრიად მრავალი“. (ქ. ც. ტ. 1; გვ. 117).

ეკვე შილიტებულია თარიღი: მიჩინ

ეცევემ ეპისტოლისი ითან ძელი ცხოველის ნაწილისა და კარითეურობის სახოვნელად კონსტანტინე კისართან გაგზავნა. რაცა „მას ოდენ ფამსა (სწორედ იმ დროს — ლ. 3.) გამოეჩინა ლმრთისმოყვარესა ელენე დედოფალსა (ძელი ცხოველი)“.

უკანასკნელ ხინს გ. ნარისიძის მიერ სამშენებლის სიონის საამშენებლო წარწერის ახლებურმა წაკითხვებმ კადევ უფრო მეტი დამაჯერებლობა შეძინა ძველ ქართულ წყაროთა ცნობებს (იხ. მნითობა, 1996, 9-19 და 1997, 1-2). მკვლევარი მიიჩნევს, რომ სამშვილდის სიონის საფუძველი ჩაეყარა კონსტანტინეს მიერ გამოგზავნილ მლდელთა და კარით ხურითა მიერ ერუშეთის, წუნდის, მანგლისის ეკლესიებთან ერთდ 326 წ. მართლაც, პირველი ელჩობა არ ჩამოვიდოდა საქართველოში კონსტანტინეს ზემოთვიწვევნებულ კანონებზე უფრო დღრე, ხოლო მეორე — ელენე დედოფლის მიერ შმინდა ჯერის პოვნაშე უაღრეს. სამშენებლის სიონის წარწერა დათარიღებულია კონსტანტინეს შექობის მე-20 წ.-ით ანუ 325 წ.-ით. ამგვარად, ხენებული ორი ელჩობა საბერძნეთიდან საქართველოში 324-326 წწ.-ს შორის თავსდება.

ევსები კესარიელის მიმართ გაგზავნილი წერილის შესავალში ევსები წერს: „ქანონი შეიცავდა იმას, რომ ხარჯების გაცემის მიმართ არ ყოფილიყო შესლუდეა, არამედ თავად სამე-

ფო საგანძურიდან ესარგებლათ ყოველი ეკლესიები თავად ქრისტიანთა შეწირულებათა ხარჯით იგებოდა, 324 წ.-ის შემდეგ, კონსტანტინე ეკლესიების აშენებას სამეფო ხაზინის სახსრებით დანონებს. სწორედ ამ პერიოდს უკავშირდება ზემოთმოცვანილი ქრისტული წყაროების ცნობები იმის შესხებ, რომ „საბერძნეთიდან“ ჩიმისულ ორთავე ელჩობას მოაქვს კონსტანტინე კეისრისაგან გამოიგზავნილი „ნიჭი დიდი“ და „განძი დიდიალი“, რომელიც უთუოდ ეკლესითა იღმენებლობას უნდა მოხმარებოდა. მას შემდეგ რაც ქართლის სამეფოში ქრისტიანობამ საბოლოოდ მოიპოვა სახელმწიფო სტატუსი, თავად მირიან მეფე სამეფო ხაზინის სახსრებით აგვეს ეკლესის განმინათლებლის საფლავები. მირიანის ანდრეიში ვეითხულობთ: „შენ, ნანა... განყავ სამეფო გამძი ჩვენი როდი, და მიიღე სამარხება ნინოსა, განმინათლებელისა ჩუენისას, კამთა შეცვალებისათვის, რათა არა შეირყიოს უკუნისამდე იგი ადგილი“ (ქ. ც. ტ. 1; გვ. 129).

324 წელს ქრისტიანობა სახელმწიფო რელიგიად გამოტაცების კადევ უფრო გააცხოველა და დააჩქარა საეკლესიო მშენებლობა რომის იმპერიაში. იმის შესახებ, როგორც უკვე ეთქვით, საგანგებოდ აღნიშნავს ევსები კესრის ეკლესით. ასეთივე სისწირაფით წარიმართა ეს პროცესი ქართლის ამეფოშიც რაც კარგად ჩას. „ქართლის ცხოვრებიდან“. გაერთიანების კონტექსტში აյ ხშირად ვხვდებით ამგვარ გამოთქმებს: „ოდეს წარემართა მეუკე და ყოველი ერთ ქრისტიანობასა მოსწრა და ით ვიდრე მღველთა მოსლვამდე“... (გვ. 111), „მსწრა და მეფემან და განსარულა ეკლესია სამოთხესა ზინა“ (გვ. 115). „მოიწია იოვანე ეპისკოპოსი... მაშინ მსწრა და განვითარება გარდა მი-

რიან მეფემან ყოველთა მტკმერიანობაზე, სპასალართა და ყოველთა მტკმერიანობაზე მისი და მსწრა და ლ მოიწიონეს ყოველი ქალაქიდ“ (გვ. 116). „მაშინ წარევლინა მირიან მეფემან ეპისკოპოსი ითავს... წინაშე კონსტანტინე მეფისადა ითხოვა ნაწილი ძელისა ცხოვრებისა... და ითხოვა მღველნი მრავალნი... რათა მსწრა და ნათელიღოს ყოველმან სულმან ქართლისამნ“ (გვ. 117).

კონსტანტინე ღილაში საყურადღებო ცნობა მოიპოვება დევნილ ქრისტიანთა მღვებარეობაზე იმპერიას მოსაზღვრე ქვეყნებში (რომელთა შორის ქართლის სამეფო უნდა ვიგულისხმით), სიღვა თავს აუკრებდნენ ისინი. მეფე ამბობს: „პარპაროსებმა იმ დროს ჩვენგან დევნილი შეიფარეს და კაცომუვარულად ტკცვიბაში დაიცვეს. მალა ისინი ამაყობენ, რომ არა მხოლოდ იხსნეს ისინი, არამედ მათთვეთისმოსაობის უშიშრად განხორციელების უფლებაც მისცეს“. ქართლში წმინდა ნინოს ცხოვრება მირიანის მოძღვამდე შეიძლება ამ სიტყვების მაგალითად გამოიღვეს. ნინოს სახელი არის „ტყევე“, ის დევნილი ქრისტიანია და ამგვარი დროს ქართლში უშიშრად ცხოვრებისა და ქადაგების საშუალება აქვს.

ვვები კუსარიელის თხშულებები გაქრისტიანების ისტორიულ-კულტურული პროცესის ერთი უმთავრესი წყაროთაგანია. მართალია, ეს ავტორი მხოლოდ მისი ქვეყნის ფარგლებში მიმდინარე მოვლენების აღწერით იფარება და უშეალოდ საქართველოს შესახებ ცნობებს არ გვაწედის, მიუხედავად მირა, კადევ ერთხელ კრწმუნებით რომ ქართლის მოქცევის ისტორიული სურათის წარმოსახვა ევსები კესრიელის დახმარების გარეშე შეუძლებელია.

ნაცა მომიღების

მეტაფირა აღმასანდრე ყაზბეგის „ხევისძერი გრიხას“ მიხედვით

აღექმანდრე ყაზბეგმა მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანა ახალი ქართული სა-ლატერატური ენის გამდიდრებაში. მან მხატვრულ ნაწარმოებებში შემოიტანა ცოცხალ ხალხურ მეტყველებაში გავრცელებული მრავალი კრამატიერელი და ლექსიკური ერთეული. აღ. ყაზბეგის პრიზას ახალოობებს ხევის ცოცხალი სახატორი მეტყველების უშრეტი ნაკადი. თუ არა აღ. ყაზბეგი, ჩვენ, აღმათ, არ გვექნებოდა ჩევის აფევლობით ტო-პონიში და ოშონიში, ხევის ფლორისა და ფაუნის ამსახველი უნიკალური სი-ტყები, მოწერილი დააღვეტური ლექსიკის მეტად საინტერესო და ტევადი ერთეულები და ბოლოს – ბრწყინვალე სა-ლექსტრაციო მასალა, რაც ქართული ენის რვატომიან განმარტებით ლექსიკო-ნია გამოყენებული, მხოლოდ აღ. ყაზ-ბეგის სიტყვათხმარებაში დადასტურებული.

ისე კა ლიტერატურის ისტორიაში რომელიმე შემოქმედს იშვიათად განუცდია იმდენი დამცირება და შევიწროება მტრებისაგან, რამდენიც აღ. ყაზბეგს; მაგრამ ეერც უძართებული გალაშქრებამ და ეერც ფილისტერების მიერ შეთხეულმა ჭრობებმ ეერ გახტებეს დადგებული მოიელის ნებისყოფა. ყაზბეგი და-უძრობელი ენერგიით ქმნიდა უბრწყინვალეს რომანებს და საკუთარ ბედს მკი-

თხელება და მომავალს ანდობდა განსახ-ჯელად: „მე შეავს სახოგადოება და ჩვენ მიეხედით ერთმანეთის გულის ძერიას; ჩვენ გავიღონეთ ერთმანეთის გულის კენება და ხმები დიდი ხანია, რაც შევა-წყვით; ერთი გვაქს სიხარული და ერ-თვე სამგლოვიარო. ჩვენ ჩმა მიუცემე-ლი ერ დაერჩებით. მე შეავს ჩემი მე-თველი და ბუნდადაც არ უნდა იყოს ღწერილი ჩემი მოთხრობები, იმათ მა-იც ესმით მგრძელებული გულის გმინვა და ურემლის არ იშურებენ მის დახატირად“... „მე შემთხვევით არ გამოვსულვარ ლი-ტერატურის ასპარეზზე, დაწმუნებული ვარ, რომ ოდესაში ჩვენს ლიტერატურას შეეხება სერიოზული კრიტიკა და აუ-ცილებლად, ჩემი თხზულებებიც შეგ მოჰყებათ.“ – ამბობდა იგი. (თხ. ტ. V, თბ., 1948 წ. გვ. 147).

წინამდებარე ნაშრომის მიზანია აღ. ყაზბეგის „ხევისძერ გონიაში“ მეტაფო-რის ესთეტიკური და ექსპრესიული ფე-ნების პოეტიკური თვალსაზრისით განხილვა.

როგორც ვიცით, მეტაფორა ტროპის მირითადი სახეა, რომელიც ერთ მოვ-ლენას გვიხატავს მასზე შეორე მოვლენის თვისების გადატანის საშუალებათ. იგი მსგავსების ნიადაგზე წარმოშობი-ლი ტროპია. თვით სიტყვა „მეტაფორა“ ბერძნული წარმოშობისაა და ნიშანს „გადატანას.“

მეტაფორა ერთი საგნისა თუ მოვლენის თეოსების მეორე საგანჩე გადატანით, დახაშვებს, წარმოსალგვენს, პოეტურად შესაძლებელს, ამრიცაცნობს უმარტინად.

მეტაფორა ღილტერატურის თეორიაში ზოგჯერ დახასიათებულია, როგორც შედარების შეკვეყვალი უორნა, მაგრამ შედარების რა ფორმაც არ უნდა გვქონდეს, იგი მსგავსებაზე მიუთითებს ფოლადვის. მხატვრულ შედარებაში ირი საგანი თუ მოვლენა გარენტული ნიშნის ან რაიმე თეოსების მიხედვით ემსგავსება, ენათესავება ერთმანეთს. მეტაფორაში მწერალი თვათონ ქმნის ხელოვნურად საგნებისა და მოვლენების ნიშანოვანებათა ნათესაობას. სიტყვის გადატანით მნიშვნელობის გამოიყენებით მეტაფორაში საგნებასა და მოვლენებს მიწერილი აქვთ ისეთი თეოსება, რომელიც მათ არა აქვთ, მაგრამ პოეტურად დახაშვება, ესთეტიკურია, მხატვრულად გამოსახული აზრი ემციურია. ა. შალიგინი „სიტყვიერების თეორიაში“ მეტაფორაზე შემდეგ აზრს გამოიყვამს: „მეტაფორა მეტ ფანტაზიასა და უშუალოდ ათვისებას მოითხოვს, ვიდრე შედარება.“

მნიშვნელოვანი აზრები აქვთ გამოთქმული არისტოტელის მხატვრული სახეების შესახებ, „პოეტიკაში“ მეტაფორაზე და უშუალოდ დაგენერირების სახით უაღრესად საფურადღებოა: „მეტაფორა, — ამბობს თეო, — არის სახეების გადატანა ან გვარიდან სახეობაზე, ან სახეობიდან გვარზე, ან ამის მსგავსად.“ (b. დანელია. არისტოტელეს „პოეტიკა“ („ლიისება“ I) თბ., 1944 წ. გვ. 185).

თეოსებათა მოუღილენელი გადადგილება მეტაფორის შინაარსს ჩდის ძნელად გამოსაცნობს. არისტოტელე ამბობდა: „თუ სათქმელი შედგება მეტაფორისაგან, იგი გამოცანაო“. სწორედ გამოცანის ხახითი ქმნის მეტაფორის სირთულეს შინაარსის გაგების მხრივ.

მეტაფორა ტროპის კველაზე როველი სახეა, ამ სირთულეს ქმნის ის, რომ იგი

უპირატესად პოეტურად შესაძლებელს, დახაშვებს, ასოციაციულურ და ურთიერთულურ გიგანტით წარმოსალგვენს ჩემარება. ამიტომაც მიხი კვალიტეტიაცია და სიურთხილეს მითითხოვს. დადგია მეტაფორის ესთეტიკური და გამომსახულობითი ფუნქცია, მაგრამ ფორმის მხატვრული მოხდენილობა იღეული გაზრდების გარეშე არ წარმოიდგინება. თუ აზრი ერ ამოვიკისეთ, მეტაფორის არის გაუგებარი დარჩება, ფორმა და შინაარსის გათავისება, ნაწარმოების გარევეული ნაწილი ბუნდივანი გახდება. მაგალითად: სპარსულ მწერლობაში მიუთითებენ პოეტებზე, რომელთა ღვეჭებია გაუგებარია მეტაფორის ზომაზე მეტად გამოიყენების გამო. საბერძნეროდ, ასეთი შემთხვევა არ გვაქვს ქართულ მწერლობაში. მართალია, კოქეათ რუსთაველი და ვაკაუშველი ფართოდ იყენებენ მეტაფორებს, მაგრამ აზრი ყოველზეის გასაცილდება.

ფაველი მხატვრული საშუალება, აზრის პოეტურად გამოსახუის, ხინამდევის მხატვრულად ასახვის და შეცემის ფორმა. ამიტომ, სრულიად ბუნებრივია, როცა ტროპის კველა ხახეში აზრის ემციურად გაღმიცემის ხერხს ვხედავთ. მეტაფორა თუმცა რთული, მაგრამ მაინც პოეტური სურათის, მხატვრული სახის დახატვის უბალდო გამოიხილავთ.

მეტაფორა, აგრეთვე, გამიროვნებაა, როდესაც უსულო საგნი წარმოიდგინდა სულიერი არსებად. სულიერი საგნის თეოსებით.

მეტაფორა ირი სახისაა: მარტივი და რთული. როცა ტაქტიში მეტაფორა შეიძლება იყოს ერთი სიტყვით გამოთქმული, მაშინ მარტივი შეტაცირა, ხოლო რთულსაც ღვეჭების სტრიქონში ან პროზაულ წინადაღებაში წარმოილენდა მეტაფორულ სიტყვათა რიგი, ხაქმე გვაქვს რთულ მეტაფორიასთან.

თუ მეტაფორა წარმოიდგინდა, როგორც მხატვრული განხაზღვრა, მაშინ გვექნება კვითეტური მეტაფორა. მაგალითად: „ჰურელი იდელი“, „მაკვილი კონება“ და სხვა. მეტაფორა შეიძლება

იყოს, აგრეთვე, პიპერბოლური, სიმბოლური, აღიაროსული და სხვა.

შეტაცირისთვის შთავარი მნიშვნელობა აქვს კრიტიკული საკითხის თვისების მეორეზე ზე გადატანას, განურჩევლად იძინა, თუ რა საკითხის რა საკითხე გადავაქვს ეს თვისება. ჩვენ შეგვიძლია მეტაცირის საშუალებით: ა) სულიერი საკითხის თვისება გადავიტანოთ უსულოზე; ბ) უხულო საკითხის თვისება გადავიტანოთ სულიერზე; გ) უსულო საკითხის თვისება გადავიტანოთ უსულოზე; დ) სულიერი საკითხის თვისება გადავიტანოთ სულიერზე.

როგორც ეხედავთ მეტაფილის საზღვარი მეტად ერცენდა. მის გამოსაცნობად ასეთი საზომი უნდა გამოიყენოს: ოუ მოვლენას უშეალოლ არ ასხიათბებს ას, რასაც ვამბობს მის შესახებ — მეტაფილად.

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣାର୍ଥୀ, ରାମାନୁଜ ଏଣ୍ଟିଙ୍ଗିଶ୍‌ବିଦ୍ୟାକେ,
ବାହ୍ୟାଲ୍ୟକ୍‌ପ୍ରକାଶନକୁ ବାହ୍ୟାଲ୍ୟକ୍‌ପ୍ରକାଶନକୁ
ପ୍ରକାଶନକାରୀ କେବଳ ବାଧ୍ୟକୁ ପାଇଁ ପାଇଁ
ଅନୁତ୍ତାନିକ ବାଧ୍ୟକୁ ପାଇଁ ପାଇଁ

ახლა კი შევეცდებით მეტაფორის განხილვას „ხევისბერი გონიას“ მიხედვით და შეძლებისძარვარიად გავარწყვევო, რა სახის მეტაფორულ მოცულექნებთან გვაქვს საქმე.

„ପ୍ରାଣ୍ୟଦାତାଙ୍କ ଗ୍ରାମ୍ୟରେଣ୍ଡା ଅର୍ଥାତ୍ସବ୍ଦି ଏହା ଓହି
ବ୍ୟକ୍ତିରେଇବେ.“ ଅନ୍ୟତା ଏ ଏହି ବ୍ୟକ୍ତିରେ ଲାଗୁ ହେବାରେ ଶେଷ
କାମରେ ନେବ୍ରାତା ଏହା ହାନି, ମାତ୍ରାମି ଉଚ୍ଚ
ଦ୍ୱାରାକ୍ଷେତ୍ରବିନ୍ଦୁରେଇବେ, ଶେଷିଲ୍ଲାକୀ ଯାଇବା,
ଏହି ବ୍ୟକ୍ତିରେ „ଗ୍ରାମ୍ୟରେଣ୍ଡା“ ଶେଷତାବିନ୍ଦୁରେଣ୍ଡା
ମହିମ୍ଭେନ୍ଦ୍ରାନ୍ଧିବିନ୍ଦୁରେଇବାର ଏହା ଏ ବାତାମାତ୍ରମେ: ଏହି ବ୍ୟକ୍ତିର
ଦ୍ୱାରା ଏହୀ ଏହି ଯୁଗରେଣ୍ଡା ଏହାରେ ଏହାରେ — „ପାର୍ଶ୍ଵଦାତାଙ୍କ
କାଳ ଜୀବିତରେଣ୍ଡା ଅର୍ଥାତ୍ସବ୍ଦି ଏହାରେ ଏହାରେ“
ମାତ୍ରାମି ବ୍ୟକ୍ତିରେଣ୍ଡା ଗାମାରିଟରେଣ୍ଡା ଏହିକାମାତ୍ରମାତ୍ରା

და, მაგრამ ამ შემთხვევაში აქციური ჯული კონფიდენციალურია „თოლეფბასა და სულიერი საკრებულოს“ თოვების ისინა სულიერი საკრებულოს და თავისით შეკძლოთ „გაცემა“, ამიტომ, სულაც არ არის აუცილებელი მაღალფარიზოვანი და ემ-ოფიცირი სიტყვებით იყოს მეტაფორა გადმოცემული. მთავარი ის არის, რომ უსულო საგნის თვისება გადატანილია სულიერზე, კ. ა. მიწერილი აქვს ისეთი თვისება, რომელიც მას არ ახასიათებს.

„— არ გაუვლია რამდენსამე წუთს, როდენსაც ხალხი გაისიო“. „გაისიობა“ შეიძლება შეიძისა ან სხვა რამდენ, მაგრამ ხალხის გამობა პოვტურად მეტაფორაა, ამრალით მიტაორა.

ପ୍ରକାଶିତ ମେଟ୍ରାଫୋରନ୍‌କୁ ମାଧ୍ୟାଲୀନିତ୍ୟଦିନ
କ୍ଷେତ୍ର ହେଉ କାନ୍ଦିଗାନ୍ଦିଲ୍ଲାଟ. ଅଛଳ୍ଳା ମେଟ୍ରାଫୋରନ୍-
ଲ୍ଲାଟିମ ମାଧ୍ୟାଲୀନ୍‌କ୍ଷେତ୍ରରୁଲ୍ଲାଙ୍କ ମେଟ୍ରାଫୋରନ୍‌କୁ
ମାଧ୍ୟାଲୀନ୍‌କ୍ଷେତ୍ର

— მათია იყო თეკქმეტის წლისა, გაშასადმე, ასევში მოხული ქალი, სრულიად გაშლილი და გაუცუნისწული, სიტყვით, იმ ხამით, როდესაც მარღვებში აღელვებული ხიხხლი ქაფდება, სდელი და ჩუქჩებით მოძღინარებს, როდესაც გული მიიღტვის რაღაც ჯერედ უცნობის ბერნიერებისაკენ და ორთოლით შესთამაშებს კვლეულს და ბუნებას, სიცოცხლეს ეღმად ეშლება, ცხოვრება დამოუწების ნექტარს ექადის. ის იყო ტანადი, ღმამაზი, მშენებრის დაკორეტულის თხელის ტანებით, რომელიც თითქოს ხაკოცნელად მომზადებულიყვანებ. თერთ-ყორმის, ატლასის მსგავს სახეზედ დასთამაშებდა მხურუალების

ნიშანი. ელფური, რომელიც თავის დღე-
ში გატყაპულს სიწოლედ არ გადადი-
ოდა; მოუშევრებ, ლურჯი, ცისფერი თვა-
ლები მცულურის უკამაბებზა და გველის
გამგილირავს იხარი ისროდა; შევი გრძე-
ლი წამწამები გარს მცულებად მოხდ-
გამოდა და წვრილი, ხავერდისებრივი
წარები გრძლდა ვადასჭიმოდა; სქელი
შევი თმა ორს ხაწნავდ თეორის ბროლი-

ვით კედს ხურისაცით შემოხვევოდა. სიტყვით, ძიძია ნახატი მშვენიერება იყო”.

ამ ნაწყვეტში ჩვენ ვხვდებით როგორ და, ამავე დროის, ემოციურ, მხატვრულ მეტაფორებს: „ქალი ხერულია და გაშლილი და გაფურჩქინდა”; ლაპარაკია, აგრეთვე, „ძარღვებმ აღუდვებულ სისხლში, რომელიც დუღს და ჩეხენუხით მომდინარეობს”, აქაც ვხვდებით ემოციურ მეტაფორას. ლაპარაკია გულში, რომელიც „თრთოლით შესთამაშებს ფავოლებს და ბუნებას”. ძიძია სიღამაზე კი შეუდარებელი ხიტყვებით არის გამოიხატული.

„ონისებ იგრძინია, რომ მას ზღვასაცით მოაწვა აღუდვებული სისხლი, რომელიც ჩეხენუხით ხან გადაიხეს გაქანდებოდა და აატრიქნდა, როგორც ზღვის ზერთები უაღენო ხავს, ხან თავს ეძურებოდა და ნიხლასავთ ეხვეოდა, უპნეულებდა თვალებს და გრინებას.”

ამ წინადაღებშიც საქმიან ემოციურ და არის ლაპარაკი „აღუდვებულ სისხლში” და გამოიიჩნევა მხატვრული მეტაფორებით, რომელიც სისხლთან არის დაკავშირებული. სისხლს მიწერილი აქვს იხეთი თვისებები, რაც მიხოვთ დამახასიათებელი არ არის, მაგრამ პეტრურად შესაძლებელია. სისხლს პირდაპირი გაგებით არ შეუძლია ჩეხენუხი, გაქანება, ატრიქნა, დაზერტება, დაბნელება თვალებითა და გრინებითა, ამიტომ კედა ეს ხიტყვა ემოციურ-მაღალმატრული მეტაფორაა.

განვიხილით მარტივი და როგორი მეტაფორა. როგორც ზემოთ აღნიშნეთ მარტივია, როგორც წინადაღებაში მეტაფორა ერთი ხიტყვით არის გაღმოცემული. მაგალითად:

„შეგვათ ბაღლია, — დაუმატა მოხუცია და სიუკელი კი ჭრები.”

ამ წინადაღებაში მეტაფორა კრით ხიტყვით არის გადმიტულები:

„ჭრები ხელული”, მაშასაღმე, იგი მარტივი მეტაფორაა.

„საკველაშინდო თახმაც ჩამოიარა”. ეს მეტაფორაც მარტივია:

„თახმაც ჩამოიარა” რომელიც უფლებული არის სიმიზნეზეც უკავშირდება მაშინ მეტაფორა აღარ გვექნებოდა, ამ მეტაფორაში ხელი სავის თვისება გადატანილია უსულისებ, რადგანაც თასს თავისით სიარული არ შეუძლია. „იმათ გამოსხვლაზე გრეგუა აინთი”. „აინთი” მარტივი მეტაფორა, რადგან მხოლოდ ეს ერთი სიტყვაა წინადაღებაში მეტაფორა. მეტაფორა იმიტომ, რომ აღმამის ანთება ან ჩაქრიობა არ შეუძლია პირდაპირი გაგებით, პოეტურია ეს დასასვები და წარმოსალებრივია.

მეტაფორა როგორია, რაღებაც წინადაღებაში მეტაფორითა რიგია წიარმოლებინილია: „იმას კვინა, რომ შებელის გაგრილებისთანავე სისხლიც დაუშვალებიდა და ავარენილი გელი თავისებავა დონეში ჩავარდებოდა, მაგრამ უიქრი ატყვებდა”. ამ წინადაღებაში გვაქვს რამდენიმე მეტაფორა: „სისხლიც დაუშვილებიდა”, „ავარენილი გელი”, „უიქრი ატყვებდა”, ამიტომ ეს წინადაღება როგორი მეტაფორისაგან შედგება.

„მძიმე უსიარესი ტვირთისაგან განთავისუფლებულმა კაუკასიის მთებმა მძები შეიძერტებს და დამასკვდანებელის ყინულის მაგირ მწვანე ხავერდი გადაისურებს.” ამ წინადაღებაშიც რამდენიმე მეტაფორაა:

„მოებმა მძები შეიძერტებებს”, „მწვანე ხავერდი გადაისურებს”, „ე. ი. წინადაღება შედგება როგორი მეტაფორისაგან. „გაგვალისებული ნიხლი უშიშრად მიღდიოდა და დედამიწიდგან და თხმივარსავით უფინოსოდა მწვანე მინდოონს.” „კაგული-სებული ნიხლი ამოდიოდა, უფინოსოდა.” „უოტ ხანც და გაიამა წვრილი წვრილა ბება „ჯვარულია”, რომელსაც მიხცეს ბანი და ჰერი დაიფარა შედიდურის, ძრივის და ამ ერთადერთის სავაკაცია სიძლერის სმით, რომელიც თავის პარმინით კაცს გაიტაცებს და სმენას დაუტებოს, ძრივების აუზროւლებს, სისხლს აუზრის ხეხებს და სახელის გამოჩენას მოაწეურებს და ამ ხიმღერის მხოლოდ მთაში მდერიან, მხოლოდ იქარს მედიდურს

ბუნებას შეეძლო ამისთვის პარმონიული
ხმის „დაბადება“;

ანდა კა განვიხილავთ მუტაფურისა,
როგორც გამინირენებას, როდესაც უსუ-
ლო საგანი წარმოდგენილია სულიერი
საგანის ოვასებით. ვ. ი. უსულო საგანს
ახეთი თვისება აქვს მიწერილი, რომ
ის გაეკეთებაც მხოლოდ სულიერ არ-
სებას შეუძლია. მაგალითად: „ტაბარის
გალეზნიდან ჯერ წვერი ამისციც დრო-
შის ჯვარია და მერე მოღად დროშაც
გამოჩნდა, რომელიც გამლილიყო და
წყნარად ფრიალებდა.“ ამ წინადაღებაში
უსულო საგანი „დროშა“ წარმოდგენი-
ლია სულიერი საგანის თვისებით. დრო-
შის თავისით წვერის ამოყინულად არ
შეახვი.

„କାଳୀଙ୍କ ମେତ୍ରେଟିକର୍ଡ କାବେନ୍ଟ୍ସଲ୍ଲାର୍ ଏଣ୍ଟର୍‌ପାର୍କ୍-
ଦ୍ୱାରା । କୁହାର ବାହ୍ୟରେ ଶ୍ଵେତାଞ୍ଚାରିତାରେ, ରିଲେଫ୍‌କାର୍ପ୍‌
ପ୍ରେସ୍‌ରେ କାଗଜରେ ଚିକିତ୍ସାରେଣ୍ଟର୍‌କାର୍ଯ୍ୟରେ କ୍ଷେତ୍ରରେ
କାଗଜିକ ଅନୁଭବରେ ।

აქაც უხელო საგნის თვისება სულ-
კრიზე გადატანილი.

„ଅବ୍ୟକ୍ତ ଲୋକଙ୍କରମ୍ଭେଣ୍ଟିକୁ ନିଯମାବ୍ଦ କାହିଁ କେଣାଂ ଗୁରୁତବାପା”; “ମାଗରାମ ଏହି ଚରିତରାଜ କେବଳ ଶ୍ରୀଵାର୍ଷିକ ଖାଇବ ନିମ୍ନରେ ମିଥିରା-ମିଥିରା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଦେଇବା”

ამ წინადაღებებშიც ივითე მეორედება,
რაც ზემოთ აღნიშნულ.

ახლა განვიხილოთ მეტაფორის შექმნაზე უძლებელი ფორმა, რომელსაც სულიერი საგანი წარმოიდგენილია უსულო საგნის თვითსებით. მაგალითად:

„ქართველი სრულდებოდ გამოწვევი და გაფურნისტილი.“

„ଗ୍ରାମ୍ପଦିଲ୍ଲୀ ଓ କାନ୍ତାରିକିଣିଲିଙ୍ଗ“ ଶେଷ
ଲେଖକ ଯୁଗରେ ମୁଦ୍ରଣକାରୀ କାଳୀଙ୍କ ଗ୍ରାମ୍ପରିକିଣିକେ
ହାନି ଓ କାମିଲାଙ୍ଗ“ ମହିଳାଙ୍କ ମେତ୍ରାଧ୍ୟାନରୂ
ପାଦ ଏକିକି ଶେଷକାମାଳାରେଣ୍ଡା.

ხელიერი საგანი — ქალი, წარმოდგენილია უხელოე საპანის თავისებით.

“გვერდს მოუცენეს მეორე ქამანჩადი
ბიჭი, უფრო მდიდრულად ჩატარები და
მთლიად ორთი-ურთისხლით შეჭრილი.”

ଏକାର୍ଥ-ପ୍ରାଣବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଶୈଖ୍ୟରେ ଆଜିନାହାନ୍ତରେ ଏହା
ଏହା ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତଙ୍କାରୀ ଅତିରିକ୍ତ ପରିଚାରକ ପରିଚାରକ
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ସେତୁକୁରୁତ୍ୱରେ, ଅମିତିକିମିଲ୍ଲାପ ପେନ-
ପରିଚାରକ ଡାକ୍ତାର୍କ୍ୟବ୍ୟକ୍ତିଗତ କାହାରେ ପରିଚାରକ
କାହାରେ ପରିଚାରକ ପରିଚାରକ ପରିଚାରକ ପରିଚାରକ

„এই গুর্জমাৰিনাট কুচি-জুকি লেগুৱা দে এই-
ই মিহৰুদিনৰ শুল্কভোগিণী দৰিদ্ৰৰো।“ এই
তাত্পৰ্যৰ অন্তৰি গুৱাখণ্ডৰো, মাঘৰাম ওঁৰ
কুচি-জুকি বৈশিষ্ট্য মেঠেছে গুৰ্জমাৰিণীত
চুনাধারুৰোৰ দে মোৰ অন্তৰি আৰু কুচি-জুকি
বৈশিষ্ট্য, মাথৰ চুনাধারুৰো গুৰ্জমাৰিণী দে
অৰ্থৰূপ ইমতীৰ, রোম এই নাগুজলোকৰোৰ
যুদ্ধৰূপ দৰিদ্ৰৰোৰ সুলভৰাঙ দে মোৰী-
লুকৰাঙ মানোৰূপ, চুনাধারুৰোৰো কি অ-
ত্বৰীক সোঁ হান্ন, রোম যুদ্ধৰূপ দৰিদ্ৰৰোৰ
জোলাফু যুদ্ধৰূপ দালু গুমৰিয়ুৰো দে
“এইক্ষণ মিহৰুদিন।“ ওঁৰ মেঠে জুকি লেগুৱা
কুচি-জুকি সোঁ গুৰ্জমাৰিণী, রোম অন্তৰি চুনাধারুৰো
মাথৰ নাগুজলোকৰো অন্তৰি চুনাধারুৰো

„ხევისბერ გონაში“, შევცდებით იხეთ
მეტაფორულსაც, როდესაც უსულო სა-
განი წარმოდგენილია იხევ უსულო სა-
გინის თეისტით: „მხრილი ეხდა იღრძ-
ნი პირკლად გამმჭვინვარებულის გრძხო-
ზის სიტყოფება.“ „გრძხობა“ აბსტრაქ-
ტული სახელია და მისი გამძვინვარება
არ შეიძლება, მაგრამ მტრაფორულად
მის არა.

„ამ სიტყვებთან ერთად მიშავალთ იგ-რძნებს, რომ მათ მკრდებს თოლის ტუ-ჩები შექმოთ.“ ამ შემთხვევაშიც „თო-ფის ტუჩები“ უსულო საგნის თვისება უსულო საგანჩენა გადატანილი. მართა-ლია ატუჩები“ სულიერი აზხებების ტე-ოვნილებაა, მაგრამ იგი „რა ჯგუფის“ აზხებით სახელს მიღებულვნება და უსუ-ლია. ასეთივე სიტყვებია მაგალითად: „ლოჭის ტუჩი“ და სხვა.

ამრიგად, ჩევნ შეკვიდლია გამოყოფით
მეტაფორის შეძლევი საზომბიდი: ა) უძ-
რალო მეტაფორა; ბ) ემოციურ-მაღალ-
შხატერული შეტაფორა; გ) მარტივი
მეტაფორა; დ) როდელი მეტაფორა; ე) მეტაფორა,
როგორც მხატვერული ვანსა-
ზლერა; ვ) მეტაფორა, როგორც გამი-
როვნება; ზ) მეტაფორა, როდესაც სუ-
ლიერი საგნის ფინექა გადატანილია
ისევ სულიერ საგანზე; თ) მეტაფორა,
როდესაც უსულო საგნის ფინექა გა-
დატანილია ისევ უსულო საგანზე; ა)
მეტაფორა, როდესაც სულიერი საგნის
ფინექა გადატანილია უსულოზე; ქ) მეტაფორა,
როდესაც უსულო საგნის
ფინექა გადატანილია სულიერზე.

ରେଣ୍ଟାର୍କିପ୍ କ୍ଷେତ୍ରାବ୍ଦୀ, ମେତ୍ରାଫ୍ରାନ୍ସିକ୍ସ ଲାନ୍-
ଡ଼ାର୍ମାର୍କ ମେତ୍ରାଫ୍ ଏର୍ପ୍ରେଲା ଓ ଅର୍ମ୍ପୁର୍ବୁର୍ବାବୋର୍
ଏଗ୍ର ତାବ୍ଦୀରେ ଅର୍ମ୍ପୁର୍ବୁର୍ବାବୋର୍ ମେତ୍ରାଫ୍ରାନ୍ସିକ୍ସ ଲାନ୍-
ଡ଼ାର୍ମାର୍କ୍ସ, ଚାରିମନ୍ଦିରାବ୍ଦଗ୍ରେନ୍ସ ଓ ଅର୍ମ୍ପୁର୍ବୁର୍ବାବୋର୍
କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅଥା ତାହା ମଧ୍ୟ କିମ୍ବାକ୍ଷେତ୍ରରେ ଏବଂ ଏକାନ୍ଦାଦୟ-
ଦ୍ୱାରା.

კადარებთ რალაცას, რამ უნდა გვიჩვის თვისებას, ხასიათს წარმოადგენს. მეტა-ფურის ღრის კი ასე არ ხდება. თუ წინადაღებაში ნიხმარია მეტაფორა, მაშინ აზრი აძლევნობდა და მის ხმარება მხოლოდ პირუტყრად არის დასაშეგი და შესაძლებელი. მაგალითისათვის ავღარით ერთი წინადაღება: „აუგრ მირბის დამკრთალს არჩესავათ მოხევის რომელიმე შავთვალა ქაღალ.“ აյ გვაქვს შედარება, „მოხევის შავთვალა ქაღალ“ შედარებულია „დამკრთალს არჩეს“ და წინადაღებაში კველაფუტი ნათელი და განხაგბია. მეტაფორის ღრის კი საჭიროა სიტყვის არსის ღრმად ჩატვირთო, აზრი რომ გავიგოთ და აძლევნობდა არ დარჩეს ჩვენთვის. მაშასადამე, მეტაფორა და შედარება სულ სხვადასხვა რამ არის, თუმცა ორივე მსგავსების ნათავსევა შექმნილია, მაგრამ შინაარსით სულ სხვადასხვი არიან.

ამგვარად, შეკლებისღავარად განვიხილავთ მეტაფორის მნიშვნელობა აღ. ყაზბეგის შემოქმედებაში, კონკრეტულად, „ხევისბერ გონიშო.“ მართალია, აյ კურაღლება არ გავიძიმახვალებია ზოგადსაკაცობრივი პრობლემატიკასა და სხვადასხვა მხატვრულ საშუალებებს, მაგრამ, ვფიქრობთ, მეტაფორის თვალსაჩინისით ნაწარმოების განხილვა მაინც აუცილებელია, მწერლის შემოქმედებით-მხატვრულ თავისებურებათა კოველსხრივ შესასწავლად.

۰ ۸ ۶ ۳ ۵ ۲ ۱ ۰

ნაზავები დიგნოსტიკური „ერთე მარცლიო“ რეი-

რომელი დაიღო აღმაფრნენით არ შეხვედრიან ჰიტლერის გაკანცლერებას 1933 წელს. ნაციისმ აქ მიიჩნევდნენ ფაშიზმის ტლანქ და მხეცურ სახეცვლილებად. კარგად იყო ცნობილი დაიღო გრძელანის პატივმოყველული სწრაფულა ავტორისა და სახხრეთ-აღმოსავლეთ ეკვივებისაკენ. შესოლინიშ განჭვრიტა, რომ იტალიისა და ახალი გრძელანის ინტერესები კვლეული კავშირის შესახვევის მიზნების გარეშე დაიღო.

en330 VI

ხელი მაქტება (1934 წ.)

გურმანიის შეირ აქტრიის ხელში
მოიღვდება პიტრელის ერთ-ერთ ყველაზე
სანუკვარ სრახვასაცავი განლდათ.
„მან კამპუსი“ პირველსაც გვერდზე
წარწედებით ასეთ წინადაღებას: „გურ-
მანიის აქტრია უნდა დაუბრუნდეს
თავის დიდ დედასამშობლის — გურმა-
ნიას.“ ამინტომაც იყო, რომ 1933 წლის
იანვარში ხელისუფლების ხელში ჩაგ-
დებისთვის გურმანიის ნაცისტურ

ஏதுமிகுங்களை தீவிடவில்லை.

ბებჭე დაიმეტნას. აქსტრიცელი ნაცისტები აწერონებოდნენ ბავარიაში ირგანიზებულ სპეციალური აქსტრიცელ ლეგიონში. ყველაბარების აუცილებანი რეანიგებსა და ტურისტულ ცენტრებში, კვრძანეულ თვითმფრინავები, უკრიცლებს ნაკადად რომ აერიდნენ თავს ზალცბურგსა და ინსბრუკს, — ეს კვლავური ამღვრევები რესპუბლიკის მოსახლეობის ჩვეულ სიმჭვდომებებს. აქსტრიის კანცლერის დოლოუსის პოზიციებს ერთნაირად არყვევდა როგორც ქვეყნის შეგით სოციალისტთა მომძღვრება, ისე კვრძანელთა სწრაფეა ავსტრიის დამოუკიდებლობის ზედიოფისაკენ. მაგრამ აქსტრიის სახელმწიფოს განა მარტო ეს განსცდელი არგვენა განგებამ, აქსტრიცელმ, სოციალისტებმა შემპატეს გერმანელი შეზობლების უმსგავსო მაგალითს და შექმნეს თავიათო არმია, რომლის შემწევითაც უფრესეს გათელავდნენ ამიმრნეველთა ნებას. ეს საშიშროებანი დოლოუსისათვის საცაური შეიქნა 1933 წელს. ერთადერთი ქვეყანა, რომლისთვისაც შეეძლო შემწეობა კონვალი და რომელსაც ჟეკე აღეთქვა მხარდაჭერა, ფაშისტური იტალია გახდდათ. 1933 წლის აგვისტოში დოლოუსი მუსილინის შეხედა რინიონები. მათ შორის დიდ პიროვნეულ და პოლიტიკურ ურთიერთებების ჩაფინარა საფუძველი. დოლოუსი, რომელსაც სწამდა, რომ იტალია ნეიტრალიტეტს დაიცავდა, გრძელობდა, რომ საკმაოდ მოღილიერებულიყო თავისი მოსონენტების ერთ ურთაშე — ავსტრიელ სოციალისტებზე იერიშის მისამართად...

1934 წლის შეახანგებამდე მისი უდალებელებითის მთავრობისა ჯერ კალევ ვაჟაპეტრად წარმართვადა მოვლენათა მსელვლობას იმის რისკის გაუწიველად. საფრანგეთის შეთანხმებული მოწევებითა და ერთა ღიაც შემწეობით მას ნებისმიერ დროს შემძლო უძლიერეს

ქამადე სამხედრო-საზღვაო ულატტი გვკავებდა და პარტიდანაც არაფერო გვმეტებენ მისიდა. ფლოტი სამხედრო ფარად ედგა გა ბრიტანეთს... ახლა ამას კრისტენი ვითა ამ წეველმა, ეშმაკისეულმა გამოკინებამ და საპარო იშის მეორედების სრულყოფამ ძირისევანად შეცვალ ჩენენი მდგომარეობა. ჩვენ აღარა ვართ ის კუნძული-კუნძანა, სულ რაღაც ოცი იმდე წლის წინ რომ ვაყავით.

შემდეგ მოიკითხოვთ, გარკვევით და-
დაუფორენბლივ გადავიცხვრა სამი საკი-
თხი: არძისას ოუ ვიტყვით, — ბრიტა-
ნეთში, იხვევ, როგორც მოულს ვერო-
პაში, უნდა დაწყებულიყო ჩვენი სამო-
ქალაქით საწარმოების რეინგანიზაცია
რათა შესაძლებელი ყოფილიყო მათი
გადახალისხება და სამხედრო მიწნები-
სათვის გამოყენება. ყლოტს რაც შეე-
ხება, — კვლავ უნდა მოგვეციყვანი-
თავისულება პროგტინგიბის სფერო-
ში. რამეცანად თავიდან უნდა მოგვე-
შორებინა ლონდონის ხელშეკრულება
ჩვენთვის უკითანი ხომალდების შე-
სტანდარტის რომ გვაშლიდა და შეკრთ-
ბული შტატებიც რომ აიძულა შექნე-
რებინა მისთვის აღადა სასურველი ვე-
კტერთველა გვმის შექნება, რომლის სა-
წინააღმდეგოც სრულებით არაფრე-
ნებოდა. ამში ის შევცველებოდა
რომ გადაწყვდა ხელშეკრულების წევრი
კადვე ერთი ქვებისათვის თავისულება
ბის მინიჭება. და ბოლოს, ავიაცია
ჩენ უნდა გვყოლოდა საფრანგეთის
და გერმანიის საპარტო ძალების ტროლ
ფარდი ავიაცია იმის გათვალისწინე-
ბით, თუ რომელი რომელს ჯობებდა.

ମେଟାରୋଲା ତାପିକି କ୍ଷେତ୍ରାଖ୍ୟ ଅର୍ଥରୀଳାଙ୍ଗୁ
ଦ୍ରା ଲୋକ ଉତ୍ତରାବ୍ୟସରବାକ କାହନେବିଲୁ
କ୍ଷେତ୍ର କ୍ଷେତ୍ରକୁଣ୍ଡଳକବିନ ଏରିକାପ ପ୍ରଦାନିତ
ଦା ଆମାକ ପ୍ରେରଣାବ୍ୟସରିନ ଧାରୁଲୁକେବିଲା. ମା
ବିଲା ପ୍ରାଣୀବିଲା, ପ୍ରାଣିକ ଶବ୍ଦରକ୍ଷଣରେ
ଦିଲ ପ୍ରତିରୂପକୁଣ୍ଡଳକବିନ ପ୍ରଦାନିତ

სახა სასოფტითა და კულტურულით და
თანამემამულენაც მხარს აუბასტრუქტურული და მუშაობის

სწორედ იმ ხანებში გაერთა ჰცირკე
ნათელი ევროპული ერთიანობისა, გე-
რმანიიდან დამუქრებულ საფრანგეს
რომ ანგლებდა. 1934 წლის 17 ოქტო-
ბრიანს ინგლისის, საფრანგეთისა და
იტალიის მთავრობებმა გამოაქვეყნეს
აკსტრიამის დამსუქილებლობის შხარდა-
შეერთ კრთობლივი დექლარაცია... 17
მარტს იტალიამ, უნგრეთმა და აკს-
ტრიამ ხელი მოაწერეს ე.წ. რომის
ხელშეკრულებებს, რომლებიც ითვა-
ლასწინებდნენ ურთიერთიანობას ულტაცი-
ებს იმ შემთხვევაში, თუ სამი წევრი-
დან რომელიმეს საყრდნე დაკმუქრებო-
და. შავრამ პიტლერი თანცათანიმით
ძალ-ღონეს იღებდა და შაის-ივნისში
მთელს აკსტრიაში გაიშალა ძირგამი-
მოხრელი საქადანობა. დოლუესმა დაუ-
ყოვნებდივ ამცნა სუვინისამ ტერიტორიას-
ტული აქტების შესახებ, და თან გაუგ-
ზავნა აკსტრიას გაურიბასა და ტური-
ზშე მათი დამორგუნველი ზემოქმედე-
ბის გამო შემუშაობის გამომხატველი
ნოტა.

ამ მასალებით ხელში, 14 ივნისს
მუსოლინი ვენეციაში გაემგზავრა, რა-
თა პირველად შეხვედროდა პიტლერს.
ფაფისფურ ბაქინტორში გაიზიარეულმა
და უკტრის ერდით თავდამშევნებულ-
მა გერმანიის კანცლერმა თვითმეტრი-
ნავიდან ფეხი გადმოიდგა თუ არა, თავი
აძიყო ფაშისტთა თვალისმომჭრელ შენ-
დირებს შეარის, — ფაშისტებისა, რო-
მელთაც წინამდებლობრიდა ბრწყინვალე
და წარმოსადგენ ღუნებ. სტუმარი რომ
ახედ-დახედა, მუსოლინიმ თავის ადა-
უტანტს გადაუწირენელა: „რაღაც თვა-
ლში არ მომდისო.“ ამ უცნაურ შეხვე-
დრას თან სდევდა მხრილი ახრითა ზო-
გადო გაცვლა-გამოცვლა და მსჯელო-
ბანი გერმანულ-იტალიური მოდელე-
ბის დიქტატურის ღირსებებზე. მუსო-
ლინი ამ კარალ შეცეცუნებინა როგორც

სტუმრის პიროვნეულ იქნახეს, ისე მის სიტყვა-პასუხს. თავისი საბოლოო შეიაძლებამ მან ირა სიტყვით შეაჯერა, — „დაყბია ბერი,“ თუმცა თაოთქოს მაინც შეიპირა პიტლერი იმაზე, რომ გერმანიის ზეწოლა ღოლუსას შესუსტედოდა. ამ შეჩველის შემდეგ ჩიანიმ ფურნალისტებს განუცადა: — „ამ, ნახავთ, შეტი აღარაუერი მოხდებათ.“

თუმცა ამ ამბების შემდეგ გერმანელთა აქტივობის შენრელება მუსოლინის მოწოდებამ როდი განაპირობა; ეს იმით აიხსნება, რომ პიტლერი თავისი შინაური საქმეებით გახდდათ დაკავებული.

პიტლერის ხელისულების სათავეში მოქცევისთანავე თავი ინინა საფუძვლიანმა განხეტელებამ ფიურერსა და იმ პირებს შერის, რომელთაგან ბერმა ხელ შეუწყო წინსვლაში. ხაიერიშო რაშები, რომელთაც ღიადერიბდე რემი, პარტიის სულ უფრო და უფრო შეკეთოდ გამოხატულ რევოლუციურ კლემენტებად იკვეთებოდნენ. მათ მართის იუნინ გრევორ შტრახერის მსეავსი ძველი წევრები პარტიისა — გვინებარები მხარდაჭერის ხოცალური რევოლუციისა, სულ იმის შიში რომ იყვნენ, პიტლერს, პირველსა კანკერის მიაღწევს თუ არა, ხელად გადაიბირებს თავისეკნ არსებული იერარქია — რაინსერინ, ბანკორები და მრეწველებით. ვითომ ის იქნებოდა პირველი ბელადი რევოლუციისა, ფეხს რომ ქრისტ სწორედ იმ კაბეს, რომლის წყალობითაც თავბრუდამხვევ სიმაღლებს ეზიარა?! სა-ს (ყავისფერპერანგინების) რიგითი წევრების წარმოსახვაში 1933 წლის იანვრის ტრაუმებს მათვის ხელ-ფეხი უნდა გაეხსნა არა მარტი ებრაელთა და სამეცნიერო არამედ, აგრეთვე, საზოგადოების სამატიო და შემდებული უნების საძარცვავად. პარტიის გარკვეულ წრეებში სულ მაღა დაირჩა

ხმა ბელადის დიდ სიმუხტების მულისათვემას აყრილობა შეტყიცებულებულება — რემბე ენერგიული ღონისძიებები გაატარა. 1933 წლის იანვარში სა-ს რეგები ითვლიდა 400 ათას კაცს. 1934 წლის განაუცხულისათვის რემბა სამილიონამდე კაცი მოაგროვებდა და მწყობრში ჩააყინა. უწყველო ეითარებაში მოხვედრილი პატლერი, ცოტა არ იყოს, შეეშფოთებინა ამ გვიანტური მანქანის ზრდას. რომელიც თუმც კა მგზნებარე ერთგველებას უფიცებოდა და უმეტესად მართლაც თავს ანაცვალებდა ხილმე მაინც იმასა ცდილობდა, ნელ-ნელა თავი დაეღწია მისი პიროვნულ კონტრილისათვის. აქამდე მის განკარგებებაში იყო პირადი არმია, ახლა კა სახელმწიფო არმიის ამარა დაწინა. მას კა არ სურდა ერთის მეორით შეცვლა უნდოდა, ორთავე შეენარჩუნებინა, რათა, თუ საჭირო შეიაწებოდა, ერთის შემწევითი მეორე დაეთროვანა. ამიტომ ამიერიდან რემთან ბრძოლა უნდა გაეჩაღებინა. „მეტკაცედა მაქს გადაწყვეტილი, — განუცხადა მან მაშინდელი სა-ს თავაუკებს, — სახტიკად გავასწირებულებანაირ მცდელობას არსებული წიგნილების დამხობისა. მედვრად აღვერები წინ კადევ ერთ რევოლუციურ აზვირებას, რადგან, ეს გარდაუკალ ქარის მოასწავებს. კველა, ენიც გაბერდავს არსებული სახელმწიფო ხელისულების წინააღმდეგ გამოსვლას, სახტიკად დაიხვება, რაგინდ დიდი თანამდებობის პირი არ უნდა ბრძანდებოდეს!“

და თუმცა გული აეს უთქამდე, აღვილი როდი იყო პიტლერის დაწმუნება მიუნხნის პუტნის თანამონაწილე მისა შევისტოს შეხანაობაში, მის ფავისფერ-პერანგიანთა არმიის შტაბს რომ თავკაცობდა ბოლო შვიდი წლის განმავლობაში. 1933 წლის დეკემბერში პარტიისა და სახელმწიფოს ერთანხობა რომ გამოცხადდა, რემბი კერძოის კაბინეტში გაწევრიანდა. პარტიისა და სახელმწიფოს გაერთიანების ერთ-ერთი შედეგი უნდა ყოფილიყო

ფავისუერპერანგიანთა რაზმების შერწყმა რაიხის კუნძულის ახლებური შეიარაღების სწრაფი ტემპით განვითარებამ გერმანიის მოედი შეიარაღებული ძალების სტატუსისა და მათი შეთვალყურეობის საკითხი პოლიტიკის ქავეთხედად აქცია. 1934 წლის ოქტომბერში ბერლინი მისტერ ილინ ჩამოვიდა და მოღამარაკებისას ჰიტლერი დროის დათანხმდა, გარკვეული პირობა დაცვი იმის თაობაზე, რომ ხაიერიშვილი რაზმები სრულდად მოყვალებული იქნებოდნენ მილიტარისტულ ელფერს. იმ დროისათვის უკკე გამუდმებული შეხლაშემოხდა იყო რემსა და გენერალური შტაბის უფროსს — გენერალ ფონ ბლომბერგს შეირის...

მოედი აპრილ-მაისი ბლომბერგი გაუთავებდად შექნიოდა ჰიტლერს სა-სუსაქციელობასა და თავგასულობას. ფიურერს უნდა აერჩია ან გენერლები, რომელთაც სტუდიათ იყო, ან თავზე-ხელადებული ფავისუერპერანგიანები, რომელთაგანაც ესოდენ დავალებული გახდეთა. მან გენერლები არჩია. იქნისის დამლევს ჰატლერს რემსან ზეთსაათანი საუბარი ჰქონდა, რომლის დროისაც უკანასკნელად სცადა მასთან შერთება და შეთანხმება; მაგრამ პატი-ვოლფარებით შეპრიობილ ამ ახარირ-მაღურ ფანატიკოსთან ყოველგვარი კომპრიმისი გამორიცხული იყო. ჰიტლერის იუნიტებში ნაღოლიავებ მისტიკი იტარებიულ დიდ გერმანიასა და რემის სანუკარ ხახალხო არშის პრო-ლეტარულ რესპუბლიკს გადაუდახავი უფსკრული ყოფილი.

საირიშვილი რაზმების ფარგლებში წარმოიქმნა მცარერიცხოვანი, შესანიშნავად განვრთინილი რეცელი ნაწილები, რომელთა მეპრიოლები შეა მუნიცი-რებს იძდენდნენ და რომელთაც ესესკ-ლებს, მოგვიანებით კი შეაპერანგიანებს უწინდებდნენ. ეს ნაწილები ფარურის პირადი დაცვისათვის და სპეციალური თუ კონფიდენციალური დავალებების შესასრულებლად იყო განსაზღვრული.

მათ ხელმძღვანელობდა ურინველესობურული ფერმის ყოფილი პატრიოთი — უფლებამოგონებული პერიოდის პიმლერი. პიმლერმა განვიტორიტა ცალკერი პიტლერსა და არმიას, ცალკერი კი — რემსა და ყავისსფერპერანგიანებს შორის მოსალონგელი შეხლა-შემოხდა და იმისათვის იზრუნა, რომ ესესკრები პიტლერის ბანაქში აღმოჩნდილიყვნენ. მეორეს მხრივ, რემს პარიზიაში ჰყავდა ერთობ გავლენიანი მომხრები, რომლებიც, გრევორ შერასერისა არ იყოს, ხედავდნენ, რომ მათეული ულმობელი გეგმები სოციალური რეცოლეციასა გვერდზე რჩქოდა. რაიხსკრისაც ჰყავდა თავისი შეამბოხენი, ყოფილმა კანცლერმა ფონ შლაიბერმა ვერც ის ხაძრანის მარცხი მოიხედა, 1933 წლის იანვარში რემ იგებდა და ვერც ის, არმიის თავკაცებმა ჰინდუმიჟერგის შემცველებად რომ არ ინდომეს. ჰიტლერსა და რემს შორის თავინილ განხევილებაში შლაიბერი თავისთვის სახეობრის რასმე მოელოდა.

ამჯერად მოცვენები ელფის სისწრაფით ვითარდებოდა. 25 ივნისს რაიხსკრი კაზარმებში გამოკეტეს, შეკერანგიანებს კი ვაზნები დაურიგეს. იქთ კიდევ ფავისუერპერანგიანებმაც მიიღეს შზაფუოფინის ბრძანება და რემმა, ჰიტლერის თანხმობით, 30 ივნისისათვის ვასზეები, ბავარიის ტებეჭხა, დანიშნა ამ რაზმების ყველა უხუცესი თავკაციის შეკრება. ჰიტლერი გააფრთხილეს 29 ივნისს მოხალონგელი სერიოზული საფრთხის შესახებ, იგი გადაფრინდა გოდებერგში, სადაც მას შეუერთდა გებელის, რომელმაც ჩამოიტანა შემაფუთოებელი ამბები მოსალონგელ ამბოხებაზე ბერლინში. გებელისის სიტყვებით, რემის ადიუტანტმა კარლ ერნსტმა მიიღო ბრძანება აჯანყების ირგვანიზებისა. ეს ნაკლებდამაკერებელი ჩანს. ერნსტი იმხანად ბრძენები იმდოფებოდა და თავლობის თვეს გასატარებლად ამ საპორტო ქალაქიდან გამგზავრებას ეპირებოდა. შეიტყო თუ არა ეს ინფორმაცია, — უტეუარი თუ

შეთითხნილი, — პიტლერმა დაუყოვნებლივ მიიღო გადაწყვეტილება. ცერინგს უბრძანა, თვალი სჭიროდა ბერლინშე. თვითონ კი მიუწენდი გადაფრინდა იმ განზრახვით, რომ თავად დაეპატიმრებინა თავისი მთავარი მოწინააღმდევენი. სიკედილ-ხიცობლის გადაწყვეტილი ამ საბედსწერი წუთში გამტებაზე მისი ხისახტიკე. მთელი გზა პილოტის გვერდით მჯდომი შეაგნელ ჟიქრებს მისცემოდა. 30 ივნისს დილის ოთხ საათზე თვითმტრინიავი მიუწენდის ახლოს აეროდრომშე დაეშვა. გებელის გარდა, პიტლერს თან ახლდა პირადი დაცვა ათა-ორგანიზტი კაცის შემაღებლობით. იგი მიუწენდის „ფაერისფერი სახლისაკენ“ გაეშურა, სას აღვიღობით რაზმთა ხელმძღვანელები გამოიხმო და დააპატიმრა. ექვს საათზე კი მხოლოდ გებელისია და თავისი მცირერიცხოვანი ამაღლის თანხლებით ავტომობილით ვაშტესავან გამართა.

1934 წლის ზაფხულში რემბა დავადმყოფა და ვისჩეუში გაემგზავრა სამკურნალოდ. იგი მოუწიო პაწია აგარაკზე, რომელიც მის მკურნალ ექიმს ექითვნოდა. ამაზე უარეს შტაბ-ბინას ვერავინ გამოსახავდა სახწრავო აჯანყების მოსახულობად. აგარაკი ვიწრო ჩინის ბოლოს მოჩანდა. აღვიდი იყო თვალის მიღევნება ჰქოლა მომსვლელ-წამსკლელისათვის. ყავისფერპერანგანთა თავაცების ვითომდა მოსალოდნელი კრების მონაწილეებს იმ სახლში ვარცერთი როთა როთა კრ დაიტევდა. ბინაში ერთადერთი ტელეფონი იღვა. ეს ვალაფური ვერა და ვერ ერგებოდა თვალსახრისს აჯანყების უშუალო საფრთხის არსებობის შესახებ. თუკი რემბა და მის მომხსენია მართლაც ეშხადებოდნენ აშენებისათვის, მაშინ უთელ იაღლიში მოხსენდის.

დილის შეიდ საათზე ფიურერის თანმხლები აეტომობილების პროცესია რემბის პაწია აგარაკიან შეწრდა. უარაღო პიტლერი მარტო აუცვა კაბებს და რემბის საძინებელ როთხში შევი-

და. ვერასოდეს ვერავინ გარემობრუჩება მოხდა ამ რი კაცს შეიტებულებულებების სრულიად მოუღილებული იყო და ისიცა და მისი ამაღლი ფრედეგარი აკალმავალის გარეშე დააპატიმრებ. ამის შემდეგ ეს სცირერიცხოვანი ურდო თავისი ტყვევებითური მიუწენდის გზას დადგა. სულ მაღლ გზაზე შემოხვდათ შეიარაღებულ ფავისფერპერანგანთა საბარევი მანქანების კოდონა; ისინი რემბის მისასაღმებლად მიეშურებოდნენ ვისჩეუში შუაღლისათვის დანიშნულ კონფერენციაზე. პიტლერი მანქანიდან გაღმოვადდა, უურისი იფიციერი გამოიიხმო და ბატონკაცურად უბრძანა შინ დაებრუნებინა თავისი ჯაზისკაცება-ფიურებს მყის დაუმორნილენენ. მას რომ ერთი საათით დაევვანა ან იმათ რომ ერთი საათით აღრი ჩამოეცვლოთ, ღირშესანიშნავი მოუღილები სულ სხვარი-გად დატრიალდებოდა.

მიუწენდის ჩამოსვლისითანავე რემბა თავისი ამაღლით სწორედ იმ ციხეში ჩააყუდეს, ათი წლის წინ პიტლერთან ერთად რომ გამოამწვედიეს. დღისით დაწყეს სიკედილით დახჯა. რემბს საკანში რევოლუციი შეუდგეს. მაგრამ ვინაიდა მას აინუშიაც არ ჩაუგდა შემოსახაზებული თვითმკლელობა, რამდენიმე წუთში საქნის კარი გაიღო და იგი ტყვებით დატხრილებს. მიუწენდის სისხლიანმა სამსჯარომ მოელ დღეს გასტანა ხანმიელე შეაღებოთ. ტყვიის მსროლელთა რვაკაციან რაზმებს დორდადრო ცვლილენენ, რაღაც კარისკაცია უსიქია ვერ უძღვებდა ამგვარ დაბატულობას. მაგრამ რამდენიმე საათის განმაელობაში განუწივერდილი გაისმოდა ბათქაბუთები თითქმის ფოველ ათ წუთში ერთხელ.

იმაუდრიულად ცერინგმა, სიგნალი რომ მიიღო პიტლერისაგან, იგივე პროცედურა გაიმეორა ბერლინში. თუმცა აქ, დედაქალაქში, მკლელები სას იერარქიით არ იძღვედებოდნენ მსხვერპლის შენჩევისას. ასე, მაგალითად, თავიანთ სახლში დახურიტეს შლაიხე-

რი და მისი მეუღლე, რომელიც ქმარს აეფარა. გრვეთო შტრახერი დააპატიძ-
რეს და მოკლეს. დახვრიტეს პატენის
პირადი მდგრადი და უახლოესი მოყვა-
რე-ნათესავებიც ზედ მიაფოლეს. თავად
იგი კი რატომდაც დაინდეს. კარლ
ერნსტი, რომელიც ბრუმერში დაიჭი-
რეს, ბერლინში, ლიხტენშტელდეს ფაზა-
რძებში გამოისახდა სიცოცხლეს. ქაცა,
ისევე როგორც მოუნხენში, მოულ-
დეს ისმიდა დამსჯელი რაჩმების მი-
ერ ატებილი ბათქაბურქი. ამ ერთ დღე-
დამები მოჰყდა გურმანის ტეროტ-
რიაზე გაქრა აუარება ხალხი, არააირი
კაშირი რომ არა ქეთინია რემის შეთ-
მულებასთან; ისინი მსხვერპლად შევ-
წირნენ პირად შურისხებას, ან კადვა-
ლებდაც კალაციისთვის მიყენებულ წევ-
ნის. ასე მაგალითად, რატო ფონ კარი,
რომელმაც ბავარიის მთავრობის ხათა-
ვეში ყოფნასას აღდევთა 1923 წლის
ბუტჩი, მკედრია იმურეს ტექში მიუნ-
ხენის მახლილად. „ლიკვიდირებულ“
პირთა საერთო რიცხვი სხვადასხვაგვა-
რალა განსაზღვრული — ზუთიდან შეად
ასახუმო.

ამ სისხლიანა დღის ბოლოს პიტლე-
რი ბერლინში გადმოიურინდა. დაუდა-
ლოთ ბოლო მიეღოთ ამ სახაცლაოსა-
ფაის, კავკა წერი სულ უფრო ფართო
მასშტაბებს რომ იღებდა. იმავე საღა-
მოს სიჯდოლით დახაჯეს რამდენიმე
ესესელი, რომლებმაც მეტისმეტად გა-
მოიყენეს თავი და ძალზე მორის გაუტეს-
ატიმურებიან ანგარიშებისას. პი-
რელი ივლისის დამის პირველი საა-
თისაფაის შეწყდა სწორია და ბათქაძე-
ქი. დღისით ფურური საიმპროი კან-
კულარიის აივანზე გამოიძრანდა, რათა
მიეღო საღამი იქ შექრულ ბერლინე-
ლთაგან; ბერ მათგანს თავიდ იგი მე-
ნინა ამ ამბების მსხვერპლად. ერთინი
ამბობდნენ, ტანჯული იერი აქვსო,
ხეხანი კი მოზეიმე კაცის გამომეტავ-
ლებას მიაწერდნენ. საესებათ შეხაძლე-
ბელია, რომ იგი ერთდროულად ნატან-
ჯიც იყო და ნაზემარიც. მისმა სწრა-

ფეხი და ულმინბეღლის ქმედებამ უშროვალი
მისი გეგმები და, უთუოლ, სიცოდურის მიერ
„გრძელი დინების დამეტ,” როგორც ის
მონათლებეს, უზრუნველყო ერთიანობა
ნაციონალ-ხოციალისტური გერმანიის,
მოქლეს მხოლეობის უბეღურებად რომ
დატყვედა თავს.....

... 1934 წლის ივნისის პირველ ნახევრაში ბაკარიოდან ავსტრიის ტერიტორიისაკენ მიმავალ მთის ბილი ეყბზე გაძლიერებული მოძრაობა შეინიშნებოდა. ივლისის ბოლოს ავსტრიის ხასახლურო პოლიციას ხელში ჩაეკრის გვრმანელი შიკრიკი. მას თან ქვეთნდა ღია ქუმრები და, გათ შერის, დამიურული კოლები, რომელიც შეტყველებუნენ, რომ აჯანყების გეგმას სადაცაა ფრთხები უნდა შესხმოდა. ხახლომწიფო გადატრადალების ორგანიზატორიად დაკულებინათ ანტონ ფონ რინტელუნი, რომელიც იმხანად იტალიაში იმყოფებოდა ავსტრიის დეპანად. ღილიუსი და მისი მინისტრები გულარისხინად შეცვალნენ გაფრთხილებას მოახდერებული კრიზისისა და მისაღობაზე ამბობების ნიშნების შესახებ, სრულიად ამკარა შეიქნა იცდაზე და ივლისის ადრინინი დილით. ნაცისტთა მხარდაჭერის კა

წარმატებით კერ დაგვირჩევისთვის.
საჭირო იყო უფრო ხანგრძლივი კონკურსი.
პაპენი, ახლახანს რომ კადაური
ს სისხლით ხახაქლაოს, ვნარი კერ-
მანიის დესპანად დანიშნა: მას უფრო
დახვეწილი მეორებით მოქმედდა დაე-
ვალა.

კვერაში პაპენის გერმანიის დესპანად
დანიშვნა ატყარად გამიზნული იყო
აქსტრიაის რეპეტილიების დამხმობის
მოსამაგრებლად. მას ღრმავი ამოცანა
დაეკისრა: მხარი დაეჭირა აქსტრიაის
ატყალება ნაციისტური პარტიისათვის,
რომელსაც ამიერიდან ყოველთვიურად
უხდიდნენ სუბსიდიას – 200 ათას მარ-
კას; ამას გარდა, ძირი უნდა გამოიყ-
ხარა აქსტრიაის წამყანი პოლიტიკური
მოღვაწეობისათვის ან თავისებრ გადაე-
ბირწობინა ისინი...

ამ შეცოთანისძისა და ტრაგედიების
ხანაში გარღვაიცავადა უხუცესი ფელი-
მარშალი პინდუშურიძე, რომელიც ბო-
ლო თვეებშა სულ დაჩინანაც უდიდეს
და მთლიად რაიხსკერის ხელი შეიფ-
ირალდა და ქცევლიდა. პიტლერი გერმა-
ნიის სახელმწიფოს თავკაციის გახდა
და კანცლერის პისტოლი შეინარჩუნა.
იყო აწ უკვე ერმანიის ბატონ-პატრი-
ნად იქცა. სისხლიანმა წმინდამ გაამყა-
რა და განისტოცა რაზას გერმანია მისი
გარიგება. გავისცერობერანგიანები მო-
თოეს და მათ ჰყლავ ერთგულება დაუ-
დასტურეს უკურნელს. კველა მტერი და
პოტენციური მეტოქე ჩამარილები
მათ რიგებს. ის იყო და ის, — ნება-
დაკარგულინი საგანგმო პოლიციის სა-
ხელსხაობად წარმოჩინდენ და აწ უკ-
რუნვითანის გამართვისას ოუდა გაა-
სხენდობოდათ. მეორეს მხრივ, შეაქ-
რანგიანთა რაზმები, რაც ცოდნივად
განზღიული და განმტკიცებული დის-
კაცლინისა და ბომბებული პრივატები-
ბის წალიბით, პიმდერის ხელაბა-
შით არმის ლიდერებისა და სამხედრო
კატეგორიანთა და უკურნელებელი უ-
კრუნვითან გადაიცვალა უკურნე-
ლის პირად პრეტორიანულ გვარდიად
გარღვაიცახნენ და იმავლირეულად იმ

ତେଣୁଳୀପ୍ରିୟେଶ ମେଦନିମାଲେହାଙ୍କ ପିତ୍ରଙ୍କେ,
ଶାକ୍ଷରାଜୀନ୍ଦ୍ରିୟର ମାଲମତିନେବଳେହାଙ୍କ
ରୋଗ ଅନିଷ୍ଟେହାଙ୍କ ମହାରାଜୀନ୍ଦ୍ରିୟ ସାଇଲ୍‌ଡ୍ରାଫ୍
ଏଣ୍ଟର୍‌ପ୍ରାଇସ ଅନ୍ତର୍ଭାବେ କାହିଁମାନନ୍ଦାଙ୍କ...

ავსტრიაში დატრანსლებულმა ამბეჭდის მიერ ატალია საფრანგეთთან დაახახლოვა, ხოლო დოლარების მუხანასური მკვდლებრივი გამოწყვეტილი შემცირების შედეგად კონტაქტი დამყარდა ორთავ ქვეყნის გრძელი აღმართ შტაბებს შორის. საფრანგებმ, ავსტრიაში დამტუქიდებლიანის რომ დამუქრო, განაპირობა საფრანგეთ-იტალიის ურთიერთობების გადასახვა, რაც დაკავშირებული იყო არა მარტო სტელიაშვა ზღვის აუზება და ჩრდილოეთ აუზიკაში ძალითა თანაფრალობის საკითხთან, არამედ საფრანგეთისა და იტალიის პრინციპების შეჯერებასთან. ც სტელიაში-აღმოსავლეთ ვეროპაში. მაგრამ მუსოლინი დამიტბდა არა მარტო ვეროპაში იტალიის პრინციპების გამარტებას გვრძენიდან მომავალი პრეტენდირები საფრთხის წინააღმდეგ, არამედ აუზიკაში თავისი იმპერიის მომავლის უზრუნველყოფას. საც... გვამინიდან დამუქრებული საფრთხით შეძრუნებული საფრანგეთის მთავრობა მზად იყო სერიოზულ დამტბობებზე წასკლილი იმისათვის, რომ იტალია გადმოიტორებინა. 1935 წლის იანვარში დავალი რომს გაემგზავრა საღა ჟელი მომწერა მოკლ რიგ შეათანხმებას, რომელთა მიზანიც იყო თრი ქვეყნის ურთიერთობებში უმთავრესი დაბრკოლებების აღმოფენა. გვერდინის მთავრობა ხელახლა შეიძალებას ირთავ მთავრობა ერთხელოვნად მიიჩნევდა ქაონისაწინააღმდეგო ქმედებად. ისინი შეთანხმდენ კასსულტაციების ჩატარებაზე, თუ ვინიციობა მომავალში აესტრიის დამოუკიდებლობას კვლავ საფრთხითა დამოუკიდებლობა.

1 იმსანად ხატრანგეთის ხაგარეო ხა-
ჭეთა მინისტრი.

ରୀମି କାହାରୁଙ୍ଗେଟି ରାତମନୀକୁ କାହାରୁଙ୍ଗେ
କୁଣ୍ଡଳିଶି ମଦ୍ବନ୍ଧୁରୁଙ୍ଗେ କୃତ୍ତିଷ୍ଠିତ ମନ୍ଦିରରୁଙ୍ଗେ
ଥିବା ଅମାଲ ପାରିଲା, ମାତ୍ର ଏତାଲାରେ କୁଣ୍ଡଳିଶି
ପ୍ରେରିତୁରାନୀରେ ପାରିଗ୍ରହିଲା ନାହିଁ ଲାଇ,
ଖେଳାଲ ରୀମି ପାରିଗ୍ରହିଲା ଲାକାରୀରେ ଏବଂ କୋ-
ମାଲୀରେ କାନ୍ଦଲୁରୁଙ୍ଗେ ଥିଲା, ରା ପାରିଲୁଛି, କୁଣ୍ଡଳିଶି
ଏବାକୁ-ଏବାକୁ ର୍ଯୁନିଗ୍ରହିଲା ଏକିପ୍ରେସି ରୂପ
ପରିପ୍ରେସିରୁ. ଅମ ମନ୍ଦିରାମରାଜ୍ୟକୁଣ୍ଡଳୀ ନିରାକାର
କୁଣ୍ଡଳ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଫ୍ରେଡିନାର କାହାରୁଙ୍ଗେଟି, ଏତି-
ଲାକାରୀରେ ଏବଂ ରାତି କରିପାରିବୁରେ ମିରିରୀରେ ଉପର
ରା ରାତିପାରାଲ୍‌ପାରି ମନ୍ଦିରାମରାଜ୍ୟକୁଣ୍ଡଳିଶିରୁତ୍ତିରେ
ଗ୍ରେନିମନିରୁଲାନ ମନିମାରୁଲି କୁଣ୍ଡଳ ଉପର
ମନ୍ଦିରରୁ କାହାରୁଙ୍ଗେଟି ହିନ୍ଦାଲମ୍ବଲୁଙ୍ଗ କାହାରୁଙ୍ଗେ
ଫରିନିରୁଲି ଶ୍ରେଷ୍ଠିରେ ପାରିବାଶ୍ରେ. ଶ୍ରେଷ୍ଠା ମନ-
ମାଦିଗ୍ରେନି ଆପାରିଶି ଅମ କୁଣ୍ଡଳାରୁଙ୍ଗେ କାହାରୁଙ୍ଗେ
ଦ୍ୱାରା କାହାରୁଙ୍ଗେ ଅଭିନିକିନାଶି ଏତାଲାରେ ଏକିପ୍ରେସିରା.

1934 წლის დეკემბერში იტალიელი და აბისინიელი ჯარისკაცები ერთმანეთს შეეტაკნენ უაღ-უაღის ჭებთან. აბისინიისა და იტალიის სომალის საზღვარზე, იტალიამ ეს საბაბად გამოიყნა, რათა მოელი მსოფლიოს წინაშე განეცხადებინა თავისი უფლებები ერთობის მქონიანები. ასე რომ, აბისინიაში დატრიიალური საბედისწერო ამბების გამო ევროპის თავგზა აებნა და გაუჭირო გრძელისათვის ლაგამის ამოლება.

მანიას. პლებისტური დანიშნული იყო 1935 წლის იანვარში. მის საბოლოო შედეგში ეჭვი არაეის ეპარქეობდა. უძრავლესობა, რახაცკირკველია, ხმას მისცემდა ხაარის დამზუნებას მამაკა-პეტრ გერმანიაში. ამგვარი შედეგის უახლოესობას კიდევ ის ფაქტი ადასტუ-რებდა, რომ საარის ოლქი, რომელსაც ნომინალურად ერთა ღიგის კომისია მართავდა, ფაქტობრივად ნაცისტური პარტიის აღვიდობრივი ცნობრის კონ-ტროლს ეჭვებდარებოდა.... პლების-ტური ჩატარდა 1935 წლის 13 იანვარს საერთაშორისო კომისიის მეთვალყუ-რებით, რომელმაც ბრიტანეთის წარმომადგენლებიც მონაწილეობდნენ. მოსახლეობის 91,3 პროცენტმა მიწის ამ მცირე მონაცემთისა, ხსკა სამულო-ბეღუებში რომ შეჭრილიყო, თუ ან ჩაეთვლით დანცინგს, ერთა ღიგის ერ-თადერთ ჩუვერენცულ ტერიტორიას წა-რმოაღენდა. ხმა მისცა გერმანიაში

ინგლისურიდან თარგმნა
რუსულდან გახატამენ

□ გამოცემა დანართი

Digitized by srujanika@gmail.com

କୌଣସିରେବାରୀ: ଶ୍ରୀ ପ୍ରଦୀପକୁମାର — ୨୯-୫୧-୬୧,
ପାତ୍ରବଳେଶ୍ଵରଙ୍ଗେଣ୍ଡିଆ ମହାନାନ୍ଦୀ ୨୯-୭୧-୦୦, ଏବଂ ପାତ୍ରବଳେଶ୍ଵରଙ୍ଗେଣ୍ଡିଆ — ୨୯-୭୧-୦୦.

გაღვეული საქუთხმობად 15. 05. 97 წ., ხელმოწერილია დამატებულად 30. 07. 97 წ., ანაზევის ზომა 71 1/4 X12, ქალადის ფურმატი 70X108. ფინიკური ნაბეჭდი ფურტული 11, პირობისთვის ნაბეჭდი ფურტული 15,5. საბაზო-საგამოცემულო თავათი 16,8. ტიკრები 700. შეკვეთა 647. ჩერნიალ-გაზეოვანის გამოცემულობა „სამზობლო“, თერჯოების ქ. № 14.

0 414/
2

97-497
06125
06125
06125
06125

ՅԱՆՈ ԽԱՆՉԵՐԵՎԱՆԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

10